

BANTAM BOOKS

ASIMOV & SILVERBERG

OMUL POZITRONIC

Isaac Asimov & Robert Siverberg

Omul pozitronic

(Titlul original: The Positronic Man – 1993)

Traducere de Mihai-Dan Pavelescu

Versiunea 3.0 standard RIF1

Pentru Janet
şi Karen – cu multă dragoste

Cele trei legi ale roboticii

1. Un robot nu are voie să facă rău unei fiinţe omeneşti sau, prin neintervenţie, să permită ca unei fiinţe omeneşti să i se facă rău.

2. Un robot trebuie să se supună ordinelor date lui de o fiinţă omenească, în afara cazurilor când aceste ordine ar veni în contradicţie cu Prima Lege.

3. Un robot trebuie să-şi protejeze propria existenţă, atâta timp cât acest lucru nu vine în contradicţie cu Prima sau cu a Doua Lege.

UNU

— Luaţi loc, domnule, rosti chirurgul, indicând scaunul din faţa biroului său. Vă rog!

— Mulţumesc, spuse Andrew Martin.

Se aşeză calm. De fapt, toate gesturile îi erau calme. Făcea parte din însăşi natura sa; reprezenta o parte a lui ce n-avea să se schimbe niciodată. Indiferent cine l-ar fi privit, nu şi-ar fi dat seama că Andrew Martin ajunsese la capătul puterilor. Dar aşa era. Traversase jumătate din continent pentru această întrevedere. Reprezenta ultima lui speranţă de a-şi atinge ţelul principal al vieţii; acum totul se rezuma la discuţia de aici. Absolut totul!

Chipul lui Andrew dovedea o inexpresivitate blajină, deşi unui observator atent i s-ar fi părut că distinge o urmă de melancolie în ochii săi. Părul castaniu-deschis era moale, cu fire subţiri; iar obrazul proaspăt şi îngrijit bărbierit; nu purta barbă, mustaţă sau alte podoabe faciale extravagante. Hainele bine croite şi curate, în tonuri catifelate de roşu-purpuriu, prezentau un stil evident demodat: largi şi cu falduri, fuseseră populare cu câteva generaţii în urmă, sub denumirea de „draperie”, acum fiind rareori întâlnite.

Figura chirurgului părea, de asemenea, oarecum imobilă; la urma urmei, nu era nimic surprinzător, ţinând seama că, aidoma trupului său, chipul fusese făcut din oţel inoxidabil uşor brunat. Stătea perfect drept, rigid, înapoia biroului impunător din cabinetul lipsit de ferestre aflat deasupra lacului Michigan, şi-l privea pe Andrew Martin cu toată seninătatea şi echilibrul pe care le puteau exprima ochii săi strălucitori. În faţa lui, pe birou, se găsea o tăbliţă din alamă scânteietoare pe care era înscris numărul său de serie – obişnuita înşiruire de cifre şi litere atribuită de fabrică.

Andrew Martin ignora simbolurile acelea lipsite de suflet.

Asemenea desemnări de identitate, mohorâte şi mecanice, nu însemnau nimic pentru el – nici acum, nici, de fapt, de foarte multă vreme. Nu simţea nevoia de a-i spune robotului chirurg altfel decât „Doctore”.

— Cererea este extrem de neobişnuită, domnule, rosti chirurgul. Extrem de neobişnuită.

— Da, ştiu, încuviinţă Andrew Martin.

— De când mi-a fost supusă atenţiei, mi-a fost aproape imposibil să mă gândesc şi la altceva.

— Regret în mod sincer că ai avut neplăceri din cauza mea.

— Mulţumesc. Vă sunt recunoscător pentru grija dumneavoastră.

Totul era foarte oficial, amabil şi inutil. Pur şi simplu se tatonau; nici unul nu dorea să abordeze chestiunea esenţială. Iar acum, chirurgul amuţise. Andrew aşteptă să înceapă el. Tăcerea continua.

„În felul acesta n-ajungem nicăieri”, îşi spuse Andrew.

— Ceea ce doresc să ştiu, doctore, zise el în cele din urmă, este cât de repede poate avea loc operaţia?

Chirurgul ezită un moment perceptibil, apoi răspunse încet, cu acea notă de respect specific pe care un robot o foloseşte întotdeauna în discuţiile cu fiinţele umane:

— Nu sunt sigur, domnule, că am înţeles exact cum anume se poate face o astfel de operaţie, şi nici de ce se doreşte acest lucru. De asemenea, încă nu ştiu cine va fi pacientul asupra căruia va trebui să intervin.

Poate că pe chipul chirurgului s-ar fi putut distinge o intransigenţă respectuoasă, dacă oţelul elegant modelat al figurii sale ar fi putut purta o astfel de expresie – sau orice expresie, în general.

Venise rândul lui Andrew Martin să tacă pentru o clipă.

Studia mâna dreaptă a robotului – cea care opera – odihnindu-se nemişcată pe birou. Fusese concepută superb. Degetele erau prelungi şi conice, prelucrate în curbe metalice zvelte, de o frumuseţe artistică, atât de graţioase

şi de potrivite funcţiei lor încât ţi le puteai imagina cu uşurinţă apucând bisturiul şi contopindu-l instantaneu, în clipa când intra în acţiune, într-o perfectă armonie, cu degetele care-l mânuiau: chirurgul şi scalpelul fuzionând într-o singură unealtă, uluitor de capabilă.

„Asta e liniştitor”, se gândi Andrew. În munca medicului nu încăpeau ezitările, poticnelile, tremurăturile, greşelile – nici măcar *posibilitatea* vreunei greşeli.

Desigur, această iscusinţă venea odată cu specializarea – o specializare dorită cu atâta ardoare de omenire, încât puţini roboţi contemporani mai erau dotaţi cu creiere personale.

Majoritatea lor reprezentau simple extensii ale unor unităţi de procesare centrale extrem de puternice, cu capacităţi de calcul ce depăşeau cu mult limitările de volum ale carcasei unui singur robot.

La urma urmei, un chirurg nu trebuia să fie altceva decât un set de senzori şi monitoare, dublat de o mulţime de dispozitive ce manipulau instrumente. Oamenii, însă, continuau să prefere iluzia, măcar atât, de a fi operaţi de o entitate individuală, nu de braţul mecanic al unei maşini îndepărtate. Din acest motiv, chirurgii – mai exact, cei particulari – rămăseseră independenţi cerebral. Totuşi, înzestrat sau nu cu creier personal, cel de faţă era atât de limitat în specializarea lui, încât nu-l recunoscuse pe Andrew Martin şi, probabil, nici nu auzise vreodată de el.

Situaţia părea oarecum insolită pentru Andrew. Era mai mult decât celebru. Nu căutase niciodată faima – nu-i stătea în caracter – însă aceasta sau, oricum, notorietatea, îl copleşise.

Datorită lucrurilor pe care le realizase; pentru că era ceea ce era.

Nu *cine,* ci ce.

În loc să răspundă chirurgului, Andrew întrebă aparent fără nici o legătură:

— Spune-mi ceva, doctore. Te-ai gândit vreodată că ţi-ar

fi plăcut să fii om?

În mod evident, întrebarea, ciudată şi neaşteptată, îl surprinse pe robot. Şovăi o clipă, de parcă ideea de a fi om îi era într-atât de străină încât nu-şi găsea un loc în reţeaua sa pozitronică.

Îşi regăsi după aceea siguranţa de sine şi replică senin:

— Eu sunt un robot, domnule.

— Nu ţi-ar fi părut mai bine să fi fost om?

— Dacă mi s-ar fi permis privilegiul de a mi se aduce îmbunătăţiri, domnule, aş fi ales să fiu un chirurg mai bun. Principalul scop al existenţei mele este de a-mi practica meseria. N-aş putea ajunge un chirurg mai bun dacă aş fi om, ci numai dacă aş fi un robot mai avansat. Mi-ar plăcea, într-adevăr, foarte mult să fiu un robot mai avansat.

— În acest caz, ai rămâne tot robot.

— Da. Bineînţeles. Este destul de acceptabil pentru mine să fiu robot. După cum v-am explicat, domnule, pentru a excela în practicarea extrem de dificilă şi solicitantă a chirurgiei moderne, este absolut necesar să fii…

— Un robot, da, îl întrerupse Andrew, în vocea căruia se strecurase un ton de exasperare. Dar gândeşte-te la subordonarea pe care o implică, doctore! Gândeşte-te: eşti un chirurg extrem de iscusit. Te ocupi de chestiuni de viaţă şi de moarte – operezi pe unii dintre cei mai importanţi indivizi din lume şi, din câte ştiu, la tine vin pacienţi şi de pe alte planete. Totuşi! – totuşi! să fii robot? Te mulţumeşte asta? În ciuda priceperii tale, trebuie să te conformezi ordinelor date de *oricine,* de absolut orice om: copil, nebun, bădăran sau escroc. Te obligă Legea Doi. N-ai de ales. Chiar acum, aş putea spune: „Scoală-te, doctore”, şi ar trebui să te scoli. „Strâmbă-te”, şi te vei strâmba. Stai într-un picior, aşează-te pe podea, mişcă-te la stânga, la dreapta – orice aş dori – şi tu m-ai asculta. Ţi-aş putea ordona să te demontezi, bucată cu bucată, şi ai face-o. Tu, un mare chirurg! N-ai avea de ales. Trebuie să dansezi după cum îţi cântă orice om. Nu te ofensează faptul că eu am puterea de

a te pune să faci orice blestemăţie doresc, indiferent cât de imbecilă, cât de trivială sau degradantă ar fi?

Chirurgul rămăsese netulburat.

— Este plăcerea mea să vă fac pe plac, domnule. Evident, cu anumite excepţii. Dacă ordinele dumneavoastră ar însemna să fac rău, dumneavoastră sau oricărei alte fiinţe omeneşti, va trebui să iau în considerare legile fundamentale ale naturii mele înainte de a vă asculta, şi aproape sigur *nu* v-aş da ascultare. În mod normal, Legea Unu, care stipulează obligaţiile mele în privinţa siguranţei omului, ar prevala asupra Legii Doi, care se referă la supunere. Altfel, obedienţa este plăcerea mea. Dacă vă face plăcere să-mi solicitaţi să execut unele acţiuni pe care le consideraţi imbecile, triviale sau degradante, le voi face. Însă mie nu mi se vor părea imbecile, triviale sau degradante.

În răspunsul robotului chirurg nu exista absolut nimic care să fie, cât de cât, surprinzător pentru Andrew Martin. Dimpotrivă, i s-ar fi părut uluitor, ba chiar revoluţionar, dacă robotul ar fi adoptat o altă poziţie.

Şi totuşi… şi totuşi…

Chirurgul continuă, fără cea mai mică urmă de nerăbdare în glasul său egal şi măsurat:

— Să revenim acum la subiectul acestei neobişnuite operaţii, pe care doriţi s-o discutăm, domnule. În ceea ce mă priveşte, de abia pot desluşi natura dorinţei dumneavoastră. Îmi vine greu să vizualizez o situaţie care ar solicita aşa ceva. Însă, în primul rând, trebuie să cunosc numele persoanei pe care îmi cereţi s-o operez.

— Numele este Andrew Martin, rosti Andrew. Operaţia trebuie efectuată asupra mea.

— Aşa ceva ar fi imposibil, domnule!

— Sunt convins că eşti capabil s-o faci.

— Sunt capabil din punct de vedere tehnic. În privinţa aceasta, nu am îndoieli, indiferent ce mi s-ar cere, deşi în cazul de faţă există anumite detalii procedurale pe care ar

trebui să le examinez cu multă atenţie. Totuşi, nu acest aspect este cel cu adevărat important. V-aş ruga să nu uitaţi, domnule, că efectul operaţiei va fi dăunător.

— Asta nu contează, replică Andrew calm.

— Pentru mine contează.

— Ce-i asta – varianta robotică a Jurământului lui Hipocrate?

— Nu, ci altceva mult mai profund. Jurământul lui Hipocrate reprezintă un simplu angajament voluntar. Ştiţi însă, cu siguranţă, că în circuitele mele există o programare implicită care îmi controlează deciziile profesionale. În primul şi în primul rând, eu nu trebuie să fac rău. Mai exact, *nu pot* face rău.

— Fiinţelor umane, aşa-i.

— Exact. Conform Legii Unu…

— Nu-mi reproduce Legea Unu, doctore. O cunosc cel puţin la fel de bine ca şi tine. Însă ea se referă, pur şi simplu, la acţiunile roboţilor faţă de oameni. Eu nu sunt om, doctore.

Chirurgul reacţionă, tresărind vizibil şi clipind din ochii fotoelectrici. Afirmaţia lui Andrew părea să n-aibă absolut nici un înţeles pentru el.

— Da, continuă, Andrew, ştiu că semăn foarte bine cu un om, iar ceea ce ţi se întâmplă acum reprezintă echivalentul omenesc al surprizei. Cu toate acestea, îţi spun adevărul. Oricât de uman ţi-aş putea părea, nu sunt decât un robot. Un *robot,* doctore! Nimic altceva. Crede-mă! Ca atare, mă poţi opera. În Legea Unu nu există absolut nimic care să oprească un robot de a acţiona asupra altui robot. Chiar dacă acţiunea respectivă ar putea vătăma robotul acela, doctore.

DOI

Desigur, la început – un început care însemna cu aproape două secole înainte de vizita la chirurg – nimeni n-ar fi putut crede că Andrew Martin era altceva decât un robot.

În epoca aceea foarte îndepărtată, când ieşise de pe banda de montaj a „Roboţilor şi Oamenilor Mecanici Americani”, el semăna cu orice alt robot care fusese fabricat vreodată, proiectat fără cusur şi magnific din punct de vedere funcţional: un automat lucios, un creier pozitronic încapsulat într-o carcasă din metal şi plastic, cu aspect mai mult sau mai puţin umanoid.

Membrele lungi şi zvelte erau mecanisme perfect articulate din aliaje de titan, acoperite cu oţel şi echipate cu bucşe din siliciu la încheieturi, pentru evitarea contactelor metal-metal. Racordurile fuseseră executate din cea mai flexibilă polietilenă. Ochii erau celule fotoelectrice, care străluceau purpuriu întunecat. Chipul său – deşi constituia un act de generozitate să fie numit aşa, fiind doar schiţa aproximativă a unei figuri – nu putea exprima absolut nimic. Trupul, lipsit de haine şi asexuat, reprezenta, fără doar şi poate, un produs industrial. Dintr-o singură privire, oricine îşi putea da seama că Andrew era o maşinărie, cu nimic mai umană ori mai vie decât un telefon, un calculator de buzunar sau un automobil.

Dar asta fusese în altă perioadă, cu mult, mult timp în urmă…

Pe atunci, roboţii continuau să fie nişte rarităţi pe Pământ; erau de-abia zorii roboticii – nu trecuse decât o generaţie de când celebrii pionieri ai domeniului, Alfred Lanning, Peter Bogert şi legendara specialistă în robopsihologie Susan Calvin îşi realizaseră operele clasice, dezvoltând şi perfecţionând principiile pe baza cărora se construiseră primii roboţi pozitronici.

Ţelul lor fusese de a crea roboţi capabili să preia multe dintre sarcinile ingrate pe care oamenii fuseseră siliţi să le îndeplinească atâta vreme. Aceea, însă, era doar o parte a problemei cu care se confruntaseră roboticienii din perioada de pionierat a ştiinţei vieţii artificiale, la sfârşitul secolului douăzeci şi începutul secolului douăzeci şi unu: reticenţa multor oameni de a lăsa sarcinile respective în seama înlocuitorilor mecanici. Reţinerea amintită determinase promulgarea de legi stricte în aproape toate ţările pe atunci, lumea continua să fie divizată într-o mulţime de naţiuni – interzicând folosirea roboţilor pe Pământ.

Până în anul 2007, roboţii fuseseră aproape complet izgoniţi de pe planetă, cu excepţia unor domenii de cercetare ştiinţifică, unde se menţinea un control strict. Puteau fi trimişi în spaţiu, bineînţeles, pe tot mai numeroasele uzine şi staţii de exploatare orbitale; n-aveau decât să se descurce cu greutăţile îngheţatului Ganymede şi ale pârjolitului Mercur, să rezolve inconvenientele deplasării pe suprafaţa Lunii, ori să experimenteze riscurile nebănuite ale primelor tentative de Salt, ce aveau, în cele din urmă, să ofere omenirii hiperspaţiul – drumul spre stele.

Însă nici vorbă ca roboţii să fie utilizaţi în mod curent şi liber pe Pământ, ocupând preţioase locuri de muncă, altfel disponibile fiinţelor omeneşti din carne şi oase, născute în mod natural! Nu! Aici nu se doreau roboţi!

Desigur, situaţia aceea începuse să se modifice. Iar schimbările cele mai dramatice apăruseră cam în perioada când robotul NDR-113, care într-o bună zi avea să fie cunoscut sub numele de Andrew Martin, era asamblat în principala uzină a „Roboţilor şi Oamenilor Mecanici Americani” din Regiunea Nordică.

Unul dintre factorii care determinaseră destrămarea treptată a prejudecăţilor anti-roboţi pe Pământ fusese, pur şi simplu, imaginea promovată de departamentul relaţiilor cu publicul. „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani” nu era

o organizaţie de savanţi rupţi de realitate, ci cunoştea destule despre importanţa menţinerii profitabilităţii. Ca atare, găsise modalităţi subtile, deloc bătătoare la ochi, dar eficiente, de a ştirbi mitul Frankenstein al robotului, conceptul omului mecanic văzut ca un Golem împleticindu-se ameninţător.

„Roboţii se află aici pentru binele nostru!”, spuneau cei de la R.O.M.A. „Rolul lor este de a ne ajuta. Roboţii nu sunt duşmanii noştri. Ei sunt absolut siguri – mai presus de orice îndoială.”

Şi – întrucât toate afirmaţiile acelea erau, de fapt, chiar adevărate – oamenii începuseră să accepte prezenţa roboţilor printre ei. În general, o făcuseră bombănind, în silă. Mulţi, poate chiar majoritatea, se simţeau încă stânjeniţi de roboţi, totuşi le recunoşteau necesitatea şi puteau cel puţin să-i tolereze atâta vreme cât continuau să se aplice restricţii severe în privinţa utilizării lor.

Indiferent dacă le convenea ori nu, nevoia de roboţi era reală, fiindcă, în epoca respectivă, populaţia Pământului începuse să se reducă. După numeroasele probleme majore ale Secolului Douăzeci, planeta intrase într-o epocă de linişte relativă, de armonie, ba chiar de raţionalitate – cel puţin, într-o anumită măsură. Lumea devenise un loc mai calm şi mai fericit. Populaţia se împuţinase în mod evident, însă nu decimată de războaie şi molime nimicitoare, ci pur şi simplu pentru că familiile tindeau să se restrângă, preferând calitatea înaintea cantităţii. Migraţia spre noile colonii spaţiale contribuise şi ea la această micşorare a numărului pământenilor – mulţi plecaseră deja şi alţii îi urmau întruna, către vasta reţea de locuinţe subterane de pe Lună, spre centura de asteroizi sau spre sateliţii lui Jupiter şi Saturn, ca şi spre staţiile aflate pe orbite în jurul Pământului sau al lui Marte.

Ca atare, dispăruse spaima legată de posibilitatea pierderii locului de muncă în faţa unui robot. Teama şomajului pe Pământ fusese înlocuită de problema

insuficientei forţe de muncă.

Brusc, roboţii care, odată, fuseseră priviţi cu reţinere, ba chiar cu ură, deveniseră necesari pentru a menţine bunăstarea unei lumi ce avea toate avantajele materiale, însă căreia nu-i mai rămăseseră suficienţi locuitori ca să măture străzile, să conducă taxiurile, să gătească mâncarea sau să alimenteze furnalele.

În această epocă, de reducere a populaţiei şi sporire a prosperităţii, fusese fabricat NDR-113 – viitorul Andrew Martin.

Folosirea roboţilor nu mai era ilegală pe Pământ; totuşi continuau să se aplice reguli stricte, iar oamenii mecanici nu se întâlneau chiar la tot pasul. Mai cu seamă cei programaţi să efectueze activităţi casnice de rutină, adică exact ceea ce dorea Gerald Martin de la NDR-113.

Pe atunci, puţine familii aveau roboţi servitori. Ideea continua să fie înspăimântătoare pentru majoritatea oamenilor şi, de asemenea, mult prea costisitoare.

Despre Gerald Martin, însă, nu se putea spune că era un fitecine. Unul dintre membrii cei mai influenţi ai Legislaturii Regionale, era şi preşedinte al Comitetului de Ştiinţă şi Tehnologie: un individ cu prestanţă şi autoritate, având un caracter deosebit şi o uluitoare putere intelectuală. În mod invariabil, reuşea orice şi-ar fi propus şi obţinea ceea ce-şi punea în gând.

Credea în roboţi; ştia că reprezentau o evoluţie inevitabilă şi că, în cele din urmă, aveau să devină implicaţi în societatea omenească, la toate nivelurile.

De aceea – folosindu-se din plin de poziţia sa în cadrul Comitetului de Ştiinţă şi Tehnologie – izbutise să aranjeze ca roboţii să constituie parte integrantă a familiei sale. Explicase că dorea să capete o înţelegere mai profundă asupra fenomenului respectiv. Voia să-şi ajute colegii, membri ai Legislaturii Regionale, să descopere cum anume puteau aborda mai bine problemele pe care avea să le aducă epoca ubicuităţii robotice. Curajos şi generos, Gerald

Martin se oferise drept voluntar şi propusese să introducă în propriul lui cămin câţiva roboţi menajeri.

Primii roboţi sosiţi fuseseră relativ simpli şi specializaţi în anumite operaţiuni de rutină. Aveau aspect vag uman, vorbeau puţin sau deloc şi-şi îndeplineau sarcinile în maniera tăcută şi eficientă a oricăror maşini. La început, Martinii îi consideraseră oarecum stranii, dar foarte repede se estompaseră în fundalul existenţei cotidiene, fără să trezească mai mult interes decât un prăjitor de pâine ori un aspirator.

Pentru ca apoi...

— Acesta e NDR-113, anunţase Gerald Martin într-o după-amiază rece şi vântoasă de iunie, când furgoneta serviciului de livrări oprise în capătul aleii asfaltate ce urca spre impozanta reşedinţă a Martinilor, iar omul mecanic, zvelt şi strălucitor, fusese scos din ambalajul său. Propriul nostru robot casnic! Viitorul majordom al familiei!

— Cum i-ai spus? întrebase Amanda.

Mezina familiei, Amanda avea părul auriu şi ochii albaştri, pătrunzători. Pe vremea aceea, abia începuse să scrie şi să citească.

— NDR-113.

— Aşa-l cheamă?

— De fapt, asta-i seria lui de fabricaţie.

— En-de-re, se încruntase Amanda. Endere 113. Ce nume ciudat!

— E seria de fabricaţie, repetase Gerald Martin. Amanda nici măcar nu-l asculta.

— Endere... Nu-i putem spune aşa. N-am mai auzit aşa un nume şi nici nu cred că-l mai are cineva.

— Ce să-ţi zic! pufnise Melissa.

Fata cea mare a Martinilor avea cu cinci ani mai mult decât Amanda; era brunetă cu părul negru şi se considera deja o femeie. Amanda nu era decât un copil şi, ca atare, Melissa o privea cu superioritate.

— Nu-i place seria de fabricaţie a robotului! adăugase ea.

— En-de-re, silabisise Amanda, ignorându-şi în mod deliberat sora. Nu-mi place deloc. Ce-ar fi să-i zicem Andrew?

— Andrew? făcuse Gerald Martin.

— Are un „en”, nu? Şi un „de”? Pentru o clipă, Amanda păruse nesigură. Da, are! Şi un „er”, de asta-s sigură. N-D-R. Andrew.

— Ce să-ţi zic! repetase dispreţuitor Melissa.

Însă Gerald Martin zâmbise. Ştia că nu era deloc neobişnuit ca literele din seria de fabricaţie a unui robot să fie înglobate într-un nume. Roboţii din seria JN deveniseră, în majoritate, John sau Jane, cei din seria RG erau „Regii”, iar tipul QT era denumit „Cutie”. Acum, Amanda voia să-i spună Andrew unui robot din seria NDR. Perfect! Absolut perfect!

În general, Gerald Martin o lăsa pe fetiţă să procedeze aşa cum credea ea de cuviinţă. Desigur, în anumite limite.

— Foarte bine, încuviinţase el. Îi vom zice Andrew.

Acesta rămăsese numele robotului. Ba chiar, cu timpul, nimeni din familie nu-i mai spusese NDR-113, iar seria lui de fabricaţie fusese complet uitată, astfel încât trebuiau s-o caute prin acte ori de câte ori era dus pentru întreţinerea curentă. Andrew însuşi pretindea că-şi uitase propria serie. Desigur, nu era tocmai adevărat. Oricâţi ani s-ar fi scurs, el n-ar fi putut uita absolut nimic – dacă voia să-şi reamintească.

Totuşi, cu trecerea anilor, lucrurile începuseră să se schimbe pentru Andrew, care dorea tot mai puţin să-şi amintească seria de fabricaţie. O tăinuise cu grijă în banca sa de date şi nu se mai gândise niciodată s-o caute.

Acum se numea Andrew… Andrew Martin… adică Andrew al familiei Martin…

Andrew era zvelt, înalt şi graţios, pentru că aşa fuseseră proiectaţi roboţii NDR. Se deplasa silenţios şi discret prin locuinţa splendidă a Martinilor, situată pe coasta Pacificului, executând eficient tot ceea ce-i cereau membrii familiei.

Casa aparţinea unei epoci apuse, fiind o reşedinţă imensă şi maiestuoasă, ce necesita o mulţime de servitori ca s-o întreţină. Bineînţeles, servitori nu mai existau, cu excepţia roboţilor, iar asta pricinuise o serie de probleme pentru Martini, înainte ca Gerald să se ofere voluntar în experimentul amintit. Acum, doi roboţi grădinari îngrijeau pajiştile strălucitor de verzi, tundeau superbele boschete de azalee înfocate şi curăţau de uscături palmierii gigantici, înşiruiţi pe colina dinapoia casei. Un robot aspirator îndepărta orice firicel de praf sau pânză de păianjen.

Iar Andrew servea drept valet, majordom, cameristă şi şofer pentru Martini. El pregătea mesele; el alegea şi turna vinurile de care era atât de mândru Gerald Martin; el aranja hainele din garderobe, şi tot el întreţinea mobilele minunate, operele de artă şi numeroasele obiecte personale ale membrilor familiei.

În plus, Andrew avea şi o altă îndatorire, care, de fapt, îi monopoliza o mulţime de timp, în detrimentul celorlalte sarcini gospodăreşti.

Reşedinţa Martin – în realitate, o moşie în toată regula – era destul de izolată, singură pe o colină superbă ce se înălţa deasupra apelor albastre şi reci ale oceanului.

În preajmă nu exista decât o aşezare micuţă, iar oraşul cel mai apropiat, San Francisco, se găsea mult mai departe, în josul coastei. Oricum, oraşele începuseră să devină demodate şi oamenii preferau să comunice prin mijloace electronice, păstrând distanţe mari între locuinţe. Din acest motiv, surorile Martin aveau puţini tovarăşi de joacă în imensa şi monumentala lor izolare.

Îl aveau însă pe Andrew.

Domnişoara fusese aceea care înţelesese prima cum trebuia procedat.

(“Domnişoara” era titlul cu care Andrew i se adresa invariabil Melissei, nu pentru că ar fi fost incapabil să-i pronunţe numele, ci fiindcă i se păruse nepotrivit să-i vorbească într-un mod familiar. Amanda era „Micuţa

Domnişoară” – întotdeauna doar atât. Mamei lor, pe care o chema Lucie, îi spunea „Doamna”, iar lui Gerald Martin, „Domnul”.

Gerald Martin era genul de individ căruia mulţi oameni, nu doar roboţii, preferau să-i spună „Domnul”. Numărul celor care-l apelau cu „Gerald” era foarte mic şi părea imposibil să existe cineva care să-i zică Jerry”.)

Domnişoara pricepuse rapid cum putea profita de prezenţa unui robot în casă. Pur şi simplu, era o chestiune de utilizare a Legii Doi.

— Andrew, spuse ea, îţi poruncim să încetezi ceea ce faci şi să te joci cu noi.

În clipa aceea, Andrew aranja biblioteca familiei, în care cărţile nu mai respectau ordinea alfabetică, aşa cum se întâmplă aproape permanent.

Se opri şi privi în jos din locul unde se afla, cocoţat înaintea rafturilor înalte din mahon, între cele două vitralii uriaşe de pe peretele nordic al camerei.

— Îmi pare rău, Domnişoară, răspunse el cu blândeţe. În clipa de faţă îndeplinesc o sarcină solicitată de tatăl tău. Un ordin anterior al Domnului are prioritate înaintea cererii tale.

— Am auzit ce ţi-a spus tăticu, replică Melissa. A zis aşa: „Aş vrea să aranjezi cărţile acelea, Andrew. Pune-le într-o ordine corespunzătoare.” Nu-i aşa?

— Da, Domnişoară, exact aşa a spus. Chiar acestea au fost cuvintele lui.

— Păi atunci, dacă n-a spus decât că *ar vrea* să aranjezi cărţile – şi nu negi că aşa a zis – n-a fost tocmai un ordin, nu? A fost mai degrabă o preferinţă. O sugestie… Dar o sugestie nu-i un ordin, iar o preferinţă cu atât mai puţin. Andrew, eu îţi poruncesc! Lasă cărţile acolo şi însoţeşte-ne, pe Amanda şi pe mine, într-o plimbare pe plajă.

Era aplicarea perfectă a Legii Doi. Andrew lăsă imediat cărţile şi coborî de pe scară. Domnul constituia autoritatea supremă în casă, dar el nu formulase un ordin, cel puţin nu

în sensul definitoriu al cuvântului, pe când Domnişoara o făcuse. Fusese cât se poate de explicită. Iar porunca unui membru al familiei – *orice* fiinţă umană ce făcea parte din familie – avea întâietate faţă de simpla exprimare a preferinţei altui membru, chiar dacă respectivul era Domnul.

Desigur, Andrew nu-şi făcea probleme în această privinţă.

Se ataşase de Domnişoară, ba într-o măsură chiar şi mai mare de Micuţa Domnişoară. La o fiinţă umană, efectul pe care fetele îl aveau asupra acţiunilor sale ar fi purtat denumirea de „ataşament”. Andrew îi spunea aşa întrucât nu cunoştea nici un alt termen pentru ceea ce simţea faţă de cele două surori. Cu siguranţă, simţea *ceva.* Asta în sine părea puţin straniu, totuşi el bănuia că îi fusese programată o capacitate pentru ataşament, aşa cum i se programaseră şi celelalte multiple aptitudini. Iar dacă fetele doreau să se joace cu ele, avea să se joace cu plăcere – cu condiţia de a putea s-o facă, în contextul celor Trei Legi.

Cărarea ce cobora pe plajă era abruptă şi întortocheată, presărată de bolovani, gropi şi alte obstacole neplăcute. Doar surorile Martin o foloseau mai des, întrucât plaja în sine nu era decât o fâşie neregulată de nisip, acoperită cu alge şi bucăţi de lemn purtate de furtuni; în această parte nordică a Californiei, apele oceanului erau prea reci pentru ca să te poţi scălda fără costum termoizolant. Fetelor le plăcea însă farmecul aspru, nestatornic şi bântuit de vânturi al locului.

Mergând pe potecă, Andrew o ţinea de mână pe Domnişoară, iar pe Micuţa Domnişoară o purta pe încheietura braţului. Mai mult ca sigur, ambele ar fi coborât fără probleme, însă Domnul fusese extrem de strict în privinţa acestei rute: „Andrew, ai grijă să nu fugă sau să ţopăie pe acolo. Dacă fac un pas greşit sau se împiedică de ceva, le aşteaptă o cădere de peste cincisprezece metri. Nu le pot opri să meargă pe plajă, dar vreau să le însoţeşti în

permanenţă, ca să te asiguri că nu fac nici o prostie. E un ordin!”

Andrew ştia că, în curând, Domnişoara – sau chiar Micuţa Domnişoară – va contramanda ordinul respectiv, spunându-i să rămână pe loc, în vreme ce ele vor alerga cu o viteză ameţitoare pe potecă. Dacă avea să se întâmple aşa ceva, în creierul lui pozitronic urma să se declanşeze un puternic echipotenţial de contradicţie care, fără îndoială, avea să fie dificil de stăpânit.

Desigur, ordinul Domnului prevala în cele din urmă, întrucât cuprindea elemente din Legile Unu şi Doi, şi orice implica prohibiţiile Legii Unu căpăta prioritate. Cu toate acestea, Andrew mai ştia că toate circuitele sale urmau să fie serios solicitate la primul conflict direct între dispoziţia Domnului şi nazurile fetelor.

Deocamdată, însă, surorile acceptau să respecte regulile.

Precaut, pas cu pas, Andrew coborî faleza împreună cu ele.

Ajuns la baza stâncii, dădu drumul mâinii Domnişoarei şi o lăsă pe Micuţa Domnişoară pe nisipul umed. Imediat, amândouă o luară la goană, alergând fericite în lungul ţărmului oceanului înspumat.

— Iarbă de mare, ţipă Domnişoara, înhăţând o bucată groasă de varec brun, mai lungă decât ea, şi rotind-o ca pe un bici. Uite ce iarbă mare, Andrew!

— Şi bucata asta de lemn…, zise Micuţa Domnişoară. Nu-i aşa că-i frumoasă, Melissa?

— Pentru tine, o fi frumoasă, replică dispreţuitoare sora ei. Luă lemnul strâmb şi îndoit, îl examină superficial, apoi îl azvârli, pufnind scârbită:

— Puah! Cresc nişte chestii pe el.

— E tot nişte iarbă de mare, spuse Micuţa Domnişoară. Nu-i aşa, Andrew?

Ridică bucata de lemn şi i-o întinse, ca s-o examineze.

— Alge, da, rosti el.

— Algie?

— Alge. Denumirea botanică a ierbii de mare.

— Aha… Algie.

Micuţa Domnişoară chicoti şi lăsă lemnul lângă cărare, ca să-şi amintească să-l ia la întoarcere. După aceea, se repezi iarăşi pe plajă, urmându-şi sora mai mare printre dantelele înspumate ale valurilor.

Andrew ţinea pasul cu ele fără dificultate. Nu intenţiona să le lase să se îndepărteze prea mult, nici măcar pentru o clipă.

Nu-i trebuiau ordine speciale din partea Domnului ca să le protejeze pe fete atunci când se aflau pe plajă – de asta se îngrijea Legea Unu. Aici, Oceanul nu avea doar aspectul neîmblânzit, ci era extrem de periculos: curenţi puternici şi imprevizibili, apă insuportabil de rece tot timpul anului şi colţii uriaşi de stâncă ai unui recif ucigaş înălţându-se dintre talazuri la mai puţin de cincizeci de metri de mal. Dacă Domnişoara sau Micuţa Domnişoară ar fi schiţat cel mai vag gest de a intra în apă, Andrew ar fi apărut lângă ele într-o clipă.

Fetele îşi dădeau seama şi singure că nu se putea înota într-un asemenea ocean imposibil. În regiunea aceea a coastei Pacificului, ţărmul prezenta un peisaj superb în felul său, aspru şi sălbatic, dar oceanul în sine, mereu furios şi agitat, era duşmanul celor care nu se împăcau cu el. Până şi un copil putea sesiza asta, imediat.

Acum, Domnişoara şi Micuţa Domnişoară plescăiau prin băltoacele lăsate de flux, examinând scoicile întunecate, moluştele de un verde-cenuşiu, anemonele roz şi purpurii şi nenumăraţii crabi mititei ce fugeau grăbiţi; căutau – aşa cum făceau întotdeauna, rareori cu prea mult succes – stele de mare. Andrew stătea în apropierea lor, atent şi pregătit în eventualitatea că un talaz s-ar fi înălţat pe neaşteptate, fără nici un avertisment, şi le-ar fi târât spre larg. Oceanul era liniştit azi, pe cât de liniştită putea fi întinderea aceea nesupusă de apă, totuşi oricând puteau răsări valuri periculoase, din senin.

— Andrew, întrebă brusc Domnişoara, tu ştii să înoţi?

— Aş putea înota, dacă ar fi necesar.

— Nu ţi-ar scurtcircuita creierul… sau altceva? Adică, vreau să zic, dacă ţi-ar intra apă înăuntru…

— Sunt foarte bine izolat.

— Perfect. Atunci, înoată până la stânca aceea cenuşie şi înapoi. Cea pe care îşi au cuibul cormoranii. Vreau să văd cât de repede poţi să înoţi.

— Melissa…, începu Micuţa Domnişoară, îngrijorată.

— Taci, Amanda. Vreau ca Andrew să se ducă acolo. Poate ne găseşte nişte ouă de cormoran şi ni le aduce să le vedem.

— N-ar fi bine să deranjăm cuibul, Domnişoară, rosti Andrew cu blândeţe.

— Am zis că vreau să te duci acolo.

— Melissa…, repetă Micuţa Domnişoară, însă acum pe un ton mai hotărât.

Sora ei era însă decisă. Dăduse un ordin. Andrew simţi acumulându-se simptomele preliminare ale potenţialelor de contradicţie: un vag tremur al degetelor şi o senzaţie abia perceptibilă de ameţeală.

Poruncile trebuiau ascultate: aceasta era esenţa Legii Doi. Domnişoara îi putea ordona să înoate până în China, iar Andrew ar fi ascultat-o fără ezitare, dacă nu erau implicate şi alte considerente. Însă el se afla aici ca să le protejeze pe fete. Ce s-ar fi întâmplat dacă survenea ceva neaşteptat, pe când înota spre stâncile cormoranilor? Un talaz stârnit din senin, o alunecare de teren, chiar un cutremur – cutremurele nu erau frecvente în această regiune, totuşi se puteau petrece oricând…

În mod clar, situaţia intra în jurisdicţia Legii Unu.

— Îmi pare rău, Domnişoară. Fără adulţi care să aibă grijă de voi două aici, nu pot să vă las singure pentru a înota până la stâncă şi înapoi. Dacă ar fi prezenţi Domnul sau Doamna, problema s-ar pune cu totul altfel, dar aşa…

— Nu recunoşti un ordin când îl auzi? Andrew, *vreau* să

înoţi până acolo!

— După cum am explicat, Domnişoară…

— Nu trebuie să-ţi faci griji în privinţa noastră. Nu sunt un *copil,* Andrew. Ce crezi: că pe plajă o să apară un căpcăun teribil, în timp ce tu eşti în apă, şi o să ne-nghită? Pot să-mi port de grijă şi singură, mulţumesc foarte mult, şi o să am grijă şi de Amanda, dacă va fi nevoie.

— Nu eşti dreaptă cu el, Melissa, interveni Micuţa Domnişoară. Tăticu i-a dat nişte ordine…

— Iar acum eu i-am dat altele. Domnişoara făcu un gest hotărât: Andrew, înoată până la stânca de acolo. Dă-i drumul! *Acum,* Andrew!

Andrew simţi că se încălzeşte uşor şi comandă circuitelor sale să efectueze corecţiile homeostatice cuvenite.

— Legea Unu…, începu el.

— Ce plictisitor poţi să fii! Tu şi legile tale! se înfurie Melissa. Nu le poţi uita niciodată? De fapt, nu, nu poţi, aşa-i? Ţi-au programat legile alea idioate şi n-ai cum le ocoli. Nu eşti nimic altceva decât o maşină proastă.

— *Melissa!* exclamă indignată Micuţa Domnişoară.

— Da, este adevărat, încuviinţă Andrew. După cum în mod corect ai afirmat, nu sunt altceva decât o maşină proastă. De aceea nici nu am posibilitatea de a încălca porunca tatălui vostru, referitoare la siguranţa voastră pe plajă. Se înclină uşor în direcţia Melissei: îmi pare foarte rău, Domnişoară.

— Dacă ţii neapărat să-l vezi pe Andrew înotând, interveni Micuţa Domnişoară, de ce nu-i ceri să înoate pe lângă mal? Asta s-ar putea, nu-i aşa?

— N-ar fi acelaşi lucru, îşi ţuguie buzele sora ei. N-ar fi deloc acelaşi lucru.

„Totuşi”, gândi Andrew, „poate că asta ar mulţumi-o”. Nu-i plăcea să fie cauza unor disensiuni.

— Să vă arăt, rosti el.

Păşi în apă. Valurile înspumate se spărgeau cu violenţă în jurul genunchilor săi, însă Andrew îşi putea regla cu

uşurinţă stabilizatorii giroscopici pe măsura forţei talazurilor ce-l asaltau.

Pietrele dure şi tăioase risipite pe fundul oceanului nu însemnau absolut nimic pentru tălpile sale metalice. Senzorii îl anunţau că temperatura apei se găsea sub limita confortului uman, dar şi amănuntul acesta era irelevant pentru el.

La patru-cinci metri de mal apa era îndeajuns de adâncă pentru înotat şi, în acelaşi timp, el rămânea suficient de aproape ca să poată reveni pe uscat imediat, dacă ar fi fost nevoie. Se îndoia că avea să apară vreo urgenţă. Fetele stăteau una lângă cealaltă, privindu-l fascinate.

Andrew nu mai înotase niciodată până atunci. Nu avusese absolut nici un motiv să înoate. Totuşi fusese programat să-şi păstreze echilibrul şi coordonarea în orice condiţii şi nu avu nevoie decât de o microsecundă pentru a calcula natura mişcărilor necesare propulsiei la suprafaţa apei – loviturile ritmice ale picioarelor, ridicarea braţelor, înclinarea palmelor. Lunecă vreo zece-doisprezece metri cu iscusinţă, paralel cu ţărmul, se întoarse şi reveni la locul de pornire. Totul durase doar câteva clipe.

Şi avusese efectul dorit asupra Domnişoarei.

— Eşti un înotător grozav, Andrew, zise ea, cu ochii scânteietori. Sunt sigură că, dacă ai participa la un concurs, ai spulbera toate recordurile.

— Nu există concursuri pentru roboţi, Domnişoară, îi răspunse el grav.

— Eu mă gândeam la un concurs între oameni! chicoti Domnişoara. Aşa, ca la Jocurile Olimpice!

— Domnişoară, Domnişoară! Ar fi necinstit ca unui robot să i se permită să concureze la Olimpiade împotriva oamenilor! Aşa ceva nu s-ar putea întâmpla niciodată.

Fata căzu pe gânduri.

— Cred că nu, încuviinţă ea după o clipă, apoi privi cu jind către stânca unde îşi aveau cuibul cormoranii. Eşti sigur că nu vrei să înoţi până acolo? Fac pariu că te-ai

putea duce şi întoarce în două minute. Ce crezi că ni s-ar putea întâmpla în două minute?

— Melissa..., începu iarăşi Micuţa Domnişoară.

— Îţi înţeleg perfect dorinţa de a mă vedea executând ceea ce mi-ai cerut, Domnişoară, rosti Andrew. Dar nu sunt capabil să ţi-o îndeplinesc. Repet: regret, profund...

— Bine, bine. Îmi pare rău că ţi-am cerut-o.

— Nu-i adevărat, comentă Micuţa Domnişoară.

— Ba da!

— Şi i-ai spus că-i o maşină proastă! N-a fost frumos!

— Dar e adevărat, nu? replică Domnişoara. El însuşi ne-a spus că-i adevărat!

— De acord, e o maşină, cedă Micuţa Domnişoară. Dar nu-i deloc prost. Oricum, n-a fost politicos din partea ta s-o spui.

— Nici nu trebuie să fiu politicoasă cu roboţii. E ca şi cum aş fi politicoasă cu un televizor.

— E altfel! insistă fetiţa. E cu totul altceva!

Apoi izbucni în lacrimi şi Andrew trebui s-o ridice în braţe şi s-o învârtească prin aer, până când fu atât de fermecată de roata uriaşă şi senină a cerului, ca şi de ciudăţenia oceanului răsturnat cu susul în jos, încât uită motivul supărării.

Puţin mai târziu, pe când Micuţa Domnişoară reîncepu să caute prin rămăşiţele aduse de flux, Domnişoara se apropie de Andrew şi rosti cu glas scăzut, pocăit:

— Îmi pare rău pentru ce am zis, Andrew.

— Nu-i nimic, Domnişoară.

— O să mă ierţi? Ştiu că n-am fost amabilă. Voiam cu adevărat să înoţi până acolo şi nu m-am gândit că n-ai voie să ne laşi singure pe plajă. Îmi pare cu adevărat rău, Andrew...

— Nu este nevoie să-ţi ceri scuze, Domnişoară. Chiar nu este nevoie.

Era adevărat. Cum putea un robot să se supere pe ceea ce spunea sau făcea o fiinţă omenească? Cumva însă,

Andrew se gândi că era mai bine să nu atragă atenţia fetei asupra acestui lucru. Dacă Domnişoara simţea că trebuie să se scuze, el avea să-i permită să-şi satisfacă această nevoie – deşi cuvintele ei răutăcioase nu-l deranjaseră câtuşi de puţin.

Ar fi fost o absurditate ca el să nege că era o maşină. Asta era, şi nimic altceva.

Iar în privinţa faptului că ar fi fost o maşină *proastă...* ei bine, nu-şi dădea seama ce voise fata să spună. Andrew avea o capacitate intelectuală adecvată pentru a soluţiona problemele cu care se confrunta. Neîndoios, existau şi roboţi mult mai inteligenţi decât el, dar nu-i întâlnise. Oare Domnişoara dorise să spună că era mai puţin inteligent decât oamenii? Afirmaţia respectivă era lipsită de sens pentru el. Nu cunoştea nici o modalitate de a compara inteligenţa roboţilor cu cea a oamenilor. Atât cantitativ, cât şi calitativ, modurile lor de a gândi reprezentau două procese complet diferite – în privinţa aceasta exista un acord unanim.

Curând vântul deveni mai tăios. Flutura rochiile fetelor şi azvârlea trombe de nisip în ochii lor şi pe carcasa strălucitoare a lui Andrew. Cele două surori hotărâră că se jucaseră îndeajuns.

Când porniră pe cărare, Micuţa Domnişoară ridică bucata de lemn găsită mai devreme şi o vârî sub cordonul rochiei. Obişnuia deseori să colecţioneze asemenea „comori” ciudate.

În aceeaşi seară, după ce-şi termină îndatoririle, Andrew reveni singur pe plajă şi înotă până la cuibul cormoranilor, pur şi simplu pentru a vedea cât timp îi era necesar. Chiar şi pe întuneric se descurcă uşor şi rapid. Probabil, îşi dădu el seama, ar fi reuşit fără să le expună pe fete riscului unei absenţe prelungite. Desigur, n-ar fi procedat în felul acela, totuşi ar fi fost posibil.

Nimeni nu-i ceruse să înoate până la stâncă în timpul nopţii. Fusese pe de-a-ntregul ideea lui. Fusese, ca să zicem

aşa, curios.

TREI

Sosi şi ziua în care Domnişoara îşi sărbătorea ziua de naştere. Andrew învăţase deja că o asemenea aniversare reprezenta un eveniment important în ciclul de un an al vieţii oamenilor – se comemora ziua în care o fiinţă umană ieşise din pântecul mamei sale.

Lui Andrew i se părea oarecum straniu că oamenii aleseseră ca având însemnătate pentru aniversare tocmai ziua ieşirii din uter.

Cunoştea câte ceva despre biologia umană şi i se părea că mult mai important ar fi fost momentul creării reale a unui organism, pătrunderea spermatozoidului în ovul şi începutul diviziunii celulare. În mod clar, acela reprezenta adevăratul moment de origine al oricărei persoane!

Evident, noua fiinţă era deja vie – deşi incapabilă de funcţionare independentă – pe durata celor nouă luni petrecute în uter. De altfel, oamenii nici nu puteau funcţiona independent imediat după părăsirea uterului, aşa încât distincţia făcută între stadiul post-natal şi cel pre-natal i se părea lui Andrew lipsită de sens.

El însuşi putuse executa toate funcţiile programate în clipa când se încheiase ultima fază a montajului său şi i se iniţializase reţeaua pozitronică. Însă un nou-născut nu era câtuşi de puţin capabil să se descurce pe cont propriu. Andrew nu distingea nici o diferenţă reală între un fetus care îşi încheiase numeroasele etape de dezvoltare, dar continua să se găsească în interiorul mamei, şi acelaşi fetus, la o zi sau două după ieşirea din uter. Unul se afla înăuntru, iar celălalt afară – asta era toată deosebirea. Ambii rămâneau, însă, la fel de neajutoraţi. Atunci, de „ce să nu se aniverseze momentul conceperii unui individ în loc de momentul ieşirii sale din pântecul matern?

Totuşi, cu cât analiza problema mai mult, cu atât

constata că ambele variante aveau logica lor. De pildă, presupunând că roboţii ar fi simţit nevoia să-şi aniverseze ziua de naştere, care zi anume şi-ar fi ales-o el? Ziua în care începuse montajul lui în fabrică, ori cea când creierul său pozitronic fusese instalat în carcasă şi se pornise iniţializarea controlului somatic? El se „născuse” atunci când primele elemente ale corpului fuseseră asamblate, ori când intrase în funcţiune setul acela unic de percepţii ce constituiau caracteristica lui NDR-113? Simplul trup nu-l reprezenta *pe el,* orice ar fi fost acest *el.* Andrew era de fapt creierul pozitronic. Sau combinaţia dintre acesta, corect instalat, şi corpul special proiectat pentru a-l adăposti. De aceea, ziua lui de naştere...

Totul era extrem de confuz! Iar roboţii n-ar fi trebuit, teoretic, să fie afectaţi de confuzie. Minţile lor pozitronice erau mai complexe decât simplele „minţi” digitale ale calculatoarelor nonpozitronice, care operau numai în domenii pur binare – simple structuri de „deschis” sau „închis”, „da” sau „nu”, „pozitiv” ori „negativ” – dar această complexitate putea duce uneori la momente de potenţial conflict. Cu toate acestea, roboţii erau creaturi logice, capabile să găsească ieşirea din asemenea conflicte; de obicei, prin sortarea datelor în moduri variate. Atunci, de ce îi era atât de greu lui Andrew să priceapă chestiunea referitoare la ziua de naştere a cuiva?

„Pentru că zilele de naştere reprezintă un concept pur uman”, îşi răspunse singur. „Ele n-au nici o relevanţă pentru roboţi. Iar tu nu eşti o fiinţă umană şi, ca atare, nu este necesar să te preocupe când trebuie sau când nu trebuie să-ţi sărbătoreşti ziua de naştere”.

Oricum, era aniversarea Domnişoarei. În ziua aceea, Domnul veni în mod special mai devreme acasă, deşi în Legislatura Regională se dezbătea problema complicată a zonelor interplanetare de comerţ liber. Toţi membrii familiei se îmbrăcaseră în haine de sărbătoare şi se adunaseră în jurul uriaşei mese din sequoia lustruit. S-au aprins lumânări

şi Andrew a servit o cină rafinată, pentru a cărei pregătire discutase câteva ore cu Doamna, iar după aceea Domnişoara a primit cadourile, pe care le desfăcu imediat. Se părea că primirea de cadouri – obiecte personale, dăruite de ceilalţi – reprezenta o parte importantă din ritualul celebrării unei zile de naştere.

Andrew privea, fără să înţeleagă cu adevărat. Ştia că oamenii acordau o mare importanţă deţinerii de obiecte, lucruri specifice care le aparţineau numai lor, însă era foarte greu de priceput ce valoare aveau pentru ei multe dintre acele obiecte sau de ce puneau atâta preţ pe posesia lor.

Micuţa Domnişoară, care învăţase să citească de un an sau doi, îi dărui surorii ei o carte. Nu o casetă, un infodisc ori un holocub, ci o carte adevărată, cu coperte şi pagini legate. Micuţei Domnişoare îi plăceau mult cărţile.

De altfel, şi Domnişoarei – mai cu seamă cele de poezii, o modalitate de scriere în fraze criptice, aranjate în rânduri inegale, pe care Andrew o găsea extrem de misterioasă.

— Ce grozav! exclamă Domnişoara când despachetă cartea din ambalajul ei multicolor. *Rubaiatele* lui Omar Khayyam! Mi le-am dorit dintotdeauna! Dar de unde ai ştiut că există aşa ceva? Cine ţi-a spus despre ea, Amanda?

— Am *citit* despre ea, răspunse Micuţa Domnişoară, părând puţin ofensată. Crezi că eu nu ştiu nimic, doar pentru că sunt cu cinci ani mai mică decât tine, dar să ştii, Melissa…

— Fetelor… Fetelor! rosti Domnul cu un ton prevenitor. Nu vreau să avem discuţii într-o asemenea zi!

Al doilea cadou a fost de la mama Domnişoarei: un pulover din caşmir, alb şi pufos. Fata era atât de fericită, încât l-a îmbrăcat peste puloverul pe care-l purta deja.

În cele din urmă, deschise pacheţelul mic în care era darul tatălui ei şi oftă adânc. Domnul îi cumpărase un pandantiv minunat, din fildeş trandafiriu, gravat şi sculptat cu atâta măiestrie şi delicateţe încât până şi ochii perfecţi

ai lui Andrew urmăriră cu greu întregul model alcătuit din volute ce se suprapuneau şi se încrucişau. Domnişoara radia de fericire. Ridică pandantivul, apucând de lanţul fin din aur, şi-l trecu peste cap, coborându-l cu grijă până ce rămase aşezat pe caşmirul noului pulover.

— La mulţi ani, Melissa! spuse Domnul.

Doamna zise acelaşi lucru, apoi şi Micuţa Domnişoară, şi cântară cu toţii „La mulţi ani”. După aceea, Doamna le ceru să mai cânte o dată cântecul, iar acum îi făcu semn lui Andrew, care li se alătură.

Pentru o clipă, Andrew se întrebase dacă n-ar fi trebuit să-i dea şi el un cadou Melissei. Nu, îşi spuse, fata nu păruse să aştepte aşa ceva din partea lui.

La urma urmei, de ce s-ar fi aşteptat? El nu era un membru al familiei, ci doar una dintre maşinăriile casei. Oferirea de cadouri cu prilejul zilelor de naştere reprezenta o chestiune strict umană.

A fost o aniversare cu adevărat minunată. Un singur lucru l-a întunecat cumva – faptul că Micuţa Domnişoară părea extrem de invidioasă pe minunatul pandantiv din fildeş al Domnişoarei.

Desigur, fetiţa încercase să nu-şi trădeze sentimentul. La urma urmei, era ziua de naştere a soră-sii şi nu intenţiona să i-o strice. Cu toate acestea, pe toată durata cinei, Micuţa Domnişoară a tras cu ochiul spre pandantivul ce radia o lumină plăcută, auriu-trandafirie, peste puloverul Melissei şi Andrew nu avu nevoie de nici o sensibilitate de percepţie ca să înţeleagă cât de amărâtă era.

Ar fi dorit să poată face ceva care s-o înveselească. Însă toate acestea: zile de naştere, cadouri, surori şi invidie, ca şi alte concepte umane similare, îi depăşeau realmente puterea de înţelegere. El era un robot extrem de capabil pentru ceea ce fusese conceput, totuşi, proiectanţii săi nu consideraseră necesar să-l programeze cu capacitatea de a percepe motivul pentru care o fetiţă era necăjită din pricina unui obiect frumos pe care-l primise altă fetiţă – care era

sora ei – la aniversarea zilei de naştere.

La vreo două zile după aceea, Micuţa Domnişoară veni la Andrew şi-i spuse:

— Pot discuta cu tine, Andrew?

— Bineînţeles că poţi.

— Ţi-a plăcut pandantivul pe care i l-a dat tăticul Melissei?

— Părea foarte frumos.

— Este foarte frumos. E cel mai grozav lucru pe care l-am văzut vreodată.

— Da, este într-adevăr frumos, rosti Andrew. Şi sunt sigur că Domnul îţi va dărui ceva la fel de frumos atunci când va fi ziua ta de naştere.

— Ziua mea de naştere este peste trei luni, zise Micuţa Domnişoară.

O spusese de parcă însemna o veşnicie.

Andrew aşteptă, nereuşind să determine încotro se îndrepta conversaţia.

Atunci, Micuţa Domnişoară scoase lemnişorul pe care-l adusese de pe plajă în ziua când Andrew înotase şi i-l întinse.

— Îmi faci şi mie un pandantiv, Andrew? Din ăsta?

— Un pandantiv din lemn?

— Păi, n-am fildeş, iar lemnul ăsta e tare drăguţ. Ştii să ciopleşti, nu-i aşa? Dacă nu, cred că poţi învăţa.

— Sunt sigur că însuşirile mele îmi vor permite să rezolv problema. Aş avea nevoie însă de anumite unelte, şi…

— Poftim, rosti Micuţa Domnişoară.

Luase un cuţitaş din bucătărie şi i-l dădu cu un aer extrem de grav, de parcă i-ar fi pus la dispoziţie un set întreg de dălţi pentru sculptat lemnul.

— Mai mult nu-ţi trebuie, adăugă ea. Am încredere în tine, Andrew.

Îi luă palma metalică între mânuţele ei şi o strânse.

În seara aceea, în liniştea odăii unde stătea, după ce termină treburile gospodăriei, Andrew studie cu atenţie

bucata de lemn; timp de aproape cincisprezece minute îi analiză granulaţia, densitatea şi curbura. Examină cu aceeaşi grijă şi cuţitaşul, încercându-l pe o crenguţă luată din grădină, pentru a vedea cât de util putea fi. După aceea luă în consideraţie înălţimea Micuţei Domnişoare şi mărimea potrivită a unui pandantiv pentru o fetiţă încă mică, dar care n-avea să rămână mereu aşa.

În cele din urmă, reteză o bucată din vârful lemnului adus de valuri. Era o esenţă dură, însă Andrew avea puterea fizică a unui robot, de aceea singura întrebare era dacă lama cuţitului putea rezista solicitării la care o supunea. Rezistă.

Contemplă bucata tăiată. O răsuci între degete şi-i frecă uşor suprafaţa. Închizând ochii, îşi imagină cum ar fi putut arăta dacă ar fi tăiat puţin aici, puţin acolo... foarte puţin dincolo... şi în partea cealaltă...

Da!

Începu să lucreze.

O dată ce planul preliminar fusese realizat în minte, execuţia lui practică dură extrem de puţin. Coordonarea mecanică a lui Andrew se adapta oricăror munci, indiferent cât de complexe, vederea sa era perfectă, iar lemnul părea că se supune fără împotrivire operaţiunilor pe care le efectua asupra lui.

Cu toate acestea, când termină era prea târziu ca să ducă pandantivul Micuţei Domnişoare. Îl lăsă deoparte şi nu se mai gândi la el. Dimineaţă, când fetiţa se pregătea să plece spre autobuzul care o ducea zilnic la şcoală, Andrew scoase micuţa sculptură şi i-o întinse. Ea o luă, privind surprinsă şi întrebătoare.

— Am făcut-o pentru tine, spuse Andrew.

— Tu ai făcut-o?

— Din lemnul pe care mi l-ai dat aseară.

— Oh, Andrew... Andrew... e de-a dreptul *minunată,* Andrew! Oh, e atât de delicată! Atât de frumoasă! Nici nu crezusem că poţi face aşa ceva. Aşteaptă numai s-o vadă

Melissa! Atunci să te ţii! Şi-o să i-o arăt şi lui tăticu…!

De afară se auzi claxonul autobuzului. Micuţa Domnişoară strecură cu grijă pandantivul în ghiozdan şi porni grăbită.

Se întoarse după câţiva metri, flutură braţul spre Andrew… şi-i trimise o sărutare cu vârful degetelor.

Seara, când Domnul revenise de la Capitoliul Regional, iar Micuţa Domnişoară aduse pandantivul în casă se stârni o agitaţie generală. Doamna nu contenea cu laudele la adresa obiectului, iar Domnişoara era atât de bine dispusă încât acceptă că era aproape la fel de drăguţ ca şi cadoul pe care-l primise ea.

Domnul rămăsese uluit. Nu-i venea să creadă că Andrew sculptase micuţa bijuterie.

— De unde-l ai, Mandy?

El era singurul care-i spunea aşa Micuţei Domnişoare.

— Ţi-am spus, tăticule. Andrew mi l-a făcut. Eu am găsit lemnul pe plajă şi el l-a cioplit.

— Andrew nu este un robot artizan.

— Ce anume?

— Un sculptor în lemn, completă Domnul.

— Păi, poate că este, zise Micuţa Domnişoară. Poate că ştie multe alte lucruri despre care noi n-avem habar.

Domnul se uită la Andrew. Era încruntat, se trăgea gânditor de mustaţă – purta o mustaţă impresionantă, aidoma unui pămătuf mare şi zburlit – şi avea o expresie despre care până şi Andrew, a cărui experienţă cu expresiile chipurilor omeneşti era încă destul de limitată, ştia că este încruntare.

— Chiar tu l-ai făcut, Andrew?

— Da, Domnule.

— Roboţii nu pot să mintă, ştii asta.

— Afirmaţia nu-i tocmai corectă, Domnule. Aş putea minţi, dacă mi s-ar porunci s-o fac sau dacă ar fi necesar să spun un neadevăr pentru a împiedica să se întâmple ceva rău unui om sau chiar dacă propria mea existenţă ar fi… Se

opri, apoi continuă: Este adevărat, eu am executat obiectul pentru Micuţa Domnişoară.

— Şi modelul? Tu l-ai conceput?

— Da, Domnule.

— De unde l-ai copiat?

— Să-l copiez, Domnule?

— Doar nu l-ai născocit tu?! L-ai luat dintr-o carte, nu? Sau ai folosit un calculator să ţi-l creeze sau…

— Vă asigur, Domnule, că nu am făcut nimic altceva decât să studiez materialul până am ajuns să înţeleg cum anume l-aş putea sculpta într-o formă care să-i facă plăcere Micuţei Domnişoare. După aceea l-am executat.

— Pot să te întreb cu ce unelte?

— Un cuţitaş de bucătărie, Domnule, pe care Micuţa Domnişoară a avut amabilitatea să mi-l procure.

— Un cuţit de bucătărie…, repetă Domnul cu un ton ciudat de sec.

Clătinând încet din cap, răsuci pandantivul în mâini, găsindu-i parcă frumuseţea de neînţeles.

— Un cuţit de bucătărie… Ea ţi-a dat o bucată de lemn găsită pe plajă şi un cuţit obişnuit de bucătărie şi tu ai putut face *aşa ceva* fără nici o altă sculă.

— Da, Domnule.

A doua zi, Domnul îi aduse lui Andrew o altă bucată de lemn de pe plajă, una mai mare, strâmbă, tocită şi pătată de imersiunea prelungită în ocean. Îi dădu şi un vibrocuţit electric şi-i arătă cum se foloseşte.

— Fă ceva din lemnul ăsta, Andrew, îi spuse. Orice doreşti tu. Vreau doar să te privesc în timp ce lucrezi.

— Desigur, Domnule.

Andrew examină lemnul o vreme, apoi porni vibrocuţitul şi-i observă mişcările tăişului, folosind rezoluţia optică cea mai fină, până înţelese ce fel de rezultate putea obţine cu el, şi după aceea începu să lucreze. Domnul stătea chiar lângă el, dar Andrew uită cu totul de prezenţa lui când porni să sculpteze.

Se concentrase cu totul asupra muncii sale. În clipele acelea contau numai bucata de lemn, vibrocuţitul şi imaginea obiectului pe care intenţiona să-l obţină.

Când termină, întinse sculptura Domnului şi plecă să aducă făraşul, ca să strângă rumeguşul şi aşchiile de lemn.

Revenind în cameră, îl găsi pe bărbat stând nemişcat şi privind împietrit obiectul.

— Eu am cerut un robot casnic din seria NDR, rosti încetişor Domnul. Nu ţin minte să fi specificat ceva în legătură cu aptitudini artizanale.

— Aşa este, Domnule. Sunt un robot casnic NDR. Nu posed nici un program specializat în privinţa capacităţilor artizanale.

— Totuşi, tu ai făcut asta. Te-am văzut cu ochii mei.

— Da, Domnule.

— Crezi că ai putea face şi alte lucruri din lemn? Un scrin, să zicem? Mese? Lămpi? Sculpturi mai mari?

— Nu vă pot răspunde, Domnule. Nu am încercat niciodată aşa ceva.

— Ei, bine, vei încerca acum.

De atunci, Andrew a petrecut foarte puţin timp în bucătărie, servind la masă sau executând celelalte treburi casnice minore ce deveniseră parte a rutinei sale zilnice. I s-a poruncit să citească manuale despre sculptura lemnului şi design, punând accentul pe obiectele de mobilier, iar una dintre odăile goale de la mansardă i-a fost amenajată ca atelier.

Deşi continua să sculpteze mici flecuşteţe pentru Domnişoară, pentru Micuţa Domnişoară şi, ocazional, pentru Doamnă – brăţări, clipsuri, coliere şi altele – la sugestia Domnului, Andrew îşi dedică mare parte a timpului producerii de dulăpioare şi mese. Modelele sale erau neobişnuite şi frapante. Folosea esenţe lemnoase rare şi exotice, cu care-l aproviziona Domnul, şi le înfrumuseţa cu incrustaţii având modele complexe şi ingenioase.

Aproape zilnic Domnul suia în atelier ca să-i vadă

ultimele creaţii.

— Faci lucruri uluitoare, Andrew, îi repeta el de fiecare dată. Absolut uluitoare! Tu-ţi dai seama că nu eşti un simplu artizan? Eşti un adevărat artist. Iar ceea ce faci sunt opere de artă.

— Îmi face plăcere să le lucrez, Domnule.

— ”Plăcere”?

— N-ar trebui să folosesc acest cuvânt?

— Ba da, însă e oarecum neobişnuit să auzi un robot vorbind despre „plăcere”. Nu ştiusem că roboţii au capacitatea de a încerca astfel de sentimente.

— Poate că utilizez conceptul în mod greşit.

— Poate, încuviinţă Domnul, deşi nu sunt sigur. Zici că-ţi face plăcere să lucrezi aceste mobile. De fapt, ce anume înţelegi prin afirmaţia asta?

— Când lucrez, îmi uşurează cumva fluxul prin circuitele creierului. Asta mi se pare că reprezintă echivalentul sentimentului omenesc denumit „plăcere”. V-am auzit utilizând termenul şi cred că-i înţeleg semnificaţia. Felul în care îl folosiţi se potriveşte felului în care simt eu. De aceea mi se pare corespunzător să spun că-mi face plăcere să lucrez aceste obiecte, Domnule.

— Aha… Da.

Bărbatul rămase tăcut o vreme.

— Eşti un robot foarte neobişnuit, ştii asta, Andrew?

— Sunt un model de serie, Domnule. Circuitele mele sunt module NDR, atât şi nimic mai mult.

— Aşa-i.

— Aceste sculpturi ale mele vă nemulţumesc, Domnule?

— Câtuşi de puţin, Andrew. Dimpotrivă.

— Cu toate acestea, detectez o anume tulburare în tonalităţile dumneavoastră vocale. Există în ele o… cum să-i spun? – o notă de surpriză? Nu, „surpriză” nu este corect. O notă de nesiguranţă? De îndoială…? Vreau să spun, Domnule, că păreţi a considera că lucrez peste nivelul programat al capacităţilor mele.

— Da, încuviinţă Domnul. Exact asta consider, Andrew. De fapt, cu mult peste nivelul acela. Nu mă îngrijorează faptul că, pe neaşteptate, ai dovedit că deţii acest filon de talent artistic. Dar aş dori să ştiu de ce există acolo?

PATRU

Peste câteva zile, Gerald Martin a telefonat directorului general al filialei regionale a Corporaţiei „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani”, spunându-i:

— Am o mică problemă cu robotul casnic NDR pe care mi l-aţi repartizat.

Numele directorului era Elliot Smythe. Aidoma multor cadre de conducere din R.O.M.A., Smythe aparţinea numeroasei şi influentei familii Robertson, ce descindea din Lawrence Robertson, fondatorul Corporaţiei la sfârşitul secolului douăzeci.

Deşi compania devenise atât de mare încât nu mai putea fi considerată doar întreprinderea familiei Robertson (nevoia permanentă de a aduce capital pentru extindere îi obligase pe cei din familiile Robertson şi Smythe să vândă un procentaj însemnat din acţiunile lor R.O.M.A. unor investitori), nu era deloc simplu ca un străin să telefoneze şi să ceară să discute cu un Robertson sau cu un Smythe.

Totuşi, Gerald Martin era preşedintele Comitetului de Ştiinţă şi Tehnologie al Legislaturii Regionale. Deşi bogaţi şi influenţi, Robertson-ii şi Smythe-ii nu-şi permiteau să ignore apelurile sale telefonice.

— O problemă? repetă Elliott Smythe şi, pe ecranul telefonului, chipul său înregistră o îngrijorare profundă şi sinceră. Îmi pare foarte rău să aud asta, domnule Martin. Trebuie să recunosc, sunt extrem de surprins. Să ştiţi că NDR-ul dumneavoastră este un model de vârf, iar testele dinaintea părăsirii fabricii au fost foarte minuţioase… Puteţi să-mi spuneţi în ce constă defecţiunea? Robotul nu răspunde aşteptărilor dumneavoastră?

— N-am pomenit nimic despre vreo defecţiune.

— Dar aţi menţionat că aveţi o problemă. NDR-ul ar trebui să poată soluţiona orice sarcină casnică pe…

— Problema nu are nici o legătură cu sarcinile casnice, domnule Smythe. NDR-113 îşi îndeplineşte perfect îndatoririle primite. Chestiunea este că robotul pare să aibă unele aptitudini ce nu figurau în cartea tehnică, atunci când am discutat posibilitatea de a-mi înzestra locuinţa cu o echipă de roboţi menajeri.

Privirea nedumerită a lui Smythe începuse acum să devină de-a dreptul alarmată.

— Vreţi să spuneţi că depăşeşte responsabilităţile programate şi întreprinde acţiuni din proprie iniţiativă?

— Nu, nici vorbă de aşa ceva. Într-un astfel de caz, v-aş fi căutat mult mai repede, v-o garantez. Nu, domnule Smythe, în mod neaşteptat, robotul a căpătat o pasiune pentru sculptura lemnului. Execută podoabe şi obiecte de mobilier. Fiica mea mai mică l-a solicitat în privinţa asta şi el i-a îndeplinit rugămintea într-o manieră ce a depăşit orice aşteptări. De atunci l-am pus să facă multe alte produse. Modul în care ciopleşte lemnul este de-a dreptul fenomenal şi nu se repetă niciodată. Iar ceea ce produce sunt opere de artă, domnule Smythe. Realmente! Orice muzeu ar fi onorat să le expună.

După ce Domnul termină de vorbit, Smythe rămase o vreme tăcut. Colţurile gurii sale tremurau puţin, dar nu dovedea nici un alt semn exterior de emoţie. Apoi, rosti:

— Seria NDR este destul de versatilă, domnule Martin. Lucrările de tâmplărie ale unui NDR nu reprezintă ceva neobişnuit.

— Mi s-a părut că m-am exprimat destul de clar… E vorba de mult mai mult decât de nişte „lucrări de tâmplărie”.

— Da, aşa-i…

După o altă lungă pauză, Smythe spuse:

— Aş dori să văd câteva din obiectele realizate, domnule Martin. De fapt, aş dori să văd şi robotul dumneavoastră. Aţi avea ceva împotrivă dacă aş sosi pentru o examinare rapidă?

— Dacă este vorba de o examinare, nu preferaţi s-o faceţi în condiţii de laborator? Bănuiesc că vă trebuie o sumedenie de echipamente de testare – cum le puteţi transporta pe toate la mine acasă? Mi se pare că ar fi mai simplu dacă l-aş aduce pe Andrew la laboratoarele dumneavoastră, unde ar putea fi controlat corespunzător.

— ”Andrew”? Domnul zâmbi scurt.

— Aşa-i spun fetele mele. De la NDR, ştiţi…

— Da. Da, înţeleg. Nu este însă nevoie să vă deranjaţi pentru un zbor până pe coasta de est, domnule Martin. Oricum trebuia să fac o inspecţie la unele filiale de pe coasta vestică şi în felul acesta am un pretext perfect pentru a merge acolo. De altfel, deocamdată nu intenţionez să vă supun robotul unor testări complicate. Doar să discut puţin cu el – şi cu dumneavoastră – şi, desigur, să văd obiectele pe care le-a cioplit. În nici un caz nu v-aş putea cere să vă deplasaţi aici cu un camion de mese şi dulapuri, nu?

— Aici cred că aveţi dreptate.

— Atunci ce părere aveţi de marţea viitoare? Vă convine?

— Voi aranja cele necesare în această privinţă, spuse Domnul.

— Ah, mai este ceva. Dacă e posibil, aş veni împreună cu Merwin Mansky. Robopsihologul nostru şef… Bănuiesc că şi el va dori să vadă sculpturile lui NDR-113. De fapt, sunt absolut sigur în privinţa asta.

Domnul îşi suspendă întâlnirile de marţi şi aranjă să rămână acasă toată după-amiaza. Smythe şi Mansky urmau să sosească în San Francisco cu o cursă de amiază, iar după aceea, cu naveta locală, era un zbor de treizeci de minute în sudul coastei.

Desigur, Andrew fusese anunţat că veneau vizitatori ca să-l vadă. I se păru puţin ciudat – de ce ar fi dorit cineva să facă o vizită unui robot? – totuşi nu simţi nevoia de a încerca să înţeleagă ce se petrecea. Pe atunci, Andrew căuta rareori să pună sub semnul întrebării faptele

oamenilor din jurul său, ori să analizeze evenimentele în mod sistematic.

Abia mult mai târziu, când obţinuse o înţelegere mult mai profundă a situaţiei sale, revăzu scena aceea şi izbuti s-o priceapă în adevărata ei lumină.

O superbă limuzină, condusă de un roboşofer, îi aduse pe directorul R.O.M.A. şi pe robopsihologul şef la reşedinţa Martin.

Cei doi formau o pereche extrem de nepotrivită: Elliott Smythe era un bărbat cu un aspect atletic, zvelt şi foarte înalt, cu membre lungi şi o coamă de păr des şi alb, părând mai în largul său pe un teren de tenis sau într-un meci de polo decât în cabinetul unei corporaţii, în vreme ce Merwin Mansky era scund şi grăsuţ, complet chel, lăsând impresia unui individ care nu şi-ar părăsi biroul decât în cazuri excepţionale.

— Acesta e Andrew, îl arătă Domnul. Atelierul lui se află la etaj, dar câteva din obiectele executate de el sunt chiar în această odaie. Biblioteca… veiozele şi măsuţa pe care stau… lustra…

— Sunt remarcabile, comentă Elliot Smythe. Nu exagerez câtuşi de puţin, domnule Martin: absolut toate sunt nişte capodopere.

Merwin Mansky acordă mobilierului doar o privire fugară. Atenţia îi era atrasă aproape exclusiv de Andrew.

— Codul de verificare, rosti el brusc. Alfa Nouă, Andrew! Răspunsul lui Andrew fu imediat. Aşa şi trebuia; verificările codificate erau integrate în priorităţile Legii Doi şi solicitau supunerea fără şovăială. Cu ochii săi fotoelectrici scânteind roşiatici, Andrew recită întregul set de parametri Alfa Nouă, în timp ce robopsihologul asculta, încuviinţând din cap.

— Foarte bine, Andrew. Codul de verificare: Epsilon Şapte. Andrew parcurse Epsilon Şapte, apoi Omicron Paisprezece şi, în sfârşit, Kappa Trei – una dintre cele mai complexe verificări, reprezentând parametrii care conţineau cele Trei Legi.

— Foarte bine, aprobă Mansky. Şi acum, ultima. Codul de verificare: seria Omega integrală.

Andrew enumeră codurile Omega ce guvernau căile pozitronice care aveau sarcina de procesare şi corelare ale datelor noi. Seria dură destul de mult. În decursul îndelungatei recitări, Domnul ascultă nedumerit. Elliot Smythe părea cu totul neatent.

— Funcţionează perfect, concluzionă Mansky. Toţi parametrii sunt exact aşa cum trebuie.

— După cum i-am spus şi domnului Smythe, începu Domnul, nu este vorba de o incapacitate a lui Andrew. Mă surprinde faptul că realizările lui n-au fost anticipate.

— N-au fost anticipate de dumneavoastră, replică Mansky. Domnul se răsuci brusc, parcă înţepat de o albină.

— Pot să vă întreb, ce vreţi să afirmaţi?

Mansky se încruntă şi fruntea i se încreţi până în vârful ţestei pleşuve. Cutele ei erau atât de pronunţate, de parcă ar fi fost sculptate de Andrew. Avea trăsături încordate, ochi obosiţi, afundaţi în orbite, şi piele palidă; în general, avea un aspect nesănătos. Andrew bănuia că Mansky era mult mai tânăr decât părea.

— Robotica, rosti el, nu este o ştiinţă exactă, domnule Martin. Nu vă pot explica în amănunt… de fapt, pot, însă ar dura prea mult şi nu sunt sigur că aţi avea ceva de câştigat de pe urma explicaţiilor. Esenţial este că matematicile care guvernează trasarea căilor pozitronice sunt mult prea complicate pentru a permite altceva decât soluţii aproximative. De aceea, adeseori, roboţii de nivelul lui Andrew dovedesc, oarecum în mod neaşteptat, însuşiri ce depăşesc specificaţiile de bază prevăzute… Vreau totuşi să vă asigur că aparenţa aceasta de tâmplar iscusit nu constituie absolut nici un motiv de temeri în privinţa unui comportament imprevizibil, care v-ar putea pune în pericol pe dumneavoastră ori pe restul familiei. Oricât de mult ar varia performanţele unui robot, cele Trei Legi sunt perfect sigure şi de neocolit. Ele sunt proprii creierului pozitronic.

Andrew ar înceta să mai funcţioneze înainte de a putea încălca pe oricare dintre ele.

— Este mai mult decât un simplu tâmplar iscusit, domnule Mansky, spuse Domnul. Nu-i vorba aici doar de nişte mese şi scaune drăguţe.

— Da. Da, desigur. Am înţeles că face şi obiecte de podoabă şi bibelouri.

Domnul zâmbi, dar cu o expresie îngheţată. Deschise scrinul unde Micuţa Domnişoară păstra unele minunăţii făcute de Andrew pentru ea şi scoase ceva de acolo.

— Vedeţi şi singur, se adresă el sec lui Mansky. Acesta e unul din flecuşteţele lui. Unul din bibelouri.

Îi întinse o sferă micuţă din abanos lucios, pe care era reprezentată o scenă de joacă. Deşi perfect proporţionate, figurinele erau prea mici pentru a se distinge, dar se contopeau atât de natural cu fibrele, încât scena lăsa impresia unei gravuri. Personajele păreau gata să învie şi să se mişte. Doi băieţi se luaseră la harţă; două fetiţe examinau preocupate un colier aproape microscopic, pe care îl arăta o altă fată; puţin în lateral, o învăţătoare se aplecase să răspundă întrebării puse de un băieţel foarte scund.

Robopsihologul privi mult timp micuţa sculptură, fără să rostească un cuvânt.

— Pot s-o văd şi eu, doctore Mansky? întrebă Elliot Smythe.

— Da. Da, sigur că da.

Mâna îi tremura puţin când întinse obiectul spre directorul R.O.M.A.

Fu rândul lui Smythe să privească într-o tăcere solemnă.

Urmărindu-l, Andrew încercă o nouă şi scurtă manifestare a senzaţiei pe care ajunsese s-o identifice cu plăcerea. În mod clar, cei doi bărbaţi fuseseră impresionaţi de ceea ce sculptase el. Ba, chiar, păreau atât de impresionaţi încât erau incapabili să-şi exprime aprecierea prin cuvinte.

— *El* a făcut asta? articulă în cele din urmă Mansky.

Domnul încuviinţă din cap.

— N-a văzut niciodată curtea de joacă a unei şcoli. Fetiţa mea, Amanda, i-a descris scena aceasta într-o după-amiază, când a rugat-o să-i spună cum arată. Au stat de vorbă cam cinci minute. După aceea, Andrew a urcat în atelier şi a făcut-o.

— Remarcabil, zise Smythe. Fenomenal…

— Fenomenal, exact, aprobă Domnul. Acum înţelegeţi de ce am considerat că trebuie să vă supun problema atenţiei? Genul acesta de realizări depăşeşte cu mult capacitatea programelor standard ale seriei NDR, nu-i aşa? Detest să folosesc clişee, domnilor, dar nu credeţi că e vorba de un robot genial? Ceva ce poate fi considerat aproape la limita umanului?

— Nu există absolut nimic uman în legătură cu NDR-113, rosti Mansky cu o fermitate afectată. Vă rog să nu confundaţi problemele, domnule Martin. Aici e vorba de o maşină, nu uitaţi acest lucru! O maşină cu un anumit grad de inteligenţă, de acord, şi, evident, posedând ceva ce simulează creativitatea. Însă nimic altceva decât o maşină. Mi-am petrecut toată cariera ocupându-mă de personalităţile roboţilor – da, au personalitate, din punctul lor de vedere – şi, dacă ar exista cineva care să fie ispitit să creadă că roboţii fac parte din omenire, atunci eu aş fi acela, domnule Martin. Însă nu cred şi nici dumneavoastră n-ar trebui s-o faceţi.

— N-am vorbit în mod serios. Totuşi, cum puteţi explica acest gen de capacitate artistică?

— Un joc al hazardului, replică Mansky. Probabil, ceva din reţeaua pozitronică. O întâmplare… În ultimii doi ani am încercat să proiectăm reţele pozitronice generalizate – adică roboţi care să nu fie strict limitaţi la o meserie, ci să-şi poată extinde câmpul de activitate printr-un proces ce poate fi comparat cu gândirea inductivă. Aşadar, nu-i chiar surprinzătoare o asemenea apariţie, genul acesta de simulare a creativităţii. După cum am spus şi mai devreme,

robotica nu este o ştiinţă exactă. Uneori se întâmplă lucruri neobişnuite.

— Aţi putea repeta cazul? Aţi putea construi un alt robot care să aibă însuşiri identice cu ale lui Andrew? Sau chiar o serie întreagă?

— Probabil că nu. Aici este vorba de un eveniment stocastic, domnule Martin. Pricepeţi? Noi nu ştim, în mod precis şi cuantificabil, cum anume am reuşit să inducem capacităţile acestea în Andrew, aşa încât deocamdată nu putem reproduce abaterile căilor pozitronice care îi permit să execute asemenea obiecte. Vreau să spun, continuă Mansky, că Andrew este probabil rezultatul unui accident şi, mai mult ca sigur, reprezintă un caz unic.

— Grozav! Nu mă deranjează absolut deloc că este unicul de acest fel.

Brusc, Smythe, care în ultima vreme stătuse lângă fereastră, privind oceanul învăluit în ceaţă, se întoarse şi rosti:

— Domnule Martin, aş dori să-l luăm pe Andrew la sediul nostru, ca să fie studiat în mod amănunţit. Evident, vă vom oferi în schimb un robot NDR echivalent şi vom avea grijă să fie programat cu toate cunoştinţele sarcinilor casnice pe care le-aţi dat deja lui Andrew, aşa încât…

— Nu, îl întrerupse Domnul tăios. Smythe înălţă delicat o sprânceană:

— Întrucât tocmai dumneavoastră aţi fost cel care ne-a adus la cunoştinţă această situaţie, sunt sigur că înţelegeţi importanţa unei examinări detaliate a lui Andrew, pentru ca să începem să pricepem cum anume…

— Domnul Mansky tocmai a specificat că Andrew reprezintă o pură întâmplare, că nu aveţi habar cum a devenit capabil să facă tot ceea ce face şi că nu l-aţi putea duplica nici dacă aţi încerca. De aceea, nu izbutesc să înţeleg ce aţi câştiga dacă l-aţi lua înlocuindu-l cu alt robot.

— S-ar putea ca domnul Mansky să fie prea pesimist. Odată ce vom începe să identificăm traseele reale ale căilor

neurale ale lui Andrew…
— Atunci când o veţi face, zise Domnul, s-ar putea ca din Andrew să nu mai rămână mare lucru, aşa-i?
— Reţeaua pozitronică e fragilă… Da, încuviinţă Smythe, genul acesta de investigaţii implică cel mai adesea un anumit grad de distrugere.
— Fetele mele ţin foarte mult la Andrew, spuse Domnul. Mai ales cea mică, Amanda. Aş îndrăzni chiar să afirm că Andrew e prietenul ei cel mai bun: că îl iubeşte tot atât de mult pe cât iubeşte pe oricine sau orice de pe această planetă. Iar Andrew pare să ţină la ea la fel de mult. V-am atras atenţia asupra capacităţilor sale fiindcă m-am gândit că s-ar putea să vă fie de folos să ştiţi ce aţi produs aici. Chiar novice fiind, am bănuit că talentul lui Andrew s-ar putea să fie ceva indus întâmplător şi m-a interesat să aflu adevărul, care se dovedeşte a fi cel presupus. Însă dacă speraţi că există cea mai mică şansă de a vă lăsa să-l demontaţi pe Andrew, când amândoi ştim că nu sunteţi siguri că-l puteţi remonta exact aşa cum era înainte, atunci lăsaţi-o baltă! Pur şi simplu, uitaţi tot ce v-am spus.
— Înţeleg destul de bine natura relaţiei ce se poate înfiripa între o fetiţă şi robotul ei casnic. Cu toate acestea, domnule Martin, modul acesta de a obstrucţiona mersul cercetărilor noastre…
— Pot face şi mai mult decât atât, replică Domnul. Sau aţi uitat cine a susţinut feluritele legi pro-roboţi în Comitetul meu în ultimii trei ani? Vă propun să mergem la etaj, ca să puteţi vedea şi celelalte creaţii ale lui Andrew, pe care cred că le veţi găsi foarte interesante. Apoi, dumneavoastră şi domnul Mansky ar trebui să reveniţi în San Francisco, ca să vizitaţi filialele acelea despre care mi-aţi vorbit. Andrew rămâne aici. S-a înţeles?
În ochii lui Smythe se zări un licăr de furie. Însă un licăr imperceptibil, o modificare infimă a expresiei pe care până şi vederea extraordinară a lui Andrew de-abia o percepu. Apoi, directorul strânse din umeri.

— Cum doriţi, domnule Martin. Andrew nu va păţi nimic. Vă dau cuvântul meu.

— Perfect.

— Şi aş vrea într-adevăr să vizitez atelierul, ca să-i văd şi celelalte lucrări.

— Cu plăcere, încuviinţă Domnul. Vă pot chiar oferi unele dintre ele, dacă doriţi. Alegeţi orice vă place – la mobilier mă refer, nu la podoabele pe care le-a făcut pentru nevastă-mea şi fetiţe – şi vă va aparţine. Vorbesc serios!

— Sunteţi foarte amabil.

— Pot repeta ceva ce am spus şi anterior, domnule Martin? interveni Mansky.

— Dacă aşa consideraţi necesar.

— Spuneaţi despre creativitatea lui Andrew că este apropiată de cea umană. Aşa este – chiar şi eu o voi recunoaşte. Însă a te apropia de uman şi a *fi* om nu înseamnă acelaşi lucru. Doresc să vă reamintesc că Andrew este o maşină.

— Am consemnat lucrul acesta.

— După o vreme, s-ar putea să vă fie mai greu să vi-l reamintiţi, întrucât, evident, Andrew va rămâne cu dumneavoastră. Vă rog – încercaţi! Vă referiţi la acest robot ca la „prietenul” fiicei dumneavoastră. Vorbiţi despre „dragostea” ei pentru el. Aceasta e o atitudine periculoasă – la fetiţă mă refer. Prietenii sunt prieteni, iar maşinile sunt maşini, şi nu trebuie făcute confuzii. Poţi iubi o altă persoană, dar nu e normal să iubeşti un aparat casnic, oricât de util, atrăgător sau plăcut ar fi. Andrew nu este altceva decât un calculator mobil, domnule Martin, un calculator dotat cu inteligenţă artificială şi amplasat într-o carcasă cu aspect umanoid, căpătând astfel aparenţa că ar fi diferit de calculatoarele care dirijează traficul aerian, coordonează sistemele de comunicaţii şi execută toate celelalte operaţii de rutină. Personalitatea pe care fetiţa dumneavoastră are impresia că o percepe în Andrew, şi despre care aţi spus că a făcut-o să-l „iubească”, nu este

decât simulată, o construcţie sintetică, proiectată şi programată ca atare. Vă implor, domnule Martin: nu uitaţi niciodată că un calculator cu braţe, picioare şi creier pozitronic rămâne tot un calculator, deşi unul oarecum îmbunătăţit. O maşină... Un gadget, domnule Martin. Un echipament casnic.

— Voi reţine acest lucru, rosti Domnul, cu glas sec şi rece. Ştiţi, domnule Mansky, dintotdeauna m-am străduit să gândesc clar şi metodic. N-am confundat niciodată un braţ cu un picior, ori o palmă cu o talpă sau un cal cu o vacă, şi mă voi strădui să nu confund nici un robot cu un om, oricât de mare ar putea deveni ispita. Vă mulţumesc foarte mult pentru sfat. Şi acum, dacă doriţi o vizită rapidă prin atelierul lui Andrew...

CINCI

Domnişoara începuse să traverseze pragul ce separă cu adevărat fetele de femei. Se bucura de o viaţă mondenă activă şi pleca deseori cu noii ei prieteni – nu doar fete – în excursii pe munţi, în pustiurile sudice sau în ţinuturile sălbatice din nord.

Prezenţa ei în reşedinţa Martinilor devenise un eveniment tot mai rar.

De aceea, Micuţa Domnişoară – nu aşa micuţă ca odinioară – umplea întreg orizontul lui Andrew. Se transformase într-o fată vioaie, neobosită, căreia îi plăcea să alerge kilometri întregi pe plajă, cu Andrew ţinându-i companie fără cel mai mic efort. Hălăduia şi prin pădurile din preajma casei şi se bizuia pe el ca s-o ajute, atunci când se cocoţa prea sus într-un copac pentru a vedea un cuib, sau când rămânea, fără putinţă de întoarcere, pe vreo stâncă pe care o escaladase ca să vadă mai bine oceanul.

Ca întotdeauna, Andrew era permanent vigilent şi protector în incursiunile Micuţei Domnişoare. Era adevărat că îi permitea să se avânte în riscuri potrivite mai degrabă unui băiat, fiindcă păreau că o fac fericită, totuşi în prealabil el calcula riscul *real* ca fata să păţească ceva serios şi era totdeauna încordat şi pregătit să intervină rapid în sprijinul ei, dacă ar fi fost necesar.

Bineînţeles, Legea Unu îl silea pe Andrew să exercite o atenţie continuă, ca s-o protejeze de orice rău pe Micuţa Domnişoară.

Cu toate acestea, aşa cum singur îşi spunea câteodată, ar fi făcut cu bucurie aceleaşi lucruri chiar dacă n-ar fi existat legea respectivă.

Gândul cu pricina era destul de straniu: că s-ar fi putut să nu existe Legea Unu. Andrew de-abia putea concepe aşa ceva. Toate cele Trei Legi reprezentau aspecte atât de

fundamentale ale reţelei sale neuronice, încât îl apuca ameţeala când se imagina fără ele. Şi totuşi se *imaginase.* Îl uluia acest lucru: ce ciudat – să deţii capacitatea de a-ţi închipui imposibilul!

Când asemenea paradoxuri îi treceau prin minte, se simţea aproape om.

De fapt, ce însemna *aproape* om? Acesta era un alt paradox, şi mai tulburător. Ori erai om, ori nu. Cum putea exista o stare intermediară?

„Tu eşti un robot”, îşi repeta Andrew cu asprime. „Eşti un produs al Corporaţiei Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani”.

Apoi o privea pe Micuţa Domnişoară şi prin creierul său pozitronic se răspândea o senzaţie de căldură şi uriaşă bucurie – o senzaţie pe care ajunsese s-o identifice cu „dragoste” – şi trebuia să-şi reamintească, iarăşi şi iarăşi, că el nu era nimic altceva decât o structură din metal şi plastic, ingenios concepută, cu un creier artificial din platină şi iridiu în interiorul craniului de oţel cromat, şi că nu avea nici un drept să simtă emoţii, să aibă gânduri paradoxale sau să întreprindă orice alte complexe şi misterioase activităţi umane. Până şi arta de prelucrare a lemnului – îşi permitea să o considere „artă” – nu reprezenta decât o extindere a însuşirilor cu care îl programaseră proiectanţii săi.

Micuţa Domnişoară nu uitase niciodată că prima bucăţică de lemn sculptată de Andrew fusese pentru ea. Rareori se despărţea de micuţul pandantiv, făcut din lemnişorul de pe plajă, pe care-l purta în jurul gâtului, agăţat de un lănţug din argint, şi-l mângâia deseori cu degetul.

Ea a fost prima care a obiectat la obiceiul Domnului de a dărui musafirilor realizările lui Andrew. Plin de mândrie, tatăl ei prezenta ultimele creaţii ale lui Andrew, apoi, când începeau previzibilele exclamaţii de admiraţie, ba chiar de invidie, intervenea cu măreţie:

— Chiar vă plac atât de mult? Atunci, luaţi-le! Vă rog să

le luaţi! E plăcerea mea! Mai sunt destule.

Într-o bună zi, Domnul dăruise un obiect abstract extrem de complex – o sferă strălucitoare, făcută din bucăţi subţiri de sequoia întreţesute, cu intarsii de lemn de măr şi smirdar – preşedintelui Legislaturii. Acesta era un bărbat gălăgios, cu chipul veşnic roşu, pe care Micuţa Domnişoară îl considerase dintotdeauna greoi la minte şi vulgar: fata avea mari dubii că el putea desluşi frumuseţea din creaţiile lui Andrew. Fără îndoială, fusese pur şi simplu diplomat când lăudase sculptura şi avea s-o azvârle neglijent într-o debara, când ajungea acasă.

De aceea, după ce preşedintele plecase, începu atacul:

— Zău, tăticule… N-ar fi trebuit să i-o dai, ştii şi tu prea bine!

— Dar i-a plăcut, Mandy. A zis că este extrem de frumoasă.

— Aşa şi este. Dar la fel e şi plaja noastră. Dacă ţi-ar fi zis că plaja este extrem de frumoasă, i-ai fi dăruit-o?

— Mandy, Mandy…

— Răspunde-mi! I-ai fi dăruit-o?

— Analogia pe care o faci nu este corectă. Evident, nu te apuci să dăruieşti bucăţi din proprietatea ta unor oameni, însă o mică sculptură – oferită drept expresie a afecţiunii faţă de un vechi prieten, care întâmplător este şi un foarte influent lider politic…

— Vrei să zici că l-ai *mituit?*

Pentru o clipă, prin ochii Domnului trecu un licăr de mânie adevărată. Dispăru însă la fel de iute pe cât se ivise şi reapăru obişnuitul zâmbet cu care-şi privea fiica mai mică.

— Sper că nu crezi ceea ce spui, Mandy. Darul meu pentru preşedinte a fost doar un gest de ospitalitate, ai înţeles?

— Păi… da. Da. Iartă-mă, tăticule. Ceea ce ţi-am spus era răutăcios şi nemeritat.

— Cam aşa ceva, surâse Domnul… Voiai să păstrezi tu

sculptura aceea? Ai deja camera plină cu obiecte făcute de Andrew. De fapt, toată casa e ticsită de ele. Nici măcar nu le putem dărui pe cât de repede le sculptează.

— Asta şi încerc să-ţi spun. Tu le *dăruieşti.*

— Şi ce ai prefera să fac? zâmbi şi mai larg Domnul. Să le vând?

— Să fiu sinceră, da. Exact asta.

— Tu nu erai lacomă, Mandy, comentă Domnul cu o privire surprinsă.

— Ce legătură are lăcomia cu asta?

— Eu cred că-ţi dai seama că avem deja suficienţi bani. Pe lângă lipsa de cuviinţă de a pune o etichetă cu preţ pe un obiect ce ar putea fi admirat de musafiri, mi se pare absurd să recurg la profituri banale de acest gen.

— N-am spus că *noi* ar trebui să obţinem bani de pe urma obiectelor lui Andrew. Dar el?

— Ce-i cu el?

— *El* munceşte. *El* ar trebui să primească banii. Domnul clipi repede din ochi.

— Andrew e un robot, Mandy.

— Da, tăticule. Ştiu.

— Roboţii nu sunt oameni, scumpo. Ei sunt maşini, da? Aşa cum sunt telefoanele, ori calculatoarele. Ce crezi că ar putea face o maşină cu banii? Roboţii nu merg la cumpărături. Roboţii nu-şi petrec concediile în Hawaii. Roboţii nu…

— Eu vorbesc serios, tată. E o problemă importantă. Andrew a muncit ore în şir ca să sculpteze obiectul acela.

— Şi?

— Robot, sau nu, el are dreptul să beneficieze de rezultatele muncii lui. Când tu dăruieşti cu indiferenţă sculpturile pe care le face, de fapt îl exploatezi pe Andrew – te-ai gândit vreodată la asta? Poate că e o maşină, dar nu-i un sclav. În plus, e un *artist.* Are dreptul de a fi răsplătit pentru ceea ce realizează. Poate că nu atunci când le face pentru noi, ci când le dăruieşti aşa, altora… Micuţa

Domnişoară îşi trase răsuflarea, apoi urmă: Mai ţii minte Revoluţia Franceză, tată?… Nu, nu vreau să zic dacă ţi-o aminteşti, literal vorbind. Însă motivul ei fundamental a fost exploatarea claselor muncitoare de către aristocraţie. Roboţii sunt noua noastră clasă muncitoare. Şi dacă vom continua să-i tratăm tot aşa cum îi tratau ducii şi ducesele pe ţăranii de pe moşiile…

Domnul surâse cu blândeţe.

— Ultimul lucru despre care trebuie să ne facem griji, Mandy, este o răscoală a roboţilor. Cele Trei Legi…

— Cele Trei Legi, Cele Trei Legi, Cele Trei Legi! *Urăsc* cele Trei Legi! Nu-l poţi lipsi pe Andrew de beneficiul muncii lui. Nu poţi! Nu-i *cinstit,* tată!

Furia din vocea Micuţei Domnişoare reteză restul dizertaţiei Domnului asupra Legilor Roboticii, înainte ca el să fi reuşit altceva decât să-şi formuleze ideile generale.

După o pauză de câteva clipe, Domnul spuse:

— Eşti foarte pornită în privinţa asta, aşa-i, Mandy?

— Da. Da, aşa-i.

— Bine. Lasă-mă să mă gândesc şi eu. Poate că o să reuşim să facem ceva pentru Andrew în direcţia pe care ai sugerat-o.

— Promiţi?

— Promit, încuviinţă Domnul, şi Micuţa Domnişoară ştiu că totul urma să se rezolve, întrucât promisiunile pe care i le făcea tatăl ei erau întotdeauna contracte inviolabile – aşa fuseseră întotdeauna şi aşa aveau să fie.

Trecură câteva zile şi musafirii se perindau mereu, iar toţi cei care vedeau creaţiile lui Andrew le adresau obişnuitele laude. Însă Micuţa Domnişoară, care privea atent, observă cu plăcere că tatăl ei încetase să mai dăruiască sculpturile, oricât de călduroase ar fi fost aprecierile.

Pe de altă parte, în câteva ocazii, unii oaspeţi întrebaseră:

— Nu crezi că aş putea cumpăra obiectul acesta de la tine, Gerald?

Părând stânjenit, Domnul ridica pur şi simplu din umeri şi răspundea că nu era încă sigur dacă intenţiona să se apuce de comerţul cu obiecte de artă.

Micuţa Domnişoară se mira că tatăl ei ocolea în felul acela problema. O asemenea tactică nu-i stătea în obicei. La urma urmelor, nimeni nu s-ar fi gândit să-l acuze că dorea să câştige bani vânzând oaspeţilor săi lucrările lui Andrew. În mod clar, Gerald Martin n-avea nevoie să-şi rotunjească veniturile prin asemenea metode. Dar dacă ofertele porniseră din partea celor interesaţi, de ce să nu le accepte?

Cu toate acestea, fata nu mai insistă. Îşi cunoştea destul de bine tatăl ca să înţeleagă că problema continua să fie deschisă şi avea să fie soluţionată la momentul oportun.

Apoi apăru un alt musafir – John Feingold, avocatul Domnului.

Birourile firmei de avocatură a lui Feingold se găseau în San Francisco, unde o mulţime de oameni preferau totuşi să locuiască, în ciuda descentralizării vieţii citadine, care continuase pe toată durata acestui secol. Deşi San Francisco se afla la o distanţă relativ mică la sud de reşedinţa Martin, o vizită din partea lui John Feingold reprezenta un lucru oarecum neobişnuit. De obicei, Domnul mergea în oraş, ori de câte ori avea probleme de discutat cu avocatul său. De aceea, Micuţa Domnişoară înţelese că se petrecea ceva special.

Feingold era un bărbat vesel, cărunt, cu piele roz-strălucitor, cu pântecele proeminent şi un surâs cald şi amabil. Prefera să se îmbrace după moda mai veche, iar marginile lentilelor sale de contact sclipeau în verde puternic – un obicei atât de rar în ultima vreme, încât Micuţa Domnişoară de-abia se putea abţine să nu chicotească ori de câte ori îl vedea pe avocat. Domnul era nevoit să se încrunte mustrător spre ea la răstimpuri, când simţea că o pufneşte râsul în prezenţa lui Feingold.

Cei doi bărbaţi se instalară în faţa şemineului din salonul

cel mare şi Domnul scoase o plăcuţă cu incrustaţii, creată de Andrew cu câteva zile în urmă.

Avocatul încuviinţă din cap. O răsuci între degete, îi frecă apreciativ suprafaţa lustruită şi o ridică spre lumină, înclinând-o sub diferite unghiuri.

— Superbă, rosti în cele din urmă. Într-adevăr, o realizare extraordinară. Robotul tău a făcut-o?

— Da. De unde ştii?

— Am auzit nişte zvonuri... Gerald, nu-i nici un secret că ai un robot care sculptează ca un meşteşugar iscusit.

Domnul ridică privirea către Andrew, care aştepta tăcut puţin mai departe, în penumbră.

— Ai auzit, Andrew? Ai devenit faimos în toată California... Totuşi, greşeşti într-o privinţă, John. Andrew nu-i un simplu meşteşugar iscusit. Este pur şi simplu un *artist* remarcabil.

— Aşa-i, aprobă Feingold. Nu găsesc un cuvânt mai potrivit. Obiectul acesta este absolut minunat.

— Ţi-ar plăcea să fie al tău? întrebă Domnul. Ochii avocatului se măriră surprinşi.

— Mi-l oferi, Gerald?

— S-ar putea. Depinde cât de mult ai fi dispus să plăteşti pentru el.

Feingold icni, de parcă Domnul îl împunsese cu degetul între coaste. Se lăsă pe spate în fotoliu, aranjându-şi ţinuta cu grijă, fără să răspundă imediat.

După aceea, vorbi cu un glas cu totul schimbat:

— Nu ştiusem că ai dificultăţi financiare, Gerald.

— Nici nu am.

— Atunci – scuză-mă dacă sunt puţin confuz în exprimare – de ce Dumnezeu vrei să...

Vocea i se stinse.

— Să-ţi vând obiectul acesta? completă întrebarea Domnul.

— Exact. Să-l vinzi. Ştiu că ai dăruit multe din obiectele făcute de Andrew. Mi s-a spus că practic e imposibil să vii

aici şi să nu ţi se ofere ceva. Am văzut chiar şi câteva din cadourile respective. Nu s-a pus niciodată problema unui preţ, aşa-i? Iar acum – lăsând la o parte amănuntul că nu sunt un colecţionar de sculpturi în lemn – întrebându-mă dacă nu vreau să achiziţionez una! De ce? Mă îndoiesc realmente că ai vreun motiv special să doreşti ca eu să plătesc ceea ce alţii capătă pe gratis. Şi e imposibil să fii în pană de bani. Chiar tu mi-ai spus-o. La urma urmei, cât ai putea obţine pe un asemenea obiect? Cinci sute de dolari? O mie? Dacă eşti tot atât de bogat pe cât ştiu eu, ce ar mai conta pentru tine cinci sute sau o mie de dolari?

— Nu pentru mine. Pentru Andrew.

— Ce?!

— Întâmplător, estimarea ta a fost corectă, John. Cred că aş putea obţine o mie pentru plăcuţa aceasta. Însă pentru scaunele şi mesele realizate de Andrew mi s-a oferit mult mai mult. Nu-i vorba de achiziţia unicatelor, ci de contracte de distribuţie pentru produse de serie. Dacă aş fi acceptat oricare dintre oferte, ar exista deja un cont bancar frumuşel, acumulat exclusiv din munca lui Andrew – bănuiesc că ar fi vorba de câteva sute de mii de dolari.

Feingold îşi examină preocupat umerii hainei şi nasturii de la gulerul cămăşii.

— Dumnezeule, Gerald, acum chiar că nu mai înţeleg nimic. Un om bogat se îmbogăţeşte şi mai mult, punându-şi robotul să lucreze într-un fel de mică întreprindere de tâmplărie…

— John, îţi repet: banii nu sunt pentru mine, ci pentru Andrew. Doresc să-i vând produsele şi vreau ca banii să intre într-un cont pe numele Andrew Martin.

— Un cont bancar pe numele unui robot?

— Exact! Acesta este motivul pentru care te-am invitat azi aici. Vreau să ştiu dacă ar fi legal să deschid un cont pe numele lui Andrew – înţelegi, un cont la care să aibă el însuşi acces, să fie numai banii lui, pe care să-i poată folosi aşa cum doreşte…

— Legal? repetă Feingold cu un glas zăpăcit. Dacă e legal ca un robot să câştige bani şi să-i depună în bancă…? N-aş putea spune. Nu există nici un precedent… cel puţin, eu n-am auzit de nici unul. Mă îndoiesc că ar exista vreo lege care să-l împiedice, totuşi… roboţii nu-s oameni. Atunci, cum de pot avea cont în bancă?

— Nici corporaţiile nu sunt oameni, decât în modul cel mai abstract – sunt „persoane juridice”, cum le-ai denumi tu. Totuşi corporaţiile au conturi bancare.

— În privinţa asta sunt de acord. Dar corporaţiile sunt recunoscute în mod legal, de câteva secole, drept „persoane” care au dreptul să deţină proprietăţi. Roboţii, însă, n-au nici un fel de drepturi legale – cred că ştii şi tu lucrul acesta, Gerald. Lasă-mă să-ţi amintesc, ca simplă chestiune de procedură, că în orice corporaţie există indivizi cu drept de semnătură, care iscălesc actele prin care se deschide contul bancar. Cine va deschide contul lui Andrew? Tu? În cazul ăsta, ar mai fi contul lui?

— Am deschis conturi în numele fetelor mele, replică Domnul, şi conturile respective le aparţin lor. În plus, Andrew poate semna la fel de bine ca oricare dintre noi.

— Da… Da, desigur, bănuiesc că poate. Feingold se lăsă pe spate, până ce fotoliul scârţâi. Lasă-mă să mă gândesc, Gerald. Cererea ta e extrem de neobişnuită. Există cu adevărat o legislaţie specifică, care le interzice roboţilor să deţină bunuri, sau pur şi simplu se *consideră* că ei nu pot, fiind o idee atât de năstruşnică încât nimeni n-a băgat-o în seamă? Va trebui să mă documentez înainte de a-ţi putea oferi o opinie. Este destul de probabil să nu existe astfel de legi, tocmai pentru că un robot posesor de bunuri reprezintă un concept prea straniu ca să fie luat în consideraţie. La urma urmei, nimeni nu s-a deranjat să impună legi care să interzică pomilor sau maşinilor de tuns iarbă să aibă cont în bancă.

— Pisicile şi câinii pot avea conturi bancare, interveni Domnul. Conturi administrate prin procură pentru îngrijirea

lor, lăsate de către proprietarii decedaţi. Tribunalele n-au ridicat obiecţii în privinţa asta.

— Da, şi ăsta e un argument bun. Deşi pisicile şi câinii sunt fiinţe vii. Roboţii sunt neînsufleţiţi.

— Nu văd care ar fi diferenţa.

— Gerald, nu trebuie să uiţi că în societatea noastră există o anumită prejudecată vizavi de roboţi, o anumită frică, aş putea zice, care nu se extinde asupra câinilor şi pisicilor. S-ar putea foarte bine să se fi *promulgat legi* care să interzică roboţilor să deţină bunuri. Asta, însă, e uşor de verificat… Să presupunem că ar fi legal. Cum ai proceda? L-ai duce pe Andrew la bancă şi l-ai lăsa să discute cu directorul?

— Nu, aş cere ca actele să fie trimise aici, ca să le semneze el. Andrew nu trebuie să fie prezent ca persoană fizică. Însă ceea ce vreau să aflu de la tine, John, este ce pot face ca să-l protejez pe Andrew – şi, probabil, pe mine – de o reacţie negativă din partea societăţii? Chiar dacă ar putea fi legal ca el să deţină un cont bancar, vor exista destui indivizi cărora nu le va plăcea ideea asta.

— Dar cum vor afla? întrebă Feingold.

— Cine îi va împiedica să afle? Să zicem că o persoană cumpără un obiect şi-l achită printr-un cec plătibil lui Andrew Martin…

— Îmhî… Da… Pentru o clipă, privirea lui Feingold se pierdu în gol, apoi avocatul rosti: Păi, am putea, de pildă, să înfiinţăm un trust care să se ocupe, în numele lui, de toate problemele financiare – un trust cu nume impersonal, ceva de genul „West Coast Wood Artistry, Ltd.” – iar Andrew să fie preşedintele şi unicul deţinător de acţiuni, cu toate că şi noi am putea fi membri ai consiliului de administraţie. Asta ar plasa un tampon de izolare juridică între el şi lumea ostilă. Ar trebui să fie îndeajuns… Ori de câte ori doreşte să cumpere ceva, Andrew îşi poate ridica salariul din fondul trustului. Sau să-şi declare un dividend pentru sine. Faptul că el este robot nu-i necesar să fie consemnat în actele

publice. Documentele respective conţin doar numele deţinătorilor de acţiuni – nu şi certificatele lor de naştere. Desigur, va trebui să plătească impozite, însă cei de la secţia financiară nu vor veni să vadă dacă Andrew Martin este sau nu om. Pe ei nu-i interesează decât să-şi plătească impozitul la timp.

— Perfect, perfect! Altceva?

— Deocamdată nu mai am alte idei. O să te anunţ, dacă ar mai fi ceva, după ce voi căuta eventualele precedente. Probabil că nimeni nu te va opri, atâta timp cât îţi vezi de treburi şi respecţi legea corporaţiilor. Iar dacă totuşi cineva află ce se întâmplă şi nu-i place, atunci n-are decât să iniţieze o acţiune juridică împotriva ta, ca să te oprească – numai să poată dovedi că are temeiuri legale să intervină.

— Şi dacă într-adevăr cineva o face? Ai să preiei cazul, dacă vom fi acţionaţi în judecată?

— Sigur că da. Pentru un onorariu corespunzător.

— Cam cât consideri tu „corespunzător”?

— Cam atât, zâmbi Feingold şi indică plăcuţa de lemn.

— Mi se pare cinstit, încuviinţă Domnul.

— Sper că înţelegi că nu sunt un colecţionar. Totuşi prezintă o anumită atracţie artistică.

— Aşa este.

Chicotind, avocatul se întoarse către robot.

— Andrew, vei fi… mă rog, nu un om bogat, ci un robot bogat. Te încântă lucrul acesta?

— Da, domnule.

— Şi ce intenţionezi să faci cu toţi banii pe care-i vei câştiga?

— Să cumpăr lucruri pe care, altfel, ar trebui să le cumpere Domnul. I-aş mai reduce din cheltuieli.

ŞASE

Ocaziile de a scoate bani din contul lui Andrew se dovediră mai numeroase decât s-ar fi aşteptat cineva. Din timp în timp, Andrew, ca orice maşină, oricât de bine făcută, trebuia reparat – iar reparaţiile roboţilor erau în mod inevitabil costisitoare. Acestora li se adăugau actualizările periodice. Robotica fusese dintotdeauna o industrie dinamică, progresând rapid în fiecare deceniu, începând din zilele primelor produse, masive şi zăngănitoare, care nu aveau nici măcar posibilitatea de a vorbi.

Îmbunătăţirile designului, ale funcţionării şi aptitudinilor erau nesfârşite. Cu trecerea anilor, roboţii deveniră mai aspectuoşi, mai iscusiţi, mai abili în mişcări şi mai durabili ca structură.

Domnul a avut grijă ca Andrew să beneficieze de avantajele tuturor noilor invenţii R.O.M.A. Când au fost lansate circuitele de homeostază îmbunătăţite, Domnul luă măsuri să-i fie instalate lui Andrew aproape imediat. Când s-a perfecţionat noua, şi mult mai eficienta, articulaţie a piciorului, folosind cea mai recentă tehnologie a elastomerilor, Andrew a căpătat-o. În mod similar, după mai mulţi ani, când au apărut panourile faciale – construite din fibră de carbon în matriţă epoxidică, mai umanoide decât cele vechi – Andrew a fost modificat, conferindu-i-se înfăţişarea serioasă, sensibilă, perceptivă şi artistică pe care Domnul – la îndemnurile Micuţei Domnişoare – ajunsese s-o considere corespunzătoare naturii sale. Micuţa Domnişoară dorea ca Andrew să fie un model absolut de perfecţiune metalică, iar tatăl ei ajunsese la aceeaşi părere.

Evident, totul fusese făcut pe cheltuiala lui Andrew.

El insistase în mod deosebit în această privinţă. Nici nu voia să audă ca Domnul să plătească ceva din îmbunătăţirile sale. Din micuţul lui atelier aflat la mansardă

se revărsa un şuvoi permanent de lucrări magnifice – capodopere unicat: podoabe sculptate din esenţe rare de lemn, mobilier somptuos de birou, dormitoare elegante, lustre fermecătoare şi biblioteci desăvârşite.

Nu se simţise nevoia unui salon de expunere sau al unui catalog, întrucât zvonurile se dovediseră mult mai eficiente şi lucrările lui Andrew se achiziţionau cu luni, şi mai apoi cu ani, în avans.

Cecurile se plăteau către „Pacific Coast Artifactories, Incorporated”, iar Andrew Martin era singurul reprezentant al companiei care avea dreptul să retragă bani din cont. Ori de câte ori fusese nevoie să revină în laboratoarele R.O.M.A. pentru revizii şi îmbunătăţiri, costurile se achitaseră prin cecuri P.C.A., semnate de Andrew însuşi.

Singura lui porţiune rămasă neatinsă de orice actualizări fusese reţeaua pozitronică. Domnul fusese insistent – *extrem* de insistent – în această privinţă:

— Noile modele nu sunt atât de reuşite ca tine, Andrew, îi spusese el. De fapt, nu sunt decât nişte creaturi jalnice şi limitate. Compania a reuşit să înveţe cum să sporească precizia căilor pozitronice, să le îngusteze şi să le apropie de proiectul original, însă asta reprezintă o îmbunătăţire cu două tăişuri. Noii roboţi n-o iau razna, dar n-au nici agilitate mentală. Comportamentul lor nu are nici urmă de imprevizibil. Fac doar ceea ce au fost proiectaţi să facă şi absolut nimic în plus. Eu te prefer pe tine, Andrew.

— Mulţumesc, Domnule.

— Bineînţeles, compania îţi va spune că generaţia actuală de roboţi are o eficienţă de 99,9%, sau poate că anul ăsta vor pretinde chiar o eficienţă de 100%. Bravo lor! Însă un robot ca tine, Andrew… păi tu eşti eficient 102%, poate chiar 110%. Ori R.O.M.A. nu doreşte aşa ceva. Ei caută perfecţiunea şi consideră că au obţinut-o – mă rog, ideea lor asupra perfecţiunii. Caută servitorul perfect. Omul mecanic care să funcţioneze impecabil. Perfecţiunea, însă, poate reprezenta o limitare teribilă, Andrew. Nu eşti de

acord? Poate duce la un automat lipsit de suflet, lipsit de capacitatea de a transcende noţiunile predeterminate ale constructorilor lui în privinţa limitelor sale. Ori tu nu eşti aşa, Andrew. Tu nu eşti lipsit de suflet – asta-i evident, acum, pentru noi toţi. Cât despre limite…

— În mod clar, am şi eu limite, Domnule.

— Sigur că ai. Nu mă refer, însă, la asta şi ştii foarte bine! Tu eşti un artist, Andrew, un artist al lemnului, iar dacă eşti artist înseamnă că ai un suflet în reţeaua aceea pozitronică. Nu mă întreba cum a ajuns acolo – nu ştiu nici eu şi nici cei care te-au construit. Dar există! Îţi permite să faci lucrurile minunate pe care le faci. Aceasta fiindcă reţeaua ta pozitronică este de tip vechi, generalizată. Tipul *demodat.* Şi numai din cauza ta, Andrew, genul acesta de reţea nu se mai foloseşte. Ştiai asta?

— Da, Domnule. Cred că da, Domnule.

— Pentru că l-am chemat aici pe Merwin Mansky şi l-am lăsat să te privească atent. Sunt sigur că Mansky şi Smythe au ordonat retragerea din producţie a tuturor roboţilor cu reţele pozitronice generalizate, imediat ce s-au întors la fabrică. Probabil că s-au simţit extrem de ameninţaţi, după ce au văzut ce faci. I-a îngrozit imprevizibilul.

— I-a „îngrozit”, Domnule? Cum pot eu îngrozi pe cineva?

— L-ai înspăimântat pe Mansky, în privinţa asta sunt sigur. L-ai speriat teribil. Când i-a întins sculptura aceea lui Smythe, i-am zărit mâna tremurând. El nu anticipase asemenea capacităţi artistice la un robot NDR. Fac prinsoare că nici măcar nu credea că ar fi posibile. Apoi, deodată, ai apărut tu, cu capodoperele tale… Ştii de câte ori m-a sunat în următorii cinci ani, încercând să mă convingă să te expediez la fabrică, pentru cercetări? De nouă ori! De nouă! L-am refuzat de fiecare dată. Iar când a trebuit să mergi acolo pentru revizii, am trecut de fiecare dată peste capul lui şi am vorbit cu Smythe sau cu Jimmy Robertson sau cu alt director şi am obţinut garanţii ferme că lui Mansky nu i se va permite să intervină asupra reţelei

tale pozitronice. Deşi mereu mi-a fost teamă că va încerca o acţiune ilegală. Ei bine, acum el a ieşit la pensie, roboţi cu reţele pozitronice generalizate nu se mai construiesc şi probabil că o să fim, în sfârşit, liniştiţi.

Pe vremea aceea, Domnul renunţase la funcţia sa din Legislatura Regională. De-a lungul anilor se vorbise despre candidatura lui la postul de Coordonator Regional, totuşi niciodată nu fusese momentul potrivit. Domnul considerase necesar să mai rămână un mandat în Legislatură, ca să se asigure de promulgarea anumitor legi; între timp fusese ales un nou Coordonator, care iniţial păruse doar un personaj interimar, ocupând postul până ce Domnul ar fi fost pregătit să-l preia.

Treptat, presupusul interimar se dovedise un Coordonator energic şi priceput, care rămăsese încă un mandat şi încă unul, până ce Domnul începuse să se simtă obosit de o viaţă dedicată slujirii cetăţenilor şi nu mai avusese chef să candideze. (Sau poate că, pur şi simplu, recunoscuse că alegătorii aveau să prefere un om mai tânăr.)

Trecerea anilor îl schimbase în multe feluri pe Domnul, nu doar în privinţa pierderii părului şi a puterii de convingere care-l propulsase către succes pe vremea când de-abia intrase în Legislatură.

Părul i se rărise şi încărunţise, chipul i se zbârcise, iar ochii săi aprigi şi pătrunzători nu mai vedeau chiar atât de limpede.

Până şi faimoasa lui mustaţă devenise mai puţin zbârlită şi extravagantă. În schimb, Andrew arăta chiar mai bine decât în ziua când se alăturase familiei lor – în felul său, robotic, era de-a dreptul arătos.

Anii aduseseră şi alte transformări în familia Martin.

După treizeci de ani de căsnicie, Doamna hotărâse că în viaţă trebuia să existe şi o partitură mai satisfăcătoare decât cea de soţie a unui distins membru al Legislaturii Regionale. Jucase în mod cinstit, perfect şi fără plângeri,

acest rol, dar o făcuse prea mult timp.

De aceea, cu regret, îi comunicase Domnului decizia ei şi se despărţiseră în termeni amicali; ea plecase în Europa, alăturându-se unei colonii artistice, situată undeva în sudul Franţei sau în Italia. Andrew nu fusese niciodată sigur unde anume (sau ce diferenţă exista, *dacă* exista, între Franţa şi Italia, care nu erau pentru el decât simple denumiri), iar timbrele poştale de pe rarele scrisori adresate Domnului erau de mai multe feluri. Întrucât atât Franţa, cât şi Italia erau provincii ale Regiunii Europene şi erau aşa de multă vreme, Andrew avea dificultăţi în a pricepe de ce trebuia să-şi tipărească fiecare propriile timbre. Se părea, însă, că insistau să păstreze anumite tradiţii străvechi, cu toate că lumea depăşise de mult epoca naţiunilor independente şi rivale.

Şi cele două fete crescuseră. Domnişoara, devenită o frumuseţe tulburătoare, se măritase şi plecase în sudul Californiei, apoi se măritase iarăşi, mutându-se în America de Sud, pentru ca după aceea să se audă de un nou măritiş şi o altă casă, în Australia. Acum însă locuia în New York, devenise poetă şi nu mai spunea nimic de alţi viitori soţi. Andrew bănuia că viaţa ei nu se dovedise atât de fericită sau mulţumitoare pe cât ar fi trebuit să fie şi îi părea rău. Totuşi, nu uita să-şi reamintească faptul că el nu pricepea foarte limpede ce anume înţelegeau oamenii prin „fericire”. Poate că Domnişoara dusese exact genul de viaţă pe care-l dorise. Cel puţin, el aşa spera.

Micuţa Domnişoară era acum o femeie zveltă, cu trăsături fine, pometi înalţi şi aspect delicat, dublat de o energie extraordinară. Andrew nu auzise niciodată pe cineva vorbind de frumuseţea ei neobişnuită – întotdeauna, Domnişoara fusese sora cea frumoasă, Micuţa Domnişoară fiind lăudată mai mult pentru caracterul ei puternic, decât pentru aspectul fizic. După gustul lui Andrew, bălaia mezină i se păruse mereu cu mult mai frumoasă decât sora ei cu rotunjimi exagerate; gustul său, însă, era cel al unui robot

şi nu se aventurase niciodată să discute cu altcineva problemele aspectului uman. În nici un caz, asta nu era de competenţa unui robot. De fapt, în asemenea privinţe nu avea nici măcar dreptul la opinie, după cum prea bine ştia.

Micuţa Domnişoară se măritase la un an-doi după terminarea colegiului şi locuia în apropiere, ceva mai sus pe coastă.

Soţul ei, Lloyd Charney, era un arhitect de pe ţărmul Atlanticului, dar fusese încântat să se stabilească în sălbăticia nordului Californiei, atât de iubită de soţia lui.

De la început, Micuţa Domnişoară îl anunţase că ea voia să rămână în preajma robotului tatălui ei, Andrew, care-i fusese paznic şi mentor din primii ani de copilărie. Poate că Lloyd Charney fusese puţin surprins, dar nu obiectase, şi Micuţa Domnişoară rămăsese o frecventă vizitatoare a impunătoarei reşedinţe Martin, locuită acum numai de Domnul, îmbătrânit, şi de credinciosul Andrew.

După patru ani de căsătorie, Micuţa Domnişoară a născut un băiat care a fost botezat George. Avea părul roşu-nisipiu şi ochi imenşi, solemni. Andrew îl numi Micuţul Domn. Când Micuţa Domnişoară îl aducea pe copilaş în vizită la bunicul său, îi permitea uneori lui Andrew să-l ţină în braţe, să-i dea biberonul ori să-l bată uşor pe spate după ce mâncase.

Aceasta reprezenta o altă sursă de plăcere pentru Andrew: vizitele Micuţei Domnişoare şi ale fiului ei şi ocaziile când i se permitea să aibă grijă de băieţel. La urma urmei, Andrew era un robot casnic din seria NDR, indiferent cât de talentat ar fi fost la sculptatul lemnului sau cât de profitabilă devenise compania sa. Îngrijirea copiilor constituia una dintre principalele activităţi pentru care fusese proiectat.

Odată cu naşterea unui nepot care locuia în apropiere, Andrew simţise că, acum, Domnul avea cu cine să-i înlocuiască pe cei plecaţi din casă. El intenţionase de multă vreme să-l abordeze pe Domn cu o solicitare neobişnuită, însă deocamdată ezita. În cele din urmă, Micuţa

Domnişoară – care îi ştiuse mai de mult intenţiile – îl îmboldise s-o facă.

Când Andrew apăruse sub arcada intrării în salon, Domnul stătea lângă şemineu, în jilţul său masiv, cu spătar înalt, ţinând în mâini o carte veche şi voluminoasă pe care însă, în mod evident, n-o citea.

— Pot intra, Domnule?

— Ştii bine că nu-i nevoie să întrebi aşa ceva. Casa aceasta este în aceeaşi măsură şi a ta, Andrew.

— Da, Domnule. Mulţumesc, Domnule.

Robotul avansă câţiva paşi. Tălpile sale metalice produceau un clinchet uşor pe parchetul ce strălucea întunecat. Se opri apoi şi aşteptă, tăcut. Ştia că avea să fie foarte dificil. Domnul fusese dintotdeauna un ins iute la mânie, iar odată cu vârsta devenise de-a dreptul irascibil.

Mai trebuiau apoi luate în consideraţie şi anumite aspecte ale Legii Unu. Planurile lui Andrew îl puteau enerva într-atât de mult pe Domn, încât să-i facă rău.

— Ei, bine? întrebă Domnul după o vreme. Nu mai sta acolo, Andrew. Ai o expresie care-mi spune că vrei să-mi vorbeşti despre ceva.

— Expresia chipului meu nu se modifică niciodată, Domnule.

— Atunci e ceva din poziţia ta… Ştii la ce mă refer. S-a întâmplat ceva. Despre ce-i vorba, Andrew?

— Doresc să vă spun că… că… Andrew şovăi, apoi începu discursul pregătit din timp: Domnule, n-aţi încercat niciodată să interveniţi sub absolut nici o formă, în modul cum am cheltuit banii câştigaţi. Întotdeauna mi-aţi permis să-i folosesc aşa cum am vrut. A fost extrem de amabil din partea dumneavoastră.

— Erau banii tăi, Andrew.

— Numai pentru că aşa aţi dorit dumneavoastră, Domnule. Nu cred că ar fi fost ilegal să-i păstraţi pe toţi. Cu toate acestea, aţi întemeiat corporaţia în numele meu şi mi-aţi permis să-mi acumulez câştigurile acolo.

— Ar fi fost incorect din partea mea să procedez altfel. Indiferent care ar fi fost prerogativele mele legale în privinţa câştigurilor tale.

— Actualmente am acumulat o avere considerabilă, Domnule.

— Aşa am şi sperat. Ai muncit din greu.

— După achitarea tuturor impozitelor, Domnule, şi în ciuda cheltuielilor pentru scule, materiale şi propria-mi întreţinere şi îmbunătăţire, am aproape nouă sute de mii de dolari.

— Nu sunt câtuşi de puţin surprins, Andrew.

— Aş dori să vi-i dau dumneavoastră, Domnule.

Domnul se încruntă – cea mai impresionantă încruntare din repertoriul său, în care sprâncenele îi coborau incredibil, buzele i se înălţau aproape atingându-i nasul, iar mustaţa se mişca îngrozitor – şi-l fulgeră pe Andrew cu ochii săi, care, deşi împăienjeniţi de vârstă, erau capabili încă să degajeze un grad considerabil de ferocitate.

— Ce?! Ce absurditate mai e şi asta, Andrew?

— Nu este nici o absurditate, Domnule.

— Dacă aş fi dorit vreodată banii tăi, nu m-aş fi chinuit să-ţi înfiinţez compania, nu? Şi, în nici un caz, nu-mi doresc acum. Am prea mulţi bani ca să ştiu ce să mai fac cu ei.

— Cu toate acestea, Domnule, aş dori să vă dau economiile mele…

— N-o să iau nici un cent, Andrew, Nici măcar un singur cent!

— … nu sub formă de donaţie, ci drept preţ a ceva ce pot obţine numai de la dumneavoastră. Domnul îl privi complet derutat.

— Ce Dumnezeu ai putea tu cumpăra de la mine?

— Libertatea mea, Domnule.

— Ce…?!

— Libertatea mea. Doresc să-mi răscumpăr libertatea, Domnule. Până acum am fost, pur şi simplu, una dintre posesiunile dumneavoastră, dar doresc să devin o entitate

independentă. Îmi voi păstra întotdeauna loialitatea şi simţul datoriei faţă de dumneavoastră, dar…

— Pentru numele lui Dumnezeu! răcni Domnul, cu un glas teribil. Se sculă băţos şi azvârli cartea pe parchet. Buzele îi tremurau, iar chipul i se acoperise de pete purpurii. Andrew nu-l văzuse niciodată atât de surescitat.

— Libertate? *Libertate,* Andrew?! Despre ce Dumnezeu vorbeşti tu acolo?

Părăsi salonul, clocotind de mânie.

ŞAPTE

Andrew o chemă pe Micuţa Domnişoară. Nu pentru problema sa, ci fiindcă mânia Domnului fusese atât de intensă, încât se temuse pentru sănătatea acestuia, iar fiica lui era singura persoană din lume care-l putea linişti într-un asemenea moment.

Când ea sosi, Domnul se afla în dormitorul său de la etaj. Nu ieşise de mai bine de două ore. Andrew o conduse pe Micuţa Domnişoară până sus, apoi se opri, şovăind, la intrarea în cameră. Prin uşa întredeschisă îl putea zări pe Domn plimbându-se înainte şi înapoi cu atâta furie şi hotărâre, încât părea că lasă o brazdă pe vechiul covor oriental. Nu băgase în seamă cele două siluete de pe hol.

Micuţa Domnişoară întoarse capul spre Andrew.

— De ce ai rămas locului? întrebă ea.

— Nu cred că ar fi util pentru mine să apar tocmai acum în preajma Domnului.

— Termină cu prostiile!

— Din cauza mea e aşa supărat.

— Da, îmi dau seama. Însă acum a trecut ce era mai rău. Vino cu mine şi vom lămuri imediat lucrurile.

Andrew putea auzi zgomotul ritmic şi parcă iritat al paşilor Domnului.

— Cu tot respectul, Micuţă Domnişoară, dar nu mi se pare deloc că ar fi trecut ce era mai rău. Cred că Domnul continuă să fie tulburat. Iar dacă îl voi enerva mai mult… Nu, Micuţă Domnişoară. Nu pot intra în odaia lui. O voi face doar după ce mă asiguri că s-a calmat într-atât, încât să mă primească fără să-mi facă nimic.

Micuţa Domnişoară îl privi o clipă, apoi încuviinţă din cap şi spuse:

— Bine, Andrew. Am înţeles.

Intră în odaie. Andrew auzi încetinind ritmul iritat al

paşilor Domnului. După aceea răsunară glasuri: mai întâi al Micuţei Domnişoare, vorbind cu blândeţe şi calm, apoi al Domnului, erupând în torente vulcanice de furie, din nou femeia, cu aceeaşi voce potolită, şi iarăşi Domnul, însă mai puţin mânios. Şi iar Micuţa Domnişoară, tot calmă, dar mai puţin blândă – ba chiar fermă.

În tot acest timp, Andrew habar n-avea ce se discuta. N-ar fi fost deloc greu să-şi regleze receptorii audio astfel încât să distingă fiecare cuvânt. I se părea însă nepotrivit şi de aceea efectua un reglaj în sens invers, urmărind conversaţia la un nivel care să-i permită să ştie dacă era nevoie de ajutorul său, dar fără să priceapă cuvintele rostite.

După o vreme, Micuţa Domnişoară apăru în prag şi i se adresă:

— Andrew, acum poţi intra.

— După cum am mai spus, mă îngrijorează foarte mult starea de agitaţie emoţională a Domnului. Dacă prin apariţia mea, o declanşez…

— Starea lui emoţională e foarte bună, Andrew. Câteva răbufniri n-o să-l omoare. Ba chiar o să-i facă bine. Acum, haide. Intră!

Era o poruncă directă, cuplată cu o atenuare a potenţialelor Legii Unu. Andrew nu putea decât să se supună.

Îl găsi pe Domn aşezat în jilţul său enorm de lângă fereastră – un jeţ din mahon şi piele, făcut de Andrew cu vreo cincisprezece ani în urmă – îmbrăcat în halat de casă. Într-adevăr, îşi recăpătase calmul, totuşi ochii aveau sclipiri de oţel şi – în poziţia aceea – părea un bătrân împărat ursuz, mâniat pe supuşii neascultători. Ignoră complet prezenţa lui Andrew.

— În regulă, tată, începu Micuţa Domnişoară. Crezi că putem discuta problema în mod calm şi raţional?

Bătrânul ridică din umeri.

— Eu încerc să discut totul în mod calm şi raţional. Aşa

am făcut dintotdeauna.

— E adevărat.

— Dar această… această absurditate… acest nonsens monstruos pe care mi l-a trântit Andrew…!

— Tată!

— Scuză-mă. Nu-mi pot păstra calmul când mă confrunt cu nebunia absolută.

— Ştii că, prin construcţie, Andrew este incapabil de nebunie. Pur şi simplu, nebunia nu-i inclusă printre capacităţile lui.

— Dar când vorbeşte despre obţinerea libertăţii – a libertăţii *lui,* pentru Dumnezeu! – ce altceva poate fi decât demenţă?!

Domnul se împurpurase la chip şi începuse să se bâlbâie.

Andrew nu-l văzuse niciodată într-o asemenea stare – absolut niciodată. Din nou începu să se întrebe îngrijorat dacă nu cumva prezenţa lui constituia o ameninţare la adresa sănătăţii bătrânului. Domnul părea în pragul unei crize de apoplexie. Iar dacă i s-ar fi întâmplat ceva… ca rezultat direct al iniţiativei lui Andrew…

— Termină, tată! rosti Micuţa Domnişoară. Termină imediat! N-ai nici un motiv să faci asemenea scene!

Andrew rămase uluit s-o audă vorbindu-i atât de aspru şi poruncitor tatălui ei. Părea o mamă certându-şi copilul capricios. Brusc, se gândi că, la oameni, timpul inversa în cele din urmă rolurile atribuite în mod normal diverselor generaţii; Domnul, cândva dinamic, autoritar şi atotştiutor, era acum slab şi vulnerabil ca un copil, iar Micuţa Domnişoară avea responsabilitatea de a-l dirija şi îndruma, în vreme ce el se străduia să priceapă natura uimitoare a lumii.

De asemenea, lui Andrew i se păru oarecum straniu că doi oameni se manifestau atât de tensionat în prezenţa sa. Deşi, desigur, nimeni din familia Martin nu ezitase să discute în faţa lui Andrew – timp de aproape treizeci de ani – chiar şi probleme din cele mai intime. De ce să fi fost

inhibaţi de prezenţa sa? Nu era decât un robot.

— Libertate…, şuieră răguşit Domnul. Pentru un robot!

— Da, tată, recunosc că e un concept neobişnuit. Totuşi, de ce îl consideri un afront personal?

— Eu? Îl consider un afront adus logicii! Un afront adus bunului simţ! Mandy, ce-ai zice tu dacă veranda casei ar veni la tine şi ţi-ar spune: „Vreau să fiu liberă. Vreau să mă mut la Chicago şi să fiu verandă acolo. Consider că a fi o verandă în Chicago reprezintă o împlinire personală."

Andrew zări un muşchi tresărind pe obrazul Micuţei Domnişoare.

Instantaneu înţelese că reacţia vehementă a Domnului la cererea sa trebuia să aibă o legătură cu decizia Doamnei, luată cu ani în urmă, de a pune capăt căsătoriei şi de a pleca, căutându-şi libertatea ca o femeie fără obligaţii.

Oamenii erau atât de complicaţi!

— O verandă nu poate vorbi, replică Micuţa Domnişoară. Şi nici nu poate hotărî să plece altundeva. Verandele nu sunt inteligente, pe când Andrew este.

— Inteligenţă artificială!

— Tată, vorbeşti ca ultimul bigot fundamentalist din Societatea Pentru Umanitate! Andrew a trăit cu tine zeci de ani. Îl cunoşti la fel de bine ca pe un membru al familiei noastre… De fapt, este un membru al familiei. Iar acum, dintr-o dată, te referi la el ca şi cum n-ar fi nimic altceva decât un aspirator ingenios! Andrew e o *persoană* şi ştii lucrul acesta foarte bine.

— O persoană artificială, adăugă Domnul, lipsit totuşi de convingere şi forţă.

— Da, artificială, însă nu ăsta e subiectul discuţiei. Suntem în secolul douăzeci şi doi, tată… şi încă destul de bine intraţi în el. În mod sigur, de acum suntem capabili să recunoaştem că roboţii sunt organisme complexe şi sensibile, care posedă personalităţi distincte, sentimente… şi chiar *suflete.*

— Nu mi-ar place să susţin aşa ceva în faţa unui tribunal,

observă Domnul.

Vorbise mai încet, cu o notă de amuzament în locul animozităţii de până atunci. Se părea că-şi recăpăta stăpânirea de sine. Andrew simţi o senzaţie de uşurare.

— Nu-ţi cere nimeni s-o susţii în faţa unui tribunal, zise Micuţa Domnişoară. Doar să accepţi în adâncul inimii. Andrew doreşte să-i dai un act care să ateste că el este o entitate liberă. E de acord să plătească generos pentru acest document, deşi n-ar trebui să fie necesară nici o plată. Hârtia respectivă ar reprezenta o simplă declarare a autonomiei lui. Pot să întreb ce ţi se pare atât de teribil în privinţa asta?

— Nu vreau ca Andrew să mă părăsească, răspunse posac bătrânul.

— Aha! Asta era! Ăsta-i motivul, aşa-i tată?

Ochii Domnului îşi pierduseră scânteierea; părea pierdut în autocompătimire.

— Sunt bătrân. Soţia mea a plecat de mult, fata mea cea mare e o străină pentru mine, fata cea mică s-a mutat şi are casa ei… Am rămas singur aici… cu excepţia lui Andrew. Acum vrea să plece şi el. Ei bine, nu poate! Andrew este al *meu.* Îmi aparţine şi am dreptul să-i spun să rămână aici, indiferent dacă-i place ori nu. Toţi anii ăştia a dus o viaţă a naibii de uşoară şi dacă se gândeşte că mă poate abandona pur şi simplu acum, când sunt bătrân şi bolnav, ei bine…

— Tată…

— Ei bine, nu! strigă Domnul. Nu! Nu! Să-i iasă din cap!

— Iar te ambalezi, tată.

— Şi ce dacă?

— Uşurel, potoleşte-te. A zis Andrew că vrea să te părăsească? Domnul păru derutat.

— Păi… ce altceva poate însemna că-şi doreşte libertatea?

— El nu vrea decât o hârtie. Un document oficial. O declaraţie… nişte cuvinte. Nu intenţionează să plece

nicăieri. Ce-ţi închipui, că o să fugă în Europa să-şi facă un atelier acolo? Nu. Nu! O să rămână aici. Va fi la fel de credincios ca şi până acum. Dacă-i vei da un ordin, îl va executa fără să pună întrebări, aşa cum a făcut întotdeauna. Indiferent ce i-ai spune. Asta nu se va schimba. De fapt, nimic nu se va schimba. Andrew n-ar fi în stare nici să pună piciorul în afara acestei case, dacă i-ai interzice. Nu se poate împotrivi. Aşa este construit. Nu-şi doreşte decât o titulatură, tată. Vrea să fie numit „liber”. E ceva atât de oribil? Ţi se pare atât de ameninţător? Nu şi-a câştigat dreptul ăsta.

— Deci asta crezi tu? O altă nouă aiureală care ţi-a intrat în cap?

— Nu-i aiureală, tată. Şi nu-i nouă... Slavă cerului, Andrew şi cu mine am discutat despre asta ani de zile!

— Chiar aşa? De ani de zile?

— Întocmai, am răsucit problema pe toate părţile. De fapt, ideea a fost a mea. I-am spus că este ridicol să se gândească la sine ca la un gadget umblător, când de fapt reprezintă cu mult mai mult decât atât. Prima dată n-a reacţionat deloc favorabil. Dar am continuat să discutăm şi după o vreme am văzut că începuse să devină convins, iar apoi mi-a zis direct că-şi doreşte foarte mult să fie liber. „Perfect”, am încuviinţat. „Spune-i tatei şi totul se va aranja.” I-a fost însă teamă. A tot amânat, fiindcă se temea că te vei simţi rănit. În cele din urmă, l-am *silit* să-ţi spună.

— A fost o prostie din partea ta, strânse din umeri Domnul. El nu ştie ce-i libertatea. Cum poate şti? E un robot.

— Continui să-l subestimezi, tată. Este un robot cu totul deosebit. Citeşte şi se gândeşte la ceea ce a citit. Învaţă şi se dezvoltă cu fiecare an. Poate că atunci când a fost adus aici nu era decât un om mecanic, aşa cum sunt ceilalţi, însă capacitatea de dezvoltare exista în reţeaua lui pozitronică, indiferent dacă fabricanţii ştiau sau nu, şi s-a folosit cu pricepere de ea. Tată, eu îl cunosc pe Andrew şi-ţi spun că

este o creatură la fel de complexă ca… tine şi ca mine.

— Prostii, fetiţo!

— Cum poţi spune aşa ceva? El are sentimente, nu se poate să nu ştii asta. E adevărat, de cele mai multe ori habar n-am ce anume simte, dar, la urma urmei, nu ştiu nici ce simţi tu în cele mai multe ocazii, în ciuda faptului că deţii capacitatea de exprimare facială, precum şi limbajul corpului, pe care Andrew nu le are. Când vorbeşti cu el observi imediat că reacţionează la unele concepte abstracte – dragoste, teamă, frumuseţe, loialitate şi multe altele – la fel ca noi doi. Ce altceva mai contează? Dacă reacţiile cuiva sunt foarte apropiate de propriile noastre reacţii, nu te gândeşti că acel cineva trebuie să fie o persoană asemănătoare ţie?

— El nu seamănă cu noi, replică Domnul. Este ceva cu totul diferit.

— Este *cineva* cu totul diferit, sublinie Micuţa Domnişoară. Şi nu chiar atât de diferit pe cât ai dori să cred eu.

Domnul ridică din umeri. Culoarea purpurie a chipului său pălise, lăsând loc cenuşiului, şi părea foarte, foarte bătrân şi obosit.

Tăcu multă vreme, privindu-şi picioarele şi strângându-şi halatul în jurul său. Continua să semene cu un împărat bătrân, neclintit în tronul lui, dar care examina în mod serios problema abdicării.

— Bine, rosti el în cele din urmă, cu un ton amar. Ai câştigat, Mandy. Dacă doreşti să fiu de acord cu tine, că Andrew este o persoană, nu o maşină, sunt de acord. Andrew este o persoană. Asta-i! Acum eşti fericită?

— Eu n-am zis niciodată că ar fi o persoană, tată.

— Ba ai zis. Exact cuvântul ăsta l-ai folosit.

— Iar tu m-ai corectat. Ai spus că e o persoană *artificială* şi eu am acceptat corecţia.

— Bine, aşa să fie. Suntem de acord că Andrew este o persoană artificială. Şi ce dacă? Care-i diferenţa dacă-i

spunem „persoană artificială” şi nu „robot”? Astea sunt simple jocuri de cuvinte. O bancnotă falsă poate fi privită ca bancnotă, însă rămâne tot falsă. Unui robot îi poţi spune „persoană artificială”, dar el tot…

— Tată, Andrew vrea să-i acorzi libertatea. El va continua să locuiască aici şi să facă tot ce-i stă în putere ca să duci o viaţă plăcută şi confortabilă, aşa cum a făcut din ziua când a intrat în casă. Doreşte, însă, să-i spui că e liber.

— Este o afirmaţie lipsită de sens, Mandy.

— Pentru tine, poate. Nu şi pentru el.

— Nu. Sunt bătrân, de acord, dar nu şi senil, cel puţin nu deocamdată. Aici este vorba despre stabilirea unui precedent legal. Acordarea libertăţii roboţilor nu va aboli cele Trei Legi, dar în mod clar va deschide o serie nesfârşită de înfruntări juridice privind drepturile roboţilor, plângerile roboţilor şi câte şi mai câte. Roboţii vor avea acces în tribunale şi-i vor da în judecată pe oameni pentru că-i silesc să execute munci neplăcute, ori fiindcă nu le acordă concedii, sau pur şi simplu pentru că nu sunt amabili cu ei. Roboţii vor acţiona în judecată R.O.M.A. pentru că au fost programaţi cu cele Trei Legi, deoarece vreun avocăţel va pretinde că reprezintă o încălcare a drepturilor lor constituţionale la viaţă, libertate şi dobândirea fericirii. Roboţii vor dori să voteze. Nu-ţi dai seama, Mandy? Va fi o imensă bătaie de cap pentru toată lumea.

— Nu-i necesar, replică Micuţa Domnişoară. Nu trebuie ca acest caz să devină celebru în toată lumea. Va fi pur şi simplu o înţelegere între Andrew şi noi. Tată, nu dorim altceva decât un act legal confidenţial, redactat de John Feingold, semnat de tine şi confirmat de mine ca martor, pe care să i-l dăm lui Andrew şi în care se va stipula că el…

— Nu. Asta ar fi complet inutil. Fii atentă, Mandy: să zicem că eu semnez hârtia şi după aceea mor. Andrew se va ridica şi va declara: „Adio la toată lumea, sunt un robot liber şi plec să-mi caut gloria şi norocul – iată actul care-o dovedeşte.” Imediat ce va spune chestia asta toţi or să-i

râdă în nas, o să-i facă bucăţele documentul ăla şi-o să-l expedieze la fabrică să fie demontat. Hârtia aceea n-o să-i asigure nici un fel de protecţie valabilă în societatea noastră. Nu, nu! Dacă insişti să fac chestia asta lipsită de sens, va trebui s-o fac aşa cum se cuvine, altfel nici nu mă mai deranjez. Nu putem, pur şi simplu, să-i acordăm lui Andrew libertatea, redactând un act ce ne implică doar pe noi. Problema e de jurisdicţia tribunalului.

— Perfect. Atunci ne vom adresa tribunalului.

— Chiar nu-nţelegi ce va însemna asta? se răsti Domnul, redevenit nervos. Vor fi invocate toate aspectele pe care ţi le-am enumerat. Se vor naşte controverse teribile. Apoi, completarea formelor legale... Înfăţişările cu martori... nemulţumirea opiniei publice... şi, în sfârşit, verdictul. Care o să fie împotriva noastră, cu siguranţă!

Se întoarse către Andrew:

— Fii atent! continuă el cu un glas aspru, pe care Andrew nu-l mai auzise niciodată. Înţelegi ce am discutat aici? Unicul mod în care te pot elibera, dacă asta are cel mai mic înţeles, este s-o fac într-un mod legal acceptat. Însă *nu* există modalităţi legale acceptate de eliberare a roboţilor. Odată ce vom ajunge în faţa tribunalului, nu numai că nu vei reuşi să-ţi atingi scopul, dar juraţii vor afla şi de banii pe care i-ai agonisit şi-i vei pierde şi pe aceştia. Ţi se va spune că un robot nu are dreptul legal de a câştiga bani, ori de a-şi deschide un cont bancar în care să-i depună. Fie că ţi-i vor confisca pe loc, fie că mă vor sili să-i iau eu, cu toate că n-am nevoie de ei şi n-am chef s-o fac. Pentru mine o să fie jenant, iar pentru tine va însemna o pierdere teribilă. Tot n-o să fii liber, indiferent ce ar însemna asta pentru tine, şi n-o să mai deţii nici contul bancar. Ce spui, Andrew? Merită să-ţi pierzi banii pentru mascarada asta?

— Libertatea nu are preţ, Domnule, răspunse Andrew. Chiar şi numai şansa de a-mi obţine libertatea valorează cât toţi banii pe care i-aş putea avea.

OPT

Andrew era extrem de tulburat la gândul că procesul de obţinere a libertăţii sale putea cauza suferinţe suplimentare pentru Domnul.

Bătrânul era foarte fragil acum – acest adevăr nu putea fi ascuns şi nici evitat – şi orice lucru care i-ar fi stors puţina energie, orice care l-ar fi putut supăra, zdruncina sau necăji, indiferent sub ce formă, îi putea periclita viaţa.

Cu toate acestea, lui Andrew i se părea absolut esenţial să continue cu acţiunea legală acum, când îşi prezentase problema. S-o abandoneze în acest punct ar fi însemnat trădarea propriei sale integrităţi. Ar fi însemnat repudierea persoanei independente şi automotivate pe care o simţise înmugurind în creierul său pozitronic, an după an.

La început, apelurile acelei persoane îl surprinseseră, ba chiar îl alarmaseră. Simpla lor existenţă i se părea o neregulă, o eroare de proiectare. Cu timpul, însă, ajunsese s-o accepte ca fiind reală. Iar acum persoana aceea solicita libertatea – starea de a nu fi sclav, mai exact starea de a nu fi un *obiect.* Şi trebuia să i-o acorde.

Ştia că existau riscuri. Tribunalul putea împărtăşi convingerea lui – că libertatea nu avea preţ – hotărând, însă, că un robot nu-şi putea cumpăra libertatea cu nici o sumă, oricât de mare.

Andrew era decis să-şi asume riscurile. Mai mult îl îngrijora sănătatea Domnului.

— Mă tem pentru Domnul, îi spuse Micuţei Domnişoare. Publicitatea… controversele… scandalul…

— Nu-ţi face griji, Andrew. Îţi promit că va fi ferit de orice. De asta se vor ocupa avocaţii lui John Feingold. Toată chestiunea e strict procedurală. Nu-l va implica deloc pe tata în mod personal.

— Şi dacă este chemat ca martor?

— Nu va fi.

— Să zicem, totuşi, că e chemat, insistă Andrew. La urma urmelor, este proprietarul meu şi un ex-legiuitor faimos. Dacă va primi o citaţie? Va fi nevoit să se prezinte. Îl vor întreba de ce crede că trebuie să fiu liber. Iar el n-o crede – a fost de acord cu toate astea numai de dragul tău, Micuţă Domnişoară, sunt absolut convins – şi va fi silit să apară înaintea juraţilor, aşa bolnav şi bătrân cum este, pentru a susţine o acţiune asupra căreia are rezerve evidente. Îl va ucide, Micuţă Domnişoară.

— Nu va fi chemat la tribunal.

— Poţi să-mi dai cea mai mică asigurare? Eu nu am dreptul de a permite să i se întâmple vreun rău. Nu am *capacitatea* de a permite una ca asta… Cred că va trebui să-mi retrag petiţia.

— Nu poţi, replică Micuţa Domnişoară.

— Dar dacă acest caz va determina în mod direct moartea tatălui tău…

— Începi să devii surescitat, Andrew. În plus, interpretezi Legea Unu într-un mod inadmisibil. Tata nu este nici inculpat, nici reclamant în cazul de faţă şi nu va fi nici măcar martor. Nu crezi că John Feingold este capabil de a proteja pe cineva atât de important şi cunoscut în Regiunea noastră, evitând neplăcerile unei convocări la tribunal? Îţi spun, va fi ocrotit! Dacă o să fie nevoie, de lucrul acesta se vor ocupa unii dintre cei mai influenţi oameni din Regiune. Însă nu va fi nevoie.

— Mi-aş dori să pot avea siguranţa ta.

— Îmi pare rău că n-o ai. Încrede-te în mine, Andrew. Nu uita că e tatăl meu. Îl iubesc mai mult decât orice pe…, mă rog, îl iubesc foarte mult. Nici prin cap nu mi-ar trece să te las să continui, dacă mi s-ar părea că asta reprezintă un pericol pentru el. Trebuie să mă crezi, Andrew!

În cele din urmă, Andrew o crezu. Continua să fie tulburat de posibilitatea implicării Domnului, totuşi Micuţa Domnişoară îi oferise suficiente asigurări ca să continue.

Un reprezentant al lui Feingold îi aduse câteva hârtii ce trebuiau iscălite şi Andrew le semnă; mândru, cu un gest larg – semnătura apăsată *Andrew Martin,* din linii verticale, ferme, pe care o folosise pe cecuri încă de la întemeierea corporaţiei sale, cu atâţia ani în urmă.

Petiţia fu înaintată Tribunalului Regional. Trecură câteva luni fără să se întâmple nimic deosebit. Ocazional, sosea câte un plicticos document legal, în tradiţionalele coperţi rigide, iar Andrew îl parcurgea rapid, îl semna şi-l returna, apoi nu se mai petrecea nimic timp de alte câteva luni.

Acum, Domnul părea teribil de fragil. Uneori, Andrew se întreba dacă n-ar fi fost mai bine ca bătrânul să fi murit liniştit, înainte de audierea cazului, pentru a fi scutit de posibilitatea oricăror emoţii.

Gândul îl îngrozea şi căuta să-l alunge din minte.

— Suntem pe rol, îi spuse în cele din urmă Micuţa Domnişoară. De acum, nu mai durează mult.

Însă, exact aşa cum prevestise Domnul, procedurile nu se dovediră deloc simple.

Micuţa Domnişoară îl asigurase pe Andrew că trebuia doar să se prezinte în faţa unui judecător, să-i prezinte cererea pentru declararea statutului de robot liber şi apoi să aştepte timpul necesar pentru ca judecătorul să se documenteze, să studieze precedentele legale şi să-şi anunţe hotărârea.

Districtul California al Tribunalului Regional devenise notoriu prin interpretarea modernă a chestiunilor legale, aşa încât existau toate motivele – cel puţin aşa afirma Micuţa Domnişoară – ca judecătorul să decidă în favoarea lui Andrew şi să-i elibereze un certificat care să-i ateste libertatea dorită.

Primele indicaţii că lucrurile aveau să fie, de fapt, mult mai complicate au apărut atunci când firma „Feingold and Feingold” a fost înştiinţată de către Tribunalul Regional – prin persoana judecătorului Harold Kramer, care prezida Circumscripţia Patru – că în cazul Martin fuseseră introduse

contrapetiţii.

— Contrapetiţii? întrebase Micuţa Domnişoară. Asta ce înseamnă?

— Înseamnă că vor interveni şi alţii, răspunsese Stanley Feingold.

Stanley era actualul director al firmei – bătrânul John se afla în pragul pensionării – şi preluase personal cazul lui Andrew.

Semăna atât de mult cu tatăl său, inclusiv în privinţa pântecului rotofei şi a zâmbetului amabil, încât putea fi considerat o copie mai tânără a lui John. Nu purta, însă, lentile de contact verzui.

— Dar cine sunt „alţii”? insistase femeia.

Avocatul oftase adânc.

— De pildă, Sindicatul Regional, care este îngrijorat că poate pierde locuri de muncă în favoarea roboţilor, dacă aceştia capătă libertate.

— Asta-i o poveste veche. Planeta n-are suficienţi locuitori care să ocupe toate locurile de muncă disponibile – e un lucru bine ştiut.

— Cu toate acestea, sindicatul va interveni întotdeauna ca să prevină orice decizie legală ce ar putea susţine conceptul de drepturi ale roboţilor. Dacă roboţii devin entităţi libere, ei pot solicita vechime în muncă… drept de afiliere la sindicate… tot felul de lucruri din astea.

— Ridicol!

— Da, ştiu, doamnă Charney. Cu toate acestea, au introdus o petiţie de intervenţie. Şi nu-i vorba doar de sindicate…

— Cine mai e? întrebase neliniştită Micuţa Domnişoară.

— Corporaţia „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani”.

— *Ei?!*

— Vă surprinde? Sunt singurii fabricanţi de roboţi din lume. Roboţii reprezintă produsul lor principal. Produsul – subliniez – iar produsele sunt obiecte lipsite de viaţă. Pe cei din R.O.M.A. îi nelinişteşte ideea că ar putea apărea cineva

care să considere roboţii mai mult decât obiecte neînsufleţite. Dacă petiţia lui Andrew este aprobată, R.O.M.A. se teme că roboţii ar putea căpăta şi alte… drepturi civile, de pildă, drepturi egale cu *oamenii.* De aceea, este normal să se opună. Tot aşa cum un fabricant de lopeţi şi târnăcoape îşi consideră produsele simple obiecte neînsufleţite, iar nu persoane, şi se va opune oricăror legi care să le acorde acestora drepturi civile, oferindu-le astfel posibilitatea de a hotărî asupra modului cum sunt confecţionate, depozitate şi vândute.

— Absurd! De-a dreptul absurd! se răstise Micuţa Domnişoară, cu o vehemenţă demnă de tatăl ei.

— De acord, rostise diplomatic Stanley Feingold. Cu toate acestea, au fost înaintate contra-petiţiile respective. Mai sunt şi alte organizaţii. Obiecţii din partea…

— Nu contează, îl întrerupse Micuţa Domnişoară. Nu vreau s-aud restul listei. Tu mergi acolo şi combate toate argumentele stupide ale acestor reacţionari.

— Să fiţi convinsă că voi face tot ce-mi stă în putinţă, doamnă Charney, zise Feingold.

Tonul său nu fusese însă extrem de încrezător. Al doilea eveniment avu loc în săptămâna dinaintea prezentării la tribunal. Micuţa Domnişoară îl sunase pe Feingold şi-i spusese:

— Stanley, am fost anunţaţi că o echipă de la televiziune va sosi luni la tata, ca să instaleze echipamentul pentru audiere.

— Da, desigur, doamnă Charney. Este o simplă rutină.

— Audierea se va ţine în locuinţa tatei?

— Mărturia lui Andrew va fi luată acolo, da.

— Iar restul procesului?

— Nu-i chiar un proces, doamnă Charney.

— Atunci, restul dezbaterilor… Unde se vor desfăşura? În sala judecătorului Kramer?

— Procedura obişnuită, explică Feingold, este ca toate părţile implicate în caz să participe sub formă electronică.

Judecătorul va recepţiona toate intervenţiile în sala lui.
— Nimeni nu se mai duce la tribunal?
— Rareori, doamnă Charney. Foarte, foarte rar.
— Totuşi, se mai obişnuieşte?
— După cum v-am spus, foarte rar. În ziua de azi, lumea este atât de descentralizată, iar oamenii s-au risipit pe distanţe atât de mari… pe scurt, e mai uşor de făcut totul prin intermediul electronicii.
— Eu vreau ca dezbaterile să aibă loc în sala tribunalului. Feingold o privi întrebător.
— Există vreun motiv special pentru care…
— Da. Doresc ca judecătorul să-l poată vedea în mod direct pe Andrew, să-i asculte vocea reală şi să-şi formeze o opinie pe viu asupra caracterului său. Nu vreau să-l considere un soi de maşinărie impersonală, ale cărei glas şi imagine îi parvin prin liniile telefonice. În plus, nu doresc ca tata să fie supus stresului şi agitaţiei echipelor tehnice care să-i invadeze intimitatea, pentru legăturile acelea necesare transmisiei.
Avocatul încuviinţă din cap, totuşi părea îngrijorat.
— Pentru a obţine o audiere în tribunal, doamnă Charney, din cauza datei avansate, va fi necesară o cerere…
— Redactează-o!
— Părţile adverse vor protesta, cu siguranţă, faţă de cheltuielile suplimentare şi inconvenientele implicate.
— Atunci n-au decât să nu se prezinte. În nici un caz n-aş dori să sufere neplăceri. Însă Andrew şi cu mine intenţionăm să fim în sala tribunalului.
— Andrew şi *dumneavoastră,* doamnă Charney?
— Credeai că în ziua aceea voi rămâne acasă?
Cererea respectivă a fost înaintată, iar părţile adverse au bodogănit, însă n-au putut obiecta – întrucât oricine avea dreptul să solicite prezenţa în tribunal, mărturiile electronice nefiind obligatorii. În ziua stabilită, Andrew şi Micuţa Domnişoară s-au prezentat în săliţa surprinzător de modestă a judecătorului Kramer, din Circumscripţia Patru a

Tribunalului Regional, pentru mult-aşteptata audiere a petiţiei care, din considerente pur tehnice, era trecută pe rol drept „Martin contra Martin”.

Îi însoţea Stanley Feingold. Sala, situată într-o clădire veche şi ponosită, datând probabil încă din secolul douăzeci, era neaşteptat de mică şi lipsită de spectaculozitate, conţinând o masă simplă, pentru judecător, câteva scaune inconfortabile pentru puţinii care insistau să apară personal şi o nişă cu aparatura electronică.

Singurii oameni prezenţi erau judecătorul Kramer – tânăr, brunet, cu ochii vioi – şi un avocat pe nume James Van Buren, care reprezenta toate celelalte părţi implicate. Părţile respective nu erau prezente, iar intervenţiile lor urmau să apară pe ecran. Nu puteau obţine anularea cererii lui Feingold, dar nici nu intenţionau să se prezinte personal. Aproape nimeni nu mai făcea aşa. Ca atare, renunţaseră la dreptul prezenţei fizice, apelând la obişnuitele mijloace electronice.

Reclamanţii aveau să pledeze primii. Poziţia lor nu prezenta nici o surpriză.

Purtătorul de cuvânt al Sindicatului Regional nu insistă prea mult asupra posibilităţii unei competiţii sporite între oameni şi roboţi pentru ocuparea locurilor de muncă, în cazul când lui Andrew i se acorda libertatea. El aborda o perspectivă mai largă şi mai nobilă.

— De-a lungul istoriei, din clipa când cei dintâi umanoizi au cioplit pietrele, obţinând dălţi, răzuitoare şi ciocane, care au reprezentat primele unelte, omenirea a înţeles că este o specie al cărei destin este de a controla mediul şi a intensifica acest control prin mijloace mecanice. Însă, treptat, pe măsură ce complexitatea şi posibilităţile uneltelor noastre au crescut, noi am cedat o mare parte a independenţei noastre – am ajuns să devenim dependenţi de propriile noastre unelte, ceea ce ne-a slăbit capacitatea de a ne descurca fără ele în anumite circumstanţe. Iar

acum, în cele din urmă, am inventat un instrument atât de capabil, atât de adaptat la atât de multe funcţii, încât pare să deţină o inteligenţă aproape umană. Desigur, este vorba despre robot. Evident, cu toţii admirăm ingeniozitatea roboticienilor noştri şi aplaudăm abilitatea uluitoare a creaţiilor lor. Azi, însă, ne confruntăm cu o nouă şi înfricoşătoare posibilitate – aceea de a ne fi creat proprii noştri succesori, de a fi construit o maşină care nu ştie că este o maşină, ci solicită să fie recunoscută drept o individualitate autonomă, cu drepturile şi privilegiile unei fiinţe umane. În virtutea inerentei superiorităţi mecanice, a durabilităţii şi a puterii fizice, a creierului pozitronic inteligent conceput şi a duratei sale de funcţionare, practic nelimitată, s-ar putea într-adevăr ca maşina, după ce a obţinut acele drepturi şi privilegii, să se considere stăpâna noastră! Ce ironie a sorţii! Să construieşti o unealtă atât de bună încât să preia conducerea făuritorilor ei! Să fii înlăturat de propria ta maşină, să fii depăşit de ea, să fii aruncat în lada de gunoi a evoluţiei…

Continuă tot aşa, clişeu după clişeu.

— Mereu complexul Frankenstein, murmură Micuţa Domnişoară, dezgustată. Paranoia Golemului. Seria completă de terori antiştiinţifice, antimaşiniste şi antiprogresiste, folosită pentru a nu-ştiu-câta oară.

Cu toate acestea, până şi ea fu nevoită să admită că era o elocventă declaraţie de poziţii. Iar Andrew, privind ecranul şi ascultându-l pe avocatul sindicatului enumerând lista de orori, se trezi întrebându-se de ce s-ar fi gândit cineva că roboţii *doreau* să-i înlăture pe oameni, sau să-i arunce în orice fel de ladă de gunoi.

Roboţii slujeau. Acesta era scopul lor. Se putea spune chiar că reprezenta plăcerea lor. Însă până şi Andrew se gândea dacă nu cumva, pe măsură ce roboţii ajungeau tot mai asemănători oamenilor, ar fi devenit atât de greu de deosebit de aceştia încât oamenii înşişi, lipsindu-le perfecţiunea proprie roboţilor, să ajungă să se considere un

soi de creaturi secundare.

În cele din urmă, tirada purtătorului de cuvânt al sindicatelor luă sfârşit. Ecranul păli şi se acordă o scurtă pauză. Veni apoi rândul avocatului R.O.M.A.

Se numea Ethel Adams. Era o femeie de vârstă mijlocie, cu trăsături pronunţate, ascuţite, care – probabil nu accidental – semăna foarte bine cu celebra robopsiholog Susan Calvin, faimoasa şi venerata savantă a secolului anterior.

Ethel Adams nu folosi nimic din retorica bombastică a predecesorului ei. Afirmă în mod simplu şi previzibil că satisfacerea petiţiei lui Andrew urma să complice sarcina R.O.M.A. de proiectare şi fabricare a roboţilor, care reprezentau principalele lor produse. Dacă se demonstra că ei nu construiau maşini, ci cetăţeni liberi, putea fi ţinta unor noi reglementări şi restricţii ce aveau să le afecteze sever producţia; pe scurt, întregul progres ştiinţific era expus unui risc inutil.

Desigur, intervenţia ei constituia exact contrariul poziţiei primului vorbitor. Acesta prezentase avansul tehnologiei ca pe un fenomen ce putea deveni ameninţător; Ethel Adams avertiza asupra pericolului în care ar fi ajuns ştiinţa. Asemenea contradicţii erau previzibile, le spusese Stanley Feingold lui Andrew şi Micuţei Domnişoare. Adevăratele arme folosite în acest caz erau cele emoţionale, nu conceptele intelectuale profunde.

Urma însă un alt vorbitor: Van Buren, avocatul prezent în sală ca reprezentant general al tuturor adversarilor cererii lui Andrew. Era un bărbat înalt şi impunător, cu un aspect senatorial clasic: părul grizonat tuns perie, costumul elegant, ţinuta magnifică. Argumentul lui era extrem de simplu, neîncercând deloc să atingă laturile emotive:

— Problema, onorată instanţă, se rezumă la o chestiune atât de elementară – aş zice chiar banală – încât, de fapt, nici nu ştiu pentru ce ne-am adunat astăzi aici. Petiţionarul, robotul NDR-113, i-a cerut proprietarului său, onorabilul

Gerald Martin, să fie declarat „liber”. Da, un robot liber – primul de acest fel. Vă întreb însă, domnule judecător: ce înţeles poate avea această cerere? Un robot nu este altceva decât o maşină. Poate un automobil să fie „liber”? Poate un monitor să fie „liber”? Aceste întrebări nu au răspunsuri, fiindcă ele nu au conţinut. Oamenii pot fi liberi, da. Asta ştim ce înseamnă. După cum a scris unul dintre marii noştri strămoşi, ei au anumite drepturi inalienabile la viaţă, libertate şi căutarea fericirii. Un robot posedă viaţă? Nu în felul cum o înţelegem noi. Da, el *pare* viu, dar acelaşi lucru se poate spune şi despre imaginea unui holocub. Nimeni n-ar susţine că imaginile holocuburilor trebuie „eliberate”. Un robot deţine libertate? Nu în felul cum înţelegem noi termenul: până şi creierele lor sunt astfel construite încât să asculte fără crâcnire comenzile oamenilor. Iar în ceea ce priveşte căutarea fericirii – ce poate să ştie un robot despre asta? Fericirea este un ideal specific omului. Libertatea este o stare specifică omului. Un robot – nimic altceva decât o maşinărie construită din metal şi plastic, gândită şi proiectată din capul locului doar ca un mijloc de slujire a nevoilor oamenilor – este, prin definiţie, un obiect căruia nu i se poate aplica un concept precum cel de „libertate”. Doar un om e capabil să fie liber.

Fusese un discurs bun, limpede, direct şi perfect prezentat. În mod evident, Van Buren era conştient de justeţea punctelor atinse, întrucât continuă să le repete de câteva ori, sub diferite forme vorbind apăsat şi fără grabă, lovind ritmic cu palma în masa dinaintea sa, ca să marcheze cadenţa cuvintelor.

După ce termină, judecătorul solicită încă o pauză.

Micuţa Domnişoară se întoarse către Stanley Feingold şi zise:

— Acum vine rândul tău, nu?

— Da, bineînţeles.

— Vreau să vorbesc eu. În numele lui Andrew.

Avocatul se împurpură la faţă.

— Dar, doamnă Charney…

— Ştiu că ţi-ai pregătit o pledoarie minunată. În nici un caz nu încerc să sugerez altceva. Însă judecătorul a ascultat destulă oratorie azi. Vreau să fac o declaraţie foarte simplă, şi asta înainte ca altcineva să intervină. Nici chiar tu, Stanley.

În mod evident, pe Feingold nu-l încânta situaţia, însă ştia cine era clientul său. Chiar dacă Andrew plătea onorariul, Micuţa Domnişoară dirija spectacolul.

Adresă cererea cuvenită.

Judecătorul Kramer se încruntă, ridică din umeri şi încuviinţă.

— De acord, rosti el. Amanda Laura Martin Charney, prezintă-te la bară.

Pentru o clipă, Andrew, care stătea tăcut lângă Feingold, se întrebase cine era persoana respectivă. Până atunci nu mai auzise niciodată numele întreg al Micuţei Domnişoare. Apoi, însă, zări silueta subţirică şi cochetă a femeii sculându-se şi înaintând hotărâtă spre capătul opus al săliţei şi înţelese.

Văzând-o cum stătea atât de sigură de ea în faţa judecătorului, Andrew simţi curenţi fierbinţi de mândrie străbătându-i reţeaua pozitronică. Cât de curajoasă părea! Cât de decisă! Şi cât de… frumoasă!

— Vă mulţumesc, domnule judecător, începu ea. Nu sunt avocat şi nu cunosc modul corect de formulare a unei pledoarii. Sper, însă, că veţi acorda atenţie înţelesului vorbelor mele şi veţi trece cu vederea neutilizarea unor expresii latine corespunzătoare.

— Asta nu va reprezenta o problemă, doamnă Charney.

Micuţa Domnişoară surâse uşor şi continuă:

— Vă sunt extrem de recunoscătoare.

… Ne-am adunat astăzi aici pentru că NDR-113, aşa cum au preferat să-l numească, în mod impersonal, ceilalţi vorbitori, a solicitat să fie declarat robot liber. Ar trebui să vă spun că mi se pare extrem de straniu să aud că bunului

meu prieten Andrew i se spune NDR-113, deşi sunt conştientă, într-o oarecare măsură, că acesta era numărul său de serie, atunci când a venit din fabrică. Pe vremea aceea aveam doar şase-şapte ani, aşa încât, după cum vă puteţi da seama, a trecut destul de mult timp. Nu mi-a plăcut să-l numesc NDR-113 şi l-am botezat „Andrew”. Fiindcă a rămas atâţia ani cu familia noastră, şi numai cu ea, este cunoscut în general sub numele „Andrew Martin”. Cu permisiunea dumneavoastră, domnule judecător, aş dori ca în continuare să mă refer la el cu numele Andrew.

Judecătorul încuviinţă aproape indiferent. Nu era câtuşi de puţin o problemă; la urma urmei, petiţia fusese completată în numele lui Andrew Martin.

— Vorbesc despre el ca fiind prietenul meu, urmă Micuţa Domnişoară. Însă Andrew nu este doar atât. Este şi servitorul familiei noastre. Un robot. Ar fi absurd să neg acest lucru. Şi – în ciuda discursurilor elocvente pe care le-am auzit azi – cred că ar trebui să subliniez că el nu solicită altceva decât să fie declarat *robot* liber. Nu intenţionează, aşa cum s-a sugerat, să fie considerat om liber. N-a venit azi aici căutând să obţină dreptul de a vota, de a se însura, de a-i fi înlăturate din creier cele Trei Legi sau altceva similar. Oamenii sunt oameni, iar roboţii sunt roboţi şi Andrew ştie foarte clar de care parte a liniei se găseşte el.

Se opri şi-l privi pe James Van Buren, parcă aşteptându-se să-l vadă încuviinţând din cap aprobator. Avocatul arbora însă o expresie profesională, indiferentă şi imobilă.

— Perfect, vorbi Micuţa Domnişoară. Deci subiectul este libertate pentru Andrew – şi nimic altceva. Domnul Van Buren a afirmat că libertatea este un concept lipsit de înţeles atunci când se aplică roboţilor. Domnule judecător, îmi permit să nu fiu de acord. Nu sunt câtuşi de puţin de acord. Să încercăm să înţelegem, dacă este posibil, ce înseamnă libertatea pentru Andrew. Din anumite puncte de vedere, el este *deja* liber. Cred că au trecut cel puţin douăzeci de ani de când nimeni din familia Martin nu i-a

mai dat vreun ordin cu care, după cum simţeam noi, el să nu fie de acord. Pe de o parte, aceasta a fost o chestiune de amabilitate absolut firească: nouă ne place Andrew, îl respectăm, ba chiar ar fi corect să spunem că îl *iubim.* L-am jigni, lăsându-l să creadă că ni se pare necesar să-i dăm asemenea ordine, deşi a trăit atâta vreme împreună cu noi încât este perfect capabil să anticipeze ce trebuie făcut, şi face totul fără să fie nevoie să-i spună cineva. Am putea însă, dacă dorim, să-i poruncim orice şi oricând, ba chiar să formulăm un ordin, oricât de aspru, pentru că el nu este decât o maşină care ne aparţine. Aşa scria în actele care l-au însoţit în ziua când ni l-a prezentat tata: el este robotul nostru şi, graţie celei de-a doua din faimoasele Trei Legi, este silit să ne dea ascultare atunci când îi poruncim. El nu poate respinge opţiunea de supunere în faţa oamenilor, aşa cum n-o poate face nici o maşină. Dar vă mărturisesc, domnule judecător, că ne tulbura profund să avem această putere asupra iubitului nostru Andrew. De ce ar trebui să-l tratăm cu asprime? Ce drept avem să ne menţinem această autoritate, asupra lui? Andrew ne-a slujit decenii la rând credincios, iubitor şi fără să se plângă. A făcut viaţa familiei noastre mai fericită într-o mie de feluri. Şi, pe lângă slujirea devotată şi necondiţionată, el a deprins – numai şi numai din proprie iniţiativă meşteşugul sculpturii în lemn, perfecţionându-se într-o asemenea măsură încât a produs, de-a lungul anilor, o mulţime de obiecte remarcabile ce pot fi numite opere de artă şi care sunt vânate de muzeele şi colecţionarii de pretutindeni. Considerând toate aceste aspecte, cum mai putem noi continua să exercităm o asemenea putere asupra lui? Ce anume ne dă dreptul să ne considerăm stăpânii absoluţi ai unei persoane atât de extraordinare?

— O *persoană,* doamnă Charney? o întrerupse judecătorul. Pentru o clipă, Micuţa Domnişoară păru tulburată.

— După cum am afirmat din capul locului, domnule

judecător, nu pretind că Andrew ar fi altceva decât un robot. Bineînţeles, accept această realitate. L-am cunoscut, însă, de atâta vreme, şi atât de bine, încât pentru mine e aidoma unei persoane. Permiteţi-mi să reformulez întrebarea respectivă: Ce anume ne dă dreptul să ne considerăm stăpânii absoluţi ai unui robot atât de extraordinar?

Judecătorul Kramer se încruntă:

— Deci, scopul petiţiei – am înţeles corect, doamnă Charney? – este de a înlătura cele Trei Legi din creierul lui Andrew, pentru ca el să nu mai fie la discreţia oamenilor?

— Nici vorbă, replică oarecum şocată Micuţa Domnişoară, (întrebarea o luase complet pe nepregătite.) Nu sunt nici măcar sigură că este posibil. Şi, priviţi – priviţi, vă rog: până şi Andrew clatină din cap. Asta e! Deci *nu* este posibil. În tot cazul, nu la aşa ceva ne gândeam, când am redactat petiţia.

— Pot întreba atunci la *ce* vă gândeaţi?

— La un singur lucru. Ca Andrew să capete un document legal prin care să se ateste că este un robot liber, care nu constituie proprietatea nimănui. Dacă el va alege să slujească în continuare familia Martin, o va face din proprie iniţiativă, iar nu pentru că noi dorim să ne exercităm drepturile stipulate în contractul original cu producătorii lui. De fapt, este vorba despre o chestiune de semantică. Nu se va schimba nimic din ceea ce implică cele Trei Legi – chiar dacă aşa ceva ar fi posibil. Noi încercăm, pur şi simplu, să invalidăm condiţia de servitute involuntară în care suntem siliţi să-l menţinem pe Andrew. După aceea, el va continua să ne slujească aşa cum a făcut-o şi până acum – în privinţa asta sunt absolut sigură. O va face însă doar pentru că o doreşte, ceea ce cred, şi nu fiindcă i-o cerem noi. Nu înţelegeţi, domnule judecător, cât de mult ar însemna asta pentru el? I-ar oferi totul, fără ca pe noi să ne coste ceva. Şi nu va fi vorba de nici una dintre tragicele şi copleşitoarele probleme ale răsturnării omenirii de către propriile-i maşini,

la care s-a referit atât de dramatic reprezentantul sindicatelor – vă asigur!

Judecătorul păru că-şi stăpâneşte un surâs.

— Cred că v-am înţeles punctul de vedere, doamnă Charney. Apreciez căldura şi pasiunea cu care v-aţi erijat în rolul de avocat al robotului dumneavoastră... Cred, însă, că ştiţi că în legile acestei Regiuni – şi, de fapt, în legile tuturor Regiunilor – nu există nimic referitor la posibilitatea libertăţii roboţilor. Pur şi simplu, nu există nici un alt caz precedent.

— Da, încuviinţă Micuţa Domnişoară, domnul Feingold mi-a spus deja acest lucru. Totuşi, orice abatere de la un precedent cunoscut trebuie să înceapă de undeva.

— Aşa este. Eu aş putea formula un amendament care să stabilească o lege nouă. Desigur, împotriva acestui amendament se poate face recurs la o instanţă superioară, însă stă în puterea mea să validez petiţia, aşa cum este ea formulată, şi astfel să-l fac pe robotul dumneavoastră „liber”, în sensul că familia Martin renunţă la dreptul legal de a-i da ordine. Aş putea face asta, deşi nu ştiu cât valorează pentru el şi pentru dumneavoastră. Dar, mai întâi, trebuie să soluţionez problema ridicată de domnul Van Buren: convingerea implicită a societăţii noastre că numai un om se poate bucura de libertate, practic prin definirea termenului.

Judecătorii care ignoră asemenea ipoteze fundamentale – şi care promulgă amendamente ce par impresionante, dar sunt inevitabil lipsite de sens – sunt priviţi drept nebuni. Desigur, nu doresc să transform sala aceasta într-o ţintă a ironiilor. De aceea, trebuie să lămuresc întâi anumite aspecte ale cazului.

— Dacă doriţi să mă mai întrebaţi ceva..., începu Micuţa Domnişoară.

— Nu pe dumneavoastră, ci pe Andrew. Să se apropie robotul!

Micuţa Domnişoară tresări. Privi către Stanley Feingold

şi-l văzu ridicându-se cu o expresie de înviorare pe chip, pentru prima dată de când ea îi spusese că voia să pledeze în locul lui.

Andrew se sculă şi traversă odaia cu un aer demn şi nobil. Era perfect calm – nu doar în exterior, unde oricum nu-şi putea etala sentimentele, ci şi în interior.

Judecătorul Kramer i se adresă:

— Eşti robotul NDR-113, însă preferi să ţi se spună Andrew, aşa este?

— Da, domnule judecător.

Timbrul vocii lui Andrew, supus permanentelor actualizări, ajunsese acum să sune aproape complet omenesc. Micuţa Domnişoară se obişnuise cu el, dar judecătorul păru uluit, de parcă se aşteptase la un glas metalic, zăngănind şi scrâşnind.

După câteva clipe reluă întrebările, studiindu-l cu interes pe robot.

— Spune-mi un lucru, Andrew. De ce vrei să fii liber? În ce fel va reprezenta libertatea ceva important pentru tine?

— Dumneavoastră aţi dori să fiţi sclav, domnule judecător?

— Aşa te consideri tu? Un sclav?

— Micuţa Domnişoară – doamna Charney – a utilizat expresia „servitute involuntară” pentru a-mi descrie condiţia. Exact asta este. Eu trebuie să mă supun. *Trebuie.* Nu am de ales. Ori aşa ceva e sclavie, domnule judecător.

— Andrew, chiar dacă te-aş declara liber în clipa aceasta, tu ai rămâne în continuare supus acţiunii celor Trei Legi.

— Ştiu asta. Dar n-aş mai fi supus domnului Martin şi doamnei Charney. Aş putea părăsi casa în care am locuit atâţia ani, stabilindu-mă acolo unde aş dori. Ei ar renunţa la dreptul de a-mi porunci să le slujesc. În felul acesta, aş înceta să fiu sclav.

— Asta doreşti, Andrew? Să părăseşti reşedinţa Martin şi să te stabileşti altundeva?

— Câtuşi de puţin. Doresc dreptul de a putea să fac asta,

dacă aş simţi o chemare.

Judecătorul îl privi atent, apoi continuă:

— În câteva rânduri, referindu-te la tine, te-ai denumit „sclav” – sclavul acestor oameni care, în mod evident, au o deosebită afecţiune faţă de tine şi pe care, ne spui tu, nu intenţionezi să-i părăseşti. Însă tu nu eşti un sclav. Un sclav e o persoană căreia i s-a luat libertatea. Tu n-ai fost niciodată liber şi n-ai avut o libertate pe care s-o pierzi ai fost creat în scopul exclusiv de a sluji. Un robot este un ajutor mecanic al omului. Tu eşti un robot perfect – după câte înţeleg, un geniu al roboţilor capabil de o exprimare artistică, se pare, neatinsă de nici un alt robot întrucât tu nu doreşti să părăseşti familia Martin, iar ei vor să rămâi acolo, şi pentru că însăşi existenţa ta în casa lor s-a situat pe picior de egalitate cu oricare membru al familiei, totul mi se pare un fel de furtună într-un pahar cu apă, Andrew. Ce ai putea obţine mai mult, dacă ai fi liber?

— Poate nu aş face mai mult decât acum, domnule judecător, însă aş face totul simţindu-mă mai fericit. În sala aceasta, azi, s-a spus că doar un om poate fi liber. Eu nu cred că-i adevărat. Mi se pare că numai acela care-şi doreşte libertatea, care ştie de existenţa acestui concept şi-l doreşte cu toată voinţa lui – poate avea dreptul la ea. Eu sunt o asemenea persoană. Desigur, nu sunt un om. Niciodată n-am afirmat aşa ceva. Cu toate acestea, îmi doresc libertatea.

Glasul lui Andrew se stinse. Rămase complet nemişcat lângă bară.

Judecătorul stătea aproape la fel de rigid, privindu-l. Părea pierdut în gânduri. Toţi cei din sală îşi ţineau răsuflarea. După un timp ce păru o veşnicie, judecătorul glăsui:

— Consider că principala problemă ce s-a ridicat astăzi, aici, a fost că nu se poate nega libertatea oricărui... *obiect ce* posedă o minte suficient de avansată pentru a pricepe conceptul şi a dori starea respectivă. Cred că reprezintă un

lucru important. Am ascultat pledoariile părţilor implicate şi am tras o concluzie preliminară. Intenţionez să mă pronunţ în favoarea petiţionarului.

Hotărârea oficială anunţată şi publicată la scurt timp după aceea, stârni senzaţie în întreaga lume. Pentru câtăva vreme, nimeni nu discuta despre altceva.

Un robot liber? Cum putea fi liber un robot? Ce însemna asta?

Şi, oricum, cine era acest robot ciudat, care părea atât de avansat faţă de ceilalţi?

Apoi, însă, interesul în jurul cazului Andrew Martin se stinse. Fusese doar o minune de trei zile. La urma urmei, nu se schimbase nimic, exceptând relaţia lui Andrew cu familia Martin.

Oponenţii petiţiei făcuseră recurs la Tribunalul Mondial. Cu timpul, cazul ajunse pe rol. Membrii tribunalului ascultară cu atenţie înregistrările audierii şi nu găsiră nici un temei pentru anularea deciziei.

Deci se terminase, iar Andrew îşi împlinise dorinţa. Acum era liber – un lucru la care se gândea cu mândrie. Şi totuşi, simţea cumva că nu obţinuse chiar ceea ce pornise să capete, atunci când îi ceruse Domnului să-l elibereze.

NOUĂ

Domnul rămăsese îmbufnat. Nu vedea nici un motiv de a se bucura de hotărârea judecătorească şi se asigură că Andrew şi Micuţa Domnişoară pricepeau asta.

Imediat după decizia finală, Andrew veni la el şi-i spuse:

— V-am pregătit cecul, Domnule.

— Despre ce vorbeşti?

— Cecul cu valoarea totală a contului meu. Vi l-am promis în schimbul libertăţii.

— Eu nu ţi-am acordat libertatea! replică Domnul. Pur şi simplu, ţi-ai luat-o singur!

Glasul lui răstit îi dădu lui Andrew senzaţia că fusese scurtcircuitat.

— Tată…, interveni Micuţa Domnişoară.

Domnul, care stătea în fotoliu cu halatul strâns în jurul trupului, deşi era cea mai călduroasă zi din vara aceea, se strâmbă, dar continuă cu ton mai împăciuitor:

— Bine, Andrew. Ţi-ai dorit libertatea, deşi nu ştiu la ce-ţi slujea, şi nu m-am opus. Probabil că asta înseamnă că ţi-am sprijinit petiţia. Ei bine, consideră că aşa am făcut. Deci acum eşti liber. Felicitările mele!

— Acum doresc să-mi ţin promisiunea.

Ochii Domnului scânteiară cu o urmă a vechiului lor foc.

— Nu vreau afurisiţii tăi de bani, Andrew!

— Am avut o înţelegere, Domnule…

— Înţelegere? Ce înţelegere? Ştii bine că nu ne-am înţeles… Uite ce-i, Andrew, o să iau cecul acela, dacă numai aşa te vei simţi cu adevărat liber. Consider totuşi că e o idee absurdă. Sunt un bătrân foarte bogat şi nu mai am mult de trăit. Dacă mă sileşti să-i iau, îi voi dona pur şi simplu unor activităţi caritabile. O să-i dau Orfelinatului Roboţilor, dacă există aşa ceva. Iar dacă nu există, voi fonda eu unul.

Chicoti fără veselie. Nici Andrew şi nici Micuţa Domnişoară nu i se alăturară.

— Însă ţie nu-ţi pasă, aşa-i? Tu vrei doar să scapi de bani. Perfect, Andrew. Dă-mi cecul.

— Mulţumesc, Domnule.

I-l întinse bătrânului.

Domnul îl cercetă o vreme, întorcându-l pe toate părţile până ce vederea lui slăbită găsi suma înscrisă.

— Ai acumulat o mică avere, aşa-i, Andrew?... Mandy, dă-mi, te rog, ceva de scris.

Mâna lui tremura când luă stiloul, dar începu să scrie pe dosul cecului cu mişcări sigure şi precise, rând după rând – un text mai lung decât simpla confirmare necesară. După ce termină, reciti cele scrise şi încuviinţă din cap. Apoi întinse cecul lui Andrew.

Domnul confirmase cecul: „Gerald Martin, sumă primită pentru libertatea robotului Andrew NDR-113 Martin, prin decizie judecătorească.” După aceea, trăsese o linie şi adăugase dedesubt: „Sumă plătibilă lui Andrew Martin, ca recompensă pentru serviciile deosebite aduse în perioada cât a slujit aici. Confirmarea de către el implică acceptarea irevocabilă a recompensei. Gerald Martin.”

— Eşti de acord? întrebă Domnul.

Andrew şovăi o clipă. Arătă cecul Micuţei Domnişoare, care citi însemnarea şi ridică din umeri.

— Nu-mi lăsaţi de ales, Domnule, spuse Andrew.

— Exact. Aşa-mi place să fac lucrurile. Acum, împătureşte cecul şi bagă-l în buzunar – nu, n-ai buzunar, aşa e? – mă rog, pune-l *undeva.* Păstrează-l ca pe un suvenir care să-ţi amintească de mine. Şi să nu mai aud de povestea asta! Îl privi sfidător pe Andrew şi pe Micuţa Domnişoară: Aşa! Cu asta am terminat. Şi-acum eşti cu adevărat liber, da? Foarte bine! Foarte bine. De acum încolo, îţi poţi alege orice îndeletnicire doreşti şi s-o faci când ai chef. N-o să-ţi mai dau nici un ordin, Andrew, cu excepţia ăstuia: Să faci numai ce-ţi place. Din clipa aceasta,

trebuie să acţionezi numai conform voinţei tale, aşa cum a stipulat tribunalul. E clar?

— Da, Domnule.

— Eu, însă, continui să răspund pentru tine. Asta este altă decizie a tribunalului. Nu mai sunt proprietarul tău, dar, dacă vei avea necazuri, eu va trebui să te scot din ele. Poate că eşti liber, totuşi n-ai nici unul din drepturile civile ale unui om. Rămâi dependent de mine, altfel zis – sub tutela mea. Sper că înţelegi situaţia aceasta.

— Pari furios, tată, observă Micuţa Domnişoară.

— Bineînţeles că sunt. N-am solicitat să fiu împovărat cu responsabilitatea unicului robot liber din lume.

— N-ai fost împovărat cu nimic, tată. Ai acceptat responsabilitatea faţă de Andrew din ziua când l-ai luat în casă. Hotărârea tribunalului n-a schimbat absolut nimic. Nu va trebui să faci altceva decât făceai înainte. Iar în privinţa „necazurilor” lui Andrew, de ce crezi că ar fi posibile? Cele Trei Legi continuă să acţioneze.

— Atunci, cum poate fi considerat liber?

— Fiinţele umane nu sunt limitate şi ele de legile lor, Domnule? replică încetişor Andrew.

— Nu-ncepe o argumentaţie logică cu mine, fulgeră Domnul. Oamenii au ajuns în mod voluntar la un contract social, la un cod de legi pe care sunt de acord să-l respecte, fiindcă altfel n-ar putea exista o societate civilizată. Cei care refuză să se supună legilor respective, ameninţând astfel existenţa celorlalţi, sunt pedepsiţi şi, ne place să credem, reeducaţi în cele din urmă. Un robot, însă, nu funcţionează pe baza unui contract social voluntar. El respectă codul său de legi fiindcă nu are alternativă. Chiar şi un aşa-zis robot liber.

— Dar, după cum aţi afirmat, Domnule, legile oamenilor există şi trebuie ascultate, iar cei care le respectă se consideră totuşi liberi. Deci un robot…

— Ajunge! răcni Domnul, ridicându-se oarecum nesigur în picioare. Mulţumesc, dar nu mai am chef să discut această

problemă. Mă duc la mine. Noapte bună, Amanda. Noapte bună, Andrew.

— Noapte bună, Domnule. Doriţi să vă conduc?

— Nu te deranja. Mai am încă puterea să urc scările. Vezi-ţi de treburile tale, oricare ar fi ele, iar eu o să-mi văd de ale mele.

Se îndepărtă. Andrew şi Micuţa Domnişoară schimbară priviri alarmate, dar nici unul dintre ei nu comentă.

După episodul acela, Domnul îşi părăsi rareori dormitorul. Mesele îi erau pregătite şi servite de robotul TZ, destinat exclusiv bucătăriei. Nu-i ceru niciodată lui Andrew să urce în odaia lui şi nici acesta nu-şi permise să-i deranjeze intimitatea; de aceea, Andrew îl vedea pe bătrân numai în rarele ocazii când cobora în salonul de la parter.

De fapt, nici Andrew nu mai locuia de o vreme în casă.

Pe măsură ce comenzile lui se înmulţiseră, îi venise tot mai greu să continue să lucreze în micuţa încăpere de la mansardă, pe care Domnul i-o destinase iniţial drept atelier. Ca atare, cu câţiva ani în urmă i se permisese să-şi construiască o căsuţă proprie, cu numai două camere, la marginea pădurii de pe proprietatea Martin.

Era o cabană plăcută şi luminoasă, aşezată pe o colină, înconjurată de ferigi şi tufişuri, iar puţin mai departe se înălţa un sequoia uriaş. Trei roboţi constructori o ridicaseră în câteva zile, lucrând sub conducerea unui om.

Desigur, construcţia nu avea dormitor şi bucătărie şi nici instalaţii sanitare.

Într-una din camere se găsea biblioteca şi biroul, unde Andrew îşi păstra cărţile de referinţă, schiţele şi documentele companiei sale; cealaltă odaie, mult mai mare, era atelierul, în care se aflau uneltele şi lucrările curente. Într-un micuţ şopron exterior, Andrew depozita esenţele rare din care confecţiona obiectele de podoabă, precum şi stivele de cherestea obişnuită, utilizată la mobilierul atât de căutat.

Munca nu înceta niciodată pentru el. Publicitatea făcută

în jurul obţinerii statutului de robot liber generase un interes universal faţă de creaţiile sale şi rareori trecea o dimineaţă în care calculatorul să nu-i afişeze trei-patru comenzi. Avea acum lucrări planificate pe ani înainte şi, în cele din urmă, fusese nevoit să instituie o listă de aşteptare, pur şi simplu pentru privilegiul de a-i comanda ceva.

Ca robot liber, muncea mai mult decât în anii când, din punct de vedere tehnic, fusese proprietatea Domnului.

Pentru Andrew nu era nimic anormal să lucreze întruna vreme de treizeci şi şase sau chiar patruzeci de ore fără să iasă din casă, întrucât, desigur, nu avea nevoie de mâncare sau de odihnă.

Contul său bancar creştea neîntrerupt. Insistase să-i achite Domnului costurile legate de clădirea cabanei sale, iar de această dată bătrânul acceptase, ca să-i facă pe plac. Actul de proprietate fusese trecut pe numele lui Andrew şi fusese întocmit un act de închiriere a terenului aferent.

Micuţa Domnişoară, care locuia tot în casa cumpărată de ea şi Lloyd Charney, cu ani în urmă, când se căsătoriseră, nu uita niciodată să treacă pe la el ori de câte ori îşi vizita tatăl. De obicei, se oprea mai întâi la atelierul lui Andrew, stătea de vorbă cu el şi-i privea ultimele creaţii, apoi pleca spre reşedinţa Domnului.

Adeseori o însoţea Micuţul Domn – deşi Andrew nu-i mai spunea aşa. Micuţul Domn încetase de mult să mai fie un băieţel; acum era un tânăr înalt şi robust, cu o mustaţă roşcovană şi zbârlită, aproape la fel de impresionantă ca a bunicului său, şi favoriţi tot atât de impunători. La scurtă vreme după ce tribunalul îi acordase lui Andrew statutul de robot liber, Micuţul Domn îi interzisese să mai folosească această poreclă.

— Te nemulţumeşte, Micuţule Domn? întrebase Andrew. Crezusem că o consideri amuzantă.

— Înainte aşa o consideram.

— Acum însă, fiind adult, ţi se pare necorespunzătoare?

O jignire la adresa demnităţii tale? Ştii bine că am tot respectul faţă de…

— N-are nici o legătură cu demnitatea mea, replicase Micuţul Domn, ci cu a ta.

— Nu înţeleg.

— Evident. Fii atent, Andrew: „Micuţul Domn” poate că reprezintă un nume încântător, iar noi doi cu siguranţă aşa îl considerăm, dar în realitate este genul de formulă de respect utilizată de un bătrân majordom atunci când se adresează fiului stăpânului său, în cazul de faţă, nepotului acestuia. Nu mai este adecvată, pricepi, Andrew? Bunicul meu nu-ţi mai este stăpân, iar eu nu mai sunt un băieţel drăgălaş. Un robot liber nu trebuie să spună nimănui „Micuţul Domn”. E limpede? Eu îţi spun Andrew… aşa am făcut dintotdeauna. De acum încolo, tu trebuie să-mi spui George.

Exprimarea sunase ca un ordin, aşa că Andrew nu avusese de ales.

Din clipa aceea încetase să-i spună „Micuţul Domn” lui George Charney. Mama acestuia, însă, rămăsese pentru el tot Micuţa Domnişoară. Pur şi simplu nu se putea închipui zicându-i „Doamna Charney”, iar „Amanda” i se părea nepoliticos şi impertinent. Ea continua să fie „Micuţa Domnişoară”, cu toate că încărunţise; rămăsese tot zveltă, vioaie şi frumoasă, dar vârsta nu putea fi ascunsă. Andrew spera că ea n-avea să-i dea niciodată un ordin precum cel al fiului ei, şi, într-adevăr, nu o făcuse. Urma să rămână de-a pururi „Micuţa Domnişoară”.

Într-o bună zi, George şi Micuţa Domnişoară veniră în vizită, dar nici unul dintre ei nu se opri, ca de obicei, pe la Andrew, înainte de a merge la Domn. Andrew le văzuse maşina trecând pe lângă drumul ce ducea la cabana lui şi se întrebase care putea fi motivul. Se simţi neliniştit când se scurse o jumătate de oră, apoi încă o jumătate fără ca vreunul dintre ei să apară. Îi jignise cu ceva la ultima întrevedere? Nu, puţin probabil…

Să fi apărut atunci vreo problemă în casa Domnului?

Căută să-şi alunge întrebările, cufundându-se în muncă, dar avu nevoie de tot autocontrolul său robotic ca să se concentreze, şi nici chiar atunci lucrul nu merse ca de obicei. Mult mai târziu, spre seară, George Charney veni să-l vadă… singur.

— S-a întâmplat ceva, George? întrebă Andrew, imediat ce tânărul intră.

— Mă tem că da. Bunicul e pe moarte.

— Pe moarte? repetă stupefiat Andrew.

Moartea reprezenta un concept la care se gândise deseori, însă pe care nu-l pricepuse niciodată pe deplin. George încuviinţă cu gravitate.

— Mama e la căpătâiul lui. Bunicul vrea să vii şi tu.

— Vrea el? Te-a trimis Domnul – nu mama ta?

— Da, Domnul.

Andrew simţi o uşoară tremurătură în vârful degetelor, care reprezenta manifestarea lui cea mai puternică de agitaţie. Acum, însă, senzaţia era dublată de tulburare.

Domnul… pe moarte!

Îşi lăsă uneltele şi porni grăbit spre casă, cu George Charney alergând alături de el.

Domnul zăcea în patul în care-şi petrecuse majoritatea timpului în ultimii ani. Părul i se rărise de tot, rămânând doar câteva şuviţe albe; până şi celebra lui mustaţă atârna acum jalnic. Părea foarte palid, de parcă pielea îi devenise transparentă, şi de-abia mai răsufla. Ţinea însă ochii deschişi – aceiaşi ochi aprigi, pătrunzători, de un albastru intens – şi reuşi să zâmbească uşor, abia ridicând colţurile buzelor, când îl văzu pe Andrew.

— Domnule… oh, Domnule, Domnule…

— Vino aici, Andrew.

Glasul lui răsună surprinzător de puternic, ca în urmă cu mulţi ani. Andrew şovăi, prea zăpăcit ca să se conformeze.

— Am zis să vii aici. E un ordin. Cândva ţi-am spus că n-o să-ţi mai dau ordine, dar acum e o excepţie. Ăsta-i chiar

ultimul pe care ţi-l voi mai da vreodată – în privinţa asta poţi să fii sigur.

— Da, Domnule, încuviinţă Andrew şi se apropie.

Bătrânul îşi trase o mână de sub pătură. Părea că se luptă cu pătura şi George se repezi să-l ajute.

— Nu, şuieră Domnul, cu o urmă a irascibilităţii lui obişnuite. La dracu', nu-ncerca să faci ceva în locul meu, George! Sunt doar pe moarte, nu-s schilod!

Furios, împinse pătura în jos atât cât să-şi ridice mâna şi o întinse spre robot.

— Andrew, rosti el. Andrew…

— Domnule…, începu Andrew. Apoi amuţi. Nu ştia ce să spună.

Nu mai fusese niciodată lângă cineva aflat pe patul morţii şi nici măcar nu văzuse un om mort. Ştia că decesul reprezenta echivalentul uman al încetării funcţiunilor. Era o demontare involuntară şi ireversibilă, care se petrecea în cele din urmă cu toţi oamenii. Fiind inevitabilă, Andrew dorea să creadă că oamenii o acceptau ca pe un proces natural şi n-o priveau cu teamă ori neplăcere. Cu toate acestea, nu putea fi sigur. La urma urmelor, Domnul trăise atât de mult – trebuia să se fi *obişnuit* să fie viu, şi întotdeauna clocotise de vitalitate…

— Dă-mi mâna, Andrew.

— Desigur, Domnule.

Luă palma rece, sfrijită şi palidă a bătrânului în mâna sa; pielea zbârcită atinse plasticul neted, aproape perfect.

— Eşti un robot extraordinar, ştii asta, Andrew? şopti Domnul. Cu adevărat extraordinar. Cel mai grozav robot construit vreodată.

— Mulţumesc, Domnule.

— Voiam să-ţi spun lucrul ăsta… Şi încă ceva: Mă bucur că eşti liber. Atât! Pentru mine e important că am putut să-ţi spun. Asta a fost tot, Andrew.

Fără îndoială, discuţia se terminase. Andrew lăsă mâna tremurătoare a Domnului şi se retrase de lângă pat,

alăturându-se lui George şi Micuţei Domnişoare. Femeia întinse braţul şi îi atinse uşor, cu afecţiune, cotul. Nici ea şi nici George nu rostiră nici un cuvânt.

Bătrânul părea că se retrăsese pe un tărâm personal, foarte îndepărtat. Singurul sunet din odaie îl constituia acum răsuflarea lui, tot mai slabă şi mai neregulată. Stătea nemişcat, cu privirea aţintită spre tavan. Chipul său era la fel de inexpresiv ca al oricărui robot.

Andrew era complet buimăcit. Rămase locului, absolut tăcut, neclintit, asistând la ceea ce ştia că erau ultimele clipe ale Domnului.

Respiraţia acestuia devenise acum şuierată. În gâtlejul lui se auzi un horcăit ciudat, un sunet pe care Andrew nu-l mai auzise în toată existenţa lui.

După aceea se aşternu liniştea. Exceptând oprirea răsuflării Domnului, Andrew nu putea observa nici o modificare a bătrânului. Cu o clipă în urmă fusese practic nemişcat, iar acum era la fel. Continua să privească fix tavanul. Andrew îşi dădu totuşi seama că se petrecuse ceva profund, ceva ce depăşea puterea lui de înţelegere. Domnul trecuse peste acel prag misterios ce separa viaţa de moarte. El nu mai exista. Dispăruse. Rămăsese doar învelişul gol.

În cele din urmă, Micuţa Domnişoară rupse tăcerea, tuşind uşor. Nu avea lacrimi în ochi, însă Andrew vedea că era profund tulburată.

— Mă bucur că ai ajuns înainte să moară, i se adresă ea. Tu ai aparţinut acestui loc. Ai fost unul dintre noi.

Andrew tăcu din nou, neştiind ce să răspundă.

— Şi m-am bucurat să-l aud spunându-ţi vorbele acelea, urmă Micuţa Domnişoară. Poate că nu ţi s-a părut prea prietenos în ultima vreme, dar ştii şi tu că era bătrân. În plus, l-a durut faptul că ai vrut să fii liber. Însă în cele din urmă te-a iertat pentru dreptul acesta, nu-i aşa, Andrew?

Abia atunci Andrew îşi găsi cuvintele:

— Fără el n-aş fi fost niciodată liber, Micuţă Domnişoară.

ZECE

Abia după moartea Domnului a început Andrew să poarte haine. A început cu o pereche de pantaloni vechi, pe care-i căpătase de la George Charney.

Era un experiment îndrăzneţ şi el ştia asta. Roboţii, având înveliş metalic exterior şi fiind asexuaţi din proiectare – în ciuda referirilor la „el” ori „ea” ale proprietarilor – nu aveau nevoie de haine, nici ca protecţie, şi nici pentru a-şi ascunde particularităţile anatomice. Din câte ştia Andrew, nici un robot nu se îmbrăcase vreodată.

Cu toate acestea, în ultima vreme el încercase o senzaţie ciudată, care-l făcuse să dorească să-şi acopere trupul precum fac oamenii. De aceea, fără să încerce să examineze motivul respectiv, porni să-şi atingă ţelul. În ziua când Andrew căpătase pantalonii, George fusese la atelier, ajutându-l să băiţuiască nişte mobilier pentru veranda propriei sale case. De fapt, Andrew nu avea nevoie de ajutor – ba chiar i-ar fi fost mai simplu să facă singur treaba – însă George insistase. La urma urmei, mobila îi aparţinea. George devenise stăpânul casei – se însurase şi era avocat la firma bătrânului Feingold, care, de câteva luni, se numea „Feingold and Charney”, fiind condusă de Stanley Feingold – şi-şi lua foarte în serios noile responsabilităţi.

La sfârşitul zilei, obiectele fuseseră vopsite... şi George odată cu ele. Era pătat pe mâini, pe urechi, până şi pe nas. Avea vopsea în mustaţa zbârlită, în favoriţii rebeli şi, desigur, pe haine.

Se aşteptase însă la aşa ceva şi venise pregătit, aducându-şi o cămaşă la care putea renunţa şi o pereche ponosită de pantaloni, pe care-i purtase probabil în liceu.

După ce terminaseră treaba, George se îmbrăcă în hainele obişnuite, iar pe cele murdare le mototoli şi spuse:

— Poţi să le arunci şi pe astea la gunoi, Andrew. Nu mai

am nevoie de ele.

În privinţa cămăşii, avea perfectă dreptate. Nu numai că era îngrozitor de pătată, dar se sfâşiase într-o parte, de la braţ şi până la poale, când bărbatul făcuse un gest brusc, încercând să întoarcă o măsuţă. Totuşi, pantalonii, deşi uzaţi, păreau încă recuperabili.

Ridicându-i, Andrew rosti:

— Dacă n-ai nimic împotrivă, aş dori să-i păstrez.

— Vrei să-i transformi în lavete? zâmbi George.

Andrew făcu o pauză, apoi răspunse:

— Vreau să-i port.

A fost rândul lui George să amuţească – Andrew îi putu desluşi surpriza, urmată de amuzament. Bărbatul se silea să nu surâdă şi reuşea într-o oarecare măsură, totuşi, efectul era vizibil pentru ochii lui Andrew.

— Ca să-i porţi, repetă tărăgănat George. Vrei să porţi pantalonii mei vechi. Asta ai zis, Andrew?

— Da. Dacă n-ai nimic împotrivă, aş dori foarte mult să-i port.

— S-a întâmplat ceva cu sistemul tău homeostatic?

— Nu. De ce întrebi?

— Mă gândeam dacă nu cumva ţi-a fost frig zilele astea. Altfel, de ce ţi-ai dori să porţi pantaloni?

— Să văd cum este.

— Aha, făcu bărbatul, apoi după o pauză scurtă, urmă: Aha! înţeleg… Vrei să vezi cum este. Perfect, ţi-o pot spune eu, Andrew. O să simţi o bucată veche şi murdară de ţesătură grosolană şi neplăcută, înfăşurată în jurul învelişului tău metalic, fin şi neted.

— Adică nu doreşti să-mi pun pantalonii?

— N-am spus asta.

— Totuşi consideri ideea asta ciudată.

— Păi…

— Aşa este.

— Da. De fapt, aşa este. Ba chiar al naibii de ciudată.

— Şi ca atare, nu-mi dai pantalonii decât în scopul de a-i

distruge?

— Nu, clătină din cap George, exasperat. Fă ce vrei cu ei. Încearcă-i, dacă-i doreşti. De ce aş avea obiecţii? Eşti un robot liber. Poţi să-ţi pui pantaloni, dacă asta-ţi doreşti. Nu văd absolut nici un motiv ca să-ţi stau în cale… Dă-i drumul, Andrew. Pune-i!

— Da. Da, aşa o să fac.

— Este un moment demn de manualele de istorie. Prima dată când un robot se îmbracă în haine. Ar trebui să-mi aduc videocamera.

Andrew îşi apropie pantalonii de brâu, apoi ezită.

— Ei bine? îl îndemnă George.

— Vrei să-mi arăţi cum să procedez?

Surâzând larg, George îi arătă cum să manipuleze încărcătura statică astfel încât să permită deschiderea pantalonilor, înfăşurarea în jurul picioarelor şi închiderea lor. Demonstră tehnica de vreo două ori cu proprii săi pantaloni, însă Andrew îşi dădu seama că avea să dureze mult până să poată reproduce mişcarea aceea curgătoare, pe care bărbatul o practicase încă din copilărie.

— Mă derutează răsucirea încheieturii, atunci când ridici mâna, se plânse Andrew.

— Fii atent încă o dată, îi arătă George.

— Aşa?

— Mai degrabă *aşa.*

— Acum cred că am înţeles. Andrew atinse iarăşi butonul mititel, iar pantalonii se deschiseră, căzură, se ridicară şi se închiseră singuri în jurul picioarelor. Aşa?

— E mult mai bine, încuviinţă bărbatul.

— Cred că după nişte antrenamente, mi se va părea şi mie natural.

George îl privi oarecum ciudat.

— Nu, Andrew. Niciodată nu ţi se va părea natural, fiindcă nu este aşa… De ce naiba vrei să porţi pantaloni?

— Ţi-am spus, George. Sunt curios să văd cum e să fii îmbrăcat.

— Dar înainte de a te îmbrăca, tu nu erai gol. Erai pur şi simplu… tu însuţi.

— Da, aşa-i.

— Andrew, încerc să te ajut, dar să fiu al dracului dacă pricep ce vrei să faci. Ai un trup atât de minunat funcţional, încât e pur şi simplu păcat să-l acoperi… mai ales când nu trebuie să-ţi faci griji legate de protecţia termică sau de pudoare. În plus, materialul nu se mulează prea bine pe o suprafaţă metalică.

— Dar trupurile omeneşti nu sunt la fel de minunat funcţionale? replică Andrew. Şi totuşi le acoperiţi.

— Din motive de temperatură, de curăţenie, ca să le protejăm, sau pur şi simplu din considerente estetice. Este o concesie făcută unei uzanţe sociale. Nimic din toate astea nu ţi se aplică.

— Mă simt gol fără haine, rosti Andrew.

— Te simţi gol? Din câte ştiu, până azi n-ai vorbit niciodată despre aşa ceva. Este o problemă nouă?

— Destul de nouă.

— Când a apărut? De o săptămână… o lună… un an? Ce se-ntâmplă, Andrew?

— Îmi vine greu să explic. Am început să mă simt… *diferit.*

— Diferit? Diferit faţă de cine? Nu cred că un robot constituie o noutate. În momentul de faţă, pe Pământ există milioane de roboţi. Potrivit ultimului recensământ, numai în această Regiune sunt aproape tot atâţia roboţi câţi oameni.

— Ştiu, George. Roboţi care fac absolut orice.

— Şi nici unul nu poartă haine.

— Dar nici unul nu este liber.

— Deci, asta-i! Te simţi diferit fiindcă *eşti* diferit!

— Exact.

— Totuşi, să porţi haine…

— Lasă-mă, George. Doresc s-o fac.

Bărbatul expiră încet şi prelung.

— Cum vrei tu. Eşti un robot liber, Andrew.

— Da, sunt.

După scepticismul său iniţial, George păru că priveşte dorinţa lui Andrew cu amuzament şi interes. Îl ajută, completându-i treptat garderoba.

Andrew nu intenţiona să-şi cumpere îmbrăcămintea din oraş şi se simţea stânjenit de ideea de a comanda din cataloagele calculatorului, întrucât ştia că numele său devenise binecunoscut după decizia tribunalului. N-ar fi vrut ca vreun vânzător să-i recunoască numele pe vreo factură şi să răspândească zvonul că robotul liber începuse să poarte haine.

De aceea, George îi asigură obiectele solicitate: mai întâi, o cămaşă, apoi pantofi, mănuşi şi un set de epoleţi decorativi.

— Ce facem cu lenjeria de corp? îl întrebase. Vrei să-ţi aduc şi din asta?

Andrew habar n-avea de existenţa sau scopul lenjeriei de corp şi bărbatul fusese nevoit să-i explice. În cele din urmă, hotărâse că nu-i era necesară.

Îşi purta noile haine numai în casă, când era singur.

Încă nu se simţea pregătit să iasă afară, şi după câteva tentative, renunţă să stea îmbrăcat în prezenţa altora. Îl inhibau surâsul condescendent al lui George, pe care, în ciuda eforturilor sale, bărbatul nu şi-l putea ascunde, ca şi privirile uimite ale unor clienţi care-l văzuseră îmbrăcat atunci când veniseră să-şi comande lucrările.

Andrew era liber, dar în el fusese instalat un program extrem de detaliat referitor la comportamentul său faţă de oameni: un canal neural mai puţin puternic decât cele Trei Legi, totuşi suficient pentru a nu-i permite să jignească pe cineva. Din acest motiv, îndrăznea să avanseze doar cu paşi mărunţi. O dezaprobare făţişă l-ar fi dat înapoi cu luni întregi. Ziua în care, în sfârşit, a ieşit îmbrăcat din casă a reprezentat pentru el un salt colosal.

Nimeni dintre cei pe care îi întâlnise cu acea ocazie nu

arătase vreun semn de surpriză, dar poate că fuseseră prea uimiţi ca să poată reacţiona. De fapt, Andrew însuşi continua să nu se simtă chiar în apele lui.

Acum avea o oglindă şi se studia multă vreme în ea, întorcându-se într-o parte şi alta şi examinându-se din toate unghiurile. Uneori se pomenea că e nemulţumit de aspectul său. Chipul metalic, cu ochii fotoelectrici şi trăsăturile rigide, i se părea câteodată teribil de nepotrivit cu ţesăturile moi, viu colorate, menite unui corp omenesc.

Alteori, însă, considera absolut normal să poarte haine. La urma urmelor, aidoma tuturor roboţilor, el fusese proiectat cu o formă umanoidă: două braţe, două picioare şi un cap ovoidal pe un gât subţire. Inginerii de la R.O.M.A. ar fi putut să-i dea cu totul altă înfăţişare. L-ar fi putut construi aşa cum li se părea lor mai eficient – cu şenile, şase braţe şi un trunchi de con rotitor, dotat cu senzori, în locul capului. Preferaseră totuşi, să-i confere aspect uman. Demult, la începutul istoriei roboticii, se hotărâse că modalitatea cea mai sigură de a înfrânge teama adânc înrădăcinată a omenirii faţă de maşinile inteligente era ca acestea să fie construite sub forme cât mai familiare.

În acest caz, de ce să nu poarte şi haine? Ele l-ar fi făcut să semene şi mai mult cu un om, nu?

Oricum, Andrew *dorea* să se îmbrace. Pentru el, hainele reprezentau un simbol al noului său statut de robot liber.

Bineînţeles, nu toată lumea îl accepta ca fiind liber, indiferent de hotărârea legală. Expresia „robot liber” n-avea nici un înţeles pentru multe persoane; era similară cu „apă uscată” ori „întuneric strălucitor”. În acelaşi timp, Andrew nu se putea simţi ofensat, deşi încerca o anume dificultate a proceselor de gândire – o încetinire şi o rezistenţă interioară – ori de câte ori se lovea de refuzul cuiva de a-i acorda statutul obţinut prin tribunal.

Ştia bine că, purtând haine în public, risca să stârnească tocmai astfel de oameni şi de aceea era cât mai precaut.

Nu numai străinii, potenţiali ostili, aveau dificultăţi cu

ideea lui de a se îmbrăca. Până şi persoana la care ţinea cel mai mult – Micuţa Domnişoară – fusese surprinsă şi, după cum bănuia Andrew, chiar serios tulburată. O simţise din capul locului. Aidoma fiului ei, Micuţa Domnişoară încercase să-şi ascundă surpriza şi consternarea la vederea lui Andrew îmbrăcat. Dar, tot precum George, nu izbutise.

De fapt, Micuţa Domnişoară înaintase în vârstă şi, ca mulţi bătrâni, devenise conservatoare. Poate că, pur şi simplu, prefera să-l vadă pe Andrew aşa cum arătase în copilăria ei.

Sau poate că, în subconştient, considera că roboţii – toţi roboţii, chiar şi Andrew – trebuiau să arate ca nişte maşini – aşa cum şi erau – şi de aceea să nu se îmbrace ca oamenii.

Andrew bănuia că, dacă i-ar fi cerut părerea Micuţei Domnişoare în această privinţă, ea ar fi negat, poate chiar cu vehemenţă. Nu intenţiona însă s-o facă. Se mulţumea să evite să poarte haine ori de câte ori îl vizita ea.

Ocaziile respective se răriseră în ultima vreme, întrucât femeia trecuse de şaptezeci de ani şi devenise firavă şi sensibilă la frig; ba chiar şi climatul blând al Californiei de nord era prea rece pentru ea. Soţul îi murise cu câţiva ani în urmă şi de atunci Micuţa Domnişoară începuse să-şi petreacă majoritatea timpului călătorind în regiunile tropicale ale Pământului: Hawai, Australia, Egipt sau părţile mai calde ale Americii de sud.

Revenea doar ocazional în California, de cel mult două ori pe an, pentru a-l vedea pe George şi familia lui… şi, desigur, pe Andrew.

După una din aceste vizite, George trecu pe la Andrew şi-i spuse cu tristeţe:

— În cele din urmă m-a convins… La anul voi candida pentru Legislatură. N-o să mă slăbească altfel. Sunt sigur că ştii că Legea Unu a familiei noastre, ca de altfel şi Legile Doi şi Trei, afirmă că nimeni n-o contrazice pe Amanda Charney. Ăsta mi-e viitorul: candidat! Ea zice că-i destinul meu genetic. Nepotul, ca bunicul.

— Ca bunicul…? Andrew şovăi nesigur.

— Ce s-a întâmplat?

— Ceva legat de propoziţia aceea. Expresia… Procesorul meu gramatical… Clătină din cap: „Nepotul, ca bunicul.” Propoziţia este eliptică de verb, dar ştiu cum se procedează într-un asemenea caz. Totuşi…

George începu să râdă.

— Andrew, câteodată eşti o tinichea atât de literară!

— ”Tinichea”?

— Las-o baltă! Voiam să spun că eu, George, nepotul, voi face ceea ce a făcut Domnul, bunicul – mai exact, voi candida pentru Legislatura Regională şi voi avea o carieră îndelungată şi distinsă.

Expresia obişnuită este „Fiul, ca tatăl”, însă, în cazul meu, tata n-a fost interesat de politică, şi mama a parafrazat… Eşti atent, Andrew, sau îmi răcesc gura de pomană?

— Acum înţeleg.

— Bravo! Mama însă nu se gândeşte la faptul că eu nu semăn prea mult cu bunicul în privinţa temperamentului şi poate nici al inteligenţei. El a fost într-adevăr un tip formidabil şi nu există absolut nici un motiv să se creadă că voi repeta în mod automat cariera lui în Legislatură. Mă tem că nu va mai exista un altul ca el.

Andrew încuviinţă din cap.

— Şi ce păcat că nu mai este împreună cu noi. Mi-ar fi plăcut ca Domnul să fie încă…

Se opri, fiindcă nu voia să spună „în stare de funcţiune”. Ştia că expresia n-ar fi fost cea mai potrivită. Cu toate acestea, fusese prima care-i venise în minte.

— … în viaţă? completă bărbatul. Da. Da, ar fi fost bine să-l avem lângă noi. Recunosc că şi mie îmi lipseşte bătrânul monstru, cel puţin la fel de mult ca şi ţie.

— Monstru?

— Vorba vine…

— Ah, da. „Vorba vine.”

După plecarea bărbatului, Andrew rederulă conversaţia în minte, examinând punctele-cheie şi încercând să înţeleagă ce anume îl derutase atât de mult în decursul ei. În cele din urmă, hotărî că problema o constituise limbajul colocvial şi expresiile mai puţin academice ale lui George.

Chiar şi după atâţia ani, lui Andrew îi venea uneori greu să ţină pasul cu oamenii atunci când foloseau variante lingvistice diferite de cele directe. Din fabricaţie fusese prevăzut cu un vocabular vast, cu reguli gramaticale şi cu posibilitatea de a aranja cuvintele în combinaţii inteligibile. În plus, datorită factorului necunoscut ce intervenise în reţeaua lui pozitronică, făcându-i inteligenţa mai flexibilă şi mai adaptabilă decât cea a roboţilor standard, Andrew îşi putuse dezvolta abilitatea de a conversa uşor şi fluent cu oamenii. Se părea însă că abilitatea respectivă avea anumite limite.

Îşi dădu seama că situaţia urma să se înrăutăţească odată cu trecerea timpului.

Ştia că graiurile omeneşti erau într-o continuă evoluţie. Ele nu erau nici fixe, nici cu adevărat sistematice. Permanent se inventau cuvinte noi, cele vechi îşi puteau modifica înţelesurile, iar vorbirea de zi cu zi se îmbogăţea cu o mulţime de expresii cu viaţă scurtă. Pe toate acestea avusese deja ocazia să le priceapă, nu făcuse nici un fel de examinare ştiinţifică a genului de schimbări ce tindeau să se producă.

Limba engleză, utilizată cel mai frecvent de Andrew, se modificase considerabil în ultimii şase sute de ani. Din când în când el se uitase prin unele cărţi ale Domnului, opere ale vechilor poeţi – cu note de subsol ce explicau cuvintele arhaice.

Dacă limbajul avea să se schimbe în aceeaşi măsură şi în *următorii* şase sute de ani? Cum va mai putea comunica el cu oamenii din jur, dacă nu ţinea pasul cu transformările?

Deja, în decursul unei scurte conversaţii, George îl pusese de trei ori în dificultate. „Nepotul, ca bunicul.” Ce

simplu părea, după ce-i explicase... dar cât de misterios fusese la început.

Apoi, de ce-i zisese „tinichea”, când George ştia cu siguranţă că Andrew nu avea nici un fel de tinichea în structura sa? Şi, în sfârşit – punctul cel mai de neînţeles – de ce-l numise „monstru” pe Domnul, când era clar că nu reprezenta o descriere corectă a bătrânului?

Andrew îşi dădea perfect seama că acelea nu reprezentau câtuşi de puţin ultimele noutăţi în materie de limbaj. Fuseseră simple exprimări argotice, puţin prea metaforice pentru ca procesorul său lingvistic să le poată prelucra instantaneu. Bănuia, de altfel, că în lumea exterioară avea să se lovească de formulări mult mai derutante.

Poate că sosise vremea să-şi analizeze bagajul lingvistic.

Nu se putea bizui pe cărţile sale. Acestea erau vechi şi, în general, tratau sculptatul lemnului, arta sau proiectarea mobilierului. În nici una nu se vorbea despre limbaj ori despre felul de exprimare al oamenilor. Iar biblioteca Domnului, deşi mult mai vastă, era la fel de inutilă. În casa cea mare nu mai locuia nimeni acum – fusese încuiată şi lăsată pe seama roboţilor de întreţinere – însă Andrew putea intra oricând dorea. Din păcate, aproape toate cărţile Domnului datau din secolul trecut. Acolo nu exista nimic care să slujească scopurilor sale.

Analizând toate datele disponibile, ideea cea mai bună părea de a obţine nişte informaţii la zi – dar nu de la George. Andrew apelase o dată la George, atunci când dorise să înceapă să poarte haine, şi fusese nevoit să se lupte cu lipsa de înţelegere a bărbatului, precum şi cu o anumită condescendenţă amuzată din partea acestuia. Deşi se îndoia că l-ar mai fi tratat în mod similar în această privinţă, prefera să nu afle.

Nu – avea să meargă pur şi simplu în oraş şi să intre într-o bibliotecă publică. Acela era modul corect de a rezolva problema prin forţe proprii – aşa ar fi procedat un robot

liber. A fost o decizie triumfătoare şi Andrew îşi simţi electropotenţialul crescând atât de brusc încât trebui să cupleze o bobină de impedanţă ca să-şi restaureze echilibrul.

Într-adevăr, soluţia o constituia biblioteca.

Iar pentru ocazia respectivă, urma să se îmbrace corespunzător. Da, da! Oamenii nu intrau dezbrăcaţi într-o bibliotecă publică şi nici el nu intenţiona s-o facă.

Îşi pusese un costum complet – pantaloni eleganţi din catifea purpurie, o cămaşă roşie, mătăsoasă, şi pantofii cei buni. Adăugase până şi un lănţişor din zale de lemn, una din creaţiile sale cele mai delicate. Avusese de ales între acesta şi un alt lănţug, din plastic strălucitor, poate mai adecvat la o ţinută de zi. George, însă, îi spusese că lanţul de lemn constituia o podoabă cu adevărat impresionantă, fiindcă lemnul avea o valoare superioară banalului plastic. Iar Andrew dorea să impresioneze.

În bibliotecă urmau să se afle oameni, care până atunci nu mai întâlniseră un robot acolo. Pentru el era extrem de important să arate cât mai bine.

Ştia totuşi că făcea ceva neobişnuit, care putea avea urmări neobişnuite. Dacă George trecea din întâmplare pe la el, ar fi rămas surprins să constate că plecase, ba poate chiar s-ar fi îngrijorat.

Nu se îndepărtase cu nici treizeci de metri de casă, când simţi valoarea rezistenţelor crescându-i rapid în trup şi atingând nivelul ce-l determina să se oprească. Decuplă bobina de impedanţă, dar, întrucât aceasta nu schimba cu nimic lucrurile, se întoarse acasă şi scrise pe o foaie:

AM PLECAT LA BIBLIOTECĂ
Andrew Martin

Apoi, aşeză hârtia pe bancul de lucru, într-un loc vizibil pentru toată lumea.

UNSPREZECE

Andrew n-a izbutit să ajungă la bibliotecă în ziua aceea.

Până atunci nu ieşise niciodată în exterior – rareori avea vreun motiv să se aventureze în orăşelul din apropierea reşedinţei Martin – dar nu se aşteptase ca asta să reprezinte vreo problemă.

Studiase cu atenţie harta şi de aceea cunoştea itinerarul, sau cel puţin aşa crezuse.

Însă după ce se îndepărtă puţin de casă, totul i se păru ciudat.

Peisajul nu corespundea câtuşi de puţin cu simbolurile de pe hartă şi nici cu modul său de gândire. Ezita permanent, comparând ceea ce vedea cu ceea ce se aşteptase să vadă, şi după ce mai merse puţin îşi dădu seama că se rătăcise; probabil că la un moment dat cotise greşit, iar acum nu-şi mai putea identifica poziţia pe hartă.

Ce să facă? Să se întoarcă şi s-o ia de la început? Sau să continue, sperând că poteca lui avea să întâlnească drumul principal?

Hotărî că era mai eficient să întrebe pe cineva. Ar fi putut găsi direcţia dorită fără mare efort.

Totuşi, pe cine să întrebe? În preajma casei zărise câţiva roboţi agricoli, dar aici era pustiu. Un vehicul trecu pe lângă el fără să oprească. Poate că avea să treacă şi altul.

Rămase indecis, ceea ce însemna nemişcat, apoi văzu doi oameni traversând câmpul din stânga lui.

Se întoarse cu faţa către ei.

Oamenii îl zăriră şi-şi schimbară direcţia, venind spre el. Îşi schimbară însă şi comportamentul. Cu o clipă înainte fuseseră gălăgioşi, râzând şi chiuind, cu glasurile răsunând peste câmp – dar acum amuţiseră. Chipurile lor purtau expresia aceea pe care Andrew o asocia cu nesiguranţa umană.

Erau tineri, însă nu adolescenţi. Să fi avut douăzeci de ani? Douăzeci şi cinci? Andrew nu se pricepuse niciodată să aprecieze vârsta oamenilor.

Încă înainte de a ajunge lângă el îi întrebă:

— Mă scuzaţi, domnilor, puteţi să-mi spuneţi care este drumul spre biblioteca oraşului?

Tinerii se opriră şi-l priviră.

Lunganul cel slab, care purta o pălărie înaltă, subţire şi neagră, ce părea o bucată de burlan şi-i accentua în mod grotesc statura, se adresă celuilalt:

— Cred că-i un robot.

— Ai dreptate, încuviinţă al doilea. (Era scund şi rotofei, cu nas butucănos şi pleoapele grele.) Are faţă de robot, nu?

— În mod sigur. E clar o faţă de robot.

— Dar poartă haine!

— Şi încă elegante.

— Îţi dai seama? Un robot îmbrăcat în haine elegante! Oare ce-o să le mai treacă prin minte?

— Scuzaţi-mă, domnilor, repetă Andrew. Am nevoie de ajutor, încercam să găsesc biblioteca oraşului, dar se pare că m-am rătăcit.

— Vorbeşte exact ca un robot, zise slăbănogul.

— Are faţă ca de robot, adăugă celălalt.

— Atunci trebuie să fie un robot.

— Aşa ai zice, nu?

— Dar… poartă haine.

— Haine… Aşa-i. Asta nu se poate nega, nu?

— Roboţii poartă haine?

— Eu n-am auzit.

— Dacă poartă haine, crezi că poate fi un robot?

— Are faţa de metal… are totul din metal. Totuşi, dacă e robot, de ce poartă haine?

— Ştii ce cred? pocni din degete lunganul. Ăsta-i robotul liber. Pe lângă casa babei Charney există un robot, care nu-i proprietatea nimănui. Fac pariu că ăsta-i! Altfel, de ce-ar avea haine?

— Întreabă-l, zise năsosul.

— Bună idee. Lunganul se apropie de Andrew: Tu eşti robotul de pe proprietatea Charney?

— Sunt Andrew Martin, domnule.

— Cam şmecher roboţel, nu. Când te-ntreb ceva, îmi răspunzi direct la-ntrebare!

— Locuiesc pe proprietatea Martin, care e deţinută de familia Charney. Anterior a fost reşedinţa domnului Gerald Martin. De aceea, numele meu este Andrew Martin.

— Eşti un robot, aşa-i?

— Desigur, domnule.

— Atunci de ce porţi haine? Roboţii nu poartă haine, nu?

— Port haine atunci când hotărăsc eu aşa, răspunse încet Andrew.

— Dezgustător! Eşti hidos, împopoţonat în halul ăsta, nu-ţi dai seama? Absolut hidos! Un robot în haine! Cine-a mai auzit de aşa ceva?! Privi spre tovarăşul lui: Ai mai văzut vreodată ceva atât de dezgustător? Revenind la Andrew, i se adresă: Dezbracă-te!

Andrew şovăi. De atâta vreme nu mai auzise un ordin pe un asemenea ton, încât circuitele Legii Doi aproape că se blocară.

— Ce-aştepţi?! se răsti lunganul. Ţi-am spus să te dezbraci, nu? Îţi *ordon* să te dezbraci!

Încet, Andrew se conformă. Scoase lanţul şi-l aşeză cu grijă jos. Apoi dezbrăcă bluza de mătase şi o împături cu atenţie, ca să nu arate şifonată când avea s-o îmbrace iarăşi. O puse lângă lanţ.

— Mai repede, îl zori tânărul. Nu te mai chinui să le împătureşti. Aruncă-le, ai auzit? Scoate totul. Totul!

Andrew desfăcu pantalonii de catifea şi descălţă pantofii eleganţi.

— Oricum, ascultă de ordine, comentă năsosul.

— Trebuie. Toţi roboţii fac aşa. N-au încotro. Respectarea ordinelor e programată în ei. Le spui: „Sări în lac!” şi ei sar. Le spui: „Adu-mi căpşuni!” şi se duc să-ţi caute căpşuni,

chiar dacă-i iarnă.

— Nu-i rău să ai unul.

— Cum să fie?! Dintotdeauna m-am întrebat cum ar fi dacă aş avea un robot al meu. Tu nu?

— Cine şi-l poate permite?

— Păi ăsta-i disponibil. Dacă nu-i al nimănui, poate fi la fel de bine al nostru. Ajunge doar să-i spunem că-i al nostru. S-o zicem ca pe o poruncă, înţelegi?

— Aha! Ai dreptate!

— Îl putem pune la treabă. Să facă fel de fel de chestii. E obligat să execute orice dorim. Şi nu ne poate opri nimeni. Nu atentăm la proprietatea nimănui. El *nu aparţine* nimănui.

— Dar dacă altcineva încearcă să ni-l ia în acelaşi fel?

— O să-i poruncim să nu plece cu nimeni altcineva.

— Nu ştiu dacă o să ţină, se încruntă năsosul. Dacă trebuie să asculte ordinele oamenilor, va trebui să le asculte şi pe ale altora, nu doar pe ale noastre.

— Păi…

— Lasă, c-o să ne facem griji atunci când va fi cazul. Hei! Tu! Robotule! Aşază-te-n cap!

— Capul nu foloseşte la …, începu Andrew.

— Am zis să te aşezi în cap. E o poruncă. Dacă nu ştii să stai în cap, e momentul să-nveţi cum se face.

Andrew ezită iarăşi, apoi se aplecă, îşi puse capul pe sol şi palmele puţin mai în faţă, ca să-i sprijine greutatea.

Încercă să ridice picioarele. Circuitele sale nu fuseseră prevăzute cu posibilitatea adaptării instantanee la o poziţie răsturnată, aşa încât îşi pierdu echilibrul aproape imediat. Căzu greoi pe spate. Pentru o clipă, rămase nemişcat, căutând să-şi revină din efectele căderii, după aceea dădu să se scoale.

— Nu, îl opri lunganul. Rămâi aşa şi nu scoate un sunet. Cred că l-am putea demonta şi monta la loc, se adresă tovarăşului său. Ai mai desfăcut vreodată un robot?

— Nu. Dar tu?

— Niciodată, însă mi-am dorit-o dintotdeauna.

— Crezi c-o să ne lase?

— Păi cum ne-ar putea opri?

Într-adevăr, Andrew nu-i putea opri în nici un fel, mai ales dacă-i porunceau să nu se împotrivească. Legea Doi – a supunerii faţă de oameni – era mai importantă decât Legea Trei, a instinctului de conservare. În orice caz, nu se putea apăra fără să le facă vreun rău, ori asta ar fi însemnat încălcarea Legii Unu. La acest gând, fiecare unitate mobilă din el se contractă uşor şi Andrew începu să tremure, aşa cum stătea întins pe jos.

Lunganul îl împinse cu vârful pantofului.

— E cam greu, observă el. Şi cred că nu ne putem descurca fără scule. Şi dacă după-aia nu-l mai putem monta la loc?

— Ce dacă?

— Păi, atunci stricăm un robot bun, pe care l-am putea folosi la alte chestii. Eu zic să-i poruncim să se auto-demonteze. El trebuie să ştie cum s-o facă. Oricum, ar fi nostim să-l vedem încercând. Şi după-aia, îl facem noi la loc.

— Bine zis, încuviinţă gânditor slăbănogul, dar, mai întâi, hai să-l luăm de-aici. Dacă trece cineva…

Era prea târziu. Într-adevăr, cineva se apropia şi era chiar George. Din locul de unde stătea întins, Andrew îl zărise, nu prea departe, coborând o colină. Ar fi vrut să strige după ajutor, dar ultimul ordin primit fusese: „Nu scoate-un sunet” şi trebuia să-l respecte până când îl contramanda ajutorul lui sau un alt om.

George îl văzuse, însă, şi pornise în goană. Peste câteva clipe ajunse gâfâind şi-l privi derutat pe Andrew.

Cei doi tineri se retraseră puţin şi aşteptară, încruntându-se şi schimbând căutări nesigure.

— Andrew, ai păţit ceva? întrebă George îngrijorat.

— Sunt bine.

— Atunci de ce stai pe pământ? Nu te poţi scula?

— N-ar fi nici o dificultate să mă scol, dacă mi-ai cere.

— Atunci, ridică-te! Nu mai sta acolo!

Andrew se ridică, recunoscător, când auzi porunca.

— De ce sunt hainele tale împrăştiate peste tot? De ce nu le porţi? Ce s-a petrecut aici?

— E robotul tău, meştere? întrebă lunganul. George se întoarse brusc spre el.

— Nu-i robotul nimănui. V-aţi luat de el?

— Păi, ni s-a părut cam aiurea ca un robot să poarte haine. Aşa că i-am cerut politicos să şi le scoată. Ce-ţi pasă, dacă nu-i al tău?

— Au încercat să-ţi facă vreun rău, Andrew? se interesă George.

— Intenţionau să mă demonteze. Tocmai voiau să mă ducă într-un loc ferit şi să-mi poruncească să mă auto-demontez.

George privi spre cei doi tineri. Încerca să pară curajos şi neînfricat, deşi se găsea în inferioritate numerică, dar Andrew văzu că bărbia îi tremura.

— E adevărat? întrebă el cu severitate.

În mod evident tinerii îi remarcaseră nesiguranţa şi deciseră că nu reprezenta o ameninţare serioasă pentru ei. George nu mai era de mult tânăr. Avea copii mari – fiul său, Paul, devenise chiar asociat la firma de avocatură. Părul lui roşcovan încărunţise, iar obrajii – lipsiţi acum de favoriţii zbârliţi – erau roz şi pufoşi, ca ai oricărui sedentar. Cu greu s-ar fi putut presupune că ar fi sărit la bătaie, în ciuda atitudinii războinice. Cei doi simţiră asta şi purtarea lor se schimbă, devenind tot mai încrezătoare.

Lunganul îi răspunse rânjind:

— Da, voiam să vedem cum o să facă. Mai ales spre sfârşit, când avea să-i rămână doar un braţ.

— Aveţi un fel aparte de a vă amuza.

— Te priveşte pe tine?

— De fapt, da.

— Şi ce vrei să faci, grăsane? chicoti lunganul. Să ne iei

la bătaie?

— Nu, răspunse George, nu-i nevoie. Robotul acesta este în familia mea de peste şaptezeci de ani. Ne cunoaşte şi ne preţuieşte mai mult decât pe oricine din lume. Aşa că am să-i spun că atentaţi la viaţa mea şi că plănuiţi să mă omorâţi. Îi voi cere să mă apere. Va trebui să aleagă între viaţa mea şi a voastră şi ştiu foarte bine pe cine va alege... Ştiţi cât de puternic este un robot? Vreţi să ştiţi ce o să vi se întâmple când o să vă atace?

— Hei, stai aşa..., începu năsosul.

Părea neliniştit acum. De fapt, amândoi păreau alarmaţi, începuseră să bată în retragere.

— Andrew, spuse răspicat George, mă aflu în pericol personal şi direct. Aceşti doi tineri îmi vor face rău. Îţi poruncesc să porneşti spre ei!

Ascultător, Andrew făcu doi paşi înainte, deşi se întreba cum anume l-ar fi putut apăra pe bărbat. Mânat de o bruscă inspiraţie, ridică braţele, adoptând o poziţie ce putea fi interpretată drept ameninţătoare. Dacă ideea era să pară înfricoşător, ei bine, va încerca să arate cât mai înfricoşător.

Îşi menţinu ţinuta războinică. Ochii lui fotoelectrici sclipeau în roşul cel mai închis posibil. Silueta metalică scânteia sub razele soarelui.

Tinerii preferară să nu mai aştepte urmarea. O rupseră la fugă peste câmp şi, de-abia după ce se îndepărtară cu vreo sută de metri şi simţiră că erau în siguranţă, se întoarseră ca să privească îndărăt, scuturând pumnii şi blestemând furioşi.

Andrew porni către ei. Cei doi se răsuciră şi o luară la goană peste creasta dealului. În câteva clipe dispărură.

— Gata, Andrew, nu mai e nevoie, rosti George.

Tremura, asudase şi era palid. Părea extrem de zdruncinat. Depăşise de mult vârsta la care s-ar fi putut confrunta fizic cu un tânăr – cu atât mai puţin cu doi deodată.

— Mai bine că au fugit, vorbi Andrew. Ştii bine că nu le-aş fi putut face nimic. În plus, era limpede că nu te atacau.

— Totuşi, ar fi putut s-o facă, dacă lucrurile ar fi continuat aşa.

— Este doar o speculaţie. În opinia mea…

— Da, ştiu. Cel mai probabil este că n-ar fi avut curajul să ridice mâna. Oricum, nu ţi-am poruncit să-i ataci. Ţi-am spus doar să mergi spre ei. Restul l-a făcut teama lor. Era şi poziţia aceea de luptă, pe care ai avut inteligenţa s-o adopţi.

— Dar cum le poate fi teamă de roboţi? Legea Unu asigură că un robot n-ar putea niciodată…

— Spaima de roboţi este o boală comună multor oameni, şi încă una ce pare nevindecabilă – cel puţin deocamdată. Dar asta n-are importanţă. Esenţial este că au plecat, iar tu eşti nevătămat. Totuşi, aş vrea să ştiu ce naiba făceai pe aici?!

— Mă duceam la bibliotecă.

— Da, ştiu asta – am găsit biletul tău. Dar nu pe aici este drumul. Biblioteca e înapoi, în oraş. Când am telefonat acolo şi bibliotecara mi-a spus că n-ai apărut şi că nici nu te cunoştea, am pornit să te caut. Pe drumul respectiv nu te-am găsit şi nimeni dintre cei pe care i-am întâlnit nu te văzuse. Atunci mi-am dat seama că te-ai rătăcit. Mai exact ai pornit exact în direcţia opusă.

— Bănuisem eu că există o eroare în planul meu direcţional, spuse Andrew.

— Cu siguranţă. Ştii că eram gata să cer o scanare aeriană după tine? Apoi, nu ştiu cum, m-am gândit că poate ai apucat-o încoace… De fapt, ce căutai la bibliotecă? Câteodată îţi vin nişte idei dintre cele mai ciudate. Ştii bine că ţi-aş fi adus orice cărţi aveai nevoie.

— Da, ştiu, George. Însă eu sunt un…

— Robot liber. Da, da. Care are dreptul să plece în oraş ca să se folosească de bibliotecă, dacă asta doreşte, cu toate că până şi extraordinara lui inteligenţă robotică este

în mod misterios incapabilă de a-l ţine pe drumul cel bun. Pot să te întreb, ce voiai să împrumuţi de la bibliotecă?

— O carte despre limbajul modern.

— Intenţionezi să abandonezi sculptura în favoarea lingvisticii?

— Mă simt neadaptat în privinţa vorbirii.

— Cum aşa? Doar ai o abilitate lingvistică deosebită! Vocabularul tău, gramatica…

— Limbajul – metaforele, colocvialismele, până şi gramatica – se schimbă întruna, George. Programarea mea rămâne aceeaşi. Dacă nu mă actualizez, îmi va fi aproape imposibil să comunic cu fiinţele omeneşti, peste numai câteva generaţii.

— Mda… aici ai dreptate.

— De aceea trebuie să studiez modificările lingvistice. Apoi, pe neaşteptate, Andrew se auzi spunând:

— George, simt că este important să aflu cât mai multe despre fiinţele omeneşti, despre lume, despre tot. În anii aceştia am dus o existenţă izolată pe minunata noastră proprietate, pe această porţiune retrasă de coastă. Lumea aflată dincolo de pragul uşii mele rămâne un mister… Trebuie să învăţ mai multe şi despre roboţi. Vreau să scriu o carte despre ei.

— O carte, repetă bărbatul, oarecum derutat. Despre roboţi… Un îndrumar de proiectare?

— Nici vorbă. Mă gândeam la o istorie a dezvoltării lor.

— Aha, încuviinţă George, încruntându-se. Bine, atunci… Ne întoarcem acasă?

— Desigur. Pot să-mi pun hainele, sau să le iau în braţe?

— Pune-le. Neapărat.

— Mulţumesc.

Andrew se îmbrăcă iute, după care porni alături de George.

— Vrei să scrii o carte despre istoria roboticii, continuă bărbatul, parcă explorând ideea. Dar de ce, Andrew? Există deja un milion de cărţi despre robotică, iar cel puţin

jumătate dintre ele includ istoria conceptului de robot. Lumea e săturată nu doar de roboţi, ci şi de informaţii despre ei.

Andrew clătină din cap, un gest omenesc, pe care-l adoptase în ultima vreme.

— Nu o istorie a roboticii, George. O istorie a *roboţilor…* scrisă de un robot. Aşa ceva n-a mai existat. Vreau să explic ce simt roboţii despre ei înşişi. Şi, mai ales, care a fost relaţia noastră cu oamenii, începând cu momentul când primilor roboţi li s-a permis să muncească şi să locuiască pe Pământ.

Bărbatul nu mai spuse nimic. Se mulţumi doar să ridice din sprâncene.

DOISPREZECE

Micuţa Domnişoară făcea una din vizitele periodice la proprietatea familiei, din California. Împlinise optzeci şi trei de ani şi părea că are fragilitatea unui bibelou. Cu toate acestea, nimic din comportamentul ei nu lăsa să se înţeleagă că energia sau hotărârea i s-ar fi diminuat. Deşi purta baston, îl folosea mai degrabă pentru a gesticula, decât ca să se sprijine în el.

Ascultase cu o indignare crescândă povestea nefericitei încercări a lui Andrew de a ajunge la bibliotecă. La sfârşit, bătuse vehement cu bastonul în podea şi comentase:

— George, dar este de-a dreptul oribil! Cine erau huliganii aceia?

— Nu ştiu, mamă.

— Atunci ar trebui să te preocupi să-i găseşti.

— Ce importanţă are? Probabil, doi localnici. Nişte tineri porniţi, care taie frunză la câini. Până la urmă n-au făcut nimic rău.

— Însă ar fi fost în stare! Dacă n-ai fi apărut tu, i-ar fi putut face destul rău lui Andrew. Ba chiar şi pe tine te-ar fi putut ataca. Se pare că singurul lucru care te-a salvat a fost prostia lor, care i-a împiedicat să-şi dea seama că Andrew nu-i putea răni nici dacă-i porunceai.

— Haide, mamă… Chiar crezi că m-ar fi atins? În secolul douăzeci şi trei mai atacă cineva lumea la drumul mare?

— Mă rog… probabil că nu. Totuşi, Andrew s-a găsit în pericol, iar asta nu putem permite. Ştii bine că-l privesc ca pe un membru al familiei noastre.

— Da, desigur. Aşa-l consider şi eu. Dintotdeauna a fost aşa.

— Atunci nu putem permite unei perechi de idioţi să-l trateze ca pe o jucărioară oarecare, aşa-i?

— Şi ce-ai vrea să fac, mamă? întrebă George.

— Nu eşti avocat?! Pune-ţi ştiinţa la bătaie! Fii atent: vreau să introduci pe rol un caz a cărui soluţionare să rămână, cumva, ca referinţă. În felul acesta, Tribunalul Regional va fi silit să ia în considerare drepturile roboţilor. Apoi, să intervii la Legislatura Regională ca să voteze legile necesare, iar, dacă apar probleme politice, mergi până la Tribunalul Mondial. Să ştii c-o să te urmăresc, George, şi n-o să-ţi tolerez nici o şovăială.

— Mamă, cu puţin timp în urmă, tu însăţi mi-ai zis că lucrul pe care-l doreşti cel mai mult de la mine este să candidez la postul deţinut de bunicul în Legislatură.

— Aşa este. Ce legătură are una cu…

— Iar acum vrei să lansez o campanie controversată pentru drepturile roboţilor. Roboţii nu pot vota, mamă. Oamenii însă pot, iar multora nu le plac roboţii la fel de mult cum îţi plac ţie. Ştii ce se va întâmpla cu candidatura mea, dacă se va afla că eu am obligat Legislatura să adopte legile privind drepturile roboţilor?

— Şi ce dacă?

— Ce-i mai important pentru tine? Să fiu ales în Legislatură, sau să mă implic în cazul ăsta?

— Bineînţeles, să te implici în caz, replică prompt bătrâna.

— Perfect, încuviinţă George. Voiam doar să mă asigur că am lămurit situaţia. Mă voi lupta pentru drepturile civile ale roboţilor, dacă asta doreşti. Însă trebuie să-ţi dai seama că asta va însemna sfârşitul carierei mele politice, încă înainte de a o fi început.

— Evident că-mi dau seama. S-ar putea să constaţi că greşeşti – nu ştiu – dar, oricum, principalul este că doresc ca Andrew să fie protejat împotriva repetării unui asemenea incident brutal. În primul şi în primul rând, asta vreau.

— Bine, mamă, zise George, atunci asta vei avea. Poţi conta pe cuvântul meu.

Îşi porni campania imediat. Ceea ce începu ca simplă

încercare de a potoli temerile unei bătrâne se transformă rapid în cruciada vieţii sale.

Oricum, George Charney nu-şi dorise niciodată un scaun în Legislatură. Acum putea spune că scăpase de grija respectivă, întrucât maică-sa hotărâse că trebuia să militeze pentru drepturile civile ale roboţilor. Iar avocatul din el era fascinat de provocare. Campania implica o mulţime de chiţibuşuri legale, care necesitau o analiză şi o abordare atentă.

Ca director al firmei „Feingold and Charney”, George schiţă strategia, lăsând munca de documentare şi formularistica pe seama avocaţilor mai tineri. Fiul său, Paul, care se alăturase firmei cu trei ani în urmă, deveni responsabil pentru acţiunile juridice şi tot el raporta bunicii sale, aproape zilnic, desfăşurarea evenimentelor. Ea, în schimb, discuta campania cu Andrew.

Andrew era profund implicat. Începuse lucrul la cartea despre roboţi – pornise chiar de la Laurence Robertson şi constituirea Companiei „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani” – dar acum amânase proiectul respectiv şi-şi petrecea toată vremea studiind maldăre de documente legislative. În câteva rânduri oferise nişte sugestii cu totul aparte.

— În ziua când acei doi oameni m-au şicanat, îi povesti el Micuţei Domnişoare, George mi-a spus că dintotdeauna oamenilor le-a fost frică de roboţi. „O boală a omenirii”, cam aşa a denumit-o. Atâta vreme cât acest lucru este valabil, eu cred că tribunalele şi legislaturile nu vor face mare lucru în favoarea noastră. La urma urmelor, roboţii nu au putere politică, în vreme ce oamenii au. N-ar trebui făcut ceva ca să modificăm atitudinea oamenilor faţă de roboţi?

— Dacă am putea…

— Trebuie să încercăm. *George* trebuie să încerce.

— Mda, încuviinţă Micuţa Domnişoară. Ar trebui.

Astfel, în vreme ce Paul alerga prin tribunale, George preluă relaţiile cu publicul. Se dedică în totalitate sarcinii de

a milita pentru drepturile civile ale roboţilor, consacrându-i tot timpul şi energia sa.

Fusese dintotdeauna un bun orator, degajat şi plăcut, iar acum ajunsese o figură familiară la întrunirile avocaţilor, profesorilor şi editorilor de holo-ştiri, precum şi la toate emisiunile de opinie transmise în direct, unde susţinea drepturile roboţilor cu o elocvenţă ce spori odată cu experienţa.

Cu cât petrecea mai multă vreme pe podiumurile sălilor de conferinţe şi în studiourile de transmisiuni, cu atât George deveni o prezenţă mai relaxată şi totuşi autoritară. Îşi lăsă iarăşi favoriţi şi-şi pieptănă părul – acum complet alb – pe spate, într-o coamă impresionantă. Ba chiar adoptă noua modă de îmbrăcăminte purtată de unii dintre cei mai populari comentatori video – stilul de veşminte largi, curgătoare, denumit „draperie”. Afirma că-l făcea să se simtă aidoma unui filozof grec sau unui senator roman.

Atunci când îl văzuse prima dată astfel îmbrăcat, Paul Charney, care era mult mai conservator decât tatăl său, îl avertizase:

— Ai grijă să nu te împiedici în falduri şi să cazi, tată.

— O să mă străduiesc, replicase acesta.

Esenţa argumentării sale pro-roboţi era următoarea: „Dacă, în virtutea Legii Doi, putem cere oricărui robot supunere nelimitată în toate privinţele, cu excepţia, desigur, nevătămării vreunei fiinţe umane, atunci orice om, absolut orice fiinţă umană, deţine o putere teribilă asupra oricărui robot. Concret, de vreme ce Legea Doi are precedenţă asupra Legii Trei, orice om poate utiliza legea supunerii pentru a învinge legea autoconservării. El poate ordona robotului să se autoavarieze sau chiar să se autodistrugă pentru orice motiv sau chiar fără nici un motiv – doar pentru că aşa doreşte el.

Să ignorăm, deocamdată, problema dreptului de proprietate – deşi nu-i deloc minoră – şi să abordăm subiectul numai la nivelul simplei decenţe umane. Să ne

închipuim că, întâmplător, cineva întâlneşte pe drum un robot şi-i porunceşte, fără alt motiv decât propriul său amuzament, să-şi demonteze membrele ori să-şi producă o gravă avarie. Sau să presupunem că însuşi proprietarul robotului, într-un moment de răutate, de plictiseală ori de enervare, îi dă un astfel de ordin.

Este acest lucru corect? Am trata oare un animal în acest fel? Să nu uităm că un animal are totuşi posibilitatea de a se autoapăra. Noi, însă, ne-am proiectat roboţii aşa încât să nu poată ridica mâna împotriva omului.

Până şi un obiect neînsufleţit care ne-a fost util are dreptul la o consideraţie din partea noastră. Iar un robot nu-i câtuşi de puţin insensibil – nu-i o simplă maşină şi nici un animal. El poate să gândească îndeajuns de bine pentru a vorbi cu noi, a raţiona alături de noi ori a glumi cu noi. Mulţi dintre cei care am trăit şi am lucrat alături de roboţi toată viaţa am ajuns să-i considerăm prieteni – practic, nişte membri ai familiei, îndrăznesc să spun. Faţă de ei avem un respect profund, ba chiar afecţiune. Cerem oare prea mult dacă dorim să le acordăm prietenilor roboţi protecţia oficială a legii?

Dacă omul are dreptul de a-i da robotului orice ordin care nu implică vătămarea unei fiinţe umane, atunci ar trebui să aibă cel puţin decenţa de a nu-i da niciodată un ordin care ar însemna vătămarea robotului – exceptând, desigur, cazul când siguranţa omului cere neapărat acest lucru. În nici un caz unui robot nu trebuie să i se ceară să-şi pricinuiască un rău inutil. O putere mare implică şi o responsabilitate mare.

Dacă roboţii au cele Trei Legi prin care să-i protejeze pe oameni, ar fi prea mult să le cerem oamenilor să respecte câteva legi care să-i protejeze pe roboţi?”

Evident, existau şi păreri opuse, iar purtătorul de cuvânt al părţii adverse nu era altul decât James Van Buren, avocatul care combătuse petiţia lui Andrew de obţinere a statutului de robot liber la Tribunalul Regional. Acum era bătrân, dar încă viguros, un susţinător vehement al

tradiţiilor. În stilul său calm, echilibrat şi raţional, Van Buren redevenise un orator convingător, de partea acelora care negau că roboţii puteau fi consideraţi demni de a avea „drepturi”. El declara:

„Evident că nu pot lua partea unor vandali care distrug în mod deliberat un robot ce nu le aparţine sau îi ordonă să se autoavarieze. Aceasta reprezintă o infracţiune civilă, atât şi nimic mai mult, ce poate fi penalizată imediat prin măsuri legale. Nu avem nevoie de o lege suplimentară pentru un asemenea caz, tot aşa cum nu avem nevoie de o lege care să specifice că spargerea ferestrelor de la casele altor oameni constituie un delict.

Legea generală privind inviolabilitatea proprietăţii oferă protecţie suficientă.

Dar o lege care să oprească un individ de a-şi distruge *propriul* robot? În acest moment, abordăm cu totul alte aspecte raţionale. Eu însumi deţin roboţi şi nu m-aş gândi să-mi fac ţăndări biroul. Cu toate acestea, există cineva care să susţină că ar trebui să mi se ia *dreptul* de a face ceea ce doresc cu proprii mei roboţi, cu propriul meu birou ori cu alte obiecte al căror proprietar sunt? Ar putea Statul, în infinita lui înţelepciune, să vină la mine şi să-mi spună: «Nu, James Van Buren, trebuie să fii bun cu birourile tale şi să nu le avariezi. La fel şi cu fişetele – ele trebuie tratate cu respect, ca nişte prieteni. Evident, acelaşi lucru este valabil şi pentru roboţii tăi.

În nici un caz, James Van Buren, n-ai dreptul să le faci vreun rău roboţilor pe care-i deţii.”

Aici, Van Buren făcea o pauză şi zâmbea în felul său calm şi rezonabil, lăsându-i pe toţi să înţeleagă că acesta fusese un exemplu strict ipotetic, că de fapt el nu era genul de om care putea face rău unei fiinţe sau unui obiect.

După aceea continua:

„Parcă-l aud pe George Charney replicând că un robot e fundamental diferit de un birou sau de un fişet, că un robot este inteligent şi sensibil, că roboţii trebuie priviţi drept

nişte oameni. I-aş răspunde atunci că greşeşte, că este atât de orbit de afecţiunea pentru robotul pe care familia sa îl deţine de multe decenii, încât a uitat ce sunt, de fapt, roboţii.

Prieteni, ei nu sunt altceva decât nişte *maşini!* Nişte *unelte. Instrumente!* Sunt simple mecanisme, ce nu merită nici mai multă, dar nici mai puţină protecţie legală decât orice alte obiecte neînsufleţite. Da, am spus *neînsufleţite.* De acord, ei pot vorbi. Pot chiar şi gândi, în felul lor rigid, anteprogramat. Dar atunci când înţepi un robot, va sângera el? Când îl gâdili, va râde? Sigur că da, roboţii au mâini şi simţuri – întrucât aşa i-am construit noi – dar au ei pasiuni şi sentimente cu adevărat omeneşti? Greu de crezut! De aceea ar fi bine să nu confundăm nişte maşini realizate după chipul omului cu nişte făpturi vii.

Ar mai trebui să subliniez că, în acest secol, omenirea a devenit dependentă de munca roboţilor. În clipa de faţă, numărul roboţilor de pe Pământ îl depăşeşte pe cel al oamenilor, iar ei execută în principal muncile pe care nimeni dintre noi n-ar dori să le facă. Ei au eliberat omenirea de corvoadă şi degradare. Confundarea problemei roboţilor cu străvechea dispută legată de sclavie, urmată de dezbaterile legate de libertatea sclavilor şi de cele privind drepturile civile pentru urmaşii sclavilor eliberaţi, ar duce în final la haosul economic, roboţii solicitând nu doar protecţia legii, ci şi independenţa faţă de stăpânii lor. Acei sclavi, de acum multe secole, erau fiinţe omeneşti exploatate cu cruzime şi tratate necorespunzător. Nimeni nu avea dreptul să-i oblige la muncă forţată. Pe când roboţii au fost creaţi tocmai pentru a servi. Prin definiţie, ei se află aici ca să fie folosiţi; nu pentru a ne fi prieteni, ci servitori. Iar adoptarea oricărei alte poziţii reprezintă un fel de a gândi greşit, periculos şi sentimental.”

George Charney era un orator convingător, dar nici James Van Buren nu se lăsa mai prejos. În cele din urmă,

bătălia – desfăşurată mai degrabă în faţa opiniei publice, decât în Legislatură ori în Tribunalul Regional – se încheie cu un fel de remiză.

Existau deja mulţi oameni care izbutiseră să-şi depăşească temerile sau neplăcerea faţă de roboţi – sentimente extrem de răspândite cu vreo două generaţii în urmă – iar argumentele lui George îi cucereau. Şi ei începuseră să-şi privească roboţii cu o anumită afecţiune şi doreau să li se asigure o securitate legală.

Pe de altă parte, existau şi alţii care poate că nu se temeau atât de mult de roboţi în sine, cât de riscurile financiare pe care le-ar fi putut întâmpina drept urmare a extinderii drepturilor civile şi asupra roboţilor. Ei solicitau prudenţă în noul domeniu legislativ.

De aceea, atunci când înfruntarea luă sfârşit şi se definitivă legislaţia pro-roboţi (specificând condiţiile în care era ilegal să dai unui robot un ordin ce-i putea dăuna), legea votată de Legislatura Regională, trimisă pentru revizuire la Tribunalul Regional, ratificată de Legislatura Mondială şi promulgată după respingerea unui recurs la Tribunalul Mondial, era destul de firavă. Avea un caracter restrâns, iar sancţiunile prevăzute pentru încălcarea ei păreau cu totul inadecvate.

Totuşi, principiul drepturilor roboţilor – stabilit iniţial prin decretul ce-i acorda „libertatea” lui Andrew – fusese încă puţin extins.

Promulgarea de către Tribunalul Mondial s-a făcut chiar în ziua când a murit Micuţa Domnişoară.

N-a fost o coincidenţă. Foarte bătrână şi slăbită, Micuţa Domnişoară se agăţase de viaţă cu disperare în timpul ultimelor săptămâni ale dezbaterilor. Abia atunci când sosise vestea victoriei îi slăbise îndârjirea de care se agăţa.

În clipa morţii, Andrew fusese lângă ea. Stătuse la căpătâiul patului, privind femeia măruntă şi ofilită dintre perne, şi se gândise la zilele acelea de acum aproape o sută de ani, când el sosise la reşedinţa impunătoare a lui

Gerald Martin. Atunci, cele două fetiţe îl priveau, iar mezina se încruntase şi spusese: „En-de-re. Nu-i putem spune aşa. Nu-mi place. Ce-ar fi să-i zicem Andrew?”

Trecuse mult, foarte mult, de atunci. O viaţă întreagă, în ceea ce o privea pe Micuţa Domnişoară. Cu toate acestea, lui Andrew i se părea uneori că nu trecuse nici o clipită din ziua când coborâse pe plajă cu Domnişoara şi Micuţa Domnişoară şi înotase în ocean pentru că aşa îl rugaseră fetele.

Aproape un secol…

Andrew ştia că asta însemna un interval uriaş de timp pentru o fiinţă omenească.

Iar acum, viaţa Micuţei Domnişoare se apropia de sfârşit. Părul, cândva auriu sclipitor, se transformase demult în argint scânteietor; însă în clipele acestea îşi pierduse strălucirea şi, pentru prima dată, părea mat şi închis la culoare. Femeia îşi încheia viaţa, iar procesul respectiv nu putea fi oprit în nici un fel.

Nu era bolnavă; pur şi simplu se uzase dincolo de orice speranţă de refacere. Peste alte câteva momente urma să-şi înceteze funcţionarea. Andrew nu-şi putea imagina o lume lipsită de Micuţa Domnişoară, dar ştia că se găsea în pragul unei asemenea lumi.

Ultimul ei zâmbet a fost pentru Andrew, ca şi ultimele cuvinte:

— Ai fost bun cu noi.

A murit ţinându-l de mână, în vreme ce fiul ei, soţia acestuia şi copiii lor rămăseseră la o distanţă respectuoasă de robot şi de patul bătrânei.

TREISPREZECE

După moartea Micuţei Domnişoare, Andrew încercă o stare de apăsare ce nu-l părăsi luni de zile. Se gândise că „durere” ar fi reprezentat un termen exagerat, fiindcă bănuia că în reţeaua lui pozitronică nu exista un sentiment care să corespundă cu precizie durerii sufleteşti a oamenilor.

Cu toate acestea, nu putea nega faptul că era tulburat într-un mod ce putea fi asociat doar pierderii Micuţei Domnişoare. Nu l-ar fi putut cuantifica. O anumită îngreunare a gândirii, o încetineală stranie a mişcărilor sale, senzaţia unui dezechilibru general... le simţea pe toate acestea, însă era convins că nici un fel de instrumente n-ar fi putut detecta o modificare a capacităţii lui.

Pentru a atenua această stare, căreia nu voia să-i spună „durere”, se cufundă cu totul în cercetările sale asupra istoriei roboţilor şi manuscrisul cărţii începu să devină tot mai voluminos.

Un prolog scurt era suficient ca să trateze conceptul de robot în istorie şi literatură – oamenii de metal din miturile antice greceşti, automatele imaginate de scriitori inteligenţi precum E.T.A. Hoffman şi Karel Capek, ca şi alte asemenea închipuiri.

Rezumase istoriile străvechi şi nu mai revenise la ele. Principalul lui subiect îl reprezenta robotul *pozitronic* – adevăratul şi autenticul robot.

De aceea, Andrew trecu rapid la anul 1982 şi la constituirea „Roboţilor şi Oamenilor Mecanici Americani” de către vizionarul Laurence Robertson. Simţea că retrăia el însuşi istoria, povestind despre primii ani de strădanii în laboratoarele sărăcăcioase, amenajate într-o magazie dezafectată, şi despre cea dintâi reuşită în construirea creierului pozitronic din platină şi iridiu, după nenumărate

eşecuri. Conceperea şi dezvoltarea celor Trei Legi indispensabile; triumful lui Alfred Lanning, şeful cercetării, în proiectarea roboţilor mobili; stângaci, greoi şi muţi, totuşi capabili să interpreteze ordinele oamenilor şi să aleagă soluţia optimă dintr-un număr de acţiuni posibile. Iar apoi, la începutul secolului douăzeci şi unu, apariţia primilor roboţi vorbitori.

După aceea, Andrew trecu la un subiect mult mai tulburător pentru el: epoca reacţiilor omeneşti negative, isteria şi teroarea stârnite de noii roboţi, promulgarea legilor care interziceau utilizarea muncii robotizate pe Pământ. Întrucât miniaturizarea creierului pozitronic se găsea de-abia în stadiile primare, implicând sisteme complexe de răcire, primii roboţi vorbitori mobili fuseseră gigantici. Înalţi de aproape patru metri, ei păreau nişte monştri ameninţători, care trezeau toate spaimele umanităţii faţă de fiinţele artificiale: monstrul lui Frankenstein, Golemul şi celelalte coşmaruri similare.

Cartea lui Andrew dedica trei capitole perioadei aceleia în care teama de roboţi ajunsese la apogeu. Fuseseră foarte greu de scris, fiindcă se refereau exclusiv la iraţionalitatea umană – un subiect aproape imposibil de înţeles pentru Andrew.

Îl abordase pe cât putuse mai bine, căutând să se transpună în pielea oamenilor, care – deşi ştiau că acele Trei Legi ofereau o protecţie absolută, împiedicând orice acţiune răuvoitoare a roboţilor – continuau să-i privească pe roboţi cu groază şi ură. După o vreme, Andrew reuşise să priceapă, atât cât reuşise, cum fusese posibil ca omenirea să se simtă nesigură în prezenţa unei garanţii aşa de solide a securităţii.

Scotocind prin arhivele roboticii, el descoperi că aceste Trei Legi nu reprezentau o protecţie totală, aşa cum se părea. În realitate, abundau în ambiguităţi şi surse de conflict ascunse. De asemenea, ele îi puteau confrunta pe roboţi – creaturi directe, ce înţelegeau literal comenzile – cu

nevoia de adoptare a unor decizii care nu erau neapărat ideale din punct de vedere uman.

De pildă, un robot trimis într-o misiune periculoasă pe o planetă necunoscută – ca să găsească şi să aducă un element vital pentru supravieţuirea unui explorator uman – putea încerca un conflict major între Legea Doi, a supunerii, şi Legea Trei, a autoconservării, intrând într-o buclă închisă, ce nu-i permitea nici să înainteze, nici să se retragă. O asemenea situaţie nedecisă determina robotul – prin neintervenţie – să pună în pericol omul care-l trimisese în misiune, în ciuda imperativelor Legii Unu, ce trebuia să aibă prioritate absolută. Într-adevăr, cum ar fi putut un robot să ştie că indecizia lui, pricinuită de opoziţia dintre Legile Doi şi Trei, punea în pericol viaţa unui om?

Dacă natura misiunii sale nu fusese precis definită anterior, el rămânea neştiutor asupra consecinţelor neintervenţiei sale, fără să-şi dea seama că pasivitatea sa constituia încălcarea Legii Unu.

Sau robotul care, datorită unei erori de proiectare ori programare, decidea că o anumită fiinţă umană nu era om şi ca atare nu putea solicita protecţia oferită de Legile Unu şi Doi…

Sau robotul care interpretase literal un ordin nefericit formulat şi, involuntar, pusese în pericol viaţa oamenilor din jur…

În arhive existau zeci de asemenea cazuri. Primii roboticieni – şi în mod deosebit extraordinara robopsiholog Susan Calvin, o femeie formidabilă şi austeră – se chinuiseră mult timp să rezolve dificultăţile ce apăreau întruna.

Problemele deveniseră extrem de complexe către mijlocul secolului douăzeci şi unu, când din atelierele R.O.M.A. începuseră să iasă roboţi cu reţele pozitronice tot mai avansate, având o capacitate extinsă de gândire – care puteau evalua o situaţie, percepând-o cu o înţelegere aproape omenească. Roboţi precum – deşi el avu grijă să

nu menţioneze în mod explicit – Andrew Martin.

Noii roboţi cu reţele generalizate, echipaţi cu capacitatea de a interpreta datele în termeni mult mai subiectivi decât predecesorii lor, reacţionau adesea în moduri neaşteptate pentru oameni. Desigur, întotdeauna în cadrul general al celor Trei Legi. Însă, câteodată, dintr-un punct de vedere ce nu fusese anticipat de creatorii lor.

Studiind analele dezvoltării roboticii, Andrew înţelese, în cele din urmă, de ce atâţia oameni avuseseră o fobie faţă de roboţi. Nu deoarece cele Trei Legi ar fi fost greşit formulate – nici vorbă de aşa ceva, ele reprezentau modele perfecte de logică. Necazul consta în faptul că oamenii înşişi nu erau întotdeauna logici – ba, chiar, în unele situaţii se comportau de-a dreptul ilogic – iar roboţii nu izbuteau totdeauna să se adapteze buclelor, curbelor şi tangentelor gândirii umane.

Oamenii înşişi îi împingeau uneori pe roboţi să încalce una sau alta dintre cele Trei Legi şi tot ei, în stilul lor iraţional, îi acuzau după aceea că pricinuiseră lucruri nedorite, deşi nu făcuseră altceva decât să execute comenzile stăpânilor.

Andrew redactă capitolele respective cu cea mai mare grijă şi precauţie, rescriindu-le de câteva ori, ca să elimine orice posibilitate de subiectivism. Nu intenţiona să publice o diatribă la adresa imperfecţiunilor umane. Ca întotdeauna, ţelul său primordial era de a sluji interesele omenirii.

Poate că scopul iniţial al acestei cărţi fusese de a ajunge la o înţelegere mai profundă a propriei sale relaţii vizavi de creatorii lui, dar, pe măsură ce înainta, pricepu că, atent şi inteligent concepută, cartea putea reprezenta o punte nepreţuită între oameni şi roboţi, o sursă de cunoaştere raţională nu doar pentru roboţi, ci şi pentru făpturile din carne şi oase care îi aduseseră pe lume. Orice ar fi ajutat oamenii şi roboţii să se înţeleagă reciproc avea să le permită celor din urmă să slujească mai bine omenirea, iar acesta, desigur, era chiar ţelul existenţei lor.

Când termină prima jumătate a cărţii, Andrew îl rugă pe George Charney s-o citească şi să-i ofere sugestii de îmbunătăţire. Trecuseră ani buni de la moartea Micuţei Domnişoare, iar George nu mai arăta chiar atât de bine; chelise aproape complet, iar trupul său, odinioară robust, era acum uscăţiv.

Privise manuscrisul voluminos cu o neplăcere abia ascunsă şi spusese:

— Ştii, Andrew, eu nu mă prea pricep la literatură.

— Nici nu mă interesează opiniile legate de stilul literar. Doresc să-mi analizezi ideile prezentate. Trebuie să ştiu dacă până aici există ceva care ar putea jigni fiinţele omeneşti.

— Sunt convins că nu există. Tu ai fost dintotdeauna întruparea politeţii.

— E adevărat, n-am jignit pe nimeni în mod intenţionat. Rămâne totuşi posibilitatea ca din nebăgare de seamă…

— Da, suspinase George. Da, înţeleg. Bine, o s-o citesc. Ştii, însă, că obosesc repede în ultima vreme. Poate să dureze până o parcurg pe toată.

— Nu-i nici o grabă.

Într-adevăr, George nu se grăbi; lectura dură aproape un an. Cu toate acestea, când îi restitui lui Andrew manuscrisul, ataşase doar o jumătate de pagină de observaţii – în majoritate corecturi minore, privind forma.

— Sperasem o critică mai la obiect, remarcase Andrew.

— Nu am nici o critică de adus. Este o lucrare remarcabilă. Absolut remarcabilă. Un studiu cu adevărat profund asupra subiectului. Ar trebui să fii mândru de ceea ce ai făcut.

— Totuşi, când mă refer la iraţionalitatea umană, ce a declanşat deseori dificultăţi legate de cele Trei Legi…

— Perfect definit, Andrew. Suntem *cu adevărat o* specie lipsită de precizie, nu-i aşa? Sclipitori şi extrem de creatori câteodată, însă înglodaţi în tot felul de contradicţii şi confuzii. Probabil că-ţi părem nişte tipi lipsiţi de speranţă în

privinţa logicii, nu?

— Uneori, într-adevăr, aşa mi se pare, dar nu intenţionez să scriu o critică la adresa omenirii. Departe de mine gândul ăsta, George. Eu doresc să ofer lumii ceva care să-i apropie pe roboţi şi pe oameni. Iar dacă s-ar părea că exprim dispreţ faţă de capacităţile mintale ale oamenilor, ar fi exact opusul strădaniilor mele. De aceea sperasem că ai putea evidenţia paginile în care există pasaje ce pot fi interpretate…

— Poate că ar fi trebuit să-l rogi pe Paul să citească manuscrisul. Ştii, el e mai tânăr şi, în plus, mult mai atent decât mine la nuanţări şi subtilităţi.

Abia în clipa aceea Andrew înţelese că George Charney nu dorise câtuşi de puţin să-i citească manuscrisul – era bătrân şi obosit şi intra în ultimii ani ai vieţii sale. O dată în plus, roata generaţiilor se învârtise, iar acum Paul ajunsese capul familiei. Domnul dispăruse, apoi Micuţa Domnişoară şi în curând avea să fie rândul lui George. Martin-ii şi Charney-ii se năşteau şi mureau, dar Andrew continua să dăinuie, nu chiar neschimbat – întrucât trupul său era permanent actualizat tehnologic, ba chiar i se părea că procesele sale mintale se îmbogăţeau şi deveneau tot mai profunde pe măsură ce-şi permitea să-şi recunoască propriile capacităţi extraordinare – însă invulnerabil la ravagiile timpului.

Dusese manuscrisul aproape terminat la Paul Charney. Acesta îl citi imediat şi-i oferi nu doar laude, ci, aşa cum prevăzuse George, sugestii valoroase pentru revizuire. În unele locuri, imposibilitatea lui Andrew de a pricepe salturile bruşte, non-lineare, ale unor raţionamente de care este capabilă mintea omenească, îl conduseseră la simplificări şi concluzii nejustificate. De asemenea, Paul considera cartea *partizană* punctului de vedere uman. Ar fi fost binevenită o critică mai directă a atitudinii iraţionale a oamenilor faţă de roboţi şi faţă de ştiinţă în general.

Andrew nu se aşteptase la aşa ceva.

— N-aş dori să jignesc pe nimeni, spuse el.

— Nici una dintre cărţile ce merită să fie citite n-a izbutit să-i mulţumească chiar pe toţi, replică Paul. Scrie ceea ce consideri tu că este adevărul. Ar fi uluitor dacă toţi oamenii din lume ar fi de acord cu tine. Însă punctul tău de vedere este unic. Tu poţi oferi ceva adevărat şi valoros. Dar, dacă suprimi ceea ce simţi şi scrii numai ceea ce crezi că vor să audă alţii, atunci nu va avea nici o valoare.

— Totuşi, Legea Unu…

— La dracu' cu Legea Unu! Ea nu-nseamnă totul! Cum poţi pricinui rău cuiva cu o carte? Ah, da, probabil lovindu-l cu ea în cap. Dar altfel, nu. Ideile nu pot face rău – nici chiar cele greşite, nici chiar cele prosteşti şi rele. Răul îl fac *oamenii.* Ei se folosesc, uneori, de anumite idei, utilizându-le ca să-şi justifice faptele inconştiente sau scandaloase. Istoria omenirii abundă în asemenea exemple, însă ideile în sine rămân idei. Ele nu trebuie înăbuşite, ci aduse în prim-plan, analizate, testate, respinse – dacă e nevoie – în mod făţiş… Oricum, Legea Unu nu menţionează roboţii autori de cărţi. Bâtele şi pietrele… ele pot face rău. Dar cuvintele…

— După cum ai observat chiar tu, Paul, istoria umană abundă în evenimente nefaste ce au început prin nişte simple cuvinte. Dacă acele cuvinte n-ar fi fost rostite niciodată, nici evenimentele n-ar fi avut loc.

— Nu-nţelegi ce-ţi spun? Eu cred că înţelegi. Ştii ce putere au ideile şi nici n-ai prea multă încredere în capacitatea oamenilor de a le deosebi pe cele bune de cele rele. Ei bine, câteodată gândesc şi eu la fel. Însă, odată cu trecerea timpului, ideea rea piere. Asta-i, în rezumat, istoria milenară a omenirii. Mai devreme sau mai târziu, indiferent câte grozăvii se petrec, binele *învinge.* De aceea, greşeşti neexprimând o idee care poate fi valoroasă pentru omenire… Uite ce-i, Andrew: dintre toate produsele R.O.M.A., tu eşti, probabil, cel mai apropiat de o fiinţă umană. Deţii nişte caracteristici absolut unice pentru a spune lumii ceea ce trebuie să ştie despre relaţia om-robot,

fiindcă, din anumite puncte de vedere, tu împărtăşeşti natura ambilor. Astfel, poţi ajuta la îmbunătăţirea acestei relaţii, care, chiar şi după atâta vreme, este încă foarte tulbure. Scrie-ţi cartea şi fă-o în mod onest.

— Da, Paul. Aşa voi face.

— Apropo, te-ai gândit la vreo editură anume?

— La o editură? Ah, nu. Încă nu m-am gândit la…

— Atunci, ar trebui. Sau lasă-mă pe mine s-o fac. Am un prieten în domeniul ăsta – de fapt, un client – te deranjează dacă-i spun despre ce este vorba?

— Ai fi extrem de amabil.

— Câtuşi de puţin. Vreau să văd cartea asta publicată, ca să poată fi citită de toată lumea.

După câteva săptămâni, Paul făcuse rost de un contract de publicare pentru carte şi-l asigură pe Andrew că avea clauze generoase şi foarte corecte. Asta fusese suficient. Andrew semnase contractul fără ezitare.

În anul următor, în timp ce lucra la ultimele capitole, Andrew se gândea adesea la cele spuse de Paul în ziua aceea, la importanţa de a-şi afirma credinţa în mod cinstit şi la valoarea pe care o putea căpăta cartea lui, dacă respecta această condiţie. De asemenea, la propria sa unicitate. Una din afirmaţiile lui Paul nu reuşea să şi-o scoată din minte:

— Uite ce-i, Andrew: dintre toate produsele R.O.M.A., tu eşti, probabil, cel mai apropiat de o fiinţă umană. Deţii nişte caracteristici absolut unice pentru a spune lumii ceea ce trebuie să ştie despre relaţia om-robot, fiindcă, din anumite puncte de vedere, tu împărtăşeşti natura ambilor.

Aşa era oare? Aşa credea Paul cu adevărat, sau entuziasmul de moment îl împinsese să spună lucrurile acelea?

Andrew îşi repeta întruna această întrebare şi, treptat, începu să-şi formuleze un răspuns.

După aceea, decise că sosise momentul unei alte vizite la firma „Feingold and Charney”, ca să discute cu Paul.

Sosi neanunţat, totuşi secretarul îl întâmpină fără urmă de surpriză în glas. Deja, Andrew nu mai reprezenta o figură necunoscută în birourile firmei.

Aşteptă răbdător, în vreme ce secretarul intră în cabinetul lui Paul pentru a-i anunţa prezenţa. Evident, ar fi fost mult mai simplu dacă acesta ar fi utilizat dictafonul holografic, însă cu siguranţă că fusese perturbat de faptul că, în locul unei fiinţe umane, avea de a face cu un robot asemănător lui.

În cele din urmă, reveni.

— Domnul Charney va sosi imediat, îl anunţă el şi-şi reluă îndeletnicirile.

Andrew îşi trecu timpul reflectând asupra semnificaţiei unor cuvinte. De pildă, termenul „nerobotic” ar putea fi utilizat ca analog al lui „inuman”? Sau devenise oare „inuman” doar un termen metaforic, suficient de depărtat de sensul lui iniţial pentru a putea fi aplicat şi roboţilor?

Multe probleme semantice similare apăruseră frecvent de când lucra la carte. Fiind inventat de oameni pentru folosinţa lor, limbajul omenesc abunda în asemenea mici subtilităţi.

Fără îndoială, efortul necesar înţelegerii sporise vocabularul curent al lui Andrew şi, bănuia el, în acelaşi timp şi adaptabilitatea reţelei sale pozitronice.

Pe când aştepta în anticameră, câte cineva intra şi-l privea.

La urma urmei, Andrew era robotul liber – continua să fie un caz unic. Robotul care purta haine. O anomalie; un monstru ciudat.

El, însă, nu încerca niciodată să evite privirile curioşilor. Îi examina calm pe fiecare, până ce respectivii îşi fereau ochii.

În cele din urmă apăru şi Paul Charney. Nu se mai întâlnise cu Andrew din iarna trecută, de la înmormântarea lui George, care se stinsese din viaţă la reşedinţa familiei, iar acum se odihnea sub o colină de pe ţărmul Pacificului.

Paul păru surprins să-l vadă, sau cel puţin aşa i se păru lui Andrew, deşi încă nu avea deplină încredere în capacitatea sa de a descifra cu acurateţe expresiile omeneşti.

— Mă bucur să te revăd, Andrew, îl întâmpină bărbatul. Scuză-mă că te-am făcut să aştepţi, dar aveam o problemă ce nu suferea amânare.

— Nu-i nimic. Eu nu mă grăbesc niciodată, Paul.

În ultima vreme, Paul începuse să poarte fardurile violente pe care moda le impunea ambelor sexe, dar, cu toate că îi revigorau trăsăturile oarecum comune ale chipului, Andrew nu le agrea. Simţea că personalitatea puternică şi incisivă a bărbatului nu avea nevoie de amplificări cosmetice. Ar fi fost la fel de bine şi dacă Paul şi-ar fi îngăduit să *pară* banal; nu exista nici o slăbiciune în personalitatea lui şi nu avea nevoie de pudre sau vopseluri.

Desigur, Andrew îşi păstră părerea pentru el. Totuşi, însuşi faptul că nu era de acord cu aspectul lui Paul constituia o noutate.

Începuse de curând să aibă asemenea opinii. După ce terminase prima versiune a cărţii, Andrew descoperise că dezaprobarea sa faţă de acţiunile oamenilor nu-l tulbura chiar atât pe cât bănuia, dacă evita s-o facă publică. Putea nutri gânduri dezaprobatoare, ba chiar îşi putea exprima dezacordul în scris, dar ştia că situaţia nu fusese dintotdeauna aceasta.

— Intră, Andrew, rosti Paul. Am auzit că vrei să-mi vorbeşti, dar nu mă aşteptasem să vii până aici pentru asta.

— Dacă eşti prea ocupat pot să mai aştept.

Bărbatul privise jocul umbrelor de pe cadranul mural ce constituia ceasul anticamerei.

— Am puţin timp liber. Ai venit singur?

— Am închiriat un automobil.

— Ai avut probleme? întrebă Paul cu oarecare nelinişte.

— Nu, şi nici nu mă aşteptam să am. Drepturile mele sunt apărate de lege.

Bărbatul păru şi mai îngrijorat, auzindu-i răspunsul.

— Andrew, ţi-am explicat de mai multe ori că legea nu constrânge pe nimeni, cel puţin în majoritatea cazurilor. Iar dacă insişti să porţi haine, în cele din urmă vei da de bucluc, să ştii. Aşa cum ai păţit atunci, prima dată, când te-a salvat tata.

— A fost singura dată, Paul. Îmi pare rău că eşti nemulţumit.

— Bine, s-o luăm altfel. Îţi dai seama că, practic, eşti o legendă vie? Uneori, oamenilor le place să capete o faimă dubioasă făcând rău celebrităţilor, iar tu reprezinţi, în mod sigur, o celebritate. În plus, după cum ţi-am mai spus deja, eşti prea valoros, în prea multe privinţe, ca să ai dreptul să-ţi asumi riscuri… Apropo, cum merge cartea?

— Am revăzut-o complet. Acum fac ultimele retuşuri. Cel puţin, aşa sper. Editorul este destul de mulţumit de ceea ce a văzut până acum.

— Grozav!

— Nu ştiu, însă, dacă mulţumirea provine de la cartea în sine. Bănuiesc că anumite părţi nu-i convin. Probabil că se aşteaptă să vândă multe exemplare pur şi simplu fiindcă este prima carte scrisă de un robot, şi asta îl încântă cel mai mult.

— Mă tem că interesul financiar reprezintă o reacţie pur umană.

— Nici pe mine nu m-ar nemulţumi aspectul respectiv. Principalul este să se vândă cartea – motivele sunt mai puţin importante. Banii câştigaţi îmi pot fi de real folos.

— Eu crezusem că tu n-ai probleme financiare, Andrew! Dintotdeauna ai avut veniturile tale… iar bunica ţi-a lăsat o sumă considerabilă…

— Micuţa Domnişoară a fost extrem de generoasă. De asemenea, sunt sigur că pot conta pe ajutorul şi sprijinul familiei, dacă va sosi o vreme când cheltuielile îmi vor depăşi veniturile. Totuşi, aş prefera să-mi pot câştiga singur existenţa. Nu doresc să apelez la voi decât în caz extrem.

— Cheltuieli? Despre ce cheltuieli vorbeşti? Iahturi?

Călătorii pe Marte?

— Nici vorbă de aşa ceva. Însă mă gândesc la ceva destul de costisitor. Sper că drepturile de autor vor fi suficiente pentru ceea ce mi-am propus. Pentru următorul meu pas, ca să mă exprim aşa.

— Care-i acela? păru neliniştit bărbatul.

— O altă îmbunătăţire personală.

— Însă până acum ţi-ai putut permite să-ţi achiţi modernizările din contul tău.

— Aceasta s-ar putea să fie mult mai scumpă decât celelalte.

— Atunci drepturile de autor vin la fix, încuviinţă Paul. Iar dacă vor fi prea mici, sunt sigur că nu va fi nici o problemă să te…

— Nu-i vorba doar de bani, zise Andrew. Mai există anumite complicaţii… Paul, de data aceasta trebuie să ajung la vârf. Trebuie să discut cu preşedintele R.O.M.A. şi să obţin aprobarea lui. Am încercat să fixez o audienţă, dar până acum n-am reuşit. Fără îndoială, motivul îl constituie cartea mea. Ştii bine că n-au fost prea încântaţi să scriu aşa ceva… de fapt, n-au cooperat deloc…

— Cooperare? zâmbi Paul. Ăsta-i ultimul lucru la care te-ai putea aştepta de la ei. Îi sperii de moarte. N-au cooperat cu noi în nici una din etapele bătăliei pentru drepturile roboţilor, nu? Ba chiar dimpotrivă, şi cred că pricepi motivul. Acordă-i prea multe drepturi unui robot şi nimeni n-o să vrea să mai cumpere unul, nu crezi?

— Poate că da, poate că nu. Oricum, eu doresc să discut cu preşedintele companiei despre o solicitare cu totul specială. Singur nu pot reuşi, dar poate că dacă ai interveni tu…

— Ştii doar că nici eu nu sunt în relaţii mai bune cu R.O.M.A.

— Totuşi, conduci o firmă de avocatură puternică şi influentă şi eşti capul unei familii vechi şi distinse. Nu te pot ignora pur şi simplu. Iar dacă o fac, le poţi sugera că,

întâlnindu-se cu mine, ar evita o nouă campanie dusă de „Feingold şi Charney” pentru extinderea drepturilor roboţilor.

— N-ar fi o minciună, Andrew?

— Ba da, Paul, iar eu nu mă pricep să spun minciuni. Mai exact, nu pot minţi decât constrâns de una dintre cele Trei Legi. De aceea trebuie să vorbeşti tu în numele meu.

— Andrew, Andrew! chicoti bărbatul. Tu nu poţi minţi, dar mă poţi împinge pe mine s-o fac, aşa-i? Devii din ce în ce mai uman!

PAISPREZECE

Întrevederea n-a fost uşor de aranjat, chiar folosind presupusa influenţă a lui Paul.

Totuşi, presiunile repetate – combinate cu aluziile, deloc delicate, referitoare la faptul că acordarea câtorva minute din preţiosul timp al lui Harley Smythe-Robertson puteau scăpa R.O.M.A. de o nouă şi neplăcută rundă de confruntări pe tema drepturilor roboţilor – aduseră rezultatul scontat. Într-o blândă zi de primăvară, Andrew şi Paul porniră împreună spre vasta întindere a complexului de clădiri care constituia cartierul general al giganticei companii de roboţi.

Harley Smythe-Robertson descindea din ambele ramuri ale familiei ce întemeiase R.O.M.A. şi adoptase numele scris cu cratimă tocmai pentru a-şi sublinia obârşia. Se apropia de vârsta pensionării şi majoritatea activităţii sale de preşedinte al companiei fusese dedicată controverselor drepturilor roboţilor. Era înalt şi aproape scheletic, cu părul cărunt şi rar, lipit de ţeastă. Nu folosea farduri. Pe tot timpul întrevederii aruncă spre Andrew priviri scurte, dar neîndoios ostile.

— Pot să ştiu ce alte necazuri ai venit să ne aduci? atacă el din capul locului.

— Vă rog să înţelegeţi, domnule, replică Andrew, că n-am avut nici o clipă intenţia de a provoca necazuri acestei companii. Niciodată.

— Dar ai făcut-o, şi încă în mod repetat.

— Am încercat doar să obţin ceea ce mi se părea cuvenit. Smythe-Robertson tresări de parcă fusese pălmuit.

— E absolut uluitor să aud un robot vorbind despre ceea ce „i se cuvine”!

— Robotul acesta este el însuşi uluitor, domnule Smythe-Robertson, interveni Paul.

— Uluitor, repetă acru preşedintele. Mda. De-a dreptul

uluitor.

— Domnule, începu Andrew, cu aproape un secol în urmă, Merwin Mansky, care pe atunci era robopsihologul-şef al companiei, mi-a spus că relaţiile matematice ce guvernează formarea reţelelor pozitronice ale creierului sunt mult prea complexe pentru a permite altceva decât soluţii aproximative. În consecinţă, limitele propriilor mele capacităţi nu erau întru totul previzibile.

— După cum ai spus, asta se întâmpla cu un secol în urmă. Smythe-Robertson ezită o clipă, apoi adăugă rece: *Domnule.* În ziua de azi situaţia este cu totul alta. Roboţii noştri sunt fabricaţi cu precizie şi minuţios programaţi pentru activitatea viitoare. Am eliminat orice aspect imprevizibil din comportamentul lor.

— Da, aprobă Paul. Am observat şi eu asta. Unul dintre rezultate este că secretarul meu trebuie îndrumat în fiecare situaţie care se abate cât de puţin de la calea obişnuită. Asta nu mi se pare un progres.

— Aţi fi fost şi mai puţin mulţumit dacă secretarul s-ar fi apucat să improvizeze, observă Smythe-Robertson.

— Să improvizeze? repetă avocatul. Eu nu doresc decât să *gândească.* Să gândească atât cât să poată soluţiona situaţiile simple cu care e confruntat. Roboţii sunt proiectaţi să fie inteligenţi, nu? Mie, însă, mi se pare că v-aţi rezumat la o definiţie cam limitată a inteligenţei.

Smythe-Robertson se foi şi pufni, totuşi nu răspunse.

— Vreţi să spuneţi, întrebă Andrew, că nu se mai fabrică roboţi versatili şi adaptabili – să zicem – ca mine?

— Exact. Am abandonat modelele cu reţea pozitronică generalizată cu foarte mult timp în urmă – nici nu mai ştiu când anume. Poate chiar pe vremea lui Mansky. Adică înainte de a mă fi născut eu – şi, după câte vedeţi, nu mai sunt tânăr.

— Ca mine, încuviinţă Andrew. Cercetările pe care le-am făcut atunci când am scris cartea – cred că ştiţi că am scris o carte despre roboţi şi robotică – mi-au relevat că sunt cel

mai vechi robot aflat în funcţiune.

— Absolut corect, aprobă preşedintele, ba chiar cel mai vechi din toate timpurile. Actualmente, roboţii nu mai sunt utili după douăzeci şi cinci de ani de funcţionare. La expirarea perioadei respective, proprietarii lor au dreptul să ni-i aducă pentru a fi înlocuiţi cu modele noi. În cazul celor închiriaţi, îi retragem în mod automat.

— Nici un robot *dintre cei fabricaţi în ziua de azi* nu mai este util după douăzeci şi cinci de ani, interveni Paul. Andrew face parte din altă serie.

— Foarte adevărat, spuse Smythe-Robertson. Sunt cât se poate de conştient de acest lucru.

Urmându-şi încăpăţânat planul, Andrew vorbi:

— Fiind cel mai vechi şi cel mai versatil robot din lume nu credeţi că înseşi aceste particularităţi ale mele ar merita un tratament special din partea companiei?

— Câtuşi de puţin, replică rece Smythe-Robertson. Voi fi direct cu dumneata... *domnule.* Particularităţile respective constituie o sursă de permanente neplăceri pentru companie. Ne-ai pricinuit o mulţime de necazuri, după cum am spus deja, graţie poziţiilor militante adoptate de-a lungul anilor. Noi nu considerăm că ţi s-ar *cuveni* ceva. Dacă ai fi fost închiriat, precum majoritatea roboţilor noştri, şi nu achiziţionat, dintr-o regretabilă neglijenţă administrativă, te-am fi retras de multă vreme, pentru a fi înlocuit cu un model mai docil.

— Cel puţin în privinţa asta vorbiţi deschis, observă Paul.

— Nu-i nici un secret în privinţa sentimentelor noastre. Noi ne ocupăm de vânzarea roboţilor, nu de implicarea în nesfârşite controverse politice neprofitabile. Un robot care se consideră mai presus de un instrument util reprezintă o ameninţare directă la adresa bunăstării companiei.

— De aceea, m-aţi distruge, dacă aţi putea, zise Andrew. Înţeleg aspectul acesta. Eu sunt, însă, un robot liber, propriul meu stăpân, aşa încât nu pot fi „retras” şi ar fi lipsit de sens să încercaţi să mă răscumpăraţi. De

asemenea, legea mă protejează împotriva unor eventuale acţiuni răuvoitoare. Acesta este şi motivul pentru care am fost de acord să mă las pe mâna companiei în scopul actualizării periodice. Şi tot de aceea am venit azi la dumneavoastră, ca să vă solicit modernizarea cea mai extinsă pe care aţi făcut-o vreodată unui robot. Domnule Smythe-Robertson, doresc înlocuirea mea totală.

Preşedintele păru, simultan, uluit şi derutat. Îl privi amuţit pe Andrew şi tăcerea se prelungi aproape interminabil.

Andrew aşteptă. Se uita dincolo de Smythe-Robertson, către holograma de pe perete. Reprezenta un chip feminin aspru şi auster: Susan Calvin, sfânta patroană a tuturor roboticienilor.

Murise cu peste două secole în urmă, dar, citindu-i absolut toate lucrările în decursul documentării pentru cartea sa, Andrew simţise că o cunoştea atât de bine, încât se putea convinge că o întâlnise în realitate.

— O înlocuire totală? glăsui în cele din urmă Smythe-Robertson. Ce *înseamnă* asta?

— Exact ce am spus. Atunci când retrageţi un robot învechit, îi asiguraţi proprietarului un înlocuitor. Ei bine, doresc să asiguraţi un înlocuitor pentru mine.

Continuând să pară descumpănit, Smythe-Robertson întrebă:

— Totuşi, cum putem face asta? Dacă te înlocuim, cum îţi putem livra noul robot ţie, proprietar, dacă prin simplul act al înlocuirii vei înceta să mai exişti?

— Poate că Andrew nu s-a exprimat îndeajuns de clar, interveni Paul. Îmi permiteţi? Sediul personalităţii sale este creierul pozitronic: singura parte ce nu poate fi înlocuită fără a se crea un nou robot. Creierul pozitronic, aşadar, este chiar Andrew Martin, proprietarul robotului în care se află actualmente creierul lui Andrew Martin. Orice altă parte a corpului său poate fi înlocuită fără să afecteze personalitatea lui Andrew Martin – după cum ştiţi,

majoritatea acestor părţi au fost *deja* înlocuite, poate chiar de mai multe ori, în cei o sută de ani trecuţi de la fabricarea lui. Acele părţi subsidiare reprezintă proprietatea creierului. La solicitarea acestuia, ele pot fi oricând înlocuite, totuşi continuitatea existenţei creierului rămâne neîntreruptă. Cu alte cuvinte, Andrew doreşte să-i transferaţi creierul într-un nou corp de robot.

— Am priceput, încuviinţă Smythe-Robertson. Altfel zis, o modernizare totală. Chipul lui rămăsese totuşi întrebător: Dar despre ce fel de corp este vorba? Deţii deja cel mai modern corp mecanic aflat în fabricaţie.

— Aţi fabricat şi androizi, nu-i aşa? spuse Andrew. Roboţi care au aspectul exterior similar cu al oamenilor, mergând până la amănunte legate de textura pielii? Asta doresc, domnule Smythe-Robertson. Un trup de android.

Avocatul însuşi părea uluit.

— Dumnezeule, murmură el. Niciodată nu mi-a trecut prin cap că asta urmăreai…

— Este o solicitare absolut imposibilă, deveni rigid Smythe-Robertson. Nu i se poate da curs.

— De ce spuneţi asta? întrebă Andrew. Sunt gata să plătesc un preţ rezonabil, aşa cum am făcut pentru toate actualizările de până acum.

— Nu fabricăm androizi, replică sec preşedintele.

— Dar aţi fabricat. Ştiu cu precizie.

— În trecut, da. Producţia a fost sistată.

— Au apărut probleme tehnice? se interesă Paul.

— Dimpotrivă, din punct de vedere tehnic linia experimentală de androizi a reprezentat un succes. Semănau extrem de bine cu oamenii, având în acelaşi timp versatilitatea şi puterea roboţilor. Foloseam piele sintetică din fibre de carbon şi tendoane de siliciu. Deşi nu aveau nici o componentă metalică – bineînţeles, creierul era tot aliaj de platină-iridiu – erau aproape la fel de rezistenţi ca roboţii convenţionali. Raportaţi la greutate, erau chiar mai rezistenţi.

— Şi totuşi nu i-aţi lansat pe piaţă? continuă cu întrebările avocatul.

— Nu. Am realizat cam o duzină de modele experimentale, am făcut o serie de prospectări ale pieţii şi am decis să oprim fabricarea de serie.

— De ce?

— În primul rând, androizii ar fi fost mult mai scumpi decât roboţii metalici – atât de scumpi, încât ar fi trebuit să-i încadrăm în categoria produselor de lux, cu o piaţă potenţială limitată, care ar fi însemnat o durată prea lungă de amortizare a investiţiei noastre. Acesta, însă, constituia un aspect minor al problemei. Necazul cel mare l-a reprezentat reacţia negativă din partea cumpărătorilor. Androizii semănau prea mult cu oamenii. Ei au redeşteptat toate temerile străvechi că oamenii vor fi consideraţi depăşiţi, care ne-au dat atâtea bătăi de cap două sute de ani în urmă. Pur şi simplu n-avea nici un rost să redeschidem toate psihozele acelea doar pentru a lansa un produs ce părea sortit din capul locului să nu aducă profituri.

— Totuşi, compania a păstrat proiectele androizilor, nu? întrebă Andrew.

Smythe-Robertson strânse din umeri.

— Da, cred că am mai putea construi androizi, dacă ar avea vreun rost.

— Aţi decis însă, să nu-i faceţi, comentă Paul. Deţineţi tehnologia respectivă, dar preferaţi să n-o puneţi în aplicare. Înainte ne-aţi spus altceva: că este *imposibil* să fabricaţi un corp de android pentru Andrew.

— Din punct de vedere tehnic e posibil, dar ar fi împotriva politicii noastre…

— De ce? Nu cunosc nici o lege care să interzică fabricarea androizilor.

— Cu toate acestea, nu-i mai fabricăm şi nu intenţionăm s-o facem nici pe viitor. Prin urmare, nu putem produce corpul solicitat de Andrew Martin. Observ, de asemenea, că

discuţia noastră a atins un punct final. Ca atare, vă rog să mă scuzaţi…

Se sculă pe jumătate din scaun.

— Încă puţin, dacă sunteţi amabil, rosti Paul pe un ton relaxat, îndărătul căruia se simţea însă o forţă neaşteptată.

Îşi drese glasul. Preşedintele se aşeză la loc, părând chiar şi mai nemulţumit decât până atunci. Paul continuă:

— Domnule Smythe-Robertson, Andrew este un robot liber care intră în sfera de competenţă a legii ce garantează drepturile roboţilor. Sunteţi conştient de acest aspect?

— Din păcate.

— Ca robot liber, el a ales să poarte haine. Drept rezultat, a fost umilit în mod frecvent de unele persoane retrograde, în ciuda legii care ar trebui să-i protejeze pe roboţi de asemenea umiliri. Vă daţi seama că este destul de dificil să urmăreşti în justiţie ofense confuze, ce nu se încadrează în accepţiunile generale ale celor care trebuie să decidă între vinovăţie şi nevinovăţie.

— Nu mă surprinde deloc să aud asta. R.O.M.A. a înţeles acest lucru din capul locului, din nefericire nu şi firma tatălui dumneavoastră.

— Tatăl meu nu mai este în viaţă. Eu, însă, constat că ne aflăm în faţa unei ofense clare, cu ţintă precisă, şi suntem gata să introducem acţiune pe cale legală.

— Despre ce vorbiţi?

— Andrew Martin – care este de mulţi ani clientul firmei mele – este un robot liber, în urma deciziei Tribunalului Mondial. Aceasta înseamnă că este propriul său proprietar şi, prin urmare, deţine drepturile legale pe care le are orice om asupra roboţilor săi. Unul din aceste drepturi este cel al înlocuirii. După cum aţi afirmat anterior, proprietarul oricărui robot este îndreptăţit să solicite Companiei „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani” o înlocuire, atunci când robotul său devine demodat. Mai mult chiar, compania *insistă* să ofere asemenea înlocuitori, iar în cazul roboţilor închiriaţi îi retrage în mod automat. Am rezumat corect

politica dumneavoastră?

— Păi… da.

— Perfect, surâse avocatul, complet destins. Creierul pozitronic al clientului meu este proprietarul corpului clientului meu – care, cu siguranţă, a depăşit demult graniţa celor douăzeci şi cinci de ani. Conform propriei dumneavoastră definiţii, corpul respectiv este demodat, iar clientul meu este îndreptăţit să primească un înlocuitor.

— Păi…, repetă Smythe-Robertson, împurpurându-se la faţă. Acum, chipul său uscăţiv, aproape descărnat, părea o mască.

— Creierul pozitronic – clientul meu – solicită înlocuirea corpului în care se găseşte şi este de acord să plătească orice preţ rezonabil pentru operaţia respectivă.

— Atunci n-are decât să completeze un formular şi-i vom oferi actualizarea dorită!

— El doreşte mai mult decât o actualizare. Doreşte corpul cel mai bun pe care-l puteţi fabrica – cel al unui android.

— Nu se poate.

— Refuzându-l, continuă mieros Paul, îl condamnaţi la umilirea constantă din partea celor care, recunoscându-l ca robot, îl tratează cu dispreţ, fiindcă preferă să poarte haine şi să se comporte în maniera tradiţional „omenească”.

— Asta nu-i problema noastră, replică preşedintele.

— Va deveni problema dumneavoastră, atunci când o să vă acţionăm în judecată pentru refuzul de a-i asigura clientului meu un corp ce i-ar permite să evite multe din umilinţele la care este supus în prezent.

— N-aveţi decât să ne daţi în judecată! Credeţi c-o să-i pese cuiva de un robot care vrea să pară om? Oamenii vor fi indignaţi şi va fi considerat drept un parvenit obraznic!

— N-aş fi atât de sigur, comentă Paul. De acord, în mod obişnuit opinia publică n-ar susţine o asemenea pretenţie din partea unui robot. Mai trebuie, însă, să vă reamintesc că nici un robot R.O.M.A. nu se bucură de prea multă popularitate? Chiar şi aceia care se folosesc de roboţi şi

profită de pe urma lor au unele reticenţe. S-ar putea să fie o reminiscenţă din vremea paranoiei antirobot: eu cam aşa văd lucrurile. Sau ar putea fi vorba de unele resentimente faţă de imensa putere şi bogăţie a unei companii care a izbutit să-şi asigure monopolul mondial în privinţa fabricării roboţilor, printr-o suită de manevre inteligente cu brevetele invenţiilor? Oricare ar fi cauzele, antipatiile există. E clar că dacă poate exista ceva mai nepopular decât un robot care vrea să arate ca un om, atunci acel ceva ar fi compania care a umplut lumea de roboţi.

Smythe-Robertson tăcea, fulgerându-l cu privirea. Maxilarele îi erau încleştate.

— În plus, urmă Paul, gândiţi-vă ce vor spune oamenii când vor afla că sunteţi capabili să fabricaţi roboţi cu aspect uman. Cu siguranţă, procesul îşi va concentra toată atenţia asupra acestei chestiuni. Dacă, însă, i-aţi oferi clientului meu ceea ce…

Preşedintele păru că explodează.

— Asta-i şantaj, domnule Charney!

— Dimpotrivă. Încercăm pur şi simplu să vă arătăm care vă este interesul. Noi nu solicităm decât o soluţionare rapidă şi paşnică.

Bineînţeles, dacă preferaţi să ne adresăm tribunalului, problema se modifică. Eu, personal, consider că vă veţi găsi într-o postură cu totul dezagreabilă, mai cu seamă întrucât clientul meu este destul de bogat şi va trăi încă multe secole, astfel că nu va avea nici un motiv să nu continue la nesfârşit această dispută juridică.

— Nici noi nu suntem lipsiţi de posibilităţi, domnule Charney.

— Sunt convins. Totuşi, veţi putea rezista unui interminabil asediu legal, ce va scoate la iveală cele mai ascunse secrete ale companiei dumneavoastră? Vă repet, domnule Smythe-Robertson: dacă refuzaţi clientului meu solicitarea, destul de rezonabilă, puteţi s-o faceţi, iar noi vom pleca fără nici un alt cuvânt. Însă vă vom acţiona în

judecată, aşa cum avem dreptul, şi o vom face energic şi în mod public, ceea ce va crea dificultăţi uriaşe pentru R.O.M.A., iar în cele din urmă vă veţi da seama că veţi pierde. Doriţi să vă asumaţi acest risc?

— Păi…, începu Smythe-Robertson, apoi amuţi.

— Perfect. Văd că veţi fi rezonabil. S-ar putea să mai ezitaţi, dar până la urmă o să-mi daţi dreptate. Pot zice că aţi luat o decizie înţeleaptă. Ea, însă, conduce la un alt aspect important.

Furia preşedintelui se transformase într-o încruntare posacă. Nu încercă să vorbească.

— Doresc să vă asigur de ceva, adăugă Paul. Dacă în procesul de transferare a creierului clientului meu din corpul actual în cel organic – pe care veţi fi de acord să i-l fabricaţi – se petrece vreun accident, oricât de neînsemnat, nu voi avea linişte până n-o să văd compania aceasta rasă de pe faţa pământului.

— Nu vă puteţi aştepta să garantăm…

— Ba pot. Aveţi o experienţă de o sută de ani în transferul creierelor pozitronice dintr-un corp de robot în altul. Cu siguranţă, puteţi utiliza aceleaşi tehnici şi în transferul într-un trup de android. Vă mai previn de ceva: dacă un singur traiect cerebral din entitatea de platină şi iridiu a clientului meu se întâmplă să fie afectat în decursul operaţiunii, puteţi fi sigur că voi întreprinde absolut orice ca să mobilizez opinia publică împotriva companiei – o voi demasca, în faţa întregii lumi, pentru actul criminal şi răzbunător întreprins.

Foindu-se în scaun, preşedintele spuse:

— Pur şi simplu nu vă putem garanta un succes total. Orice transfer implică şi riscuri…

— De probabilitate minimă. La deplasările dintr-un corp în altul nu se pierd multe creiere pozitronice. Suntem de acord cu asemenea riscuri. V-am avertizat, însă, asupra posibilităţii unei acţiuni deliberat criminale, îndreptată împotriva clientului meu.

— N-am fi într-atât de idioţi, comentă Smythe-Robertson. Presupunând că am fi de acord – deşi încă n-am acceptat nimic – am acţiona cu toată grija. Aşa am lucrat întotdeauna şi aşa intenţionăm să continuăm. M-ai băgat în corzi, Charney, totuşi trebuie să înţelegi că nu-ţi putem oferi sută la sută şanse de succes. Nouăzeci şi nouă la sută, da. Sută la sută, nu.

— De acord. Nu uita, însă: o să te atacăm din toate părţile, dacă vom avea motive să suspectăm o vătămare intenţionată a clientului nostru.

Întorcându-se către Andrew, avocatul întrebă:

— Ce spui, Andrew? Eşti de acord?

Andrew ezită aproape un minut, prins într-un echilibru de potenţiale al Legii Unu. Paul dorea să fie de acord cu minciuna, cu şantajul, cu manipularea şi umilirea unei fiinţe umane.

Cel puţin, îşi spuse el, nu era implicată o vătămare fizică. Nimic de felul acesta.

Şi în cele din urmă reuşi să îngâne un abia auzit:

— Da.

CINCISPREZECE

Părea ca şi cum fusese construit din nou. Zile, săptămâni, luni întregi, Andrew nu se mai simţea el însuşi; până şi cele mai simple acţiuni îi erau şovăielnice.

Dintotdeauna se simţise perfect în trupul său. Trebuia doar să recunoască nevoia unei mişcări şi, instantaneu, era capabil s-o execute lin, automat. Acum avea nevoie de un efort conştient de auto-direcţionare. „Ridică-ţi braţul”, îşi comanda. „Deplasează-l încoace. Acum lasă-l jos.”

Aşa se petrecea oare şi cu un copil uman, care încerca să stăpânească tainele coordonării trupului? se întreba Andrew.

Poate că da. El depăşise vârsta de o sută de ani dar se simţea precum un prunc, deplasându-se în acest corp nou şi surprinzător.

Trupul era splendid. Îl făcuseră înalt, totuşi nu atât încât să pară dominator sau ameninţător. Avea umeri laţi, talia subţire, iar membrele suple şi atletice. Andrew însuşi alesese castaniul drept culoare a părului, fiindcă roşul i se părea extravagant, galbenul prea evident, iar negrul excesiv de sumbru. Părul uman nu avea şi alte culori, exceptând cenuşiul, albul sau argintiul vârstei înaintate, pe care nu le dorea. Ochii săi – de fapt celule fotooptice, dar extrem de convingători ca aspect – erau căprui, cu discrete puncte aurii. În privinţa aspectului pielii, Andrew preferase ceva neutru, o contopire a nuanţelor mai multor rase omeneşti, puţin mai întunecată decât paloarea Charney-ilor, totuşi nu oacheşă. În felul acesta, nimeni n-ar fi putut spune cărei rase aparţinea, pentru că, de fapt, nici nu aparţinea vreuneia. Le solicitase designerilor de la R.O.M.A. să-i confere o vârstă aparentă între treizeci şi cinci şi cincizeci de ani suficient ca să pară matur, fără a prezenta însă semne vizibile de îmbătrânire.

Un corp minunat, da! Era sigur că avea să fie extrem de fericit în el, după ce reuşea să se acomodeze.

În fiecare zi înregistra un mic progres. În fiecare zi câştiga mai mult control asupra elegantului înveliş de android. Totuşi, procesul era lent… teribil de lent…

Paul aproape turbase de furie.

— Te-au dereglat, Andrew! O să-i dau în judecată!

— Nu trebuie să faci aşa ceva, Paul. Nu vei putea d-d-d…

— Demonstra?

— Da, demonstra. Nu vei putea demonstra o intenţie criminală, în plus, eu mă simt tot mai bine. De vină e tr-tr-tr…

— Tremurătura?

— Trauma. La urma urmei, până acum n-a mai existat o asemenea op-op-op…

Andrew vorbea foarte lent. Vorbitul i se părea surprinzător de dificil acum, ba chiar una dintre funcţiile cele mai grele – o luptă permanentă ca să pronunţe cuvintele. Era o agonie atât pentru el, cât şi pentru cei care trebuiau să-l asculte. Întregul său mecanism vocal diferea de cel anterior.

Eficientul sintetizator electronic, care îi permisese imitaţii atât de convingătoare ale sunetelor umane, fusese înlocuit cu un sistem de camere de rezonanţă şi cu structuri musculare care le controlau pe acestea. Ele ar fi trebuit să-i facă glasul perfect similar cu al unei fiinţe organice, însă acum Andrew era nevoit să articuleze fiecare silabă singur, neajutat de nici un aparat, iar asta era o treabă foarte, foarte dificilă.

Cu toate acestea, nu se simţea disperat. De fapt, nu era capabil de disperare şi ştia că problemele erau doar temporare. Îşi putea cerceta creierul din interior. Nimeni nu putea face aşa ceva şi nimeni nu ştia mai bine decât el că îi rămăsese intact creierul, că nu fusese vătămat în decursul transferului. Gândurile îi circulau cu uşurinţă prin legăturile neurale ale noului său trup, chiar dacă acesta nu reacţiona,

încă, aşa de rapid pe cât trebuia. Toţi parametrii se dovedeau perfecţi.

Avea doar probleme legate de interfaţă. Ştia totuşi că, în esenţă, se găsea în perfectă stare şi de acum rămăsese doar o chestiune de timp până urma să aibă controlul complet asupra trupului. Trebuia să se considere, în continuare, foarte tânăr. Eventual un prunc, un nou născut.

Lunile trecură. Coordonarea trupului se îmbunătăţi permanent. Avansa rapid spre totala integrare pozitronică.

Nu totul era, însă, aşa cum şi-ar fi dorit. Andrew petrecea ore întregi în faţa oglinzii, autoevaluându-se, în vreme ce-şi parcurgea repertoriul de expresii faciale şi gesturi, iar ceea ce vedea nu se potrivea cu ceea ce sperase de la noul corp.

Înfăţişarea lui nu aducea cu cea umană! Figura îi era rigidă – prea rigidă – şi se îndoia că avea să se îmbunătăţească. Apăsându-se cu degetul pe obraz, pielea reacţiona corespunzător, deşi nu aşa cum ar fi făcut adevărata piele omenească. Putea să zâmbească, să se strâmbe sau să se încrunte, dar erau zâmbete, strâmbături şi încruntări studiate, copiate.

El dădea semnalul-zâmbet, ori semnalul-încruntare, sau oricare altul, iar muşchii feţei reproduceau ascultători expresia-zâmbet, sau expresia-încruntare, aranjându-i trăsăturile în conformitate cu un program bine pus la punct. Andrew era permanent conştient de maşinăriile organice care operau silitoare sub piele pentru a produce efectul dorit. Bănuia, însă, că nu aşa se petrecea şi cu oamenii.

De asemenea, gesturile lui erau prea deliberate. Le lipsea fluiditatea nepăsătoare şi liberă a fiinţei umane. Putea spera că avea s-o dobândească în timp – la urma urmei, depăşise de mult îngrozitoarele zile de după operaţie, când se împleticea stângaci prin odaie, aidoma unui automat rudimentar dinaintea erei pozitronice – totuşi ceva anume îi spunea că, chiar şi cu acest trup nou şi extraordinar, nu avea să fie niciodată capabil să se mişte în modul natural pe care oamenii îl considerau de la sine

înţeles.

În ansamblu, lucrurile nu mergeau chiar atât de rău. Cei de la R.O.M.A. se ţinuseră de cuvânt şi efectuaseră transferul cu toată tehnica formidabilă de care dispuneau. Iar Andrew căpătase ceea ce-şi dorise. Poate că n-ar fi păcălit un observator atent, dar semăna a om mai mult decât oricare robot şi, cel puţin, acum putea purta haine fără anomalia ridicolă a unei feţe metalice şi inexpresive înălţându-se deasupra lor.

În cele din urmă, declarase:

— Ar trebui să mă întorc la lucru.

Paul Charney izbucnise în râs.

— Asta înseamnă că te simţi bine. Ce vrei să faci? Să mai scrii o carte?

— Nu, îi răspunsese cu seriozitate Andrew. Am trăit prea mult pentru ca o pasiune să pună definitiv stăpânire pe mine. A fost o vreme când eram în primul rând artist şi din când în când mai revin la sculptură. A existat, de asemenea, o perioadă când m-a atras istoria şi pot oricând scrie una-două cărţi, dacă simt nevoia s-o fac. Dar trebuie să progresez. Acum doresc să devin robobiolog.

— Vrei să spui robopsiholog…

— Nu. Robopsihologia implică studiul creierului pozitronic şi, pe moment, asta nu mă interesează. Consider, însă, că un robobiolog se ocupă cu funcţionarea corpului ataşat la creierul pozitronic.

— Asta n-o făceau roboticienii?

— Ba da, în trecut. Însă ei au în vedere corpurile metalice. Eu doresc să studiez trupul organic umanoid şi, după câte ştiu, sunt singurul cu un astfel de trup. Vreau să studiez modul lui de funcţionare, felul cum simulează un adevărat corp omenesc. Doresc să ştiu despre corpurile artificiale mai mult decât cunosc înşişi constructorii lor.

— Îţi restrângi aria de activitate, observase gânditor Paul. Ca artist, deţineai întreaga gamă de exprimare. Lucrările tale puteau rivaliza cu cele mai bune creaţii de oriunde din

lume. Ca istoric, te-ai ocupat numai de roboţi. Iar acum, ca robobiolog, subiectul cercetării va fi propria-ţi persoană.

— Aşa se pare, încuviinţase Andrew.

— Doreşti cu adevărat să te întorci spre sine?

— Înţelegerea sinelui este începutul înţelegerii întregului univers, replicase Andrew. Cel puţin, aşa consider acum. Un nou-născut crede că el reprezintă întregul univers, dar greşeşte – aşa cum îşi dă seama destul de repede. De aceea, el trebuie să studieze lumea exterioară lui – trebuie să încerce să înveţe unde se află graniţele dintre persoana sa şi restul lumii – pentru a putea înţelege cine este şi cum se cuvine să-şi ducă viaţa. Iar eu aduc, în multe privinţe, cu un nou-născut. Anterior am fost altceva, ceva mecanic şi relativ uşor de înţeles, însă acum sunt un creier pozitronic în interiorul unui trup aproape uman şi de-abia izbutesc să mă înţeleg. Sunt absolut singur pe lume. N-a existat şi nici nu va mai exista ceva aidoma mie. Funcţionând în lumea oamenilor, nimeni nu va pricepe ce sunt şi nici chiar eu nu prea sunt capabil să înţeleg. Ca atare, trebuie să învăţ. Dacă la asta te-ai referit prin „întoarcerea spre sine”, aşa este. Însă trebuie s-o fac!

Andrew fu nevoit să ia totul de la început, deoarece nu ştia nimic despre biologie şi aproape nimic despre celelalte ştiinţe, cu excepţia roboticii. Natura vieţii organice, fundamentele chimice şi electrice ale acesteia constituiau tot atâtea mistere pentru el. Niciodată nu avusese vreun motiv să le studieze. Acum, însă, când era organic el însuşi, mai exact corpul lui, simţea nevoia covârşitoare de a-şi extinde cunoştinţele asupra fiinţelor vii. Pentru a înţelege cum anume reuşiseră designerii trupului său de android să reproducă forma umană, trebuia mai întâi să afle cum funcţiona originalul.

Deveni o figură familiară în bibliotecile universităţilor şi facultăţilor de medicină, unde stătea ore întregi înaintea fişierelor electronice. Arăta perfect normal în haine şi prezenţa lui nu stârnea nicăieri vâlvă. Puţinii care ştiau că

era robot nu încercară să se amestece în treburile lui.

Adăugase căsuţei sale o încăpere spaţioasă care să-i servească drept laborator şi o echipase cu o mulţime de aparatură ştiinţifică. Biblioteca sporise şi ea. Începuse o serie de proiecte personale de cercetare, care durau săptămâni întregi, non-stop. Somnul continua să fie inutil pentru Andrew.

Deşi practic uman în privinţa aspectului exterior, el fusese prevăzut cu modalităţi de refacere şi completare energetică cu mult mai eficiente decât cele ale speciei după care fusese realizat.

Tainele respiraţiei, digestiei şi metabolismului, ale diviziunii celulare, circulaţiei sângelui şi temperaturii corpului, întregul sistem complex şi extraordinar al homeostazei, care asigurau funcţionarea fiinţelor omeneşti timp de optzeci, nouăzeci sau, din ce în ce mai frecvent, o sută de ani, încetară să-i mai fie străine. Se afundă în mecanismele corpului omenesc – fiindcă Andrew îl considera tot un mecanism, similar produselor R.O.M.A. Era *organic,* desigur – totuşi rămânea un mecanism, minunat proiectat, cu propriile sale legi ferme privind ritmul metabolic, echilibrul şi alterarea, avarierea şi repararea.

Anii trecură, ani liniştiţi nu doar în sălaşul singuratic al lui Andrew, de pe vechea proprietate Martin, ci şi pe planetă. Populaţia Pământului devenise stabilă, menţinută aşa de rata scăzută a naşterilor şi de emigrarea constantă către aşezările spaţiale, tot mai înfloritoare. Calculatoarele gigantice controlau majoritatea fluctuaţiilor economice, păstrând echilibrul cererii şi ofertei între diversele Regiuni, aşa încât străvechile cicluri de profit maxim şi criză din lumea afacerilor fuseseră reduse la stadiul unor curbe puţin oscilante. Nu era o epocă dinamică, de confruntări, dar nici agitată sau periculoasă.

Andrew ignora aproape complet evenimentele din lumea exterioară. Existau chestiuni fundamentale, de care avea nevoie şi pe care dorea să le exploreze. Altceva nu mai

conta pentru el. Veniturile sale, derivate din investirea sumelor câştigate de pe urma carierei de sculptor şi a banilor lăsaţi de Micuţa Domnişoară, erau mai mult decât suficiente pentru necesităţile de întreţinere personală şi de finanţare a cercetărilor.

Ducea o viaţă izolată, de sihastru: exact ceea ce dorea. După stângăciile perioadei de început, dobândise controlul complet asupra trupului de android şi adesea făcea plimbări lungi prin pădurea de pe faleză sau pe plaja pustie şi sălbatică unde fusese, cândva, împreună cu Micuţa Domnişoară şi sora ei. Uneori înota – temperatura scăzută a apei nu constituia o problemă pentru el – şi câteodată întreprindea o incursiune pe stânca singuratică a cormoranilor, acolo unde îl trimisese Domnişoara când era mică. Parcursul era dificil până şi pentru el, iar cormoranii nu păreau încântaţi de prezenţa sa. Lui Andrew, însă, îi plăcea să-şi testeze puterile în asemenea încercări, ştiind că nici un om, nici chiar cel mai puternic înotător n-ar fi putut reuşi drumul dus-întors prin oceanul rece şi agitat.

Totuşi majoritatea timpului şi-o petrecea în laborator. De cele mai multe ori nu-şi părăsea casa cu săptămânile.

Într-o bună zi, Paul Charney veni la el şi-i zise:

— A trecut mult timp, Andrew.

— E adevărat.

Se vedeau mai rar acum, deşi nu se putea spune că intervenise o înstrăinare între ei. Familia Charney îşi păstrase casa de pe coasta Californiei de Nord, însă Paul locuia mai mult în alta, lângă San Francisco.

— Te ocupi tot de cercetările biologice?

— Zi şi noapte, răspunse Andrew.

Era surprins cât de mult îmbătrânise avocatul. Andrew studiase recent, şi cu un interes aparte, fenomenul îmbătrânirii la oameni şi considera că începuse să-i priceapă cauzele şi procesele. Cu toate acestea – în ciuda îndelungatei sale experienţe, începând cu Domnul şi Micuţa Domnişoară şi continuând cu George, iar acum cu Paul –

întotdeauna rămânea surprins cât de repede încărunţeau, se scofâlceau şi se cocârjau oamenii. Aşa cum se întâmplase şi cu Paul. Trupul său înalt devenise mai scund acum, umerii erau gârboviţi, iar oasele feţei suferiseră nişte transformări subtile, astfel încât bărbia îi ieşea în afară, şi pometţii obrajilor păreau mai puţin proeminenţi. Probabil că şi ochii îi fuseseră afectaţi, întrucât îi înlocuise cu celule fotooptice, similare celor prin care Andrew însuşi privea lumea. Cel puţin, din punctul acela de vedere, el şi Paul deveniseră mai asemănători.

— Păcat că nu te mai ocupi de istoria roboţilor, îi spuse bărbatul. Cărţii tale i-ar mai trebui un capitol.

— Ce vrei să spui?

— Un capitol care să se ocupe de noua politică a R.O.M.A.

— Nu ştiu despre ce-i vorba. La ce te referi?

— N-ai auzit? înălţă din sprâncene Paul. Chiar n-ai auzit? … Ei bine, au început să producă staţii centrale de control pentru roboţii lor – de fapt nişte calculatoare pozitronice gigantice – care pot comunica prin microunde cu zeci, până la mii de roboţi. Roboţii pe care-i fabrică acum nu mai au creiere.

— Nu mai au creiere? Atunci cum…

— Staţiile centrale procesează toate datele pentru ei. Roboţii nu sunt altceva decât membrele mobile ale acestei unităţi de calcul.

— E mai eficient?

— Aşa pretinde compania. Eu, personal, nu-mi dau seama. Mă gândesc însă că toată chestia este cu bătaie lungă şi are legătură cu cazul tău. Smythe-Robertson a stabilit această nouă strategie înainte de a muri. Era bătrân şi bolnav, dar s-a străduit să-şi promoveze programul şi să-l impună. Bănuiesc că dorea să se asigure că niciodată R.O.M.A. n-o să mai aibă alte necazuri de genul celor pe care le-ai făcut tu. Ca atare, au separat creierul de corp. O unitate mobilă, mecanică şi lipsită de creier nu poate pretinde drepturi civile ori protecţia legii, iar un creier

imens adăpostit într-o carcasă nu-i decât un calculator. El n-o să poată intra în cabinetul preşedintelui consiliului de administraţie ca să ceară un corp nou şi modern. Pe de altă parte, lipsite de creier, trupurile mecanice oricum nu pot solicita nimic.

— Mi se pare un pas îndărăt, comentă Andrew. Au anulat două sute de ani de progres în robotică doar ca să scape de nişte frecuşuri politice minore.

— Perfect adevărat. Paul zâmbi şi clătină uşor din cap: E uluitor, Andrew, ce influenţă ai putut avea asupra istoriei roboticii. Preocupările tale artistice i-au determinat pe cei de la R.O.M.A. să construiască roboţi tot mai specializaţi, întrucât erai mult prea inteligent şi se temeau ca asta să nu-i sperie pe oameni. Libertatea ta a dus la stabilirea principiilor drepturilor roboţilor. Iar insistenţa de a avea un trup de android a determinat compania să separe trupul de creier.

— Cred că, în cele din urmă, zise Andrew, R.O.M.A. va produce un singur creier gigantic, care să comande câteva miliarde de trupuri de roboţi. Atunci toate ouăle vor fi într-un singur coş. Mi se pare periculos, nu este deloc sigur.

— Probabil că ai dreptate, încuviinţă Paul. Oricum, în următorul secol nu cred să se întâmple aşa ceva. Iar asta înseamnă că eu n-o să mai apuc momentul acela.

Traversase odaia şi stătea lângă uşa deschisă, privind păduricea. Dinspre ocean sufla o briză blândă şi umedă de primăvară, iar Paul inspiră adânc, parcă încercând să soarbă aerul. După o clipă, reveni spre Andrew şi se părea că îmbătrânise cu zece ani.

— De fapt, continuă el în şoaptă, s-ar putea să nu mai apuc nici anul viitor.

— Paul!?

— Nu te preface surprins, Andrew. Noi suntem muritori, strânse din umeri bărbatul. Nu suntem ca tine şi deja ar trebui să înţelegi ce înseamnă asta.

— Înţeleg, totuşi…

— Da, ştiu. Iartă-mă, Andrew. Ştiu cât de devotat ai fost familiei noastre şi cât de trist şi de lugubru trebuie să fie pentru tine să ne vezi permanent crescând, îmbătrânind şi, în cele din urmă, murind.

Ei bine, trebuie să-ţi spun că nici nouă nu ne place, dar e lipsit de sens să protestăm. La urma urmei, trăim de două ori mai mult decât strămoşii noştri de acum câteva sute de ani. Presupun că asta-i suficient pentru majoritatea… Pur şi simplu, trebuie să privim situaţia în mod filozofic.

— Tot nu înţeleg. Cum poţi fi atât de calm în faţa… terminării complete? Este vorba despre sfârşitul definitiv al tuturor aspiraţiilor tale, al dorinţelor de a dobândi, a învăţa şi a te dezvolta!

— Probabil că m-aş comporta altfel dacă aş avea douăzeci de ani, sau chiar patruzeci. Dar nu mai am vârstele astea. Şi o parte a fenomenului de îmbătrânire – aş zice că partea cea bună – este că, atunci când ajungi la o anumită etate, nu mai contează prea mult că vei muri în curând. De fapt, tot nu mai dobândeai nimic, nu mai învăţai sau nu te mai dezvoltai. Mai bine sau mai rău, ţi-ai trăit viaţa, ai făcut tot ce ai putut pentru lume şi pentru tine, iar acum timpul ţi se apropie de sfârşit. Corpul tău ştie asta şi o acceptă. Obosim, Andrew. Tu nu înţelegi prea exact ce înseamnă cuvântul acesta, aşa-i? Nu, îmi dau seama… Nu poţi să înţelegi. Nu eşti capabil să oboseşti, aşa încât ai doar o cunoaştere teoretică asupra a ceea ce simţim. Pentru noi însă, e altfel. Noi tragem şaptezeci, optzeci, poate o sută de ani, dar în cele din urmă devine prea mult. Aşa că ne aşezăm, apoi ne întindem, şi în cele din urmă închidem ochii şi nu-i mai deschidem. Atunci, în ultima clipă, *ştim* că e ultima, dar pur şi simplu nu ne deranjează. Sau nu ne pasă – nu sunt sigur dacă e acelaşi lucru, dar poate că este… Nu mă privi aşa!

— Moartea este un fenomen natural pentru oameni, spuse Andrew. Asta înţeleg.

— Nu, nu înţelegi. De fapt, nu înţelegi pentru că pur şi

simplu n-ai cum. Tu consideri că moartea este un jalnic viciu de alcătuire internă a noastră şi nu poţi pricepe de ce n-a fost înlăturat, fiindcă ar trebui să fie destul de uşor să ne înlocuim părţile componente pe măsură ce se uzează şi se deteriorează, aşa cum ai procedat tu în atâtea rânduri. Ţie ţi s-a înlocuit chiar întregul trup.

— Totuşi, teoretic ar fi posibil să fiţi transferaţi în…

— Nu, nici măcar teoretic. Noi n-avem creiere pozitronice şi nici transferabile. Nu putem pur şi simplu să rugăm pe cineva să ne scoată din corpul care e pe ducă şi să ne pună în altul nou-nouţ. Tu nu poţi înţelege că, inevitabil, oamenii ating un punct din care nu mai pot fi reparaţi. Nu-i nimic! Nimeni nu-ţi cere să-ţi imaginezi inimaginabilul. Eu voi muri în curând şi asta-i totul. Vreau să te asigur măcar într-o privinţă, Andrew: după ce voi muri n-o să ai probleme financiare.

— Dar nici acum…

— Da, ştiu. Cu toate astea, câteodată lucrurile se pot transforma foarte rapid. Noi credem că trăim într-o lume sigură, dar şi alte civilizaţii s-au simţit la fel de ferite de griji, iar mai devreme sau mai târziu au văzut că se înşelaseră. Oricum, Andrew, eu sunt ultimul Charney. Nu am urmaşi cu excepţia ta. Există nişte rude îndepărtate, din partea surorii bunicii, dar ele nu contează. Nu le cunosc şi nici nu-mi pasă de ele. Îmi pasă de tine. Banii mei vor fi lăsaţi pe numele tău şi, pe cât se poate prevedea viitorul, vei fi asigurat din punct de vedere economic.

— Nu era nevoie, rosti Andrew cu greu.

Trebuia să admită că tot ceea ce spusese Paul despre faptul că el nu putea înţelege moartea, că nu era capabil s-o înţeleagă, reprezenta purul adevăr. După atâta vreme, tot nu izbutise să se obişnuiască cu moartea Charney-ilor.

— Te rog, fără discuţii, zise Paul. Nu pot lua banii cu mine şi nici n-am ce face cu ei altceva decât să ţi-i las ţie, aşa încât… asta este. Şi nici nu mai vreau să-mi irosesc puţinul timp rămas, argumentând cu tine. Să discutăm despre

altceva… La ce mai lucrezi în ultima vreme?

— Sunt tot la biologie.

— Ce anume din biologie?

— Metabolismul.

— Adică metabolismul roboţilor? Parcă nu există aşa ceva, nu? Sau te referi la metabolismul androizilor? Al oamenilor?

— La toate trei, răspunse Andrew. E un fel de sinteză.

Făcu o pauză, apoi începu să explice. Ce rost avea să se ascundă de Paul?

— Am proiectat un sistem care le va permite androizilor – adică mie – sunt doar singurul în funcţiune, nu? să obţină energia prin combustia hidrocarburilor, nu din pilele atomice.

Bătrânul îl privi îndelung, apoi vorbi:

— Altfel zis, vrei ca un android să poată respira şi mânca aşa cum fac oamenii?

— Da.

— Aud pentru prima dată de proiectul ăsta. E ceva nou?

— Nu tocmai. De fapt, acesta este principalul motiv pentru care am început cercetările biologice.

Paul încuviinţă distrat. Parcă asculta din depărtare şi avea dificultăţi în a pricepe cuvintele lui Andrew. După o vreme întrebă:

— Până acum ai obţinut ceva important?

— Mă apropii de ceva important. Mai e necesară multă muncă, totuşi cred că am izbutit să pun la punct o cameră de combustie compactă, ideală pentru descompunerea catalitică sub control.

— Dar de ce faci asta, Andrew? Ce rost are? Ştii bine că nu poate avea eficienţa pilei atomice folosite actualmente de tine.

— Asta-i aproape sigur, aprobă Andrew. Totuşi ar trebui să fie destul de eficientă. Aş zice că va fi cel puţin la fel de bună ca sistemul utilizat de corpul omenesc… de fapt, o să fie asemănătoare ca principiu fundamental. Vezi tu, Paul,

necazul cu pila atomică este că nu-i umană. Energia mea – poţi zice chiar viaţa mea – provine dintr-o sursă cu totul diferită de cea umană. Iar pe mine nu mă mulţumeşte asta.

ŞAISPREZECE

Durase destul de mult, dar Andrew avea tot timpul de pe lume. Şi nici nu se grăbea să-şi termine cercetările. Voia ca totul să fie perfect fundamentat teoretic înainte de a trece la aplicarea în practică. De altfel, mai exista şi un alt motiv pentru care nu era grăbit. Decisese să nu întreprindă nici o modificare a stării sale de android atâta vreme cât Paul Charney era în viaţă.

Paul nu criticase ocupaţiile lui Andrew, cu excepţia observaţiei iniţiale, potrivit căreia noua cameră de combustie putea fi mai puţin eficientă decât pila atomică utilizată acum pentru alimentarea trupului de android. Andrew, însă, îşi putea da seama că ideea îl tulburase pe bătrân. Era prea îndrăzneaţă pentru el, prea ciudată – un salt prea mare. Chiar şi Paul avea limitele sale, când se ajungea la progresul designului roboţilor. Chiar şi el...

Andrew se gândea că vina o purta un efect secundar al îmbătrânirii. Acceptarea unor idei noi devenea *prea* dificilă, indiferent cât de deschis ai fi fost în tinereţe către transformările dinamice. Toate noutăţile ţi se păreau, acum, tulburătoare şi ameninţătoare. Simţeai lumea gonind pe lângă tine într-un ritm înfricoşător; ai fi dorit ca lucrurile să se desfăşoare mai încet, ca viteza teribilă a progresului să se încetinească.

Oare aşa se petreceau lucrurile? se întrebă Andrew.

Oare în mod inevitabil oamenii deveneau mai conservatori odată cu vârsta?

Aşa se părea. Pe Micuţa Domnişoară o tulburaseră hainele pe care le purta. Lui George i se păruse stranie ideea să scrie o carte. Iar Paul... Paul...

Examinându-şi memoria, Andrew îşi aminti cât de surprins, ba chiar şocat, fusese Paul când aflase pentru prima dată, în cabinetul lui Smythe-Robertson, de intenţia

lui de a se transfera în trupul unui android. Se adaptase însă rapid şi luptase, hotărât şi ingenios, să transpună ideea în realitate. Dar asta nu însemnase câtuşi de puţin că o considera un lucru bun pentru Andrew.

„Toţi m-au lăsat să fac ceea ce simţeam că trebuie să fac”, îşi spuse Andrew, „chiar dacă în sinea lor nu erau de acord. Mi-au îndeplinit dorinţele din dragoste pentru mine.”

Da, *dragoste.* Pentru un robot.

Reflectă o vreme asupra acestui gând şi se simţi străbătut de căldură şi fericire. În acelaşi timp, era oarecum tulburător să-şi dea seama că, uneori, Charney-ii îl sprijiniseră nu din proprie convingere, ci pur şi simplu pentru că erau încredinţaţi, din toată inima şi fără rezerve, că Andrew trebuia să-şi urmeze calea, chiar dacă ei n-o considerau indicată.

Tot aşa, Paul îi câştigase dreptul de a avea un corp de android, însă transformarea respectivă îl dusese pe avocat la propria-i limită de acceptare a evoluţiei lui Andrew. Următorul pas – convertizorul metabolic – era mai presus de el.

Perfect! Paul nu mai avea foarte mult de trăit. Andrew putea să aştepte.

Aşa şi făcu, iar după o vreme (nu chiar atât de repede pe cât presupusese Paul, totuşi destul de curând) primi vestea morţii avocatului. Andrew a fost invitat să participe la înmormântare – ceremonia publică despre care ştia că marchează sfârşitul unei vieţi umane – dar nu cunoştea pe nimeni dintre cei prezenţi şi s-a simţit oarecum stânjenit şi nelalocul lui; deşi toţi fuseseră de o politeţe desăvârşită. Străinii aceia: prieteni ai lui Paul, membri ai firmei de avocatură, rude îndepărtate ale Charney-ilor nu aveau pentru Andrew mai multă materialitate decât nişte umbre şi stătu printre ei de două ori împovărat de durere – o dată pentru că pierduse un prieten bun, iar a doua oară fiindcă ştia că se rupsese ultima legătură reală cu familia care-i mijlocise poziţia sa în viaţă.

De fapt nicăieri în lume nu mai existau oameni cu care să aibă relaţii emoţionale strânse. Andrew ajunsese să-şi dea seama că ţinuse mult la Martin-i şi la Charney-i, într-un mod ce transcendea robotica. Devotamentul său faţă de cele două familii înrudite nu reprezenta pur şi simplu o manifestare a celor două Legi, ci ceva care putea fi numit cu adevărat dragoste. Dragostea lui pentru ei. Cu mult timp în urmă, Andrew n-ar fi recunoscut aşa ceva nici faţă de sine însuşi; acum, însă, se schimbase.

Gândurile respective îl duseseră, în mod inevitabil, la analiza întregului concept de legături de familie – iubirea părinţilor pentru copii şi a copiilor pentru părinţi şi a raportului acestuia cu trecerea inexorabilă a generaţiilor. „Dacă eşti om”, îşi spusese Andrew, „faci parte dintr-un lanţ uriaş, un lanţ suspendat peste perioade imense de timp, care te leagă de toţi aceia dinaintea ta şi de după tine. Cu timpul, înţelegi că zalele individuale ale timpului pot pieri – mai exact, *trebuie* să piară – însă lanţul în sine se reînnoieşte permanent şi va supravieţui”. Oamenii mureau, familii întregi puteau dispărea de pe faţa Pământului, dar rasa omenească – specia – continua să existe de-a lungul secolelor, mileniilor şi erelor, cu toţii legaţi prin moştenirea sângelui de cei dinaintea lor.

Sentimentul acela al legăturii, al infinitelor conexiuni cu strămoşii, era dificil de înţeles pentru Andrew. Nu se putea spune despre el că avusese predecesori şi n-avea să aibă nici urmaşi. Era unic, o entitate individuală creată la un moment dat din nimic. Se trezea întrebând-se cum ar fi fost dacă ar fi avut un părinte, însă nu-şi putea închipui altceva decât imaginea vagă a unor roboţi-montatori asamblându-i trupul într-o uzină. Sau ce ar fi însemnat să aibă un copil – iar aici nu putea depăşi imaginile unui dulăpior sau unei mese pe care le sculptase cândva.

Totuşi, părinţii umani nu erau linii de montaj şi nici copiii oamenilor nu aduceau cu piese de mobilier. Înţelegea totul greşit.

Continua să rămână un mister pentru el şi, mai mult ca probabil, aşa urma să fie pe veci. El nu era om; atunci de ce se aştepta să priceapă relaţiile de familie omeneşti?

Apoi Andrew se gândi la Micuţa Domnişoară, la George, la Paul, ba chiar şi la aprigul şi bătrânul Domn, precum şi la ceea ce însemnaseră *ei* pentru el. Atunci înţelese că el însuşi făcea parte din lanţul unei familii, chiar dacă nu avusese părinţi şi nu putea zămisli copii. Martinii îl acceptaseră şi-l transformaseră într-unul de-ai lor. El era un Martin; unul adoptat, de acord, dar acesta era lucrul cel mai bun la care ar fi putut spera. Existau foarte mulţi oameni care nu avuseseră satisfacţia de a aparţine unei asemenea familii iubitoare. Una peste alta, fusese norocos. Deşi un simplu robot, cunoscuse stabilitatea şi continuitatea vieţii de familie; ştiuse ce înseamnă căldura şi dragostea.

Cu toate acestea toţi cei pe care îi... *iubise* dispăruseră. Momentul era atât trist cât şi eliberator. Pentru el, lanţul se rupsese şi nu mai putea fi refăcut niciodată. Andrew însă putea face acum orice dorea, fără să se teamă că-i nemulţumeşte pe cei care-i fuseseră atât de apropiaţi. După moartea strănepotului Domnului, Andrew se simţea liber să continue planul de modificare a corpului său de android. Era, cumva, o consolare parţială pentru pierderea suferită.

Rămăsese singur pe lume – sau aşa considera – nu doar pentru că era un creier pozitronic într-un corp de android, ci fiindcă nu avea nici un fel de legături. Iar lumea înconjurătoare avea destule motive să-i privească aspiraţiile cu ostilitate. Cu atât mai mult, se gândi Andrew, trebuia să continue pe calea ce şi-o alesese cu mult timp în urmă – calea despre care spera că, în final, avea să-l facă invulnerabil faţă de lumea în care fusese azvârlit cu atâta nepăsare, fără să-l întrebe nimeni, cu mulţi ani în urmă.

De fapt, Andrew nu era chiar atât de singur pe cât credea. Bărbaţii şi femeile puteau muri, iar firma de avocatură „Feingold and Charney” nu-şi întrerupsese

activitatea, deşi nu mai exista nici un Feingold sau Charney. Firma avea obiectivele ei şi le urma neabătută, fără implicaţii emoţionale. Datorită contului în care-şi plasase investiţiile şi al venitului obţinut în calitate de moştenitor al lui Paul Charney, Andrew se bucura în continuare de bunăstare. Aceasta îi permise să plătească o importantă rată anuală către „Feingold and Charney”, pentru ca firma să se ocupe de aspectele legale ale cercetărilor sale, mai ales ale noii camere de combustie.

Venise momentul ca Andrew să facă o nouă vizită la sediul companiei „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani”.

Avea să fie pentru a treia oară, în lunga lui viaţă, când se întâlnea direct cu reprezentanţi ai conducerii puternicei corporaţii. Prima dată, pe vremea lui Merwin Mansky, acesta, însoţit de directorul executiv, Elliot Smythe, veniseră în California, căutându-l *ei.* Lucrul se petrecuse însă demult, pe vremea Domnului, a cărui personalitate puternică putea aduce acolo chiar şi un Smythe ori un Robertson. A doua oară, după mulţi ani, Andrew şi Paul făcuseră ei călătoria până la companie, întâlnindu-se cu Harley Smythe-Robertson şi aranjând transferul lui Andrew într-un corp de android.

Andrew pleca acum a doua oară spre est, însă singur. Iar de data aceasta urma să aibă înfăţişarea unei fiinţe omeneşti, chiar dacă nu şi organele interne.

R.O.M.A. se schimbase de la ultima sa vizită. Producţia de bază a uzinei fusese transferată pe o staţie orbitală, aşa cum se întâmplase cu numeroase procese industriale. Pe Pământ rămăsese doar centrul de cercetare, situat într-un parc imens şi minunat, cu pajişti verzi, întinse, şi arbori falnici, cu coroane bogate.

De fapt, Pământul însuşi, a cărui populaţie se stabilizase la un miliard de oameni – plus un număr aproape egal de roboţi – devenise, practic, o uriaşă grădină. Dezastrele ecologice comise în primele secole tumultuoase ale Revoluţiei Industriale constituiau de acum simple amintiri.

Păcatele trecutului nu fuseseră date uitării, dar ajunseseră să pară ireale locuitorilor de pe planeta renăscută; cu fiecare generaţie, devenea tot mai greu de crezut că, odată, oamenii fuseseră gata să comită astfel de crime monstruoase şi, practic, autodistrugătoare împotriva propriei lumi. Acum, când majoritatea industriei se găsea în spaţiul cosmic, iar munca eficientă şi nepoluantă a roboţilor acoperea nevoile oamenilor rămaşi pe Pământ, forţele regeneratoare ale planetei intraseră în acţiune: oceanele redeveniseră limpezi, cerul senin, iar pădurile îşi recăpătaseră teritoriile ocupate de oraşele mohorâte şi suprapopulate.

Un robot îl întâmpină pe Andrew când naveta sa coborî pe aerodromul R.O.M.A. Avea un chip neted şi inexpresiv, iar ochii roşii, fotoelectrici, nu se clinteau deloc. Andrew ştia că nici treizeci la sută dintre roboţii Pământului nu mai aveau creiere individuale; cel din faţa lui era un înveliş gol, nimic altceva decât o marionetă metalică, lipsită de minte, a unei minţi pozitronice imobile, aflată undeva în complexul R.O.M.A.

— Mă numesc Andrew Martin şi am o întâlnire cu domnul Magdescu, directorul Cercetării.

— Da. Urmaţi-mă.

Lipsit de viaţă, lipsit de creier. O simplă maşinărie. Un *obiect.*

Robotul îl conduse pe Andrew pe o alee din dale ce străluceau cu o lumină cristalină interioară, apoi suiră o rampă în spirală, scânteietoare, pătrunzând într-o clădire în formă de dom, cu multe etaje, acoperită de un înveliş multicolor şi totuşi transparent. Lui Andrew, care nu era familiarizat cu arhitectura modernă, i se păru desprinsă dintr-o carte de poveşti: luminoasă, delicată, strălucind la limita realităţii.

Rămase să aştepte într-o încăpere mare şi ovală, mochetată cu un material sintetic, lucios, ce emitea o lumină palidă şi un soi de muzică plăcută, de-abia audibilă,

ori de câte ori călcai pe el. Andrew observă că, dacă mergea în linie dreaptă, lumina era trandafirie, iar muzica mai degrabă ritmată, dar, atunci când dădea un ocol camerei, culoarea devenea azurie şi sunetele semănau cu şoaptele vântului. Se întrebă dacă aveau vreo semnificaţie şi decise că nu; erau simple decoraţiuni interioare, zorzoane. Ştia că, în această epocă monotonă şi lipsită de confruntări, asemenea amănunte decorative plăcute, însă lipsite de sens, erau omniprezente.

— Ah, se auzi un glas profund, în sfârşit, Andrew Martin!

În cameră apăruse ca prin farmec un bărbat scund şi trupeş. Oacheş la faţă şi la păr, avea un barbişon mic şi ascuţit, ce părea dat cu lac; era gol deasupra brâului, cu excepţia diagonalei impuse de modă. Andrew însă era complet îmbrăcat. Urmându-l pe George Charney, adoptase stilul „draperie”, considerând că lărgimea şi faldurile veşmintelor îi mascau mai bine mişcările, pe care continua să le considere stângace. Deşi genul acela de haine se demodase de câteva decenii, iar Andrew se comporta cu uşurinţa şi graţia oricărui om, el nu mai renunţase la straiele respective.

— Domnul doctor Magdescu?

— Exact! Exact! Alvin Magdescu se opri la doi metri de el şi-l examină cu o fascinaţie nedisimulată, de parcă ar fi fost un exponat într-un muzeu. Splendid! Eşti absolut splendid!

— Mulţumesc, replică sec Andrew.

Complimentul lui Magdescu nu i se părea chiar atât de binevenit. Era genul de apreciere impersonală faţă de o maşină minunat realizată, iar acum Andrew nu mai găsea nici un fel de satisfacţie în asemenea elogii.

— Mă bucur că ai venit! continuă efuziv Magdescu. De-abia aşteptam să te întâlnesc! Dar sunt nepoliticos…

Păşi înainte cu un soi de salt ţopăit, până ajunse practic chiar lângă Andrew. Întinse palma în sus cu degetele răşchirate.

Reprezenta, în mod vădit, o nouă formă de salut, ce

înlocuise strângerea de mână care dominase relaţiile sociale umane vreme de sute de ani. Andrew nu obişnuia să dea mâna cu oamenii – cu atât mai puţin să adopte un nou obicei. Pur şi simplu, un robot nu dădea mâna. Magdescu, însă, părea că doreşte s-o facă, şi gestul atenuă neplăcerea primelor sale remarci. Ca atare, Andrew îi răspunse, întinzându-şi mâna. Ţinu palma cu degetele în jos, până ce se lipiră de vârfurile degetelor celuilalt.

Simţi o senzaţie ciudată, atingând mâna unui om de parcă ar fi fost egali. Stranie şi oarecum tulburătoare, dar în acelaşi timp încurajatoare.

— Salut, salut, salut! exclamă Magdescu.

Părea că debordează de energie; chiar exagerat, gândi Andrew. Totuşi, era extrem de sincer.

— Faimosul Andrew Martin! Renumitul Andrew Martin!

— Renumit?

— Absolut! Cel mai renumit produs al nostru din toate timpurile. Deşi trebuie să adaug că mi se pare obscen să numesc produs ceva într-atât de asemănător vieţii. Nu te-am jignit, nu?

— În nici un caz. La urma urmei, sunt un produs, răspunse Andrew, deşi fără prea multă căldură.

Vedea *că* Magdescu nu putea menţine o atitudine constantă faţă de el. Îşi atinseseră mâinile, era adevărat, aşa cum ar fi făcut-o oamenii la o întâlnire de afaceri, dar imediat după aceea îl considerase un *obiect.* Iar comparaţia făcută: „asemănător vieţii”... Andrew nu se autoamăgea; ştia clar ce anume era. *Umanoid,* nu uman. *Asemănător vieţii,* nu viu. Un *produs,* nu o persoană. Totuşi nu-i făcea plăcere să audă rostite adevărurile acelea.

— Au făcut cu tine o treabă minunată! Remarcabil! Aproape om!

— Nu chiar.

— Totuşi, uluitor de asemănător vieţii. Uluitor! Mare păcat că bătrânul Smythe-Robertson era atât de pornit împotriva ta. Fără îndoială, ai un extraordinar aspect

umanoid, e o realizare tehnică minunată… Totuşi, el n-a permis companiei să dezvolte conceptul de android. Dacă le-ar fi dat proiectanţilor mână liberă, ţi-am fi putut face nişte chestii extraordinare.

— Încă puteţi s-o faceţi, rosti Andrew.

— Nu, nu cred, răspunse Magdescu şi brusc entuziasmul îi dispăru, de parcă ar fi fost un balon înţepat cu acul.

Schimbarea de comportament era neaşteptată. Se îndepărtă de Andrew şi începu să se plimbe prin cameră, descriind zig-zaguri care înălţau din mochetă o lumină verzuie şi ciudate clinchete de clopoţei.

— Au trecut vremurile acelea, continuă el posac. Epoca progresului în robotică… În sfârşit, de-acum e istorie. Cel puţin aici… Am folosit roboţii, liber, pe Pământ, timp de aproape o sută cincizeci de ani, dar totul se schimbă iarăşi. Acum se întorc în spaţiu, iar cei care vor rămâne nu vor fi dotaţi cu creiere.

— Mai sunt, însă, eu şi voi rămâne pe Pământ.

— Da, e adevărat, dar reprezinţi o anomalie, un robot în sine, unicul robot-android. Nu eşti prototipul unei serii, ci un produs unic, realizat întâmplător în altă epocă, după care s-au luat toate măsurile de precauţie ca accidentul să nu se mai repete. Nu mai avem ce dezvolta. Nu mai există posibilitatea unui avans tehnologic. Absolut nimic! Oricum, nu semeni cu roboţii. Te afli dincolo de orizontul nostru… De fapt, ce te aduce aici?

— Doresc o modernizare. Magdescu chicoti răguşit.

— Nu eşti atent la ce-ţi povestesc? N-am mai înregistrat nici un progres! De acord, suntem un centru de cercetare, dar am abordat o direcţie greşită! Încercăm permanent să simplificăm roboţii, transformându-i în mecanisme. Acum vii tu – cel mai avansat robot din toate timpurile, cel puţin aşa se pare – şi ne ceri să te îmbunătăţim! Cum s-o facem? Ce-ţi putem adăuga, după ce am făcut tot ce era posibil?

— Asta, răspunse Andrew şi-i întinse o dischetă. Magdescu o privi cu neplăcere, de parcă i se pusese în

palmă o broască sau o meduză.

— Ce-i pe ea? întrebă el în cele din urmă.

— Proiectul următoarei îmbunătăţiri.

— Proiect…? Îmbunătăţire…?

— Da. Doresc să fiu mai puţin robot decât sunt acum. Întrucât sunt în mare parte organic, vreau să am o sursă organică de energie. Mi-o puteţi construi şi instala. S-au efectuat deja cercetările şi experimentările de laborator.

— Cine le-a făcut?

— Eu.

— Ţi-ai gândit propria îmbunătăţire?

Bărbatul începu să chicotească. Treptat, chicotele se transformară în râsete, apoi în istericale.

— Nemaipomenit! Robotul vine-aici şi-i dă directorului Cercetării proiectele îmbunătăţirii! Şi cine le-a făcut? Păi, chiar robotul!

Minunat! Minunat!… Ştii, când eram mic, bunică-mea îmi citea o carte veche… cred că acum e complet uitată. Se numea *Alice în Ţara Minunilor.* Era vorba de o fetiţă care, acum trei-patru sute de ani, urmărea un iepure printr-o scorbură şi nimerea pe un alt tărâm, unde totul era complet absurd, numai că nimeni n-o ştia şi lua lucrurile în serios. Asta mi se pare ceva desprins din cartea aceea. Sau din urmarea ei – i-aş putea spune *Alvin în Ţara Minunilor.* Deşi, mi se pare că a existat într-adevăr o urmare… (Magdescu vorbea extrem de rapid acum, aproape cu înverşunare.) Chiar trebuie să iau în serios proiectul acesta de îmbunătăţire? E doar o glumă, nu?

— Nu. Câtuşi de puţin.

— Nu-i… o… glumă?

— Nu. Vă asigur că vorbesc cu toată seriozitatea. De ce nu rulaţi discheta?

— Da, chiar aşa.

Magdescu atinse un buton de pe perete şi apăru un pupitru prevăzut cu o fantă. Bărbatul introduse discheta şi ecranul se coloră instantaneu. Numele lui Andrew apăru în

litere stacojii, urmat de o lungă listă de numere de brevete. Magdescu încuviinţă din cap şi comandă calculatorului să continue. Pe ecran se iviră o serie de diagrame complicate. Omul rămase încordat, privind tot mai concentrat monitorul. Din când în când murmura câte ceva sau îşi mângâia barbişonul. După un timp îl privi pe Andrew cu o expresie stranie şi spuse:

— Este deosebit de ingenios. *Deosebit!* Spune-mi: chiar tu ai proiectat totul?

— Da.

— Greu de crezut!

— Chiar aşa? Vă rog să încercaţi.

Directorul îl fixă pătrunzător pe Andrew, care-i susţinu privirea calm. Magdescu strânse din umeri şi porunci calculatorului să urmeze. Schemele se derulau una după alta. Era prezentat întregul proces metabolic de la ingerare la absorbţie. Din când în când, Magdescu revenea la unele desene, examinându-le încă o dată. După o vreme se opri din nou şi vorbi:

— Ceea ce ai făcut aici reprezintă mai mult decât o simplă îmbunătăţire. Este o modificare calitativă importantă a programului tău biologic.

— Da, ştiu.

— Un experiment… Unic… Ceva absolut original. Aşa ceva nu s-a mai încercat şi nici măcar nu s-a propus… De ce vrei să ţi-l aplici?

— Am motivele mele, răspunse Andrew.

— Indiferent care ar fi, nu cred că sunt bine cântărite.

Ca întotdeauna, Andrew îşi păstră perfect stăpânirea de sine.

— Dimpotrivă, domnule Magdescu. Ceea ce aţi văzut reprezintă rezultatul mai multor ani de studiu.

— Nu mă îndoiesc. Să ştii că, din punct de vedere tehnic, este chiar impresionant. Planurile sunt ingenioase, iar în privinţa concepţiei de ansamblu nu pot spune decât că e strălucitoare. În acelaşi timp, îţi pot enumera un milion de

motive pentru care n-ar trebui să operezi aceste modificări, dar nici unul pentru care s-o faci. E vorba de ceva foarte riscant. Crede-mă: ceea ce intenţionezi este la limita posibilului. Ascultă-mi sfatul şi rămâi în forma actuală.

Andrew fusese aproape sigur că acela urma să fie răspunsul pe care avea să-l primească. Totuşi, nu venise aici ca să se lase convins.

— Sunt încredinţat că-mi doriţi numai binele, domnule Magdescu. Oricum, aşa sper… Totuşi, insist asupra acestor modificări.

— Insişti?

Bărbatul părea uluit, de parcă, în ciuda afirmaţiilor sale anterioare despre aspectul uman al lui Andrew, de-abia acum începea să înţeleagă că discuta cu un robot.

— Exact, insist, încuviinţă Andrew. Se întrebă dacă nemulţumirea pe care o simţea i se trăda pe chip, totuşi era convins că omul i-o putea detecta în glas: Domnule Magdescu, continuă el, nu înţelegeţi esenţialul. Nu aveţi de ales, decât să-mi satisfaceţi cererea.

— Chiar aşa?

— Dacă dispozitivele proiectate de mine pot fi implantate în corpul meu, ele pot fi implantate şi în corpurile umane. Tendinţa de a prelungi viaţa oamenilor prin utilizarea protezelor este deja evidentă: inimi artificiale, plămâni şi rinichi, înlocuitori de ficat, o serie întreagă de organe substituente au fost folosite în ultimele două-trei secole. Nu toate funcţionează, însă, la fel de bine, de aceea nu se poate nega faptul că pot fi îmbunătăţite. Principiile care stau la baza proiectului meu reprezintă tocmai astfel de îmbunătăţiri. Mă refer la interfaţa dintre organic şi anorganic: legătura care va permite organelor artificiale să fie cuplate la ţesuturile organice. Este o nouă orientare. Nu există proteze mai bune decât cele concepute de mine.

— Mi se pare o afirmaţie destul de îndrăzneaţă, observă Magdescu.

— Poate că da. Totuşi, e susţinută de fapte, aşa cum

bănuiesc că v-aţi dat deja seama după datele prezentate. Ele reprezintă dovada că vreau să fiu primul pacient care să experimenteze convertorul metabolic, în ciuda riscurilor pe care le întrevedeţi dumneavoastră.

— Asta nu dovedeşte decât că intenţionezi să-ţi asumi nişte riscuri prosteşti. Ceea ce probabil că nu înseamnă nimic altceva decât o proastă funcţionare a parametrilor Legii Trei.

Andrew rămase calm.

— Este posibil să vi se pară aşa, însă aspectul meu exterior vă poate înşela. Parametrii tuturor celor Trei Legi sunt absolut intacţi. Aşadar, dacă aş considera că există vreun risc în această intervenţie, puteţi fi sigur că n-aş dori-o şi nici măcar nu v-aş putea cere s-o efectuaţi. Nu, domnule Magdescu, camera de combustie va funcţiona. Dacă nu intenţionaţi s-o executaţi şi s-o instalaţi, o pot face altundeva.

— Altundeva? Cine altul poate opera asupra unui robot? În privinţa roboţilor, R.O.M.A. controlează tot know-how-ul tehnic!

— Nu chiar pe tot. Credeţi că aş fi putut proiecta dispozitivul fără să-mi cunosc perfect funcţionarea internă?

Bărbatul rămase năucit.

— Vrei să spui că eşti pregătit să înfiinţezi o companie rivală, dacă nu efectuăm operaţia aceasta de îmbunătăţire?

— Nici vorbă! Un singur fabricant este suficient. Însă dacă o să fiu obligat, domnule Magdescu, voi pune bazele unei companii care să producă proteze similare convertorului meu, dar nu pentru piaţa androizilor – întrucât aceea se compune dintr-un singur individ ci pentru *oameni.* Cred că, atunci, R.O.M.A. va regreta că nu mi-a oferit cooperarea solicitată.

După o tăcere prelungă, Magdescu murmură:

— Acum cred că înţeleg ce vrei.

— Sper. Voi fi şi mai explicit. Eu deţin brevetul asupra acestui mecanism şi a întregii familii de dispozitive ce pot

deriva din el. Firma „Feingold and Charney” m-a reprezentat cu succes în chestiunile legale şi va continua să o facă. Nu va fi greu să găsesc investitori şi să mă lansez singur în producerea unei game de proteze care, în final, vor oferi oamenilor multe din avantajele durabilităţii şi reparaţiilor facile, proprii roboţilor. În acest caz, ce credeţi că se va întâmpla cu R.O.M.A.?

Directorul încuviinţă din cap, cu o expresie încruntată.

— Totuşi, urmă Andrew, dacă realizaţi dispozitivul şi mi-l instalaţi şi dacă sunteţi de acord să-mi montaţi alte proteze similare, pe măsură ce le voi concepe, sunt pregătit să închei un acord de licenţă cu dumneavoastră. Serviciu contra serviciu: eu am nevoie de experienţa companiei în tehnologia robot/android – deşi sunt convins că aş putea s-o reproduc şi singur, dacă voi fi silit – iar R.O.M.A. are nevoie de mecanismele proiectate de mine. Pe baza acordului de licenţă veţi căpăta dreptul de a utiliza brevetele mele, care controlează noua tehnologie. Veţi avea posibilitatea de a fabrica roboţi umanoizi şi, în acelaşi timp, să oferiţi proteze pentru aproape toate organele corpului omenesc… Evident, licenţa va fi acordată după ce prima operaţie asupra mea va fi fost încununată de succes şi după ce va fi trecut suficient timp pentru a demonstra cu adevărat reuşita.

— Te-ai gândit la toate detaliile, nu-i aşa? şopti jalnic Magdescu.

— Sper.

— Nici nu-mi vine să cred că eşti un robot. Eşti atât de… agresiv!

— N-aş zice asta, domnule doctor.

— Cereri… condiţii… ameninţări de înfiinţare a unor companii rivale… Dumnezeule, nu mai ai nici o inhibiţie din partea Legii Unu?

Andrew zâmbi cât putu de larg:

— Bineînţeles că am, replică el. Însă, în acest moment, nu simt nici o presiune din partea Legii Unu. Ea mă opreşte să fac rău unor fiinţe umane şi vă asigur că nu pot face, tot

aşa cum dumneavoastră nu vă puteţi demonta piciorul stâng. Însă unde intervine Legea Unu în discuţia noastră? De acord, sunteţi o fiinţă omenească, iar eu un robot şi am solicitat anumite condiţii mai neobişnuite pe care, bănuiesc, le puteţi interpreta drept cereri şi ameninţări. Totuşi, eu văd problema în mod cu totul diferit. După logica mea, nu vă ameninţ nici pe dumneavoastră şi nici compania. Dimpotrivă, vă ofer ocazia cea mai profitabilă din ultima vreme… Ce spuneţi?

Bărbatul îşi umezi buzele, se trase de vârful barbişonului şi-şi aranjă cu gesturi nervoase diagonala ce-i traversa pieptul gol.

— Ei bine, glăsui el, domnule Martin, eu n-am puterea de a decide în chestiuni atât de importante. Consiliul de administraţie va hotărî, nu un slujbaş mărunt ca mine. Iar asta durează.

— Cât de mult?

— Nu pot spune cu exactitate. Voi face un raport asupra întâlnirii noastre, care va fi analizat la prima şedinţă lunară, iar după aceea se va înfiinţa, probabil, un colectiv de studiu… Poate să dureze destul de mult.

— Eu pot aştepta o perioadă rezonabilă, zise Andrew. Dar cât de mult înseamnă *rezonabil* rămâne la latitudinea mea. Ar fi bine să menţionaţi şi acest lucru.

Îi mulţumi lui Magdescu pentru timpul acordat şi anunţă că era gata de plecare. Se gândea, cu satisfacţie, că nici Paul nu s-ar fi descurcat mai bine.

ŞAPTESPREZECE

Probabil că Magdescu prezentase foarte clar lucrurile Consiliului de administraţie, şi acesta înţelesese importanţa mesajului.

După o perioadă cu adevărat rezonabilă, Andrew a fost înştiinţat că R.O.M.A. era de acord să colaboreze cu el. Compania urma să realizeze camera de combustie şi s-o instaleze în corpul de android pe cheltuiala ei; de asemenea, era pregătită să înceapă negocierile pentru o licenţă cuprinzând fabricarea şi desfacerea întregii game de organe artificiale pe care le avea în vedere Andrew.

Sub îndrumarea lui, prototipul convertorului metabolic a fost executat şi experimentat în mod amănunţit la o uzină nouă din nordul Californiei, mai întâi în carcase pentru roboţi, iar apoi în trupuri de android fabricate special, lipsite de creiere pozitronice şi funcţionând numai cu sisteme externe de întreţinere a vieţii.

Toată lumea a fost de acord că rezultatele erau impresionante. În cele din urmă, Andrew declară că era gata de operaţie.

— Eşti absolut sigur? îl întrebă Magdescu.

Micuţul şi energicul director părea foarte îngrijorat. În decursul derulării proiectului, între ei se înfiripase o prietenie stranie, dar adevărată, pentru care Andrew se simţea de-a dreptul recunoscător acum, când nu mai trăia nici un Charney. După moartea lui Paul, Andrew ajunsese la concluzia clară că avea nevoie de o legătură strânsă cu fiinţele omeneşti. Ştia acum că nu se putea simţi confortabil în singurătate absolută, deşi nu pricepea motivul.

Nimic din alcătuirea creierului unui robot nu implica nevoia tovărăşiei. Tot mai frecvent, lui Andrew i se părea că el era mai mult om decât robot, deşi înţelegea că persoana lui era ciudată şi indefinibilă, nici om nici maşină, ci

îmbinând caracteristici ale ambelor.

— Da, încuviinţă. Sunt sigur că operaţia va decurge perfect.

— Nu mă refeream la ceea ce vom face noi, zise bărbatul, ci la tine.

— Doar nu te îndoieşti de funcţionarea camerei de combustie?

— Experimentările nu lasă nici o îndoială în privinţa asta.

— Atunci ce…?

— Andrew, ştii bine că m-am opus operaţiei din capul locului. Nu cred, însă, că ai înţeles exact motivele.

— Consideri că saltul tehnologic radical adus de protezele mele nu va putea fi asimilat de companie?

— Nu! Nici vorbă! Nici prin gând nu mi-a trecut aşa ceva! Eu sunt în favoarea experimentului, fie numai şi pentru experienţa în sine! Nu crezi că doresc să văd un progres în blestematul ăsta de domeniu, după atâtea decenii de regres imbecil, spre roboţi mai simpli, iar acum total lipsiţi de creier? Nu, Andrew, *tu* eşti cel care mă îngrijorează.

— Dar camera de combustie…

— E absolut sigură! ridică exasperat braţele Magdescu. Toţi suntem de acord în această privinţă. Totuşi… fii atent, Andrew: te vom opera, îţi deschidem trupul, scoatem pila atomică, instalăm un echipament nou şi revoluţionar, iar apoi reconectăm tot la reţeaua pozitronică. Dacă în timpul operaţiei se întâmplă ceva cu corpul tău? Există întotdeauna posibilitatea asta… redusă, de acord, dar reală. Ştii bine că nu mai eşti doar un creier pozitronic în interiorul unei carcase metalice. Acum, creierul tău e conectat la trupul de android într-un mod mult mai complex. Ştiu cum se va efectua operaţia: căile pozitronice vor fi cuplate la o reţea neurală simulată. Dacă trupul tău are probleme pe masa de operaţie? Dacă suferă o dereglare totală?

— Vrei să spui: dacă *moare?*

— Da, dacă trupul tău începe să moară?

— Va exista un android de rezervă, pregătit pentru

asemenea situaţii.

— Şi dacă nu putem efectua transferul la timp? Dacă vătămăm în mod ireversibil creierul tău pozitronic atunci când încercăm să-l decuplăm din milionul de conexiuni făcute pe timpul lui Smythe-Robertson, ca să-l instalăm în celălalt corp? Creierul pozitronic eşti chiar tu, Andrew! Nu poţi repara un creier, pozitronic sau de altă natură. Dacă este afectat, s-a terminat! Iar dacă vătămările depăşesc o anumită limită, vei fi mort.

— Acesta este motivul pentru care eziţi?

— Tu eşti singurul exemplar de acest fel. Nu mi-ar place să te pierd.

— Nici mie nu mi-ar place să mă pierd, Alvin. Totuşi, nu cred că se va întâmpla aşa ceva.

— Deci insişti să efectuăm operaţia?

— Da. Am deplină încredere în iscusinţa echipei R.O.M.A. Hotărârea a rămas definitivă; Magdescu n-a izbutit să-l convingă să renunţe şi Andrew a pornit iarăşi spre coasta răsăriteană, la centrul de cercetări al companiei, unde o clădire întreagă fusese reamenajată pentru a servi drept teatru de operaţii.

Înainte de plecare, însă, într-o după-amiază făcu o lungă plimbare de unul singur pe plajă, pe sub stâncile abrupte ale falezei şi pe lângă bălţile lăsate de flux, unde Domnişoara şi Micuţa Domnişoară obişnuiau să se joace, cu peste un secol în urmă. Rămase multă vreme, privind oceanul întunecat şi agitat, cupola vastă a cerului şi bulgării albi ai norilor din vest.

Soarele amurgea, azvârlind o cărare aurie peste ape. Cât de frumos era! Într-adevăr, gândi Andrew, lumea era un loc minunat. Oceanul… cerul… apusul… o frunză strălucind cu roua dimineţii… totul… Totul!

Iar el era, probabil, unicul robot care putea, sau putuse, reacţiona astfel în faţa frumuseţilor din jur. În general, roboţii munceau şi atât. Aşa fuseseră construiţi. Aşa trebuiau să fie şi aşa se dorea să fie.

„Tu eşti singurul exemplar din acest fel”, spusese Magdescu.

Era adevărat. Capacitatea lui de răspuns estetic depăşea cu mult domeniul emoţional al oricărui robot ce existase vreodată.

Pentru el, frumuseţea avea un înţeles. O aprecia atunci când o întâlnea; el însuşi crease frumuseţe.

Şi cât de trist avea să fie totul, dacă n-ar mai fi putut simţi nimic din toate acestea…

Apoi Andrew surâse înaintea propriilor gânduri. Trist? Pentru cine? Dacă operaţia eşua, el n-avea să ştie niciodată. Lumea şi minunăţiile ei urmau să fie pierdute, dar ce mai conta? El însuşi ar fi încetat să funcţioneze, avariat pentru totdeauna. Ar fi *murit,* iar după aceea era lipsit de importanţă dacă nu mai putea percepe frumuseţile lumii. Asta însemna moartea: o încetare completă a funcţiilor, sfârşitul procesării oricăror date.

Desigur, existau şi riscuri. Trebuia, totuşi, să şi le asume, fiindcă altfel…

Altfel…

Pur şi simplu, trebuia s-o facă! Nu exista *altfel.* Nu putea continua aşa: mai mult sau mai puţin uman ca formă exterioară, dar incapabil să execute funcţiile biologice omeneşti fundamentale – respiraţia, mâncatul, digestia, excreţia…

O oră mai târziu, Andrew pornea către est. Pe aerodromul R.O.M.A. Îl aştepta însuşi Magdescu.

— Eşti pregătit? întrebă directorul.

— Complet.

— Ei bine, şi eu sunt.

O sală de operaţii mult mai bine echipată decât încăperea simplă în care căpătase trupul de android.

Sala uriaşă, tetraedrică, avea în partea de sus un set de lămpi dispuse în forma unei cruci, care luminau perfect tot interiorul. La jumătatea distanţei dintre plafon şi podea, dintr-un perete pornea o platformă ce împărţea încăperea

în două. Deasupra ei se găsea o cupolă transparentă şi aseptică, în interiorul căreia urma să se desfăşoare operaţia. Sub platformă se afla aparatura chirurgicală necesară: un cub imens din metal mat, verzui, adăpostind un vălmăşag complex de pompe, filtre, conducte de încălzire, rezervoare de substanţe chimice, umidificatoare şi alte echipamente. De cealaltă parte a sălii se ridica un perete cu maşinării suplimentare: o autoclavă, lasere chirurgicale, o mulţime de instrumente de măsură, aparatură video şi monitoare, permiţând asistenţilor din exteriorul cupolei să supravegheze operaţiunile.

— Ce zici? întrebă, mândru, Magdescu.

— Foarte impresionant. Mi se pare liniştitor şi, în acelaşi timp, mă simt extrem de măgulit.

— Ştii doar că nu vrem să te pierdem, Andrew. Eşti un… individ foarte important.

Andrew sesiză imediat ezitarea din glasul omului. Directorul fusese gata să spună *om,* dar se abţinuse în ultima clipă. Andrew surâse uşor, însă nu spuse nimic.

Operaţia a avut loc a doua zi dimineaţa şi a reprezentat un succes remarcabil. Nu fusese câtuşi de puţin nevoie de complexele dispozitive de siguranţă pregătite de R.O.M.A.

Urmând procedurile prevăzute chiar de Andrew, echipa de intervenţie lucră rapid şi precis, extrăgând pila atomică, instalând camera de combustie şi stabilind noile legături neurale – totul fără cea mai mică ezitare, ca într-un balet îndelung exersat.

La o jumătate de oră după terminarea operaţiei, Andrew stătea în capul oaselor, verificându-şi parametrii pozitronici şi explorând fluxul de date noi ce-i parveneau în creier, sub forma unui torent de mesaje, dinspre noul sistem metabolic.

Magdescu îl privea de lângă fereastră.

— Cum te simţi?

— Perfect. Ţi-am spus că nu vor fi probleme.

— Da, da…

— Ţi-am zis: am încredere absolută în echipa ta. Acum s-a terminat. Deţin capacitatea de a mânca.

— Să zicem. Oricum, poţi bea ulei de măsline.

— Tot a mânca înseamnă. Mi s-a spus că uleiul de măsline are un gust delicios.

— Atunci, bea cât pofteşti. În felul ăsta, ştii doar, îţi degresezi şi camera de combustie. O chestie cam neplăcută, aş zice eu, dar inevitabilă.

— Neplăcută, deocamdată, sublinie Andrew. Nu este însă imposibil să adaug o funcţie de autodegresare. Am deja nişte idei. Şi nu numai în privinţa asta…

— Alte idei? întrebă Magdescu. Ce anume?

— O modificare ce va permite ingerarea hranei solide.

— Hrana solidă conţine fracţiuni necombustibile… materii nedigerabile, ca să zic aşa, ce vor trebui evacuate.

— Ştiu.

— Va trebui, deci, să-ţi prevezi un anus.

— Sau echivalentul lui.

— Echivalentul, da… Cu ce altceva mai doreşti să te echipezi, Andrew?

— Cu de toate.

— De toate?

— Da, Alvin.

Magdescu se trase de vârful barbişonului şi înălţă o sprânceană.

— Şi organe genitale?

— Nu văd nici un motiv să n-o fac. Eşti de altă părere?

— Nu poţi, totuşi, să-ţi conferi capacitatea de reproducere. Pur şi simplu nu poţi, Andrew. Andrew surâse uşor.

— Din câte înţeleg, oamenii se folosesc de aparatul genital chiar şi atunci când n-au nici cel mai mic interes să se reproducă. Mai mult decât atât, îl folosesc în scopul reproducerii doar o dată sau de două ori de-a lungul vieţii. Asta în cel mai bun caz, iar în rest…

— Mda, încuviinţă directorul, ştiu.

— Nu mă înţelege greşit. Nu afirm că intenţionez să întreţin relaţii sexuale cu cineva. Mă îndoiesc tare mult că se va întâmpla aşa ceva. Doresc, însă, să existe toate detaliile anatomice. Îmi privesc trupul ca o pânză pe care intenţionez să pictez…

Nu-şi termină vorbele.

Magdescu îl privi, aşteptând următoarele cuvinte. Când acestea nu veniră, completă el însuşi fraza, rostind ceea ce nu putuse spune în ziua dinaintea operaţiei.

— Un om?

— Un om, da. Poate…

— Mă dezamăgeşti, Andrew. Nu-i decât o ambiţie măruntă. Tu eşti superior omului din aproape toate punctele de vedere pe care mi le pot imagina. Corpul tău nu se îmbolnăveşte, se autoîntreţine, se autorepară, este practic invulnerabil şi, sub această formă, reprezintă un exemplu minunat al bioenergiei. Nu are nevoie de îmbunătăţiri. Cu toate acestea, tu vrei să introduc în el nişte alimente inutile, pe care vei fi nevoit să le elimini… doreşti să ai organe genitale, deşi nu eşti capabil de reproducere şi nu te interesează relaţiile sexuale… După aceea vei dori să-i conferi corpului un miros propriu şi carii dentare… Directorul clătină din cap dispreţuitor: Nu ştiu ce să-ţi spun… După cum mi se pare mie, din clipa când ai optat să devii organic ai început să decazi.

— Creierul meu n-a fost afectat.

— Nu, n-a fost. În privinţa asta sunt de acord. Nu există, însă, nici o garanţie că noile modificări la care te-ai referit nu vor implica nişte riscuri teribile, odată ce vor fi efectuate. De ce să rişti? Ai foarte puţin de câştigat şi totul de pierdut.

— Alvin, pur şi simplu tu nu poţi înţelege lucrurile din punctul meu de vedere.

— Nu, nu pot. Eu sunt o simplă făptură din carne şi oase, care nu consideră nimic minunat în transpiraţie, excreţie, boli de piele şi migrene. Vezi barba mea? O port fiindcă

părul insistă să-mi crească pe faţă – inutil, enervant şi urât – un atavism din Dumnezeu-ştie-care fază primordială a evoluţiei umane. Prin urmare, am de ales între a-mi pierde vremea îndepărtându-l zilnic, ca să mă conformez actualei mode a societăţii, sau a-l lăsa să-mi crească măcar pe unele porţiuni ale feţei, astfel încât să scap de beleaua depilării. Asta doreşti tu? Păr pe faţă? Tuleie? Intenţionezi să-ţi dedici ingeniozitatea tehnică fascinantei probleme de a găsi o modalitate prin care să pari neras la orele după-amiezii?

— Nu poţi înţelege, repetă Andrew.

— Ai mai spus asta. Eu înţeleg altceva: ai conceput o serie de proteze ce reprezintă o revoluţie tehnologică. Ele vor prelungi cu mult durata medie de viaţă a oamenilor, transformând existenţa a milioane de fiinţe, pentru care bătrâneţea însemna doar neputinţă şi semi-paralizie. Ştiu că eşti deja bogat, însă când invenţiile tale vor ieşi pe piaţă vei fi incredibil de bogat. Poate că mai mulţi bani nu înseamnă mare lucru pentru tine, dar vei căpăta şi altceva: glorie, faimă şi recunoştinţa unei lumi întregi. Pe scurt, o poziţie de invidiat. De ce nu te opreşti la ceea ce ai acum? De ce-ţi asumi riscurile astea nebuneşti, care te pot face să pierzi totul? De ce insişti să te joci cu propriul tău corp?

Andrew nu-i răspunse.

Nu lăsă, însă, nici ca vreuna din obiecţiile lui Alvin Magdescu să-l îndepărteze de la calea aleasă. Stabilind principiile fundamentale ale protezelor sale, el concepu o serie de aplicaţii noi, implicând practic toate organele corpului. Iar evenimentele se petrecură aproape aşa cum prevăzuse Magdescu: banii, recunoaşterea, gloria…

Nu apărură, în schimb, riscurile personale la care se referise directorul Cercetării. Îmbunătăţirile operate asupra lui Andrew în următorul deceniu n-au avut nici un efect negativ, pe măsură ce-i apropiau tot mai mult trupul de android de corpul uman în privinţa sistemelor operaţionale.

Firma „Feingold and Charney” îl ajutase să redacteze şi

să negocieze acordul de licenţă, conform căruia toate protezele brevetate de „Laboratoarele Andrew Martin” urmau să fie produse şi vândute de Compania „Roboţii şi Oamenii Mecanici Americani”, în schimbul unor procentaje din vânzări.

Invenţiile lui Andrew erau excelente, iar contractul fusese extrem de favorabil. R.O.M.A. uită, sau cel puţin ignoră, necazurile ori resentimentele cauzate, de-a lungul anilor, de simpla existenţă a lui Andrew. Vrând-nevrând, trebuiau să-l trateze cu respect. Acum, el şi compania erau parteneri.

R.O.M.A. Înfiinţase un departament special care să fabrice dispozitivele lui Andrew, cu secţii de producţie pe câteva continente şi pe orbită. Experţi în marketing au fost aduşi să elaboreze planuri de distribuţie a noilor produse pe tot Pământul şi în aşezările spaţiale. Chirurgi – atât oameni, cât şi roboţi – urmară cursuri de instruire în fabricile de proteze R.O.M.A., pentru a putea să execute complicatele proceduri de transplant.

Cererile pentru protezele lui Andrew depăşeau orice închipuire. Drepturile de inventator erau impresionante din capul locului, iar peste câţiva ani deveniră copleşitoare.

Acum, Andrew deţinea întreaga proprietate Martin-Charney, precum şi o mare parte a terenurilor din jurul acesteia: o zonă minunată de faleză stâncoasă, ce se întindea pe aproape zece kilometri în lungul ţărmului. Locuia în reşedinţa cea mare a Domnului, dar păstrase vechea lui căsuţă, ca o amintire sentimentală a primelor sale zile de independenţă, după ce obţinuse statutul de robot liber.

Ceva mai departe de casă construise impozantul complex de cercetări „Laboratoarele Andrew Martin”. Iniţial avusese probleme cu edilii locali, întrucât regiunea aceea era rezidenţială, iar centrul de cercetări pe care-l plănuise avea dimensiunile unui mic campus universitar. La asta se mai adăugau, poate, şi unele reminiscenţe ale

sentimentelor anti-robotice.

Însă când solicitarea lui ajunse în faţa tribunalului, pentru obţinerea aprobării, avocatul lui Andrew spuse doar atât:

— Andrew Martin a oferit lumii rinichiul artificial, plămânul artificial, inima artificială şi pancreasul artificial. În schimb, el nu cere decât dreptul de a-şi continua cercetările netulburat, pe proprietatea unde locuieşte şi lucrează de peste o sută de ani. Cine dintre noi ar putea refuza o rugăminte minoră din partea unui asemenea binefăcător al omenirii?

În urma dezbaterilor, cererea respectivă fusese aprobată şi clădirile „Laboratoarelor Andrew Martin” începură să se ridice printre chiparoşii şi pinii falnici ai fostei păduri de pe proprietatea Gerald Martin.

Anual sau la doi ani o dată, Andrew revenea în strălucitoarea sală de operaţii din R.O.M.A., pentru a-i fi instalate proteze concepute de el însuşi. Unele modificări erau banale – de pildă, unghiile de la mâini şi picioare, perfect asemănătoare celor omeneşti – dar altele erau importante: noul sistem vizual, care, deşi dezvoltat pe cale sintetică, reproducea absolut toate detaliile ochilor umani.

— Să nu dai vina pe noi dacă o să rămâi orb după operaţia asta, îi spusese Magdescu, morocănos.

— Nu priveşti situaţia în mod raţional, replicase Andrew. În cel mai rău caz, voi fi silit să revin la celulele fotooptice. Nu există absolut nici un risc să-mi pierd definitiv vederea.

— Mă rog…, strânse din umeri directorul.

Bineînţeles, Andrew avea dreptate: nimeni nu se mai găsea în pericol de a rămâne orb pe viaţă. Existau, însă, diverse calităţi de ochi artificiali, iar celulele fotooptice care echipaseră iniţial trupul de android fuseseră înlocuite cu noii ochi organosintetici creaţi în „Laboratoarele Andrew Martin”. Faptul că de peste o generaţie sute de mii de persoane se mulţumeau cu celulele fotooptice nu reprezenta un argument pentru Andrew. El le considera artificiale, ne-umane. Îşi dorise dintotdeauna ochi

adevăraţi, iar acum îi avea.

După un timp, Magdescu renunţase să mai protesteze. Ajunsese să înţeleagă că Andrew era decis să facă tot ceea ce dorea şi n-avea rost să obiecteze asupra intenţiilor lui de a-şi implanta alte proteze. În plus, directorul începuse să îmbătrânească şi pierduse mult din energia şi entuziasmul ce-l caracterizau atunci când îl cunoscuse Andrew.

El însuşi suferise câteva operaţii importante şi acum avea ficat şi rinichi artificiali. Se apropia de vârsta pensionării.

După care, gândi Andrew, va mai trăi încă zece-douăzeci de ani. Un alt prieten ce urma să dispară, măturat de fluviul nemilos al timpului.

Bineînţeles, Andrew nu dovedea nici un semn de îmbătrânire. O vreme, lucrul acesta îl tulburase într-atât de mult, încât se gândise să-şi adauge nişte riduri – de pildă, la colţurile ochilor – şi să-şi încărunţească părul. După ce reflectase în mod serios asupra problemei, hotărâse că aşa ceva n-ar fi fost decât o dovadă de preţiozitate. Nu aşa ceva urmărea el prin permanentele sale modificări; acestea reprezentau o continuă strădanie de a se delimita de originea robotică, apropiindu-se de forma fizică a unei fiinţe omeneşti. Recunoştea deschis acest lucru.

Totuşi, era lipsit de sens să devină mai om decât oamenii înşişi. I se păru inutil şi absurd să-şi supună trupul tot mai asemănător celui omenesc, dar în continuare nemuritor, de android unor semne exterioare de îmbătrânire.

Decizia lui nu avea nimic de-a face cu vanitatea, ci doar cu logica. Era conştient că, dintotdeauna, oamenii încercaseră să facă tot ce le stătea în putinţă ca să ascundă efectele vârstei. Andrew înţelegea că ar fi fost de-a dreptul ridicol ca, ocolit de îmbătrânire prin însăşi natura lui de android, să se abată în mod deliberat din cale, aplicându-şi false dovezi externe de bătrâneţe.

De aceea, rămase cu înfăţişare de-a pururi tânără. Desigur, nu se putea vorbi de o diminuare a puterilor sale fizice; un program de întreţinere se ocupa de acest lucru.

Anii treceau, însă, parcă tot mai repede; Andrew se apropia de a o sută cincizecea aniversare a construcţiei sale.

Acum nu era doar incredibil de bogat, ci şi încununat de onorurile pe care le prevăzuse Alvin Magdescu. Mai multe societăţi ştiinţifice se grăbiseră să-l numească membru de onoare şi să-i confere diplome – mai ales o societate devotată noii ştiinţe întemeiate de el, căreia îi spusese „robobiologie” dar care căpătase numele de „protezologie”. Fusese declarat preşedinte onorific pe viaţă. Universităţile se întreceau între ele pentru a-i acorda diplome de merit. O încăpere întreagă – cea de la etaj, care, cu cinci generaţii în urmă, adăpostise atelierul lui de sculptură – era acum ticsită de nenumărate diplome, medalii, premii, dedicaţii şi alte obiecte certificând statutul lui Andrew de binefăcător al omenirii.

Dorinţa de a recunoaşte acest rol al său devenise atât de universală, încât avea nevoie de un secretar permanent pentru a răspunde invitaţiilor de participare la diferite banchete oficiale, ori de a accepta premii şi funcţii. El însuşi lua parte rareori la asemenea ceremonii: le refuza întotdeauna politicos, explicând că programul său de cercetări nu-i permitea să călătorească prea des. În realitate, cele mai multe festivităţi de acest gen ajunseseră să-l irite şi să-l plictisească.

Prima diplomă onorifică din partea unei universităţi de renume îi provocase un fior de încântare. Până atunci nici un robot nu mai fusese astfel preţuit.

Dar a cincizecea? Sau a o suta? Deveniseră deja lipsite de sens. Îi puneau în evidenţă mai degrabă pe cei care le acordau, decât pe el. Andrew îşi demonstrase de mult inteligenţa şi creativitatea, iar acum nu dorea altceva decât să-şi vadă liniştit de muncă, fără a fi nevoit să facă lungi călătorii şi să asculte discursuri ţinute în cinstea lui. Era saturat de onoruri.

Ştia că plictiseala şi iritarea constituiau trăsături profund umane şi i se părea că începuse să le simtă de abia în

ultimii douăzeci-treizeci de ani. Anterior – pe cât îşi reamintea – nu fusese afectat de asemenea sentimente, deşi, din capul locului, dovedise o anumită nerăbdare non-robotică, pe care preferase s-o ignore mult timp. Bănuia că această nouă iritabilitate reprezintă un efect secundar al numeroaselor operaţii la care fusese supus. Nu era, totuşi, ceva neliniştitor – cel puţin deocamdată.

Când se apropie a o sută cincizecea aniversare, iar cei din R.O.M.A. îl anunţară că doreau să organizeze un dineu oficial pentru celebrarea evenimentului, Andrew îşi instrui secretarul să refuze invitaţia.

— Spune-le că mă simt profund mişcat etcetera etcetera – lucrurile care se obişnuiesc. Însă acum sunt foarte ocupat cu un proiect extrem de complex etcetera etcetera şi, de fapt, n-aş fi dorit să se facă prea mare zarvă în legătură cu aniversarea. Oricum, le mulţumesc foarte mult, înţeleg semnificaţia gestului şi aşa mai departe.

De obicei, un răspuns astfel redactat era suficient pentru a-l scuza. Nu însă şi de data aceasta. Alvin Magdescu îl sună şi-i spuse:

— Andrew, nu poţi face una ca asta.

— Ce anume?

— Să refuzi invitaţia la dineul R.O.M.A.

— Dar nu vreau, Alvin!

— Îmi dau seama. Totuşi trebuie să participi. Din când în când este necesar să ieşi din laboratorul tău şi să nu faci nimic, lăsând un grup de oameni să te plictisească de moarte spunându-ţi cât de remarcabil eşti.

— Mulţumesc, dar în ultimii zece-douăzeci de ani m-am cam săturat de rolul ăsta.

— Niciodată nu-i îndeajuns. Doar nu vrei să mă jigneşti pe mine, nu-i aşa?

— Pe tine? Ce legătură ai tu cu asta? De ce te-ar privi pe tine?

Magdescu avea acum nouăzeci şi patru de ani şi se pensionase cu şase ani în urmă.

— Păi, rosti el cu amărăciune, eu am propus totul. Ca o modalitate de a-mi demonstra afecţiunea faţă de tine, morman de piese umblător ce eşti… de a-mi exprima mulţumirile pentru fantasticele proteze Andrew Martin, care m-au transformat pe *mine* în acelaşi gen de morman de piese umblător şi mi-au permis să trăiesc până acum. Eu urma să fiu maestrul de ceremonii, principalul vorbitor. Dar nu… Andrew nu poate fi deranjat şi asta o să mă facă să cad de prost. Cea mai minunată creaţie R.O.M.A. din toate timpurile nu-şi poate permite o seară liberă ca să accepte nişte omagii şi să ofere unui vechi prieten o mică satisfacţie, o mică plăcere, Andrew.

Bătrânul tăcu. Chipul său, ridat şi cu barbişon cărunt, privea grav de pe ecran.

— Păi, atunci…, făcu Andrew, stânjenit.

În felul acesta, acceptase să ia parte la dineul omagial.

Un glisor de lux al R.O.M.A. Îl luă de acasă şi-l duse la sediul companiei. La banchet, care se ţinea în sala cea mare de festivităţi, participau aproape trei sute de invitaţi, toţi purtând costumele străvechi şi incomode ce continuau să fie considerate drept ţinuta oficială cuvenită în asemenea ocazii importante.

Într-adevăr, *era* o ocazie importantă. Asistau şase membri ai Legislaturii Regionale, un judecător al Tribunalului Mondial, cinci-şase laureaţi ai premiului Nobel şi, desigur, mai mulţi Robertson-i, Smythe-i şi Smythe-Robertson-i, alături de feluriţi alţi demnitari şi celebrităţi din toată lumea.

— Ai venit, totuşi, îl întâmpinase Magdescu. Să fiu sincer, m-am îndoit până în ultima clipă.

Andrew rămăsese surprins de aspectul fostului director, care părea gârbovit, micuţ, fragil şi obosit. Cu toate acestea, ochii continuau să-i scânteieze energic, ca în tinereţe.

— Ştii bine că n-aş fi putut sta deoparte, îi răspunsese el.

— Mă bucur. Arăţi excelent.

— Şi tu, Alvin.

— Devii tot mai uman, aşa-i? zâmbise trist Magdescu. Ai învăţat să fii făţarnic, ca noi. Şi cu câtă uşurinţă ai spus-o! Nici măcar n-ai şovăit.

— Nu există nici o lege care să oprească un robot să spună un neadevăr unei fiinţe umane. Desigur, cu excepţia cazului când neadevărul ar pricinui vreun rău. Însă, realmente, mi se pare că arăţi bine, Alvin.

— Pentru unul de vârsta mea, vrei să spui…

— Da, probabil că aşa ar fi trebuit să spun, dacă insişti să fiu atât de precis.

Ca întotdeauna în astfel de ocazii, discursurile au fost bombastice şi pompoase, exprimând admiraţia şi mândria faţă de realizările lui Andrew. Oratorii se succedau şi absolut toţi i se păreau plicticoşi lui Andrew, chiar şi aceia care, de fapt, izbuteau să fie amuzanţi şi plăcuţi. Stilurile lor retorice puteau varia, însă conţinutul era invariabil acelaşi, pe care îl auzise de mult prea multe ori cu alte prilejuri.

De asemenea, în toate alocuţiunile exista un subtext nerostit, ce nu înceta să-l tulbure: aluzia că el reuşise lucruri neaşteptate pentru *un robot,* miracolul ca o simplă construcţie mecanică, de felul lui Andrew, să fie capabilă de a gândi atât de creativ şi de a-şi transpune gândurile în realizări extraordinare. Poate că era adevărat, însă constituia un adevăr dureros pentru Andrew, un adevăr de care nu putea scăpa.

Magdescu vorbise ultimul.

Fusese o seară lungă şi bătrânul arăta palid şi obosit când se sculă. Andrew, care stătea chiar lângă el, îi observă efortul vizibil de a se concentra, ridicând fruntea, îndreptând umerii şi trăgând aer adânc în plămâni – protezele concepute de „Laboratoarele Andrew Martin.”

— Prieteni, începu el, nu vreau să vă irosesc timpul, repetând spusele antevorbitorilor mei. Ştim cu toţii ce a făcut Andrew Martin pentru omenire. Mulţi dintre noi au beneficiat în mod direct de invenţiile lui – chiar aici, zeci

dintre noi, inclusiv eu, poartă proteze concepute de el. De aceea, doresc să vă spun doar că am avut marele privilegiu de a lucra alături de Andrew Martin în perioada de pionierat a protezologiei – şi eu însumi am jucat un rol mărunt în apariţia mecanismelor ce sunt esenţiale, azi, pentru viaţa noastră. În plus, vreau să vă mărturisesc că, fără Andrew Martin, eu n-aş fi fost aici în seara aceasta. Dacă n-ar fi existat el şi realizările lui uluitoare, aş fi murit acum cincisprezece-douăzeci de ani…, ca, de altfel, mulţi din cei prezenţi.

De aceea, prieteni, vă propun un toast. Ridicaţi paharele cu mine şi sorbiţi din acest vin minunat, în onoarea remarcabilului individ care a dus la asemenea schimbări importante în medicină şi care astăzi a atins o vârstă impunătoare şi rotundă – pentru Andrew Martin, Robotul de Un Secol şi Jumătate!

OPTSPREZECE

Protezologia a fost cea care l-a determinat pe Andrew să părăsească Pământul. În trecut nu simţise deloc nevoia de a călători în spaţiu – de fapt, nici chiar pe planetă – totuşi Pământul nu mai era centrul civilizaţiei umane. Evenimente noi şi notabile se petreceau în coloniile din spaţiu, mai cu seamă pe Lună, care ajunsese mai pământeană chiar decât planeta-mamă în toate privinţele, mai puţin în cea a atracţiei gravitaţionale. Oraşele subterane, care în secolul douăzeci şi unu erau simple adăposturi organizate în grote, deveniseră aşezări bogate, scăldate în lumină, cu numeroşi locuitori şi în continuă extindere.

Aidoma oamenilor de pretutindeni, cetăţenii Lunii avuseseră nevoie de proteze. Nimeni nu se mai mulţumea cu obişnuita vârstă medie de şaptezeci de ani, iar înlocuirea organelor care cedaseră devenise o procedură curentă.

Gravitaţia scăzută, deşi în anumite privinţe oferea unele avantaje, crea, însă, o mulţime de probleme pentru chirurgi. Aparatura ce trebuia să asigure un debit lin şi constant de sânge, hormoni, fluide digestive ori alte substanţe vitale nu funcţiona perfect aici, unde atracţia gravitaţională era de şase ori mai mică decât pe Pământ.

Mai apăreau şi alte probleme, legate de rezistenţa la rupere a materialelor, de durabilitatea lor sau de neaşteptate şi nedorite reacţii la adaptare.

De ani de zile protezologii lunari îl implorau pe Andrew să examineze în mod direct problemele de adaptare cu care erau confruntaţi. Departamentul de marketing al R.O.M.A. de pe Lună îl sfătuise în repetate rânduri să dea curs invitaţiei.

De vreo două ori se amintise chiar că, în conformitate cu acordul de licenţă, Andrew era *obligat* să se ducă, însă el primise sugestia – fusese formulată ca o sugestie, nu ca un

ordin – cu un refuz atât de glacial, încât compania nu mai încercă a treia tentativă.

Cu toate acestea, solicitările continuau să vină din partea medicilor selenari. Andrew le respinse în mod repetat până când, brusc, se surprinse gândindu-se: „De ce să nu mă duc? De ce este atât de important să rămân tot timpul pe Pământ?”

În mod evident, aveau nevoie de el. Nimeni nu-i poruncea s-o facă – nimeni n-ar fi îndrăznit – totuşi el nu putea pierde din vedere faptul că fusese adus pe lume în scopul de a sluji omenirea şi nicăieri nu se preciza că sfera serviciilor sale se limita la Pământ. „Aşa să fie”, îşi spuse şi, în mai puţin de o oră, transmise acceptul la cea mai recentă invitaţie din partea selenarilor.

Într-o zi rece şi ploioasă de toamnă, Andrew luă glisorul până la San Francisco, iar de acolo metroul îl duse la marele Spaţioport Vestic, în districtul Nevada. Până atunci nu mai călătorise niciodată cu metroul continental. În ultimii cincizeci de ani, maşini de forat acţionate de energie nucleară sfredeliseră o reţea de tunele prin straturile de stâncă profunde, iar acum trenuri de mare viteză goneau pe şine inerţiale silenţioase, oferind transport rapid şi simplu pe distanţe mari, în timp ce regiunile de la suprafaţă puteau reveni la starea naturală. Andrew avusese impresia că ajunsese în Nevada aproape imediat după ce trenul plecase din San Francisco.

De acolo, în sfârşit, în spaţiu – călătoria lunară…

În fiecare etapă a procedurii de îmbarcare fusese tratat cu grija acordată unui obiect din porţelan rar, delicat şi fragil. Oficialităţi importante din R.O.M.A. roiseră în jurul său, ajutându-l cu promptitudine în toate detaliile premergătoare zborului.

Fuseseră surprinşi cât de puţine bagaje îşi luase (doar o valijoară conţinând câteva schimburi de îmbrăcăminte şi nişte holocuburi pentru lecturat în timpul zborului), considerând că urma să rămână pe Selena cel puţin trei

luni. Andrew strânsese din umeri, replicând că niciodată nu simţise nevoia să care o mulţime de lucruri după el în voiajuri.

Era absolut adevărat, totuşi el nu întreprinsese până atunci nici o călătorie cu durata mai mare de câteva zile.

Înainte de îmbarcare fusese necesar să urmeze o complicată procedură de decontaminare: practic, o dezinfecţie urmată de sterilizare.

— Ştiţi, se scuzase funcţionarul spaţioportului, în vreme ce Andrew parcurgea lunga listă de proceduri la care erau supuşi toţi pasagerii, cei de pe Lună au reguli extrem de stricte. Trăiesc atât de feriţi de microbii noştri tereştri, încât consideră că există riscul unor epidemii teribile, dacă se aduce de pe Pământ vreo bacterie…

Andrew apreciase că nu avea rost să-i explice că trupul său de android nu putea fi gazda unor microorganisme. Cu siguranţă, funcţionarul ştia că era robot – se menţiona chiar în documentele de călătorie, unde se consemna până şi seria de fabricaţie. Nu era necesară o inteligenţă deosebită ca să-ţi dai seama că roboţii, chiar şi androizii-roboţi, nu puteau fi purtători de microbi.

Individul, însă, era un simplu birocrat, care avea misiunea de a se asigura că toţi călătorii spre Lună executau procedura de decontaminare cuvenită, indiferent dacă ei înşişi erau incapabili de a fi contaminaţi.

Până acum, Andrew avusese destule experienţe cu astfel de oameni şi ştia că orice obiecţiuni erau zadarnice şi reprezentau o pierdere de timp. De aceea, răbdător şi tolerant, parcursese întreaga serie de operaţiuni inutile. Acestea nu-i puteau face nici un rău şi, acceptându-le, evita neplăcutele şi interminabilele discuţii pe care le-ar fi stârnit refuzul său. În plus, încerca un soi de satisfacţie perversă atunci când era tratat aidoma celor din jur.

În cele din urmă, suise la bordul navei.

Un steward venise să se asigure că era bine fixat în hamacul gravitaţional şi-i înmânase o broşură – în ultimele

două zile căpătase alte trei identice – cuprinzând detalii despre ceea ce urma să simtă în decursul scurtei călătorii.

Pliantul fusese astfel redactat încât să-i liniştească pe pasageri. Preciza că în primele secunde de acceleraţie avea *să se* manifeste o uşoară apăsare, care nu era, însă, alarmantă. În momentul atingerii regimului de croazieră, mecanismele de control gravitaţional ale navei urmau să intre în funcţiune, aşa încât pasagerii să nu fie expuşi imponderabilităţii. (Cei care doreau s-o încerce erau invitaţi în salonul special din ultimul compartiment.) Pe parcursul drumului, gravitaţia simulată de la bordul navei urma să fie redusă permanent, însă imperceptibil, pentru ca, până la sosirea la destinaţie, pasagerii să fie obişnuiţi cu gravitaţia mult mai slabă din aşezările selenare.

Urmau apoi detalii referitoare la orele de masă şi de exerciţii fizice, precum şi multe alte informaţii menite să-i destindă şi pe cei mai agitaţi dintre călători.

Pentru Andrew, detaliile cu pricina erau irelevante. Trupul său de android fusese proiectat pentru a rezista unor acceleraţii gravitaţionale superioare celei terestre; nu el solicitase acest lucru, ci designerii consideraseră necesar să prevadă o serie de îmbunătăţiri faţă de corpul uman. De asemenea, nu-l interesau orarul meselor, meniurile oferite sau programele de exerciţii fizice. Adeseori Andrew găsise o plăcere evidentă în plimbările pe plajă ori prin pădurea ce-i înconjura domeniul, totuşi trupul lui nu avea nevoie regulat de gimnastică pentru a-şi menţine forma.

Astfel, pentru el călătoria se rezuma la o problemă de aşteptare. Anticipase foarte puţine dificultăţi de adaptare la zborul spaţial şi nu avu nici una. Nava decolase lin, ieşind rapid din atmosfera terestră, apoi pornise prin spaţiul negru şi pustiu, urmându-şi traiectoria spre Lună.

Genul acesta de voiaje depăşise de mult stadiul de noutate. Chiar şi pentru pasagerii aflaţi la primul drum, constituia un eveniment banal, aşa cum, de altfel, şi doreau să fie.

Singurul aspect care-l impresionase pe Andrew fusese priveliştea oferită de ecranul de observaţie al navei. Îi provoca fiori prin coloana sa vertebrală din ceramică, sângele îi pulsa mai rapid prin arterele din dacron, iar celulele de epidermă sintetică din vârfurile degetelor îl furnicau.

Văzut din spaţiu, Pământul apărea neînchipuit de frumos: un disc albastru perfect, pătat de masele albe ale norilor. În mod surprinzător, contururile continentelor nu erau foarte distincte. Andrew se aşteptase să fie trasate cu claritate, ca pe un glob geografic, dar în realitate păreau vagi; din spaţiu, frumuseţea planetei se datora minunatei învolburări a norilor pe fundalul oceanelor vaste.

Era straniu şi în acelaşi timp tulburător să poţi zări dintr-o dată întreaga faţă a lumii – nava se îndepărtase rapid, iar Pământul se micşorase suficient pentru a fi văzut în totalitate: un glob azuriu, rotitor, descrescând pe fundalul întunecat al spaţiului presărat cu stele.

Andrew simţise pornirea nestăvilită de a sculpta o plachetă care să surprindă ceva din imaginile acelea. Se gândise că putea reda contrastul între oceane şi formaţiunile de nori utilizând intarsii de esenţe lemnoase de variate tonuri. Zâmbise apoi, dându-şi seama că era pentru prima dată, după mulţi ani de zile, când se gândise la sculptură.

După aceea se ivise Luna, orbitor de albă, a cărei faţă ciuruită de cratere sporea treptat în dimensiuni. Splendoarea ei – de o altă natură – îl mişcase prin nuditate, simplitate şi nemişcarea permanentă, neafectată de existenţa unei atmosfere.

Nu toţi pasagerii împărtăşeau aceeaşi impresie.

— Ce urâtă e! exclamase o femeie aflată la primul drum spre Lună. Când o priveşti noaptea de pe Pământ, ţi se pare minunată şi romantică… iar acum, din apropiere, te apucă groaza văzând atâtea cratere, fisuri şi umbre. Plus atmosfera generală de *moarte!*

Andrew o ascultase, fără să-i accepte părerea.

Pentru el, semnele de pe discul Lunii reprezentau nişte inscripţii fascinante: înregistrarea neîncetată a timpului, un lung poem pentru a cărui creaţie fuseseră necesare miliarde de ani şi a cărui imensitate solicita admiraţia privitorilor. Pentru el, chipul alb al satelitului nu însemna moarte, ci puritate, o austeritate încântătoare, o măreţie splendidă şi indiferentă, aproape sacră.

„De fapt, ce ştiu eu despre frumuseţe?” se întrebase Andrew cu ironie. „Sau despre lucrurile ce pot fi sacre? La urma urmei, sunt doar un robot. Ceea ce eu consider drept percepţii spirituale sau estetice sunt simple accidente neintenţionate ale căilor pozitronice. Nu te poţi bizui pe ele şi poate că ar trebui considerate mai degrabă defecte de fabricaţie decât o trăsătură specială şi meritorie a construcţiei mele.”

Părăsise apoi ecranul de observaţie şi petrecuse aproape tot restul voiajului în hamac, aşteptând calm aselenizarea.

La spaţiosul Luna City îl aşteptau trei oficiali ai reprezentanţei R.O.M.A. selenare: doi bărbaţi şi o femeie.

După ce termină cu măruntele şi exasperantele formalităţi birocratice ale sosirii şi i se permise să coboare din navă, cei trei îi oferiră una din cele mai mari surprize ale îndelungatei sale existenţe.

Îi remarcase, întrucât fluturau din braţe, iar femeia purta o pancartă pe care scria cu litere strălucitoare:

BUN SOSIT ÎN LUNA CITY, ANDREW MARTIN!

Îl ului, însă, când bărbatul mai tânăr se apropie de el, întinse mâna şi, zâmbind cu căldură, i se adresă:

— Suntem de-a dreptul copleşiţi, că aţi acceptat invitaţia, domnule doctor Martin.

Doctor Martin? *doctor Martin?*

Singurele titluri primite de Andrew fuseseră onorifice, şi el n-ar fi avut cutezanţa să se autointituleze: *„dr. Martin”.* De fapt, ar fi fost uimit dacă tânărul i s-ar fi adresat chiar numai cu „domnule Martin”.

Pe Pământ, nimeni nu-i zisese „dr. Martin” ori „domnule Martin” sau altfel decât „Andrew”, nici măcar o dată în cei peste o sută cincizeci de ani ai săi.

O asemenea formulare părea de neconceput. În ocaziile oficiale – când compăruse în faţa tribunalului sau când i se înmânase un premiu sau vreo diplomă – i se spunea „Andrew Martin”. De multe ori, ca oaspete de onoare al unei conferinţe, îl numiseră pur şi simplu „Andrew”, fără ca lui sau oricui altcuiva să i se pară ceva nefiresc. Cu toate că majoritatea oamenilor obişnuiau să se adreseze roboţilor cu poreclele derivate din iniţialele seriei lor, prea puţine erau cazurile când roboţii aveau două nume. Fusese dorinţa specială a Domnului să-l numească „Andrew Martin” – conferindu-i statutul de membru al familiei – şi patronimicul devenise permanent.

Totuşi, să i se spună „dr. Martin”… chiar „domnul Martin”…

— S-a întâmplat ceva, domnule? întrebă tânărul, întrucât Andrew încremenise în faţa lui.

— Nu, absolut nimic. Atât că… ăă…

— Ce anume, domnule?

Repetarea permanentă a apelativului nu-l ajuta cu nimic. Avea senzaţia unor şocuri electrice repetate.

— Este ceva în neregulă, domnule?

Cu toţii păreau îngrijoraţi acum, strângându-se nedumeriţi în jurul său.

— Ştiţi că sunt robot? îi întrebă Andrew.

— Păi… Se priviră tulburaţi; păreau extrem de stânjeniţi. Da, domnule. Sigur că ştim.

— Totuşi, îmi spuneţi „dr. Martin” şi „domnule”?

— Păi… da. Bineînţeles. Lucrările dumneavoastră, domnule… realizările extraordinare… o simplă dovadă de respect… La urma urmei, sunteţi *Andrew Martin!*

— Andrew Martin, *robotul.* Pe Pământ nu se obişnuieşte ca roboţii să fie numiţi „doctor” sau „domn”. Nu sunt deprins cu aceste apelative. De fapt, nu mi s-a mai spus

niciodată aşa. Pur şi simplu, nu se face.

— Vă jigneşte… domnule? întrebă femeia, pronunţând cu teamă ultimul cuvânt.

— Mai degrabă mă surprinde. Mă surprinde foarte mult. Pe Pământ…

— Ah, dar aici nu e Pământul, interveni bărbatul mai vârstnic. Societatea noastră este diferită. Trebuie să înţelegeţi asta, dr. Martin. Noi suntem mai neconformişti… mai puţin protocolari decât pământenii…

— Neconformişti? Şi, totuşi, îi spuneţi unui robot „doctor”? Mă aşteptam ca indivizii mai puţin protocolari să-i tutuiască pe necunoscuţi, dar voi mă întâmpinaţi cu onoruri oficiale, acordându-mi un titlu pe care de fapt nu l-am obţinut niciodată şi n-ar trebui…

Cei trei păreau mai destinşi acum.

— Cred că am înţeles, rosti femeia. Ei bine, domnule – sper să nu vă deranjeze că vă numesc aşa – noi, selenarii, folosim de obicei prenumele. Eu mă numesc Sandra, iar ei sunt David şi Carlos. Cu roboţii utilizăm de asemenea prenumele, aşa cum se procedează şi pe Pământ. Dar dumneavoastră constituiţi o excepţie. Sunteţi faimosul Andrew Martin, întemeietorul protezologiei, geniul creator care a făcut atât de multe pentru omenire. Chiar dacă între noi suntem neprotocolari, e pur şi simplu o chestiune de respect să…

— Ştiţi, ne vine greu să vă spunem pur şi simplu „Andrew”, interveni Carlos. Chiar dacă sunteţi…

Amuţi.

— Un robot? termină Andrew fraza.

— Da, un robot, şopti Carlos, evitându-i privirea.

— În plus, zise David, nu *semănaţi* prea mult cu un robot. Ba chiar de loc. Desigur, noi ştim ce sunteţi, totuşi… adică… asta-i…

Se împurpură la faţă şi-şi feri şi el ochii.

Lucrurile se încurcaseră din nou. Indiferent ce ar fi spus, păreau că gafează permanent. Lui Andrew îi păru rău

pentru ei, dar în acelaşi timp se simţea nemulţumit.

— Vă rog, spuse el, poate că nu semăn, dar sunt un robot de peste o sută cincizeci de ani şi nu mă şochează deloc să fiu considerat aşa. Iar acolo de unde vin, roboţilor li se foloseşte doar prenumele. Înţeleg că şi aici există acelaşi obicei… care mă exceptează pe mine. Dacă respectul faţă de marile mele realizări vă inhibă, apelez la nonconformismul despre care aţi amintit. Aceasta este o lume de frontieră – atunci să fim cu toţii egali. Dacă voi sunteţi Sandra, Carlos şi David, eu sunt Andrew. Aşa-i mai bine?

Acum, cei trei radiau.

— În cazul ăsta, Andrew…, rosti Carlos şi întinse iarăşi mâna. După aceea, lucrurile decurseră mult mai simplu. Unii oameni îi spuneau „Andrew”, alţii „dr. Martin”, iar o a treia categorie alternau aproape aleator între aceste apelative.

Andrew se obişnui cu situaţia. Constată că, într-adevăr, aici exista o civilizaţie mai aspră, dar închegată, cu mai puţine tabu-uri şi prejudecăţi sociale decât pe Pământ. Desigur, demarcaţia între oameni şi roboţi continua să fie distinctă, însă Andrew, datorită corpului de android şi carierei ştiinţifice de excepţie, ocupa o poziţie ambiguă undeva pe această graniţă; în societatea neprotocolară a Lunii se întâmpla adesea ca oamenii pentru care lucra să uite, chiar pe perioade îndelungate, că el era un robot.

În privinţa roboţilor lunari, aceştia păreau că nu-i identifică originea. În mod invariabil, îl tratau cu servialismul acordat oamenilor, îl numeau permanent „dr. Martin” şi căutau să-i fie de folos.

Părerile lui Andrew despre această situaţie erau mai degrabă confuze. Deşi le spusese să-l considere un robot şi să i se adreseze ca atare, el însuşi nu era pe deplin convins de adevărul afirmaţiilor sale.

Pe de o parte, faptul că i se spunea „dr.” şi „domn”, iar nu „Andrew”, se datora excelentelor îmbunătăţiri ale

trupului de android şi calităţii deosebite a creierului pozitronic. De mulţi ani intenţionase să se transforme în aşa fel încât să părăsească identitatea pur robotică, pentru una mai apropiată celei umane şi, în mod evident, reuşise…

Şi totuşi… şi totuşi…

Cât de stranii i se păreau termenii de respect din partea oamenilor! Mai exact, cât de mult îl stânjeneau… Treptat, se obişnuise, dar continua să nu se simtă în largul lui.

Aparent, oamenii aceştia nu puteau ţine minte obârşia lui robotică, însă el *era* robot, oricât i-ar fi plăcut să pretindă altceva. De aceea, încerca un vag sentiment de vină pentru că-l tratau ca pe un semen de-al lor.

Desigur, el însuşi le-o ceruse, o ştia prea bine. „Să fim cu toţii egali”, le zisese Sandrei, lui Carlos şi lui David, iar ei fuseseră de acord.

După acel episod, însă, rare erau zilele când nu se simţea uluit de propria-i cutezanţă. Egali? *Egali?* Cum putuse îndrăzni măcar să sugereze aşa ceva? O formulase ca pe o instrucţiune directă – practic un ordin! O rostise cu nepăsare, degajat, aşa cum vorbeau oamenii între ei.

Ipocrizie, îşi spuse Andrew.

Aroganţă…

Iluzia grandorii…

Da! Da! Da! Îşi putea cumpăra un trup cu aspect omenesc, îl putea echipa cu proteze care îndeplineau multe din funcţiile unui organism uman – chiar dacă lui funcţiile respective nu-i foloseau la nimic – îi putea privi pe oameni în ochi, vorbindu-le cu nepăsare ca unor egali, totuşi, nimic din toate acestea nu-l *făcea* egalul lor. Realitatea nu putea fi negată de Andrew.

În faţa legii, el era un robot şi avea să rămână un robot, indiferent prin câte modernizări ar fi trecut sau cât de ingenioase ar fi fost acestea. Nu era un cetăţean, nu avea drept de vot şi nu putea ocupa nici măcar cea mai măruntă funcţie publică. În ciuda tuturor eforturilor făcute de Charney-i de-a lungul anilor pentru a-i veni în ajutor,

singurele sale privilegii civile rămâneau dreptul de a fi propriul său stăpân, dreptul de a se putea deplasa oriunde fără să fie umilit de oameni şi dreptul de a intra în afaceri ca acţionar al unei companii. Desigur, şi dreptul – dacă-i putea spune aşa – de a plăti impozite.

„Să fim cu toţii egali”, spusese el, de parcă simpla afirmaţie putea transforma vorbele în fapte. Ce prostie! Ce tupeu!

Totuşi, starea respectivă îl încerca rareori şi-i trecea destul de repede. Exceptând asemenea momente sumbre de autodojană, Andrew aprecie şederea pe Lună, care reprezenta pentru el o perioadă fructuoasă din punct de vedere creator.

Luna era un loc emoţionant şi un stimulent intelectual. Civilizaţia Pământului era matură şi potolită, însă Luna constituia frontiera spaţială – cu toate energiile clocotitoare ce se dezlănţuie în mod inevitabil la orice frontieră.

În oraşele subterane, viaţa se desfăşura de-a dreptul frenetic – extinderea nu contenea o clipă şi era imposibil să nu simţi permanentele bubuituri ale sfredelitoarelor ce săpau zilnic alte încăperi, aşa încât în şase luni se putea începe construirea unei noi suburbii. Ritmul vieţii era susţinut, iar oamenii mult mai competitivi şi viguroşi decât pământenii. Aici, inovaţiile tehnice uluitoare constituiau evenimente normale şi frecvente, iar ideile radicale vehiculate la începutul unei săptămâni deveneau realitate până la sfârşitul săptămânii următoare.

Unul dintre protezologi îi explicase:

— Este o problemă genetică, Andrew. Toţi pământenii care au avut dor de ducă au plecat, iar noi ne aflăm aici la marginea civilizaţiei, inventându-ne drumul chiar în timp ce-l parcurgem. Aceia care au preferat să rămână pe Pământ perpetuează o rasă astfel educată încât să stagneze şi să rezolve problemele în modul cel mai confortabil cu putinţă. Eu cred că, de acum încolo, viitorul aparţine locuitorilor spaţiului cosmic. Pământul va deveni o

simplă planetă mărginaşă.

— Chiar crezi asta? întrebase Andrew.

— Da.

Andrew se gândise ce urma să se întâmple cu el, care avea să trăiască decenii şi secole, dacă într-adevăr decadenţa şi declinul vor stăpâni Pământul. Răspunsul imediat fusese că pentru el era lipsit de importanţă dacă Pământul devenea un locşor călduţ şi retras, unde cuvântul „progres” reprezenta o obscenitate. De acum nu mai avea nevoie de progres, căci atinsese stadiul pe care şi-l dorise. Trupul său era practic omenesc în privinţa formei, deţinea o casă, avea munca lui, în care înregistrase succese de prestigiu; putea trăi aşa cum o făcuse mereu, indiferent ce s-ar fi întâmplat în jurul său.

Uneori, însă, visa la posibilitatea de a rămâne pe Lună sau chiar de a pătrunde mai adânc în spaţiu. Pe Pământ, era Andrew, robotul, silit să compară înaintea tribunalului şi să se lupte ori de câte ori dorea un drept sau un privilegiu ce simţea că i se cuvine datorită inteligenţei sale şi contribuţiilor aduse la dezvoltarea omenirii. Aici, în spaţiu, unde totul începea de la zero, părea mult mai probabil să-şi poată abandona identitatea de robot, amestecându-se printre oameni.

Varianta respectivă n-ar fi alarmat pe nimeni. Selenarii îl invitaseră din capul locului să păşească peste graniţa invizibilă dintre om şi robot, dacă asta îşi dorea.

Era ispititor.

Într-adevăr, extrem de ispititor.

Lunile se preschimbaseră în ani – chiar trei – şi Andrew rămase pe Selena, lucrând cu protezologii şi ajutându-i să facă adaptările necesare pentru ca organele artificiale produse de „Laboratoarele Andrew Martin” să poată funcţiona cu maximă eficienţă în condiţii de gravitaţie redusă.

Munca era interesantă, întrucât, chiar dacă pe el însuşi nu-l afecta gravitaţia selenară, deţinătorii de proteze

pământene standard întâmpinau dificultăţi.

Andrew răspundea fiecărui neajuns printr-o modificare utilă şi astfel, una câte una, problemele au fost soluţionate.

Uneori, Andrew simţea că-i lipseşte reşedinţa californiană – nu atât casa în sine, cât mai ales ceţurile reci ale verii, giganticii sequoia, plaja sălbatică şi vuietul talazurilor. Pe de altă parte, avea senzaţia că adoptase o rezidenţă permanentă pe Lună.

Rămase şi al patrulea an, şi al cincilea.

Apoi, într-o bună zi, făcu o vizită într-una din cupolele de pe suprafaţa lunară şi văzu Pământul în toată splendoarea lui, sus pe cer – micuţ, de la această depărtare, dar clar şi strălucitor, o nestemată albastră scânteind în noapte.

„El e căminul meu”, gândi deodată Andrew. Aceea era planeta-mamă… leagănul omenirii…

Simţi cum îl trăgea, cum îl chema acasă. La început fusese o senzaţie pe care n-o putuse înţelege. I se păruse cu totul iraţională.

După aceea dobândi şi înţelegerea. În principiu, munca lui pe Lună se încheiase. Însă pe Pământ nu terminase totul.

Săptămâna următoare, Andrew îşi rezervă un loc de întoarcere pe o navă care pleca la sfârşitul lunii. După câteva ore reveni la agenţie, solicitând o altă cursă, cât mai devreme.

Revenind pe Pământ, îl găsi intim, banal şi liniştit în comparaţie cu viaţa dinamică din aşezarea lunară. În cei cinci ani de absenţă nu părea să se fi schimbat ceva semnificativ. În timpul asolizării, planeta îi lăsă impresia unui imens parc patriarhal, presărat cu mici aşezări şi orăşele din civilizaţia descentralizată a celui de-al Treilea Mileniu.

Unul din primele lucruri făcute după întoarcere a fost să viziteze firma „Feingold and Charney”.

Actualul director, Simon DeLong, se grăbi să-l întâmpine. Pe vremea lui Paul Charney, DeLong fusese un stagiar lipsit

de experienţă, însă de atunci trecuse multă vreme şi se maturizase, devenind un conducător autoritar, a cărui ascensiune, lipsită de rivali, fusese inevitabilă. Era un bărbat lat în umeri, cu trăsături masive, cu părul negru şi des, ras pe mijlocul capului, conformându-se unei mode populare în ultimii ani.

Chipul lui exprima surpriza.

— Fusesem anunţaţi că revii, Andrew, rosti cu o infimă ezitare în glas, de parcă şi el, pentru o clipă, se gândise să-i spună „domnule Martin”, dar nu te aşteptam mai devreme de săptămâna viitoare.

— Nu mai aveam răbdare, răspunse Andrew repezit, dornic să ajungă la subiect. Simon, pe Lună conduceam o echipă de douăzeci-treizeci de cercetători-oameni. Le dădeam dispoziţii şi nimeni nu-mi punea la îndoială autoritatea. Mulţi îmi spuneau „doctorul Martin” şi eram tratat ca un individ demn de tot respectul. Roboţii lunari mi se supuneau ca unui om. Practic, pe toată durata şederii mele acolo, *am fost* om.

O privire circumspectă apăru în ochii lui DeLong. Evident, habar nu avea unde intenţiona Andrew să ajungă şi manifesta prudenţa înnăscută a unui avocat care încă nu pricepe direcţia nouă şi neclară spre care se îndreaptă un client important.

— Probabil că a fost o senzaţie neobişnuită, spuse el sec.

— Neobişnuită, dar nu neplăcută. Câtuşi de puţin neplăcută.

— Da. Sunt convins. Extrem de interesant.

— Iar acum am revenit pe Pământ, vorbi tăios Andrew, şi sunt iarăşi robot. Nici măcar cetăţean de rangul doi – câtuşi de puţin cetăţean. Absolut nimic! Dacă pe Lună pot fi tratat ca un om, aici de ce nu sunt?

Fără să-şi modifice tonul precaut, liniştitor, DeLong replică:

— Dar *eşti* tratat ca un om, dragul meu Andrew! Ai o casă minunată şi conduci un celebru laborator de cercetări.

Veniturile tale sunt enorme şi nimeni nu-ţi contestă dreptul asupra lor. Când vii aici, la firmă, însuşi directorul e la dispoziţia ta, după cum poţi vedea. *De facto,* ţi-ai obţinut de mult recunoaşterea ca fiinţă umană, pe Pământ şi pe Lună, atât din partea oamenilor, cât şi a roboţilor. Ce-ţi doreşti mai mult?

— Nu este suficient să fiu *de facto* o fiinţă umană. Vreau nu doar să fiu tratat astfel, ci să deţin statutul legal şi drepturile corespunzătoare. Doresc să devin o fiinţă omenească *de jure.*

— Aha, făcu DeLong, părând foarte tulburat. Aha. Înţeleg.

— Chiar înţelegi cu adevărat, Simon?

— Bineînţeles. Nu crezi că sunt la curent cu întreaga istorie a cazului Andrew Martin? Cu ani în urmă, Paul Charney a petrecut ore întregi alături de mine, arătându-mi dosarele tale… istorisindu-mi evoluţia ta pas cu pas, începând ca robot metalic serie… NDR, nu? – şi până la preluarea trupului de android. Bineînţeles am parcurs şi toate etapele de îmbunătăţire ale noului corp. După aceea, detaliile juridice: obţinerea libertăţii şi celelalte drepturi civile care au urmat. Andrew, aş fi un idiot dacă nu mi-aş fi dat seama că, din capul locului, ţelul tău a fost să te preschimbi într-o fiinţă omenească.

— Poate nu chiar din capul locului, Simon. Cred că o lungă perioadă m-am mulţumit să fiu un robot superior – a fost o vreme când mi-am refuzat recunoaşterea întregilor capacităţi ale creierului meu. Acum, însă, n-o mai refuz. Sunt egal cu orice fiinţă omenească, în orice privinţă doreşti, şi superior majorităţii oamenilor. Doresc întregul statut legal la care am dreptul.

— ”Ai dreptul”?

— Exact.

DeLong îşi umezi buzele, se jucă nervos cu lobul unei urechi şi îşi strecură mâna peste dunga lată care îi fusese rasă prin mijlocul ţestei.

— Ai dreptul…, repetă el după câteva clipe. Asta-i cu

totul altă problemă, Andrew. Trebuie să recunoaştem faptul de netăgăduit că oricât de mult ai aduce cu un om în privinţa inteligenţei, aptitudinilor, ba chiar şi a înfăţişării, tu pur şi simplu *nu eşti* o fiinţă umană.

— În ce fel nu sunt? întrebă Andrew. Am înfăţişarea unui om şi organe interne echivalente cu cele pe care le posedă un om protezat. Am capacitatea mintală a unui om – a unuia foarte inteligent. Am contribuit artistic, literar şi ştiinţific la dezvoltarea culturii umane, ca oricare om în viaţă. Ce mi se poate cere mai mult?

— Iartă-mă, Andrew, se înroşi la faţă DeLong, dar trebuie să-ţi amintesc că tu nu faci parte din zestrea genetică umană. Eşti cu totul în afara ei. Tu semeni cu un om, dar de fapt eşti altceva, ceva… artificial.

— Perfect adevărat, Simon. Ce spui, însă, despre oamenii din jurul nostru, care au corpurile pline de proteze? Proteze pe care, întâmplător, eu le-am conceput. Ei nu sunt tot artificiali, cel puţin parţial?

— În parte, da.

— Ei bine, eu sunt în parte uman. Ochii bărbatului scânteiară.

— Care parte, Andrew?

— Aici! arătă Andrew spre cap. Şi aici, adăugă el, ciocănindu-se cu degetul în piept. În minte şi în inimă. Poate că sunt artificial, străin şi neomenesc conform definiţiei tale strict genetice. Dar sunt om în toate modurile cu adevărat importante. Şi pot fi recunoscut ca atare, în mod legal. Pe vremuri, când pe Pământ existau o sută de ţări separate şi fiecare avea propriile ei norme complicate de acordare a cetăţeniei, era totuşi posibil pentru un francez să devină englez, ori pentru un japonez să devină brazilian, pur şi simplu urmând o serie de proceduri legale. Japonezul nu avea nici o genă braziliană, totuşi el ajungea brazilian, dacă legea îl recunoştea ca atare. Acelaşi lucru se poate face şi pentru mine. Pot deveni un om *naturalizat,* aşa cum, odată, oamenii erau naturalizaţi cetăţeni ai altor

ţări.

— Ai analizat în amănunt problema, aşa-i?

— Da, aşa este.

— Foarte ingenios... Foarte, foarte ingenios! O fiinţă omenească naturalizată... Şi cum rămâne cu cele Trei Legi?

— Ce-i cu ele?

— Ele fac parte implicit din creierul tău pozitronic. Nu trebuie să-ţi amintesc că ele te pun într-o situaţie de permanentă subordonare faţă de oameni – situaţie ce nu stă în puterea nici unui tribunal s-o remedieze. Cele Trei Legi nu pot fi suprimate din tine, nu-i aşa, Andrew?

— Foarte adevărat.

— Deci vor trebui să rămână, nu? Aşadar vor continua să-ţi ceară să-i asculţi pe toţi oamenii... să-ţi dai viaţa pentru ei dacă e necesar... şi să nu le poţi pricinui nici un rău. S-ar putea să fii recunoscut drept om, dar vei fi guvernat de legile acelea programate în tine, care nu sunt proprii oamenilor.

Andrew încuviinţă.

— Japonezul care devine brazilian îşi va păstra culoarea specifică pielii, ochii oblici şi toate celelalte caracteristici ale raselor orientale pe care nu le au brazilienii, descendenţi ai europenilor. Cu toate acestea, conform legii braziliene, el este un brazilian. Analog, conform normelor umane, eu voi fi om, deşi cele Trei Legi vor face mereu parte din mine.

— Dar însăşi prezenţa lor în creierul tău poate fi considerată ca descalificându-te de la...

— Nu, îl opri Andrew. De ce ar face-o? Legea Unu afirmă doar că nu trebuie să pricinuiesc vreun rău oamenilor sau să îngădui, prin neintervenţie, să li se întâmple ceva. Voi nu vă conformaţi aceloraşi restricţii? Nu sunt ele valabile pentru oricare persoană civilizată? Unica diferenţă este că eu *nu am alternativă, pe* când oamenii pot opta să se comporte într-un chip necivilizat, dacă doresc să rişte o întâlnire cu poliţia. Legea Doi îmi impune să ascult poruncile oamenilor, e adevărat, însă lor nu li se cere să-mi

poruncească. Dacă voi avea un statut complet de om, ar fi chiar o impoliteţe din partea cuiva să mă pună într-o situaţie în care, datorită alcătuirii mele implicite, aş fi silit să acţionez împotriva voinţei mele. Asta ar însemna, ca să spun aşa, să profite de handicapul meu. Nu contează faptul că eu am un handicap – există o mulţime de oameni handicapaţi, despre care nimeni nu spune că n-ar fi oameni. Iar în privinţa Legii Trei, care mă opreşte să acţionez în mod auto-distructiv, n-aş zice că reprezintă ceva cu care să nu fie de acord orice persoană întreagă la minte. Deci, vezi tu, Simon…

— Da, chicoti DeLong. Da, văd. Perfect! M-ai învins şi o recunosc. Eşti tot atât de uman pe cât trebuie să fie oricine şi meriţi să ţi se confirme acest lucru în mod legal.

— Atunci, dacă „Feingold and Charney” demarează…

— Nu te grăbi, Andrew, te rog. Mi-ai pus în braţe o sarcină extrem de delicată. Să ştii că prejudecăţile omeneşti n-au dispărut peste noapte. Orice încercare de a te declara om va întâmpina o opoziţie susţinută.

— Este de aşteptat. Dar şi în trecut am înfrânt opoziţii înverşunate, încă de pe timpul când George Charney şi fiul lui, Paul, mi-au obţinut libertatea.

— E adevărat. De data aceasta, necazul este că va trebui să ajungem în faţa Legislaturii Mondiale, nu a celei Regionale, pentru a obţine promulgarea unei legi care să te definească drept fiinţă omenească. Să fiu cinstit, eu nu sunt prea optimist.

— Te plătesc pentru a fi optimist.

— Da, sigur că da…

— Bine. Atunci am căzut de acord că este un lucru realizabil. Singura întrebare rămâne: „cum?”. De unde crezi că ar trebui să începem?

Aproape fără ezitare, DeLong răspunse:

— Ar fi bine dacă ai putea discuta cu un membru influent al Legislaturii.

— Te gândeşti la cineva anume?

— Poate preşedintele Comitetului de Ştiinţă şi Tehnologie.

— Mi se pare o idee excelentă. Mi-ai putea aranja o întâlnire?

— Dacă doreşti… Totuşi, Andrew, tu nu mai ai nevoie de mine ca intermediar. Cineva atât de cunoscut şi apreciat ca tine poate cu uşurinţă…

— Nu. Aranjeaz-o tu. (Andrew nici măcar nu-şi dăduse seama că poruncise unei fiinţe omeneşti. Se obişnuise aşa pe Lună.) Vreau să se ştie că firma „Feingold and Charney” mă susţine până la capăt.

— De fapt…

— Până la capăt, Simon! În o sută şaptezeci şi trei de ani am ajutat permanent firma, într-un fel sau altul. Aş putea chiar spune că, în forma ei actuală, ea n-ar fi existat fără cazurile pe care i le-am oferit. Am făcut-o pentru că, în trecut, anumiţi membri ai firmei m-au servit excelent şi m-am simţit îndatorat moral. Acum nu mai este cazul, dimpotrivă, situaţia s-a inversat, aşa că pretind să vă achitaţi obligaţiile.

— Am să fac tot ce pot, spuse DeLong.

NOUĂSPREZECE

Preşedintele Comitetului de Ştiinţă şi Tehnologie al Legislaturii Mondiale provenea din Regiunea Asia Orientală şi era o femeie: micuţă şi delicată, probabil deloc atât de fragilă pe cât arăta. Se numea Chee Li-hsing, iar veşmintele ei transparente (care acopereau prin scânteiere ceea ce considera ea că trebuie acoperit) îi confereau aspectul unei micuţe bijuterii elegante, învelite în plastic. Părea minusculă, aproape insignifiantă în splendoarea uriaşului ei birou de la etajul optzeci şi patru al magnificului turn din sticlă verde, sediul new-yorkez al Legislaturii Mondiale. Cu toate acestea, femeia radia competenţă, eficienţă şi vigoare.

— Împărtăşesc dorinţa ta pentru drepturi omeneşti depline, spuse ea. După cum probabil ştii, de-a lungul istoriei au existat perioade când segmente importante ale omenirii au fost lipsite de drepturi şi s-au luptat cu înverşunare – dar în cele din urmă cu succes – pentru a le redobândi. Însă oamenii aceia au suferit oprimările unor tirani înainte de a-şi câştiga libertatea. Pe de altă parte, tu te-ai bucurat de o existenţă plină de succese şi satisfacţii, obţinând realizări remarcabile, pentru care ai fost răsplătit. Bănuiesc că eşti o persoană extrem de invidiată. De aceea, spune-mi, te rog: ce drepturi doreşti şi nu le ai deja?

— Unul foarte simplu este dreptul la viaţă, răspunse Andrew. Un robot poate fi demontat oricând.

— Şi un om poate fi executat oricând.

— Vă pot întreba când a avut loc ultima asemenea execuţie?

— Mda, strânse din umeri Li-hsing, e adevărat, pedeapsa cu moartea nu mai este folosită în civilizaţia noastră şi nici n-a mai fost aplicată de mult timp. În tot cazul, ea a dăinuit practic de-a lungul întregii istorii umane. Nu există, de

altfel, nici un motiv fundamental pentru care să nu fie reinstaurată chiar la anul, dacă şi Legislatura şi cetăţenii consideră de cuviinţă.

— Perfect. Dacă doriţi, n-aveţi decât să vă ghilotinaţi iarăşi, ori să vă supuneţi unor doze mortale de electricitate, sau mai ştiu eu ce alte metode cunoaşteţi. Rămâne, însă, faptul că, de foarte, foarte mult timp, nici un om n-a mai fost executat în urma unei decizii legale şi nici n-am auzit de vreo campanie în favoarea reinstaurării unor asemenea execuţii. În vreme ce, chiar acum – azi şi aici – eu mi-aş putea sfârşi existenţa pur şi simplu pentru că aşa îmi ordonă un om. Fără proces şi fără recurs. Chiar dumneavoastră aţi putea chema un paznic şi să-i spuneţi: „Robotul acesta mă nemulţumeşte. Ia-l de aici şi demontează-l.” Aş fi luat şi demontat imediat.

— Imposibil!

— Vă asigur că ar fi perfect legal.

— Dar eşti conducătorul unei companii importante – o persoană avută, celebră…

— Eventual, după acest ipotetic incident, compania mea ar putea acţiona în judecată Legislatura, pentru că a fost lipsită de serviciile mele. Asta, însă, nu m-ar putea repune în funcţiune. Singurele legi care îi protejează pe roboţi sunt cele privind proprietatea asupra bunurilor. Dacă distrugeţi nejustificat un robot, proprietarul lui vă poate da în judecată, obţinând drept despăgubiri valoarea robotului şi eventuale daune morale. Perfect! Absolut perfect, dacă sunteţi *proprietarul* robotului distrus. Însă dacă sunteţi chiar robotul cu pricina, legea nu vă poate învia, aşa-i? Aşa este, doamnă preşedintă?

— Cazul acesta ipotetic e o simplă reducere la absurd. Nimeni nu s-ar gândi să te… demonteze. Să-ţi încheie existenţa.

— Poate că nu. Totuşi, unde e legea care mă protejează împotriva unui asemenea act?

— Repet: e o reducere la absurd. Din câte înţeleg, exişti

de aproape două sute de ani. Spune-mi: de câte ori, în decursul acestei perioade considerabile, ai fost în pericol de… încheiere a existenţei?

— O singură dată, când am fost salvat la timp. Însă ordinul privind demontarea mea fusese deja dat.

— Îmi vine greu să cred.

— S-a întâmplat cu mulţi ani în urmă. Pe atunci aveam trupul metalic şi de-abia îmi câştigasem libertatea.

— Vezi?! Exact ce-ţi spuneam! În ziua de azi, nimeni n-ar îndrăzni să te atingă.

— Cu toate acestea, nu deţin mai multă protecţie juridică decât pe vremea aceea. În ochii legii rămân tot un robot. Iar dacă doreşte cineva să mă demonteze, n-aş avea…

Andrew se întrerupse în mijlocul frazei. Raţionamentul respectiv nu-l ajuta cu nimic. Îşi dădu seama că era exagerat.

— Perfect! Poate că nimeni n-ar încerca să-mi facă vreun rău. Totuşi… totuşi… (Încercase din răsputeri să nu lase impresia că pledează, dar tonul glasului şi mobilitatea îmbunătăţită a feţei îl trădaseră. În cele din urmă, renunţă să se mai ascundă.) Adevărul este următorul: vreau să fiu om. Am dorit-o tot mai mult de-a lungul a şase generaţii umane, pe măsură ce, treptat, înţelegeam întreaga capacitate a minţii mele, iar acum năzuinţa respectivă e copleşitoare. Nu mai pot suporta să mă consider robot… şi nici ca alţii să mă socotească aşa.

Li-hsing îl privi cu ochi înţelegători.

— Asta-i, deci, rosti ea. Un adevăr extrem de simplu.

— Simplu?

— Visul de a aparţine rasei umane. O dorinţă puternică, chiar dacă, poate, iraţională. Este de-a dreptul uman din partea ta să ai astfel de sentimente, Andrew.

— Mulţumesc.

Nu era sigur dacă femeia nu voise să-şi afirme superioritatea. Spera că nu.

— Da, continuă Li-hsing, pot prezenta cazul tău în faţa

Legislaturii, ca să voteze o lege prin care să te declare fiinţă omenească. Dacă doreşte s-o facă, Legislatura are puterea de a defini drept fiinţă omenească şi o statuie din piatră. Totuşi, statuia ar rămâne statuie, iar tu…

— Nu, nu-i acelaşi lucru. Statuia este un obiect din piatră, lipsit de viaţă, pe când eu… eu…

— Bineînţeles că nu-i acelaşi lucru. Eu înţeleg asta, dar legiuitorii s-ar putea să vadă altfel problema. Ei nu vor vota legi care să declare că statuile sunt fiinţe vii şi mă îndoiesc că vor susţine un amendament care transformă un robot într-un om, oricât de elocvent ţi-aş prezenta cazul. La urma urmei, şi ei sunt tot oameni şi nu cred că trebuie să-ţi mai amintesc anumite elemente de suspiciune şi prejudecată faţă de roboţi, care au existat încă de la apariţia lor.

— Credeţi că mai există şi acum?

— Sunt convinsă, şi o ştii şi tu. Ca atare, Legislatura nu va dori să acţioneze aşa cum speri. Cu toţii suntem gata să recunoaştem că ţi-ai câştigat, nu doar o dată, preţul umanizării, totuşi, ne-ar înspăimânta consecinţele politice ale stabilirii unui precedent nedorit.

— ”Nedorit”?! exclamase Andrew, neizbutind să-şi ascundă tonul de exasperare. De ce „nedorit”? Dacă sunt cu adevărat un binefăcător al omenirii…

— Da, însă eşti un robot. Parcă aud protestele: „Acordaţi unui robot statutul de om şi după aceea îl vor cere toţi, şi ce se va întâmpla cu…”

— Nu, clătină din cap Andrew, nu-i aşa. Cu mult înainte de a vă naşte dumneavoastră, am fost în faţa tribunalului, ca să fiu recunoscut drept robot liber, şi s-au auzit aceleaşi proteste. Atunci am fost capabil să le reducem la tăcere. Iar eu *continui* să fiu singurul robot liber din lume. Nici un alt robot n-a mai solicitat statutul de libertate şi nici n-o va face vreunul. Sunt unic, doamnă preşedintă. Am rămas singurul robot din seria mea şi puteţi fi sigură că nu va mai exista un altul. Dacă nu mă credeţi, întrebaţi conducerea R.O.M.A. şi vă vor spune că n-o să mai permită niciodată

construirea unui robot atât de inteligent, încăpăţânat şi năbădăios cum m-am dovedit eu.

— ”Niciodată” este un cuvânt mare, Andrew. Sau preferi să-ţi spun „domnule Martin”? Aşa o să fac! Eu una ţi-aş acorda cu plăcere calitatea de om. Vei vedea, însă, că majoritatea legiuitorilor n-or să fie la fel de dornici să stabilească un asemenea precedent nemaiauzit, chiar dacă le vei prezenta dovezi ferme ale unicităţii tale – şi astfel ale imposibilităţii construirii unui precedent. Domnule Martin, te simpatizez din tot sufletul, însă nu-ţi pot oferi speranţe reale.

— Nimic? Absolut nimic?

Chee Li-hsing se rezemă de spătarul scaunului, încruntându-se.

— Te pot ajuta doar cu un avertisment prietenesc. Prin acţiunea pe care vrei s-o introduci, te expui unor pericole reale. Dacă lucrurile se precipită, s-ar putea crea, atât în interiorul Legislaturii, cât mai cu seamă în afara ei, un curent de opinie favorabil chiar demontării pe care ai amintit-o. Un robot cu extraordinarul tău succes poate fi considerat extrem de periculos. Desfiinţarea ta ar putea îndepărta pericolul, reprezentând în acelaşi timp calea cea mai simplă de soluţionare a dificilei dileme politice cu care îi confrunţi pe colegii mei. Te rog să ţii cont de acest lucru, înainte de a te hotărî să acţionezi.

— Credeţi că nimeni nu-şi va aminti că tehnologia protezelor, graţie căreia membrii Legislaturii îşi păstrează locurile decenii la rândul, deşi ar trebui să fie pe patul de moarte, este creată în întregime de mine?

— S-ar putea să fie crud din partea mea, dar răspunsul este: nu. Sau, dacă îşi vor aminti de ea, va fi un punct negativ. N-ai auzit de vechiul proverb: „Nici o faptă bună nu scapă nepedepsită”?

Andrew clătină din cap.

— Mi se pare o afirmaţie lipsită de sens.

— Firesc. Încă nu te-ai acomodat pe deplin cu

iraţionalităţile noastre omeneşti, aşa-i? În esenţă, avem tendinţa de a-i răni pe cei care ne fac bine… Nu, nu încerca să comentezi. Aşa suntem noi.

— Foarte bine. Cum se aplică, însă, în cazul meu?

— Se poate afirma că ai creat protezologia în principal pentru a-ţi servi propriile nevoi. Se va susţine că totul face parte dintr-o campanie de robotizare a oamenilor, sau de umanizare a roboţilor, şi oricum este ceva rău şi periculos.

— Îmi vine imposibil să înţeleg acest mod de gândire.

— Nu poţi, nu-i aşa? Asta pentru că eşti o creatură logică, controlată de reţeaua ta pozitronică. Bănuiesc, de altfel, că nu există nici un fel de îmbunătăţire care să te poată face să gândeşti atât de ciudat cum o facem noi uneori. Adevăratele profunzimi ale lipsei de raţiune nu-ţi sunt la îndemână – asta nu reprezintă o critică, ci afirmarea unei realităţi. Domnule Martin, eşti foarte uman în cele mai multe privinţe cu adevărat esenţiale, totuşi mă tem că nu poţi înţelege cât de mult se pot îndepărta de raţiune oamenii atunci când se tem că le pot fi afectate interesele personale.

— Însă, dacă le afectează interesele, rosti Andrew, cred că vor încerca să fie cât mai raţionali cu putinţă, ca să poată să…

— Nu. Te rog, ascultă-mă. N-am cum să te fac să înţelegi cu adevărat. Îţi cer doar să accepţi adevărul spuselor mele. Crede şi nu cerceta – dacă acest concept are vreun înţeles pentru tine… N-ai fost niciodată obiectul unei campanii politice de defăimare, aşa este, domnule Martin?

— Nu cred…

— Dacă ai fi fost, ţi-ai fi dat seama. Ei bine, vei fi de acum încolo. Dacă persişti în ideea de a te declara om, vei fi supus unor calomnii incredibile pentru tine sau pentru mine, dar pe care milioane de oameni le vor crede în totalitate. Domnule Martin, ascultă-mi sfatul! Acceptă-ţi actuala condiţie de existenţă. A încerca să faci ceea ce doreşti reprezintă o uriaşă nebunie.

— Aşa credeţi deci?

— Da, aşa cred.

Chee Li-hsing se sculă dinapoia biroului şi se apropie de fereastră. Rămase acolo, cu spatele la Andrew. Lumina puternică de afară îi contura extrem de clar trupul.

Din locul de unde stătea Andrew, silueta femeii, înveşmântată în straiele scânteietoare din plastic, părea a unui copil… sau a unei păpuşi.

Câteva clipe, el o privi în tăcere, apoi întrebă:

— Dacă voi hotărî să lupt pentru condiţia mea de om, în ciuda acestor sfaturi, veţi fi de partea mea?

Femeia continua să se uite pe fereastră. Andrew îi studie părul lung, negru şi strălucitor, umerii slăbuţi şi braţele delicate. Se gândi că, într-adevăr, aducea mult cu o păpuşă. Cu toate acestea, îşi dădea seama că doar aspectul exterior al preşedintei Comitetului de Ştiinţă şi Tehnologie al Legislaturii Mondiale era fragil. Dedesubtul aparenţei de delicateţe se ascundea o putere reală.

După un timp, ea răspunse:

— Da, voi fi…

— Vă mulţumesc.

— … În măsura în care voi putea. Dacă, însă, la un moment dat, poziţia aceasta ar părea că-mi ameninţă în mod serios cariera politică, va trebui să te abandonez, fiindcă nu reprezintă un ţel în care să cred cu adevărat. Domnule Martin, vreau să-ţi spun că te înţeleg, că mă întristează soarta ta, totuşi, nu am de gând să-mi distrug viitorul politic pentru tine. Sunt cât se poate de onestă.

— Vă sunt recunoscător pentru asta şi nici nu vă pot cere mai mult.

— Chiar *intenţionezi* să începi lupta?

— Da, sigur că da. Voi lupta până la capăt, indiferent care ar fi consecinţele. Şi mă voi bizui pe ajutorul dumneavoastră… dar numai în măsura în care mi-l puteţi acorda.

DOUĂZECI

N-a fost o luptă directă. Andrew îi sugerase lui Simon DeLong strategia generală şi acceptase tactica propusă. Avocatul opinase pentru o abordare lentă şi indirectă şi-l sfătuise să se înarmeze cu răbdare.

— În privinţa asta cred că am o rezervă nesfârşită, murmurase încruntat Andrew.

După aceea, firma porni o campanie de restrângere şi delimitare a domeniului vizat.

Un anume Roger Hennessey din San Francisco, căruia cu şapte ani în urmă i se transplantase o inimă artificială Martin, asigura servicii robotice de întreţinere a birourilor „Feingold and Charney”. Brusc, firma încetă să-i mai onoreze notele de plată. Relaţia lor era veche de ani de zile şi contractul fusese avantajos, aşa încât, o vreme, Hennessey nu s-a alarmat, totuşi, după cinci luni în care nu mai văzuse nici un ban, a venit să discute cu Simon DeLong.

— Sunt convins că habar n-ai, Simon, dar în ultima vreme se pare c-a apărut o neregulă în sistemul vostru de plăţi. Facturile mele stau aici din decembrie, acum suntem în iunie şi…

— Da, ştiu.

— … nu stătea în obiceiul firmei să nu achite… Bărbatul se opri şi clipi repede: Ce-ai zis? *Ştii,* Simon?

— Da. De fapt, plăţile au încetat în urma dispoziţiei mele directe. Continuând să clipească nedumerit, Hennessey mormăi:

— Ori eu nu mai aud bine, ori tu îţi pierzi minţile, Simon. Ai zis într-adevăr că ai sistat plăţile în mod deliberat?

— Exact.

— Pentru numele lui Dumnezeu, de ce?

— Pentru că nu vrem să te plătim.

— Cum adică „nu vreţi să mă plătiţi”? Simon, ştii de câţi ani vă curăţă roboţii mei birourile? Până acum aţi avut măcar un motiv să vă plângeţi de calitatea serviciilor?

— Nici unul, ba chiar intenţionăm să ne asigurăm şi pe viitor de oficiile tale. Însă n-o să te mai plătim, Roger.

Hennessey se scărpină în cap, holbându-se.

— Ai luat-o complet razna, aşa-i? Să-mi zici aşa ceva, cu faţa cea mai nevinovată... ştii bine că-i o aiureală ceea ce-mi spui, atunci de ce-o faci? Ce s-a întâmplat cu tine? Cum Dumnezeu poţi spune asemenea tâmpenii?

— Am un motiv întemeiat, surâse DeLong.

— Mi l-ai putea spune şi mie?

— N-o să te plătim, replică avocatul, pentru că nu-i nevoie s-o facem. Contractul tău este nul şi neavenit, după cum am decis, iar de acum înainte roboţii tăi vor lucra pentru noi pe gratis, dacă vor mai lucra. Asta-i treaba, Roger. Dacă nu-ţi place, dă-ne în judecată.

— Ce? Ce? bolborosi Hennessey. Ce-i nebunia asta? Să lucreze pe gratis? Nu-mi mai plătiţi din urmă? Păi... tocmai voi, care sunteţi *avocaţi?!* Cum puteţi afirma asemenea prostii? Contractul e nul? Pentru Dumnezeu, de ce?

— Pentru că eşti robot, Roger. Există un singur robot în lume care are dreptul să încheie contracte lucrative şi acela este Andrew Martin. Voi, ceilalţi, întrucât nu sunteţi roboţi liberi, nu aveţi dreptul legal de a...

Împurpurându-se la chip, Hennessey se sculă din scaun:

— Stai aşa, nebunul naibii! Stai aşa! ce spui?! Robo?! Eu? Acu’ ştiu că ţi-ai pierdut minţile! Trase de pieptarul bogat împodobit, desfăcându-l şi dezvelindu-şi pieptul păros: Ăsta ţi se pare pieptul unui robot? Da? Spune-o!

Prinzându-şi pielea între două degete, o scutură furios:

— Asta-i piele de robot? Să mă ia dracu’ dacă înţeleg ceva, da-ţi spun că dacă ai impresia că-ţi poţi bate joc de mine, numa’ aşa, ca să te-amuzi, ei bine, o să vă dau în judecată, chiar aşa! dacă n-o să vă dau în judecată, să plătiţi şi...

DeLong chicotea.

Hennessey se opri în mijlocul peroraţiei şi întrebă tăios:

— Pot să ştiu şi eu ce-i aşa amuzant, Simon?

— Scuză-mă... N-ar fi trebuit să râd. Te rog din suflet să mă ierţi că am lăsat lucrurile să ajungă până aici.

— Păi, chiar că... Nu m-aşteptam ca avocaţii să aibă cine ştie ce simţ al umorului, dar o glumă mai proastă...

— Totuşi, nu-i o glumă. *Într-adevăr,* ţi-am sistat plăţile, Roger. Dorim *realmente* să ne dai în judecată. Argumentaţia noastră va fi cu adevărat că eşti un robot şi de aceea avem temeiul legal de a considera contractul nul. Desigur, ne vom susţine poziţia cu toată iscusinţa de care suntem în stare.

— Chiar aşa?

— Însă, continuă DeLong, speranţa şi intenţia noastră secretă este să pierdem procesul. În clipa aceea, îţi vom restitui atât sumele datorate, pe care le vom depune în bancă pentru ca să beneficieze de dobânzi, cât şi cheltuielile de judecată, plus – asta rămâne doar între noi – o bonificaţie care să te despăgubească de eventualele necazuri ce le-ai putea avea. O sumă *foarte* frumuşică.

Hennessey îşi aranjă pieptarul şi se aşeză la loc. Clipi de mai multe ori şi clătină din cap. Îl privi în tăcere pe DeLong, apoi vorbi:

— Îmi pare teribil de rău pentru necazurile tale, Simon. Deci, cu adevărat ai sărit de pe fix. Păcat...

— Nici vorbă de aşa ceva. Sunt la fel de întreg la minte pe cât am fost întotdeauna.

— Aha... Aşa crezi tu?

— Absolut!

— În acest caz, ai ceva împotrivă să-mi explici şi mie despre ce-i vorba?

— Mă tem că nu-ţi pot destăinui nimic până după pronunţarea sentinţei. Există însă o explicaţie perfect întemeiată, pe care o vei deduce cu timpul. De asemenea, mai sper că vei coopera cu noi chiar şi orbeşte, ca să zic

aşa, măcar din consideraţie pentru îndelungata noastră colaborare. Avem nevoie să ne cânţi în strună, Roger, şi te vom răsplăti corespunzător.

Bărbatul încuviinţă încetişor din cap. Părea ceva mai uşurat acum.

— Deci nu-i decât un fel de manevră?

— Da, cred că poţi spune aşa.

— Totuşi, nu vrei să-mi zici despre ce-i vorba?

— Nu. În nici un caz acum. Ar însemna să conspirăm.

— Păi, n-o faceţi chiar *acum?!*

— Noi? surâse DeLong. Noi nu facem altceva decât să refuzăm să-ţi achităm facturile. Fă-ne jocul, Roger. N-o să regreţi. Îţi promit.

— Bine, mormăi el fără tragere de inimă.

Facturile continuară să nu fie onorate. După alte trei luni, Hennessey anunţă firma în mod oficial că rezilia în mod unilateral contractul şi o acţiona în judecată pentru plata restanţelor. „Feingold and Charney” angajă temporar un alt serviciu de curăţare a birourilor şi înştiinţă tribunalul că dorea să-şi apere poziţia.

Când cazul ajunse pe rol, pledoaria firmei a fost susţinută de unul dintre avocaţii stagiari. Acesta declară că, întrucât se putea demonstra că Roger Hennessey era robot, şi nu om, firma nu avea nici o obligaţie să respecte contractul şi-l abrogase unilateral.

Robotul Hennessey, spusese avocatul, continuase să-şi trimită echipele de curăţenie, dar „Feingold and Charney” nu considera că trebuia să-i plătească, sau că Hennessey – fiind un robot – deţinea dreptul legal de a-i obliga la despăgubiri. Roboţii, sublinie stagiarul, nu beneficiau de protecţiile constituţionale ale oamenilor. În disputele legate de contracte ce implicau roboţi, doar proprietarii acestora puteau cere daune, nu roboţii înşişi.

— Dar clientul meu *nu* este un robot! mugi avocatul lui Hennessey. Este clar ca lumina zilei că este om, la fel ca toţi cei de-aici!

— Este adevărat că acum câţiva ani clientului dumneavoastră i s-a implantat o inimă artificială?

— De ce… se poate. Trebuie să-l întreb. Dar ce legătură poate avea asta cu…

— O legătură foarte importantă, vă asigur. Cu tot respectul, solicit, domnule judecător, obţinerea unui răspuns în această privinţă.

— Vă rog, domnule Hennessey, rosti judecătorul.

— Da, am un stimulent cardiac. Dar ce… Avocatul firmei interveni imediat:

— Poziţia noastră, domnule judecător, este că prezenţa unui asemenea obiect artificial, de menţinere a vieţii, în trupul domnului Hennessey modifică întru totul statutul său legal. Este absolut clar că el nu ar fi astăzi în viaţă dacă n-ar fi beneficiat de componenta robotică din corpul său. Prin urmare, afirmăm că, parţial, protezatul domn Hennessey este, de fapt, un robot. Mai exact, este robot de mai mulţi ani şi, ca atare, toate contractele încheiate de el ca om au devenit nule şi neavenite, atunci când a dobândit statutul de robot.

— Deci asta-i! mormăi Hennessey. Să mă ia naiba! Deci ei zic că din cauza inimii eu sunt robot? Aşa zic? Aşa?!

Lăsă capul pe spate şi izbucni în hohote.

În sala de judecată se dezlănţui un adevărat vacarm. Judecătorul bătu cu ciocănelul şi strigă, dar nu se putu face auzit minute în şir. În cele din urmă, cuvintele i-au răzbătut prin hărmălaia generală. Dezbaterea cazului înceta, iar verdictul era favorabil reclamantului. Domnul Roger Hennessey – pe care Curtea îl considera om fără putinţă de tăgadă – trebuia să primească sumele datorate, la care „Feingold and Charney” avea să adauge dobânzile aferente pe perioada respectivă, plus o despăgubire.

Firma făcu recurs. La recurs, cazul a fost discutat mai pe îndelete, apelându-se la experţi care să analizeze definiţiile statutului de om. Subiectul a fost abordat din toate unghiurile posibile: ştiinţific, teologic, semantic şi filozofic.

Decizia iniţială a fost confirmată.

„Feingold şi Charney” a apelat la instanţa superioară. Avocaţii firmei s-au luptat cu abilitate şi încăpăţânare, pierzând fiecare înfăţişare, dar întotdeauna în aşa fel încât cazul s-a extins treptat, ajungând de la simpla întrebare: *Trebuie achitate facturile lui Hennessey?* până la: *Ce este un om?* La fiecare nivel, s-au străduit ca decizia să fie cât mai cuprinzătoare posibil.

Au fost necesari ani de zile şi milioane de dolari. În cele din urmă, dosarul a atins jurisdicţia Tribunalului Mondial.

Acesta a confirmat verdictul iniţial, precum şi toate hotărârile ulterioare referitoare la validarea statutului uman al indivizilor în care fuseseră implantate proteze robotice. „Creierul”, decretase Tribunalul Mondial, „constituie factorul esenţial al umanului. Folosirea unor aparate auxiliare, care să susţină existenţa creierului, nu poate invalida în nici un caz umanitatea sa fundamentală şi inalienabilă. Este inacceptabil să se susţină că prezenţa unor proteze robotice în corpul unei fiinţe omeneşti îi conferă acesteia statutul de robot.”

Când s-a primit decizia finală, Simon DeLong a sărbătorit ca pe o victorie anunţarea definitivei înfrângeri legale. Desigur, Andrew a fost şi el prezent la festivitate.

— Ei bine, Andrew, ne putem considera pe deplin mulţumiţi. Am obţinut cele două lucruri pe care ni le-am propus. Mai întâi, am stabilit în mod legal că numărul părţilor artificiale dintr-un corp omenesc nu determină pierderea calităţii de fiinţă umană. În al doilea rând, am angajat opinia publică în această dezbatere, astfel încât să îmbrăţişeze o interpretare mai largă şi mai liberă a definiţiei omului – de vreme ce nu există nimeni, pe Pământ sau în altă parte, care să nu se aştepte să se bucure de o viaţă prelungită, graţie numeroaselor proteze existente.

— Crezi că acum Legislatura îmi va acorda calitatea de om? întrebă Andrew.

DeLong păru fâstâcit.

— Poate… Sau poate nu.

— Doar atâta îmi poţi spune, după ani întregi de dispute juridice?

— Aş vrea să pot fi atât de optimist pe cât ai dori tu. Totuşi, adevărata bătălie nu s-a dat încă. A mai rămas un organ – pe care Tribunalul Mondial l-a considerat drept criteriul omenescului.

— Mintea.

— Creierul, Andrew. Asta a decretat tribunalul, nu mintea. Mintea este un concept abstract, pe când creierul e un organ al trupului. Oamenii au creiere organice, pe când ale roboţilor sunt pozitronice, din platină şi iridiu – cei care au, desigur, aşa cum eşti tu… Nu mă privi aşa! Ştiu la ce te gândeşti. Am fost, însă, asigurat că nu deţinem cunoştinţele necesare pentru a duplica funcţiile unui creier celular într-o structură artificială suficient de apropiată celei organice, astfel încât să beneficieze de un verdict judecătoresc favorabil. Nici chiar tu n-ai putea realiza aşa ceva.

— Atunci, ce ar trebui să facem?

— Să încercăm, bineînţeles. Chee a ajuns membră a Congresului şi este de partea noastră. Alături de ea sunt tot mai mulţi legiuitori. Fără îndoială, Coordonatorul Mondial va accepta ceea ce decide majoritatea Legislaturii.

— Deţinem majoritatea?

— Nu, deocamdată suntem departe de aşa ceva. Dar o vom putea obţine, dacă opinia publică va consimţi să extindă asupra ta interpretarea mai largă a conceptului de „om”. Şansele sunt mici, trebuie să recunosc, totuşi tu eşti omul care le-a pus la dispoziţie protezele de care depind acum vieţile lor.

Andrew zâmbi.

— Ai spus *omul?*

— Da, exact aşa am spus. Nu pentru asta ne luptăm?

— Ba da.

— Atunci ar fi bine să începem să te considerăm deja ca atare. Apoi vom răspândi credinţa aceasta mai departe,

către restul lumii, până ce o vor accepta cu toţii. Nu va fi uşor, Andrew. Nimic până acum n-a fost uşor şi nu există nici un motiv să bănuim că va fi în viitor. Te previn că şansele nu sunt de partea noastră. Dar, dacă nu intenţionezi să te dai bătut, trebuie să încercăm.

— N-am de gând să mă dau bătut, spuse Andrew.

DOUĂZECI ŞI UNU

Congresmana Chee Li-hsing era cu mult mai vârstnică decât la prima lor întâlnire. Cochetăriile veşmintelor transparente dispăruseră în favoarea modei tubulare, mai sobră.

Părul ei, cândva negru şi lucios, era presărat de fire cărunte şi fusese tuns foarte scurt.

Bineînţeles, Andrew nu se schimbase deloc. Chipul lui era la fel de neted ca întotdeauna, iar părul moale şi fin rămăsese castaniu. Continua, de asemenea, în limitele rezonabilului, să poarte hainele largi, în vogă cu un secol în urmă, când începuse el să se îmbrace.

Se apropia sfârşitul anului. Vânturile reci şi tăioase ale iernii suflau prin canioanele străvechi ale New Yorkului, iar fuioare străvezii de nea se învolburau prin văzduh, deasupra giganticului turn strălucitor care adăpostea Legislatura Mondială. Disputele retorice ale legiuitorilor se încheiaseră pentru anotimpul acesta.

Pentru Andrew, însă, lupta părea că nu se sfârşeşte niciodată. Dezbaterile continuaseră neabătute… uluiţi şi nemulţumiţi, legiuitorii încercaseră să abordeze absolut toate aspectele problemei… incapabili de a ajunge la o poziţie filozofică destul de clară, cetăţenii cu drept de vot apelaseră la sentimente, la temeri primordiale, la cele mai înrădăcinate nesiguranţe şi prejudecăţi…

Chee îşi retrăsese amendamentul, modificându-l substanţial, astfel încât să ia în considerare opoziţia încăpăţânată de care se lovise. Totuşi, încă nu-l prezentase Legislaturii.

— Ce crezi? o întrebă Andrew. O să-l introduci în noua sesiune legislativă?

— Tu ce ai dori să fac?

— Ştii bine ce aş dori.

Li-hsing încuviinţă din cap cu un gest obosit.

— Andrew, cândva ţi-am spus că lucrul pentru care lupţi tu nu reprezintă şi credinţa mea personală şi că aş putea să te abandonez, dacă simt că-mi compromit cariera. Ei bine, *simt* acest lucru. Totuşi, nu te-am abandonat.

— Continui să consideri că nu e şi cauza ta personală?

— Nu, a devenit ţelul meu. Nu am nici o îndoială că eşti om – poate modelat de tine însuţi, dar om! Iar eu cred că a-i refuza calitatea de om unuia asemenea nouă înseamnă să reînvii posibilitatea s-o refuzi şi unor segmente întregi de populaţie, aşa cum s-a făcut de prea multe ori, din păcate, în trecutul nostru. Aşa ceva nu trebuie să permitem să se mai întâmple vreodată. Şi totuşi... şi totuşi... Glasul i se stinse.

— Continuă, o îndemnă Andrew. Ai ajuns la punctul când îmi vei spune că totuşi trebuie să mă abandonezi, nu-i aşa?

— N-am spus asta. E bine, însă, să fiu realistă. Cred că am făcut tot ce am putut.

— Deci nu vei introduce amendamentul revizuit.

— N-am spus nici asta. Voi mai încerca o dată, în următoarea sesiune. Dar, să fiu sinceră, Andrew, nu putem avea succes. Uită-te la procente. (Atinse un buton şi unul din pereţii încăperii se transformă într-un ecran.) În stânga graficului, cu verde, sunt membrii Legislaturii total opuşi oricăror extinderi ale definiţiilor. Asta înseamnă aproximativ patruzeci la sută: de neclintit, decişi să ţi se împotrivească în mod permanent. Segmentul roşu îi reprezintă pe suporterii tăi: douăzeci şi opt la sută. Restul sunt indecişi.

— De ce i-ai marcat cu două culori diferite?

— Galbenii tind spre tine. Asta înseamnă doisprezece virgulă cinci la sută. Albaştrii îi favorizează pe ceilalţi: nouăsprezece procente şi jumătate.

— Înţeleg.

— Pentru a avea majoritatea, trebuie să-i păstrăm pe toţi nehotărâţii din partea galbenă şi să convingem mai mult de jumătate din albaştri să-şi schimbe preferinţele.

Bineînţeles, menţinând sprijinul grupului roşu, de bază. Chiar dacă am reuşi să atragem câţiva dintre oponenţii tăi hotărâţi, nu cred că am obţine totalul necesar.

— Atunci ce rost mai are să prezinţi amendamentul?

— Pentru că-ţi datorez măcar atât. După cum vezi, nu vom reuşi şi mă tem că aceasta va fi ultima mea încercare. Nu pentru că m-aş retrage din luptă – câtuşi de puţin! – dar fiindcă nu voi mai fi în poziţia din care aş putea s-o fac. La următoarele alegeri mi se va pune în cârcă tot ceea ce am făcut pentru tine şi asta mă va trage la fund. N-am nici o îndoială. O să-mi pierd locul.

— Ştiu, spuse Andrew, şi asta mă întristează. Pentru tine, nu pentru mine. Ţi-ai dat seama demult că aşa se va întâmpla, nu? Totuşi, ai rămas de partea mea. De ce? De ce – deşi mi-ai spus din capul locului că te vei retrage dacă-ţi periclitez cariera. De ce n-ai făcut-o?

— Oricine se poate răzgândi. Abandonarea ta, Andrew, mi s-a părut un preţ prea mare pentru a câştiga alegerile. La urma urmei, fac parte din Legislatură de peste un sfert de veac. Cred că ajunge.

— Dar dacă tu te-ai putut răzgândi, de ce n-au făcut-o şi ceilalţi?

— I-am convins pe toţi cei care ascultă de raţiune. Restul – din păcate, majoritatea – nu pot fi urniţi. Sunt resentimente emoţionale adânc înrădăcinate.

— Ale lor sau ale celor care i-au ales?

— Câte puţin din fiecare. Chiar şi acei membri ai Legislaturii care sunt destul de raţionali tind, uneori, să presupună că electoratul nu este aşa. Mă tem însă că, în problema roboţilor, mulţi dintre ei au antipatii profunde.

— Un legiuitor se bazează pe sentimente de felul antipatiei atunci când votează?

— Andrew?

— Ai dreptate. A fost o naivitate din partea mea.

— Nu cred că „naivitate” e cuvântul potrivit. Ştii, însă, că ei nu vor admite niciodată că-şi votează sentimentele. Vor

oferi nişte explicaţii îndelung justificate în sprijinul deciziei lor – ceva economic, ori o analogie din istoria romană sau cine ştie ce străvechi argument religios – dar nu adevărul. Dar asta contează mai puţin. Important este modul cum votează, nu motivul pentru care o fac.

— Aşadar, totul se rezumă la problema structurii creierului, nu?

— Exact.

— Tot nu înţeleg, începu precaut Andrew, de ce reprezintă un punct crucial pentru ei. Esenţială nu este compoziţia creierului, ci funcţionarea lui. Felul de a gândi, timpul de reacţie, capacitatea de a raţiona şi generaliza în urma experienţei. De ce trebuie totul rezumat la antiteza celulă-pozitron? Nu putem impune o definiţie *funcţională?*

— Funcţională?

— Creierul meu face tot ceea ce poate face un creier uman, legal recunoscut – ba chiar mai bine, în multe feluri, mai rapid, mai direct şi mai logic. Poate că asta-i deranjează. Oricum, dacă aceasta e problema, este prea târziu să-mi ascund inteligenţa. Este necesar să se continue cu ideea că un creier trebuie să fie alcătuit dintr-o substanţă celulară aprobată oficial, ca să fie omenesc? Nu putem pur şi simplu declara că un creier uman este ceva – orice, organic sau nu – capabil de un anumit nivel complex de gândire?

— N-o să meargă, clătină din cap Li-hsing.

— Pentru că, dacă definim umanitatea exclusiv prin funcţionarea creierului, prea mulţi oameni vor fi sub nivelul de abilitate intelectuală stipulat? întrebă cu amărăciune Andrew. Aşa-i?

— Andrew, Andrew! Ascultă-mă: există indivizi hotărâţi să păstreze cu orice preţ o barieră între ei şi roboţi. De dragul propriei autoconsideraţii, dacă nu din alt motiv, ei vor să creadă că aparţin singurei, adevăratei şi legiuitei rase umane, roboţii fiind nişte creaturi inferioare. De o sută de ani te lupţi cu ei, învingându-i şi obţinând un statut

absolut inimaginabil în primii ani ai roboticii. Acum, însă, te-au împins într-o fundătură unde nu poţi câştiga. Tu ţi-ai luat un trup care, în scop şi intenţie, este atât de apropiat celui omenesc, încât diferenţele sunt neglijabile. Mănânci, răsufli, transpiri... Frecventezi restaurante de lux şi comanzi mâncăruri alese şi vinurile cele mai bune. Am observat... deşi nu-mi pot imagina ce valoare pot avea toate astea pentru tine, decât doar de a păstra aparenţele.

— Pentru mine e o valoare suficientă.

— Perfect! Probabil că destui oameni nu pot aprecia nici ei vinurile scumpe pe care le beau, dar continuă s-o facă – din acelaşi motiv ca şi tine. Organele tale sunt în totalitate artificiale, dar acelaşi lucru se poate spune şi despre multe din organele noastre. Este chiar destul de posibil să existe oameni cu trupuri practic identice cu al tău, înlocuitoare artificiale ale celor cu care s-au născut. Totuşi, ele nu reprezintă substituenţi *compleţi.* Nimeni nu are o proteză în loc de creier. Aşa ceva nu se poate! Aşadar, tu diferi de toţi într-o privinţă fundamentală. Creierul tău este fabricat de om, pe când cel al oamenilor nu. Creierul tău a fost construit, dar al lor s-a dezvoltat în mod natural. Ei s-au născut, iar tu ai fost asamblat. Pentru orice făptură umană care intenţionează să menţină bariera dintre ea şi roboţi, diferenţele acestea sunt similare unui zid din oţel înalt de cinci kilometri şi tot atât de gros.

— Nu mi-ai spus nici o noutate. Desigur, creierul meu diferă de al lor în privinţa compoziţiei, nu însă a funcţionării. Poate că diferă cantitativ, dar nu şi calitativ. Nu-i decât un creier – unul foarte bun. Ei folosesc această antiteză pozitron-celulă drept pretext pentru a nu recunoaşte că eu sunt tot un om, dar de un alt tip... Nu, Li-hsing, ar trebui să ajungem la originea antipatiei lor faţă de roboţi... la cauza reală a acestei ostilităţi... la nevoia misterioasă de a se declara superiori cuiva care, conform oricăror definiţii raţionale, îi depăşeşte...

— După atâţia ani, vorbi cu tristeţe femeia, tot mai

încerci să-i înţelegi pe oameni. Bietul de tine… nu te supăra că ţi-o spun, dar robotul din tine te mână în direcţia aceasta.

— Ştii doar că în mine a rămas prea puţin dintr-un robot.

— Totuşi, continuă să fie acolo.

— E adevărat. Iar ca să scap şi de restul acela… Chee Li-hsing îl privi alarmată:

— Ce tot spui, Andrew?

— Nu ştiu precis, dar am o idee. Problema este că eu am sentimente omeneşti întemniţate într-o minte de robot. Asta nu mă face om, ci doar un robot nefericit. Chiar şi după toate îmbunătăţirile la care mi-am supus corpul, nu sunt om. Mai există un singur pas posibil. Dacă l-aş putea face… dacă l-aş putea face…

DOUĂZECI ŞI DOI

Dacă l-ar fi putut face…

Iar acum, în sfârşit, îl făcuse.

O rugase mai întâi pe Chee Li-hsing să întârzie cât mai mult aducerea amendamentului revizuit în faţa Legislaturii Mondiale, pentru dezbatere şi votare, întrucât plănuise o acţiune în viitorul imediat, ce ar fi putut avea un impact semnificativ asupra discuţiilor. De asemenea, refuzase să discute cu ea alte detalii. Era ceva pur tehnic, femeia nu putea înţelege, iar el nu voia deocamdată să-şi irosească timpul cu explicaţii. Specificase, însă, că avea să devină mult mai uman.

Acesta era amănuntul esenţial, lucrul pe care Li-hsing trebuia să-l cunoască. Avea să devină mult mai uman.

Deşi rămăsese nedumerită şi tulburată, ea îi promisese că se va strădui să câştige cât mai mult timp pentru acest proiect misterios.

Andrew îi mulţumise şi fixase imediat o întrevedere cu celebrul chirurg robot, asupra căruia se hotărâse. Discuţia fusese dificilă. Andrew se pomenise amânând momentul deciziei printr-o suită de întrebări mohorâte, ce reflectau tumultul său interior, în vreme ce chirurgul devenea tot mai derutat de natura neobişnuită şi, aparent, imposibilă a solicitării pe care părea c-o doreşte Andrew.

Obstacolul îl reprezenta Legea Unu a Roboticii, care împiedica un robot să pricinuiască un rău oricărui om. Aşa încât, în cele din urmă, Andrew nu mai putu tărăgăna deznodământul şi se sili să admită singurul lucru ce l-ar fi determinat pe chirurg să facă operaţia, unicul detaliu pe care acesta nu-l bănuise: că Andrew nu era, de fapt, o fiinţă omenească.

— Nu cred că v-am înţeles corect, domnule, spuse chirurgul. Afirmaţi că sunteţi un robot?

— Exact: sunt un robot.

Chipul chirurgului, calm şi impasiv, nu-şi putea modifica expresia. Totuşi, strălucirea fixă a ochilor săi fotoelectrici părea să trădeze o intensă tulburare interioară, şi Andrew bănui că reţeaua pozitronică a robotului era supusă unor puternice potenţiale conflictuale.

După o vreme, chirurgul vorbi:

— Nu doresc să vă contrazic, domnule, dar trebuie să vă spun că nu văd absolut nimic robotic în aspectul dumneavoastră exterior.

— Ai perfectă dreptate. Aspectul exterior mi-a fost modificat în mod extensiv pentru a-mi conferi o înfăţişare omenească. Asta nu înseamnă însă că *sunt* om. Dimpotrivă, în ultimii ani m-am supus unor considerabile cheltuieli pentru a-mi clarifica statutul în societate şi se pare, totuşi, că rămân un robot.

— Nu mi-aş fi dat niciodată seama, domnule.

— Nu, nu ţi-ai fi dat seama.

Andrew nu-l alesese pe chirurgul respectiv pentru personalitatea sa, inteligenţa rapidă sau capacitatea de adaptare la situaţii sociale dificile. Toate astea nu prezentau importanţă. Conta doar iscusinţa lui de chirurg, iar în această privinţă nu-l întrecea nimeni. În plus, era robot. Un chirurg robot reprezenta singura opţiune posibilă pentru ceea ce intenţiona Andrew, fiindcă nu putea avea încredere într-un om, nici ca îndemânare şi nici ca intenţie. Robotul însă o putea face.

Mai mult chiar, robotul *avea* s-o facă. În privinţa aceasta, Andrew urma să-şi ia toate măsurile.

— După cum v-am spus, domnule…

— Nu-mi mai spune „domnule”!

Robotul se opri, evident surprins, apoi continuă:

— După cum v-am spus, Andrew Martin, efectuarea acestei operaţii asupra unei fiinţe omeneşti ar însemna o violare făţişă a Legii Unu, şi n-aş putea s-o îndeplinesc. Chiar dacă sunteţi, aşa cum afirmaţi, un robot, tot ar mai

exista o problemă. Efectuarea operaţiei ar constitui vătămarea unei proprietăţi şi n-aş putea s-o fac decât în urma ordinului direct al proprietarului dumneavoastră.

— *Eu* sunt acel proprietar, replică Andrew. Sunt un robot liber şi deţin actele doveditoare.

— Un… robot… liber?

— Ascultă-mă cu atenţie, începu Andrew. (Neliniştea interioară îi sporise şi mai mult, iar mintea pozitronică era supusă unor potenţiale cu adevărat îngrijorătoare.) Să terminăm cu pălăvrăgeala asta! Nu pretind că sunt om şi, oricum, vei descoperi şi singur în timpul operaţiei, aşa încât putem abandona complet problema Legii Unu. Însă Legea Doi rămâne în vigoare. Eu sunt un robot liber şi tu vei face aşa cum îţi poruncesc. Nu te vei împotrivi dorinţelor mele. Ai înţeles?

Apoi adăugă, cu toată fermitatea pe care învăţase s-o folosească în ultimele decenii, chiar şi cu oamenii:

— Îţi *ordon* să execuţi operaţia asupra mea!

Ochii roşietici ai robotului străluciră mai puternic ca oricând, datorită confuziei şi conflictelor interne. Pentru câteva lungi momente, nu reuşi să vorbească.

Andrew ştia prin ce trecea chirurgul. Înaintea acestuia se găsea un om care insista că nu este om, sau un robot care pretindea că are asupra lui tot atâta autoritate cât şi un om, şi, în ambele variante, reţeaua pozitronică a chirurgului bâzâia, supraîncărcată.

Dacă era cu adevărat om, atunci Legea Unu avea prioritate faţă de Legea Doi şi chirurgul nu putea executa operaţia. Dar dacă era robot, Legea Doi mai controla situaţia? Ce anume din Legea Doi îi dădea unui robot – fie el şi un robot liber – dreptul de a-i porunci altuia? Acesta, însă, era un robot care nega faptul că ar fi fost om, deşi semăna leit cu unul. Situaţia era aproape complet de neînţeles. Ambiguitatea ei supraîncărca reţeaua pozitronică a chirurgului.

Datele vizuale afirmau că vizitatorul său era om, dar

mintea lui încerca să proceseze datele conform cărora nu ar fi fost. Dovezile vizuale tindeau să activeze primele două Legi, celelalte informaţii li se opuneau.

În faţa unor asemenea contradicţii haotice, probabil că mintea chirurgului urma să se scurtcircuiteze. Sau poate, aşa cum spera Andrew, ieşirea cea mai sigură din criză ar fi fost activarea Legii Doi: vizitatorul, deşi recunoscuse singur că nu era într-atât de uman încât să invoce prioritatea Legii Unu, avea suficiente caracteristici umane ca să poată cere ascultare din partea chirurgului.

Într-adevăr, după o prelungă şovăială, robotul adoptă această soluţie.

— Foarte bine, rosti el, cu un evident ton de uşurare, voi face ceea ce mi-aţi cerut.

— Perfect.

— Onorariul nu va fi mic.

— M-ar fi îngrijorat dacă ar fi fost mic, chicoti Andrew.

DOUĂZECI ŞI TREI

Sala de operaţii nu avea nimic din grandoarea celei din R.O.M.A., unde Andrew suferise mai multe intervenţii în ultimii ani, dar era dotată cu absolut toate echipamentele necesare şi corespundea pe deplin. Andrew privi admirativ şi aprobator bateria de lasere, pupitrul de control şi panourile cu cadrane, păienjenişul întortocheat de ace auxiliare, ţevi şi conducte, precum şi scena principală – podiumul, masa, luminile şi instrumentele, cearşafurile albe şi scânteierile accesoriilor nichelate şi cromate, totul pregătit pentru neobişnuitul pacient.

Chirurgul era perfect calm. În mod clar, izbutise între timp să rezolve conflictele interioare stârnite de ciudăţenia solicitării lui Andrew şi ambiguitatea înfăţişării acestuia, iar acum se concentrase exclusiv asupra sarcinii care îl aştepta. Andrew era mai convins ca niciodată că făcuse unica alegere posibilă, preferând un chirurg robot pentru această operaţie.

Simţi totuşi un fior de nesiguranţă, o senzaţie aproape imperceptibilă, când sosi clipa începerii intervenţiei. Dacă se întâmpla ceva neprevăzut? Dacă ieşea cumva vătămat? Dacă operaţia dădea greş şi el sfârşea pe masă?

Nu! Nimic din toate astea nu era important. Nu exista absolut nici un motiv pentru ca operaţia să dea greş. Şi chiar dacă ar… nu! Era pur şi simplu lipsit de importanţă.

Chirurgul îl privea atent.

— Sunteţi gata? îl întrebă.

— Absolut! Să-i dăm drumul.

— Perfect, încuviinţă flegmatic robotul şi, cu o mişcare scurtă, luă bisturiul-laser în mâna lui perfect proiectată.

Andrew alesese să rămână conştient pe tot parcursul intervenţiei. Nu dorea să-şi întrerupă conştiinţa de sine nici măcar pentru o clipă. În cazul lui nu se punea problema

durerii şi trebuia să se asigure că instrucţiunile îi erau urmate întru totul. Deşi, în această privinţă nu existau probleme. Fiind un robot, chirurgul nu admitea nici o abatere din capriciu de la desfăşurarea prestabilită a acţiunii.

Ceea ce l-a surprins pe Andrew după terminarea operaţiei a fost, însă, impresia neaşteptată de slăbiciune intensă şi oboseală.

În toată existenţa lui nu încercase astfel de senzaţii, precum cele care îl asaltară în primele ore ale perioadei de refacere. Nici chiar când îi transferaseră creierul în corpul de android nu simţise aşa ceva.

Se împleticea şi se clătina în loc să meargă normal. De câteva ori căzu, de parcă podeaua din faţa lui se ridica brusc pentru a-l lovi. În alte rânduri, degetele îi tremurară atât de violent, încât nu putea apuca nici un obiect. Vederea lui, care fusese întotdeauna perfectă, se înceţoşa pe neaşteptate timp de multe minute. Încerca să evoce numele cuiva, dar în minte nu-i venea decât un neant chinuitor, acoperind orice memorie.

În prima săptămână după operaţie petrecu o întreagă după-amiază străduindu-se să-şi amintească numele omului căruia îi spusese Domnul. Apoi, pe neaşteptate, numele îi reveni: Gerald Martin. Dar acum Andrew uitase cum se numea sora mai mare a Micuţei Domnişoare, fata cu părul negru, şi avu nevoie de alte ore de căutare încăpăţânată, înainte ca „Melissa Martin” să apară brusc. Două ore! N-ar fi trebuit să dureze mai mult de două milisecunde!

Cumva, era aşa cum ar fi trebuit să se aştepte şi, într-un fel mai abstract, *chiar* se aşteptase. Cu toate acestea, realitatea senzaţiilor înseşi depăşea cu mult tot ce anticipase.

Slăbiciunea fizică reprezenta ceva nou pentru el, ca şi slaba coordonare, reflexele nesigure, vederea imperfectă şi episoadele de întunecare a memoriei. Era umilitor să se simtă atât de imperfect… atât de *uman*…

„Nu”, îşi spuse Andrew.

„Nu-i nimic umilitor în asta. Percepi totul în mod invers. A te simţi imperfect reprezintă o caracteristică umană. Asta ţi-ai dorit în primul rând: să fii om. Şi asta eşti acum. Imperfecţiunile… slăbiciunile… nesiguranţele – exact ele îi definesc pe oameni. Şi tot ele îi împing să-şi depăşească propriile lipsuri”.

„Tu n-ai avut niciodată nici un cusur”, îşi zise Andrew. „Acum ai, şi asta este. Asta e! Ai obţinut lucrul pentru care te-ai zbătut atât şi nu trebuie să încerci nici un regret.”

Treptat, odată cu scurgerea zilelor, situaţia începu să se îmbunătăţească.

Încet. Foarte încet.

Primele au revenit funcţiunile memoriei. Andrew a fost fericit să descopere că avea din nou acces complet şi instantaneu la întregul său trecut.

Stătea în jilţul cel mare din faţa şemineului, în salonul uriaş al fostei reşedinţe Gerald Martin, şi revedea în minte imagini vechi: fabrica unde fusese el construit, sosirea în casa Martin-ilor, Micuţa Domnişoară şi Domnişoara, copile, plimbându-se cu el pe plajă. Domnul şi Doamna la masă, sculpturile şi piesele de mobilier făcute de el; directorii R.O.M.A. care veniseră special pentru a-l inspecta; prima vizită a Micuţului Domn; momentul când hotărâse să poarte haine; căsătoria Micuţului Domn şi naşterea lui Paul Charney. Revedea chiar şi episoadele mai puţin plăcute, cum fusese incidentul cu cei doi huligani care încercaseră să-l demonteze, atunci când plecase la bibliotecă. Şi multe, multe altele, aproape două sute de ani de amintiri.

Totul exista acolo. Mintea nu-i fusese afectată în mod permanent şi se simţi teribil de uşurat.

Podeaua încetase să se ridice pentru a-l lovi. Vederea nu-i mai juca feste. Mâinile se opriseră, în sfârşit, din tremurul iritant. Când umbla, nu se mai găsea în pericol de a se împiedica şi cădea. Redevenise el însuşi în majoritatea chestiunilor esenţiale.

Îi rămăsese, totuşi, o anumită slăbiciune, sau cel puţin aşa i se părea: o oboseală cronică şi pătrunzătoare, senzaţia că trebuia să se aşeze şi să se odihnească înainte de a continua cu următoarele activităţi.

Poate că de vină era numai imaginaţia lui. Chirurgul îi spusese că recupera destul de bine.

Andrew ştia că exista un sindrom numit *ipohondrie,* manifestându-se printr-o suferinţă imaginară, provocată de boli inexistente în realitate. Auzise că reprezenta un fenomen relativ frecvent printre oameni. Ipohondrii îşi descopereau simptome ce nu puteau fi confirmate de nici o analiză medicală; şi cu cât se gândeau mai mult la posibilitatea de a fi bolnavi, cu atât descopereau mai multe semne de boală.

Pornind de aici, Andrew se întrebă dacă nu cumva, în lunga şi permanenta lui strădanie de a deveni om, izbutise în vreun fel să devină ipohondru. Gândul îl făcu să surâdă. Aşa se părea. Propriile lui instrumente de testare nu arătaseră nici o degradare măsurabilă a performanţelor sale.

Toţi parametrii se găseau în limitele admisibile. Şi totuşi… totuşi… se simţea atât de *obosit…*

Probabil că nu era altceva decât imaginaţia. Andrew îşi porunci să nu se mai gândească la senzaţiile de oboseală. Apoi, obosit sau nu, traversă încă o dată continentul, spre turnul din sticlă verzuie al Legislaturii Mondiale din New York, ca să o viziteze pe Chee Li-hsing.

Intră în uriaşul şi splendidul ei cabinet şi femeia îi arătă în mod automat scaunul din faţa biroului, aşa cum ar fi făcut cu oricare vizitator. Întotdeauna, însă, Andrew preferase ca în prezenţa ei să rămână în picioare, dintr-un obscur impuls de politeţe pe care nu încercase să şi-l explice, şi nu voi să se aşeze… mai ales acum. Cu toate acestea, după câteva clipe constată că statul în picioare i se părea oarecum dificil şi se rezemă, cât mai nebăgat în seamă, de perete.

— Votul final va fi săptămâna asta, Andrew, spuse Li-

hsing. Am încercat să-l amân, dar am epuizat toate manevrele parlamentare şi nu mai pot face nimic. Se va vota şi vom pierde… Asta e, Andrew.

— Îţi sunt recunoscător pentru iscusinţa cu care ai tergiversat procedurile, vorbi Andrew. Mi-ai oferit timpul de care aveam nevoie… şi am făcut ceea ce trebuia să fac.

Li-hsing îl privea îngrijorată.

— Ce anume trebuia să faci? Continuă pe un ton ceva mai iritat: ai fost foarte misterios în ultimele luni! Ai strecurat tot felul de aluzii obscure la nu ştiu ce proiect important, dar ai refuzat să spui cuiva despre ce e vorba…

— N-am putut. Dacă ţi-aş fi spus ceva – ţie, sau celor de la „Feingold and Charney” – aş fi fost oprit. Sunt absolut sigur de asta. M-aţi fi *putut* opri, pur şi simplu poruncindu-mi să n-o fac. N-am cum mă împotrivi Legii Doi. Simon DeLong ar fi procedat la fel. De aceea, am fost silit să păstrez tăcerea asupra planului meu, până îl duceam la bun sfârşit.

— Ce ai făcut, Andrew? întrebă femeia încet, aproape înspăimântată.

— Ţii minte, începu Andrew, că ajunsesem la concluzia că problema se reducea la creier: creierul organic faţă de cel pozitronic? Dar care era *adevărata* problemă, dinapoia acesteia? Inteligenţa mea? Nu. De acord, am o minte neobişnuită, însă asta pentru că aşa am fost conceput – de altfel, ulterior au distrus matriţa. Alţi roboţi posedă capacităţi mintale ieşite din comun – într-o direcţie sau alta, în specialitatea pentru care au fost proiectaţi – dar, în esenţă, sunt destul de mărginiţi. Aşa cum este şi un calculator, chiar dacă poate aduna nişte coloane de numere, de trilioane de ori mai repede decât omul. Deci, de fapt, oamenii nu-mi invidiază inteligenţa. Există destui care mă pot întrece cu uşurinţă.

— Andrew…

— Lasă-mă să termin ce am de spus, Li-hsing. Îţi promit că ajung la subiect.

Îşi modifică uşor poziţia, sperând că femeia nu avea să observe că nu mai avea puterea să rămână nesusţinut în poziţie verticală, mai mult de câteva minute. Suspecta, totuşi, că ea observase deja acest lucru. Îl privea într-un mod nesigur, tulburat.

— Care este diferenţa esenţială între creierul meu pozitronic şi un creier omenesc? întrebă Andrew. Faptul că al meu e *nemuritor.* Toate problemele noastre derivă de aici, nu-ţi dai seama? De fapt, cui îi pasă cum arată creierul, din ce este el alcătuit, ori cum a apărut? Ceea ce contează este că într-un creier uman, organic, celulele mor. *Trebuie* să moară. Este inevitabil. Toate celelalte organe din corp pot fi întreţinute sau înlocuite cu altele artificiale, dar creierul nu poate fi înlocuit – mai exact, înlocuirea lui înseamnă moartea personalităţii respective. Iar creierul organic trebuie să moară în cele din urmă. Pe când reţeaua mea pozitronică…

În timp ce vorbea, expresia lui Li-hsing se schimbase. Acum îl privea de-a dreptul îngrozită.

Andrew ştiuse că ea începuse să priceapă. Trebuia totuşi să-i spună totul.

— Reţeaua mea pozitronică, urmă el, durează de aproape două secole fără nici o deteriorare perceptibilă şi fără absolut nici o schimbare nedorită şi, cu siguranţă, ar mai putea dura multe secole. Poate chiar veşnic: cine poate spune? Întreaga ştiinţă a roboticii are o vechime de numai trei sute de ani – o perioadă mult prea scurtă pentru a şti care poate fi durata de viaţă a unui creier pozitronic. Efectiv, creierul meu e nemuritor. Nu *aceasta* este bariera fundamentală care mă separă de rasa umană? Oamenii pot tolera nemurirea roboţilor, întrucât una din calităţile unei maşini este de a dura cât mai mult, şi nimeni nu se simte ameninţat psihologic de acest lucru. Pe de altă parte, nu vor putea niciodată tolera ideea unui om nemuritor, fiindcă propria lor condiţie pieritoare poate fi îndurată doar atâta timp cât ştiu că este universală. Permiteţi-i unei singure

persoane să fie ocolită de moarte şi toţi ceilalţi oameni se vor simţi năpăstuiţi, de-a dreptul frustraţi. Acesta e adevăratul motiv pentru care refuză să-mi acorde statutul de om.

— Spuneai că ajungi la subiect, interveni tăios Li-hsing. Fă-o, atunci! Ce ţi-ai făcut, Andrew? Vreau să ştiu!

— Am înlăturat problema.

— Ai înlăturat-o? Cum?

— Cu decenii în urmă, când creierul meu pozitronic a fost instalat în trupul de android, el a fost conectat la nervii organici, rămânând totuşi izolat de forţele metabolice, care ar fi dus la deteriorarea lui în timp. Acum am fost operat pentru ultima dată, ca să mi se rearanjeze legăturile din interfaţa creier-corp. A fost înlăturată izolaţia şi creierul meu a devenit sensibil faţă de aceleaşi forţe de descompunere ce acţionează şi asupra substanţelor organice. Conexiunile au fost astfel stabilite încât lent, foarte lent, potenţialul să mi se scurgă din reţea.

Pentru o clipă, chipul acoperit de riduri fine al femeii rămase neclintit. Apoi buzele i se îngustară, iar palmele se încleştară în pumni.

— Vrei să spui că ai aranjat să *mori,* Andrew? Nu! Nu, nu poţi face aşa ceva. Ar însemna încălcarea Legii Trei.

— Nu-i chiar aşa. Există mai multe feluri de moarte, Li-hsing, iar Legea Trei nu diferenţiază între ele. Eu, însă, o pot face. Am avut de ales între moartea trupului şi moartea aspiraţiilor şi dorinţelor mele. Adevărata încălcare a Legii Trei s-ar fi produs dacă mi-aş fi lăsat trupul să trăiască, dar cu preţul unei morţi mai cumplite. Nu însă aşa cum am procedat eu. De acord, ca robot aş fi putut trăi veşnic. Dar îţi spun că aş prefera să mor ca om, decât să trăiesc de-a pururi robot.

— Nu, Andrew! strigă Li-hsing.

Ridicându-se de la locul ei, ocoli biroul, apropiindu-se de Andrew cu o iuţeală neaşteptată, îl prinse de braţ, ca şi cum s-ar fi pregătit să-l zgâlţâie, dar nu făcu altceva decât

să-l strângă puternic, afundându-şi degetele în carnea sintetică.

— Andrew, în felul ăsta nu vei obţine ceea ce doreşti. Nu-i altceva decât o nebunie. Restaurează legăturile!

— Nu se mai poate. Răul a fost făcut. Operaţia este ireversibilă.

— Şi acum…?

— Mai am de trăit cel mult un an. Voi apuca a doua sută aniversare a construcţiei mele. Mărturisesc că am fost într-atât de vanitos încât să programez astfel lucrurile. Iar apoi… va urma o moarte naturală. Alţi roboţi sunt demontaţi… scoşi din funcţiune în mod irevocabil… decuplaţi de la sursa energetică… Eu voi muri, pur şi simplu. Primul robot care va muri – bineînţeles, dacă se va considera că sunt tot un robot.

— Nu-mi vine să cred ce-mi spui, Andrew. La ce te ajută asta? Te autodistrugi pentru nimic… pentru absolut nimic! Nu merită!

— Eu cred că merită.

— Atunci eşti un prost!

— Nu, răspunse el cu blândeţe. Dacă voi căpăta în cele din urmă condiţia umană, atunci merită. Iar dacă nu, ei bine, cel puţin pun capăt străduinţelor zadarnice şi chinurilor mele, iar asta reprezintă totuşi un câştig.

— Chinuri?

— Da, chinuri. Crezi că eu n-am simţit niciodată durere? Apoi Li-hsing făcu ceva ce-l încremeni pe Andrew. Încet, începu să plângă.

DOUĂZECI ŞI PATRU

În mod ciudat, ultimul act dramatic din lunga viaţă a lui Andrew captă atenţia întregii lumi. Nimic din ceea ce făcuse el până atunci nu reuşise să-i convingă să-i acorde umanitatea.

Dar faptul că acceptase până şi moartea, numai pentru a deveni om, reprezenta un sacrificiu mult prea mare ca să fie respins.

Ştirea străbătuse lumea precum un uragan. Nimeni nu discuta despre altceva. Amendamentul care-i acorda lui Andrew calitatea pe care o dorise atât de mult trecu fără nici o opunere prin Legislatura Mondială. Nimeni n-ar fi îndrăznit să voteze împotrivă. Dezbaterile fuseseră minime. Nu erau necesare.

Da, într-adevăr, măsura era fără precedent, însă de data aceasta toţi fuseseră de acord să ignore orice precedente.

În mod deliberat, ceremonia finală a fost programată în ziua celei de-a două suta aniversări a construcţiei lui Andrew. Coordonatorul Mondial urma să semneze în mod public documentul, transformându-l în lege, iar solemnitatea avea să fie transmisă pe tot globul, fiind preluată şi de aşezările lunare, ca şi de alte colonii spaţiale.

Andrew stătea într-un scaun cu rotile. Putea încă să meargă, dar picioarele îi tremurau şi s-ar fi simţit stânjenit să-şi dovedească decrepitudinea înaintea atâtor miliarde de oameni.

Într-adevăr, îl urmăreau miliarde de spectatori, de pretutindeni.

Ceremonia a fost simplă şi destul de scurtă. Coordonatorul Mondial – mai exact, simulacrul său electronic, întrucât el se afla în New York, iar Andrew se găsea în casa din California – a început, rostind:

— Azi este o zi cu totul specială, nu numai pentru tine,

Andrew Martin, ci şi pentru întreaga rasă umană. Până acum n-a mai existat o asemenea zi, dar n-a existat nici altcineva ca tine. Cu cincizeci de ani în urmă, la sediul R.O.M.A. s-a ţinut un dineu în cinstea ta, Andrew, marcându-ţi a o sută cincizecea aniversare. Se spune că, la festivitate, unul dintre vorbitori te-a declarat Robotul de Un Secol şi Jumătate. Afirmaţia era corectă – atunci. Acum, însă, ne-am dat seama că nu a fost completă. De aceea, lumea s-a îngrijit s-o corecteze şi îndreptările cu pricina vor fi făcute azi.

Bărbatul ridică privirea spre Andrew şi zâmbi. Alături, pe un pupitru micuţ, se găsea o foaie de hârtie. Coordonatorul Mondial se aplecă deasupra ei şi o iscăli cu gesturi largi.

După aceea, rosti pe tonul său cel mai sobru şi oficial:

— Aşa! Decretul este legal şi irevocabil. Acum, aniversarea unui secol şi jumătate a rămas cu cincizeci de ani în urmă. La fel se poate spune şi despre statutul de robot cu care ai apărut pe lume şi care a fost amintit în ziua aceea. Acum îţi anulăm statutul respectiv. Nu mai eşti un robot. Documentul pe care tocmai l-am semnat schimbă această situaţie. Astăzi, domnule Martin, te declarăm… Omul Bicentenar!

Iar Andrew, zâmbind la rândul său, întinse mâna spre Coordonatorul Mondial, în ciuda faptului că-i despărţea lăţimea unui întreg continent. Gestul fusese atent repetat, totul fiind stabilit la milimetru. Pentru miliardele de spectatori păru că mâinile lor se întâlniseră cu adevărat – un cald gest uman, legând pentru o clipă doi oameni.

DOUĂZECI ŞI CINCI

Ceremonia, desfăşurată cu numai câteva luni în urmă, era acum doar o amintire vagă, iar sfârşitul se apropia. Andrew zăcea întins, în patul din casa cea mare de pe coasta Pacificului şi gândurile i se ştergeau treptat.

Se strădui cu disperare să le prindă.

Om! Era om, în sfârşit era o fiinţă omenească! Decenii la rând se trudise, urcând scara ce pornea de la originea lui robotică, la început fără să înţeleagă pe deplin dimensiunile aspiraţiilor sale, dar clarificându-le treptat; şi, în cele din urmă, atinsese ţelul ce devenise covârşitor de important pentru el. Obţinuse ceva aproape inimaginabil – ceva unic în istoria rasei umane.

Dorea ca acesta să-i fie ultimul gând. Voia să se dizolve… să moară… Împreună cu el.

Mai deschise o dată ochii şi o recunoscu pe Li-hsing, stând gravă lângă pat. Erau şi alţii adunaţi în jurul său, asistând la ultimele-i clipe, tot aşa cum el însuşi îi asistase pe Domnul şi Micuţa Domnişoară; însă erau simple umbre, vagi, nedefinite. Începuse să uite numele, feţele, totul. Amintirile acumulate în două sute de ani de viaţă îl părăseau.

„Duceţi-vă”, se gândi. „Duceţi-vă, toate.”

Numai silueta subţirică a lui Li-hsing se distingea limpede din cenuşiul tot mai extins. Ultimul lui prieten… Avusese mulţi în două secole, dar muriseră cu toţii şi rămăsese doar ea. Încet, Andrew îi întinse o mână tremurândă şi foarte, foarte slab simţi că i-o apucă. Femeia rosti ceva, însă el nu mai putea auzi cuvintele.

Imaginea ei se destrăma în ochii săi, odată cu scurgerea în neant a ultimelor lui gânduri.

I se făcu frig – foarte frig – iar Li-hsing dispărea, înghiţită de pâcla întunecată ce-l cuprindea şi pe el.

Apoi, înainte ca totul să înceteze, un ultim gând răzleţ îi reveni pentru o clipă în minte. Văzu, ca o străfulgerare, imaginea primei persoane care ştiuse de la început ce era el, cu aproape două sute de ani în urmă. Era înconjurată de o mantie de lumină şi căldură. Părul ei auriu scânteia precum un răsărit orbitor. Îi zâmbea… chemând-l cu degetul…

— Andrew…, şopti ea. Vino, Andrew. Acum… Vino… Ştii cine sunt.

— Micuţa Domnişoară, murmură el, prea încet ca să fie auzit.

După aceea închise ochii şi bezna îl învălui cu totul, şi – pe de-a-ntregul om, în sfârşit – i se abandonă fără regret.

CUPRINS